

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को वार्षिक प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

कात्तिक २०७४

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को
वार्षिक प्रतिवेदन

नेपाल राष्ट्र बैंक

प्रकाशक

नेपाल राष्ट्र बैंक
अनुसन्धान विभाग

विषय सूची

कार्यकारी सारांश

i

भाग १

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व आर्थिक स्थिति तथा परिदृश्य	१
नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति	१
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना	२
कृषि	२
उद्योग	२
सेवा	३
बचत तथा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	३
मुद्रास्फीति र तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क	४
उपभोक्ता मुद्रास्फीति	४
नेपाल र भारतबीचको उपभोक्ता मुद्रास्फीति अन्तर	५
थोक मुद्रास्फीति	५
राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क	५
पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण कार्यक्रम	५
वाह्य क्षेत्र	५
वैदेशिक व्यापार	६
चालू खाता तथा समग्र शोधनान्तर स्थिति	७
विदेशी विनिमय संचिति	८
संचिति पर्याप्तता सूचक	८
वैदेशिक सम्पत्ति तथा दायित्व स्थिति	८
विनिमय दर प्रवृत्ति	९
निर्यात-आयात मूल्य सूचकाङ्क	९
सरकारी वित्त स्थिति	९
सरकारी राजस्व	९
सरकारी खर्च	१०
राजस्व सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था	११
करका दरहरु	१३
सार्वजनिक संस्थानहरुको स्थिति	१४
मौद्रिक तथा वित्तीय स्थिति	१५
मौद्रिक स्थिति	१५
अन्तर-बैंक कारोबार र स्थायी तरलता सुविधा उपयोगको स्थिति	१५
तरलता व्यवस्थापन	१६

विदेशी विनिमय कारोबार	१६
अल्पकालीन ब्याजदर	१७
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको स्थिति	१७
वाणिज्य बैंक	१७
विकास बैंक	१८
वित्त कम्पनी	१८
लघुवित्त संस्था	१९
सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त सहकारी संस्थाहरू	१९
वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरू	१९
बीमा कम्पनी	१९
कर्मचारी सञ्चय कोष	१९
नागरिक लगानी कोष	१९
हुलाक बचत बैंक	२०
निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष	२०
कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड	२०
वित्तीय संरचना	२०
वित्तीय विस्तार	२१
धितोपत्र बजार	२२

तालिका सूची

तालिका १.१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक, द्वितीय र तृतीय क्षेत्रको अंश (प्रचलित मूल्यमा)	२
तालिका १.२	कुल खर्चयोग्य आय (प्रचलित मूल्यमा)	४
तालिका १.३	सञ्चित पर्याप्तता परिसूचकहरू	८
तालिका १.४	विनिमय दर प्रवृत्ति	९
तालिका १.५	प्रमुख वित्तीय परिसूचकहरू	१०
तालिका १.६	सरकारी ऋणको स्थिति	११
तालिका १.७	करका दरहरू	१३
तालिका १.८	सार्वजनिक संस्थानहरूको अवस्था	१४
तालिका १.९	अन्तर-बैंक कारोबार र स्थायी तरलता सुविधा उपयोग	१६
तालिका १.१०	विदेशी विनिमय कारोबार स्थिति	१६
तालिका १.११	वाणिज्य बैंकहरूको ब्याजदर अन्तर र आधार ब्याजदर	१७
तालिका १.१२	हुलाक बचत बैंकको कारोबार विवरण	२०
तालिका १.१३	निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमको कारोबार विवरण	२०
तालिका १.१४	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या	२१

चाट सूची

चाट १.१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	१
चाट १.२	क्षेत्रगत आर्थिक वृद्धिदर	२
चाट १.३	वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति	४
चाट १.४	वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति	५
चाट १.५	निर्यात आयात मूल्य सूचकाङ्क	९
चाट १.६	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को राजस्व परिचालनको संरचना	१०
चाट १.७	नगद प्रवाहमा आधारित सरकारी खर्चको संरचना (आर्थिक वर्ष २०७३/७४)	१०
चाट १.८	नेपालको वित्तीय प्रणालीमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अंश २०७४ असार	२१
चाट १.९	नेप्से सूचकाङ्क, असार मसान्त	२२

भाग १ तालिकाहरू

तालिका १	विश्वको आर्थिक वृद्धि, मूल्य तथा व्यापार	२३
तालिका २	समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू	२४
तालिका ३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर (२०५७/५८ को मूल्यमा)	२५
तालिका ४	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क	२६
तालिका ५	राष्ट्रिय थोक मूल्य सूचकाङ्क	२७
तालिका ६	राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क	२८
तालिका ७	नेपाल र भारतको उपभोक्ता मुद्रास्फीति (मासिक)	२९
तालिका ८	वैदेशिक व्यापार स्थिति	३०
तालिका ९	भारततर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३१
तालिका १०	भारतबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३२
तालिका ११	चीनतर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३३
तालिका १२	चीनबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३४
तालिका १३	अन्य मुलुकतर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३५
तालिका १४	अन्य मुलुकबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरू	३६
तालिका १५	शोधनान्तर स्थिति	३७
तालिका १६	विदेशी विनिमय संचिति	३८
तालिका १७	वैदेशिक सम्पत्ति र दायित्वको विवरण	३९
तालिका १८	सरकारको वित्त स्थिति	४०
तालिका १९	नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण	४१
तालिका २०	मौद्रिक सर्भेक्षण	४२
तालिका २१	केन्द्रीय बैंक सर्भेक्षण	४३
तालिका २२	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण	४४
तालिका २३	वाणिज्य बैंकहरूको सम्पत्ति तथा दायित्वको विवरण	४५
तालिका २४	विकास बैंकहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण	४६
तालिका २५	वित्त कम्पनीहरूको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण	४७
तालिका २६	वाणिज्य बैंकहरूबाट असुल हुन बाँकी कर्जाको क्षेत्रगत विवरण	४८
तालिका २७	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराइएको पुनरकर्जाको बक्यौता विवरण	४८
तालिका २८	लघु वित्त संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण	४९
तालिका २९	सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरूको साधन तथा उपयोगको विवरण	४९

तालिका ३०	बीमा कम्पनीहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण	५०
तालिका ३१	कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण	५०
तालिका ३२	नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण	५१
तालिका ३३	नेपालको वित्तीय प्रणालीको संरचना	५१
तालिका ३४	शेयर बजार परिसूचक	५२
तालिका ३५	नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेडमा सूचीकृत भएका धितोपत्रहरू	५२
तालिका ३६	सूचीकृत कम्पनीहरू र बजार पूँजीकरणको स्थिति	५३

भाग १ अनुसूची

अनुसूची १.१ :	वित्तीय कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली	५४

भाग २

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति	६३
उद्देश्य तथा लक्ष्यहरू	६३
मौद्रिक नीतिको अन्तरिम तथा संचालन लक्ष्य	६४
मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू	६४
राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन	६७
निष्कासन तथा व्यवस्थापन	६७
ट्रेजरी बिल्स	६७
विकास ऋणपत्र	६७
नागरिक/राष्ट्रिय/वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	६७
खुद आन्तरिक ऋण निष्कासन	६८
भुक्तानी गर्न बाँकी नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण दायित्व	६८
नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेको सरकारी ऋणपत्र	६९
बजार निर्माता र बिक्री एजेण्टको लागि इजाजतपत्र तथा निरीक्षण	६९
सरकारी ऋणपत्र सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम	७०
राष्ट्र ऋण सम्बन्धी पूर्वाधार	७०
वित्तीय क्षेत्र सुधार, वित्तीय पहुँच विस्तार तथा नियमन	७१
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष तथा लघु वित्त सम्बन्धी परियोजना	७६
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष	७६
लघु वित्त सम्बन्धी परियोजना	७७
बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण	७८
बैंक सुपरिवेक्षण	७८
विकास बैंक सुपरिवेक्षण	८०
वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण	८१
लघु वित्त संस्था सुपरिवेक्षण	८१
समस्याग्रस्त बैंक तथा वित्तीय संस्था रिजोलुसन	८१

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	८२
मुद्रा व्यवस्थापन	८५
जनशक्ति व्यवस्थापन	८६
विविध	८८
बजेट व्यवस्थापन, संस्थागत जोखिम न्यूनीकरण तथा रणनीतिक योजना	८८
सूचना प्रविधि र वित्तीय जानकारी सम्बन्धी कार्य	८९
कानूनी वहस/पैरवी	९०
आन्तरिक लेखापरीक्षण	९०
सामान्य सेवा	९१
भुक्तानी प्रणाली	९२
बैंकिङ कारोबार	९२
तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	९३
अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरू	९४
सञ्चालक समितिको बैठक	९५

तालिका सूची

तालिका २.१	मुद्रास्फीति तथा शोधनान्तर बचत	६४
तालिका २.२	मुद्राप्रदाय तथा आन्तरिक कर्जा	६४
तालिका २.३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपात र वैधानिक तरलता अनुपात (प्रतिशतमा)	६५
तालिका २.४	खुद आन्तरिक ऋण निष्कासन	६८
तालिका २.५	नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण दायित्व	६९
तालिका २.६	नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेका सरकारी ऋणपत्रको विवरण	६९
तालिका २.७	बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शाखाहरू	७३
तालिका २.८	प्रदेश अनुसार स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकको सञ्जाल (२०७४ असार)	७३
तालिका २.९	एक-आपसमा मर्ज/प्राप्ति भएका संस्थाहरू	७३
तालिका २.१०	ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कारोबार विवरण	७६
तालिका २.११	ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कर्जा प्रवाह स्थिति	७७
तालिका २.१२	हर्जाना सम्बन्धी विवरण (न्यूनतम अनिवार्य मौज्दात र वैधानिक तरलता अनुपात कायम नगर्ने)	७९
तालिका २.१३	हर्जाना सम्बन्धी विवरण (लक्ष्य अनुसार विपन्न वर्ग कर्जा प्रवाह नगर्ने)	७९
तालिका २.१४	वित्त कम्पनीहरूको प्रमुख परिसूचकहरू (२०७४ असार)	८१
तालिका २.१५	विदेशी मुद्रा कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त फर्म, कम्पनी वा संस्थाहरू	८४
तालिका २.१६	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा स्टकबाट निष्काशित नोटको विवरण	८५
तालिका २.१७	चलनचल्तीमा रहेको नोटको विवरण (२०७४ असार मसान्तसम्म)	८५
तालिका २.१८	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा चलनचल्तीमा पठाउन अयोग्य नोटहरू जलान गरेको विवरण	८६
तालिका २.१९	कार्यरत जनशक्ति सम्बन्धी विवरण	८७
तालिका २.२०	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा भएको पदपूर्ति सम्बन्धी विवरण	८७

भाग २ तालिकाहरू

तालिका १	चलनचलितमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरू	९६
तालिका २	नोटको सुरक्षण	९६
तालिका ३	बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रबाट संचालित तालिमहरू	९७
तालिका ४	वैदेशिक तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू	९८
तालिका ५	काठमाडौं उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरूबाट आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा भएको तोडा चलान एवम् विदेशी मुद्रा खरिद-बिक्री कारोबारको विवरण	१०३

भाग २ अनुसूची

अनुसूची २.१	“क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएका निर्देशनहरू	१०४
अनुसूची २.२	ग्रामीण बैकिङ्ग अनुशरणकर्ताको रूपमा निजी क्षेत्रबाट स्थापित लघुवित्त कारोबार गर्ने संस्थाहरू	१०९
अनुसूची २.३	थोक कर्जा कारोबार मात्र गर्ने लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरू	१०९
अनुसूची २.४	२०७३ असारमसान्तसम्म कारोबार संचालन गरेको ख वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको विवरण	११०
अनुसूची २.५	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि मा स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरू	१११
अनुसूची २.६	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा समष्टिगत निरीक्षण गरिएका विकास बैंकहरू	११२
अनुसूची २.७	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि तीन वर्षको लागि बजार निर्माताको इजाजतप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	११३
अनुसूची २.८	आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि तीन वर्षको लागि वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको बिक्री एजेण्टको कार्य गर्ने इजाजतप्राप्त बैंक तथा रेमिट्यान्स कम्पनीहरू	११४
अनुसूची २.९	संचालक समिति	११५
अनुसूची २.१०	विशिष्ट श्रेणी र प्रथम श्रेणी अधिकृतहरूको नामावली	११५

भाग ३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व	११७
आय विवरण	११८
वार्षिक वित्तीय विवरण	११९

कार्यकारी सारांश

१. संयुक्त राज्य अमेरिका लगायतका विकसित मुलुकहरु तथा उदीयमान एवम् विकासोन्मुख मुलुकहरुको आर्थिक गतिविधिमा क्रमिक रुपमा आएको सुधारले विश्वको आर्थिक वृद्धिदर थप मजबुत बन्दै जाने अनुमान रहेको छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषले सन् २०१७ अक्टोबरमा सार्वजनिक गरेको World Economic Outlook का अनुसार विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१६ मा ३.२ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१७ मा ३.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ ।
२. विकसित अर्थतन्त्र सन् २०१६ मा १.७ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २०१७ मा २.२ प्रतिशतले बढ्ने र उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरुको अर्थतन्त्र सन् २०१६ मा ४.३ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २०१७ मा ४.६ प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण छ । भारत र चीनको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१६ मा क्रमशः ७.१ प्रतिशत र ६.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१७ मा क्रमशः ६.७ प्रतिशत र ६.८ प्रतिशत रहने अनुमान छ ।
३. सन् २०१६ मा विकसित देशहरुको मुद्रास्फीतिदर ०.८ प्रतिशत र उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरुको ४.३ प्रतिशत रह्यो । सन् २०१७ मा विकसित देशहरुमा मुद्रास्फीतिदर १.७ र उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरुमा ४.२ प्रतिशत रहने अनुमान छ ।
४. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ आर्थिक वृद्धिका हिसाबले उत्साहजनक रह्यो । देशको यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ६.९ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा ७.५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । अनुकूल मौसम, कृषि क्षेत्रको व्यावसायीकरण तथा कृषिजन्य आगतहरुको सहज उपलब्धताका कारण कृषि उत्पादन ५.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने बन्द हडताल लगायतका गतिविधिमा आएको न्यूनता तथा पर्यटन आगमनमा भएको वृद्धिका कारण गैर-कृषि क्षेत्रको उत्पादन ७.७ प्रतिशतले बढेको छ ।
५. समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रहरुको अंश क्रमशः २९.४ प्रतिशत, १४.६ प्रतिशत र ५६.० प्रतिशत रहेको छ ।
६. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.५ प्रतिशतमा सीमित रहेको छ भने वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति २.७ प्रतिशत रहेको छ । अधिल्लो वर्षको आधारमूल्य प्रभाव, आपूर्ति तथा यातायात व्यवस्थामा भएको सुधार तथा भारतमा रहेको न्यून मुद्रास्फीतिको परिणामस्वरूप नेपालमा मुद्रास्फीति नियन्त्रित स्तरमा रहेको छ ।
७. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नेपालको कुल वस्तु निर्यात ४.२ प्रतिशतले बढी रु. ७३ अर्ब ५ करोड र कुल वस्तु आयात २८ प्रतिशतले बढी रु. ९९० अर्ब ११ करोडमा पुगेको छ । भारत, चीन र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात क्रमशः ५ प्रतिशत, १.२ प्रतिशत र ३.३ प्रतिशतले र यी मुलुकहरुबाट भएको वस्तु आयात क्रमशः ३२.८ प्रतिशत, १० प्रतिशत र २६.८ प्रतिशतले बढेको छ ।
८. समीक्षा वर्षमा चालू खाता रु. १० अर्ब १३ करोडले घाटामा रहेतापनि रु. ८२ अर्ब १५ करोडले शोधनान्तर बचतमा रहेको छ । २०७४ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति रु. १०७९ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । विदेशी विनिमय सञ्चितिको यो स्तरले १३.२ महिनाको वस्तु आयात र ११.४ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्ने देखिन्छ ।
९. २०७४ असार मसान्तमा मुलुकको वैदेशिक सम्पत्ति तथा दायित्वको स्थिति रु. ४४१ अर्ब ३८ करोडले धनात्मक रहेको छ । समीक्षा वर्षमा अमेरिकी डलरसँग नेपाली रुपैयाँ ३.८ प्रतिशतले अधिमूल्यन भएको छ ।
१०. नेपाल सरकारबाट नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम आर्थिक वर्ष शुरु हुनु भन्दा एक महिना पन्ध्र दिन अगावै आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेट व्यवस्थापिका-संसदमा प्रस्तुत भएको थियो । बजेटले संविधानको कार्यान्वयन गर्ने, भूकम्प र आपूर्ति प्रणालीको अवरोधबाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान गर्ने तथा उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धि गरी उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण उद्देश्य राखेको थियो ।

११. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नेपाल सरकारको राजस्व २६.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६०९ अर्ब १६ करोड पुग्यो । यसैगरी, नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च ३६.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७९३ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ भने नगद प्रवाहमा आधारित बजेट रु. १६६ अर्ब ८८ करोडले घाटामा रहेको छ ।
१२. २०७४ असार मसान्तमा नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी वाह्य ऋण रु. ४१३ अर्ब ९८ करोड र आन्तरिक ऋण रु. २८३ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ । यी दुवै जोडदा नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी ऋण रु. ६९७ अर्ब ६९ करोड हुन आउँछ । यो कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २६.८ प्रतिशत हो ।
१३. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय १५.५ प्रतिशतले बढेको छ भने सञ्चित मुद्रा २०.१ प्रतिशतले बढेको छ । यसैगरी, मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्र माथिको दावी १८.० प्रतिशतले बढेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग रहेको निक्षेप १४.० प्रतिशतले र यी संस्थाहरूको लगानीमा रहेको कर्जा १८.२ प्रतिशतले बढेको छ ।
१४. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा खुला बजार कारोबारमार्फत् रु. ६१ अर्ब तरलता प्रवाह भएको छ भने रु. १२४ अर्ब ४५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको छ । यसैगरी, यस बैंकले विदेशी विनिमय बजार (वाणिज्य बैंकहरू) बाट अमेरिकी डलर ४ अर्ब ११ करोड खुद खरिद गरी रु. ४३५ अर्ब ८६ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । स्थायी तरलता सुविधा मार्फत् रु. ६२ अर्ब ३९ करोड तरलता प्रवाह गरिएको छ ।
१५. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०.६ प्रतिशत (रु. ४४१ अर्ब ८१ करोड) ले बढेको छ । २०७४ असार मसान्तमा विकास बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व १६ प्रतिशत (रु. ५३ अर्ब २३ करोड) ले घटेर रु. २७८ अर्ब ४६ करोड र वित्त कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व १९.१ प्रतिशत (रु. १८ अर्ब ९० करोड) ले घटी रु. ८० अर्ब ६ करोड कायम भएको छ ।
१६. मर्जर तथा एक्वीजिसनका कारण विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको संख्यामा कमी आई यी संस्थाहरूको सम्पत्ति/दायित्व घटेको छ । लघुवित्त संस्थाहरूको संख्यामा भएको उल्लेख्य विस्तारका कारण “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व ३३.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. १२८ अर्ब १ करोड पुगेको छ ।
१७. कर्जा सुरक्षण कोषले २०७४ असार मसान्तसम्ममा रु. ६ अर्ब ३० करोड कर्जा र रु. ३८१ अर्ब ८८ करोड निक्षेप सुरक्षण गरेको छ । कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडबाट कालोसूचीमा सूचीकृत ऋणीहरूको संख्या २०७४ असार मसान्तसम्ममा ५,२५२ पुगेको छ ।
१८. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नेप्से सूचकाङ्क १५८२.७ विन्दुमा रहेको छ । धितोपत्र बजार कारोबार रकम भने अघिल्लो वर्षको रु. १६३ अर्ब ९६ करोडको तुलनामा २४.९ प्रतिशतले वृद्धि भई समीक्षा वर्षमा रु. २०४ अर्ब ७९ करोड पुगेको छ ।
१९. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति २०७३ असार ३० गते सार्वजनिक गरिएको थियो । मौद्रिक नीति तर्जुमा तथा सोको कार्यान्वयनलाई थप व्यवस्थित एवम् प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि मौद्रिक नीतिको त्रयमासिक समीक्षा गर्ने अभ्यास प्रारम्भ गरिएको छ । यसैगरी, मौद्रिक नीतिको प्रसारण संयन्त्रलाई क्रमशः आधुनिकीकरण गर्दै जाने उद्देश्य अनुरूप ब्याजदर करिडोरको अवधारणा लागू गरिएको छ ।
२०. वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको २० प्रतिशत तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । यसमध्ये कृषि तथा ऊर्जा क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको न्यूनतम सीमा १२ प्रतिशतबाट २०७४ असार मसान्तसम्ममा १५ प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा क्रमशः १५ प्रतिशत र १० प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने साविकको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
२१. पर्यटकीय सम्भावना रहेका तर तुलनात्मक रूपमा विकास हुन नसकेका पर्यटकीय गन्तव्य पाथिभरा, माइपोखरी, हलेसी, लाडटाड, स्वर्गद्वारी, माथिल्लो मुस्ताड, गढीमाई, जनकपुरधाम, रारा तथा खप्तड क्षेत्रमा सुविधा सम्पन्न स्तरीय होटल स्थापना गर्न साधारण पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको छ ।

२२. वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐनहरूमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ व्यवस्थापिका संसदबाट संशोधन भएका छन् भने बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ खारेज भई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ लागू भएको छ। यसका अतिरिक्त निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषको स्थापना र संचालन सम्बन्धी ऐन, २०७३ जारी भएको छ।
२३. नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषदबाट २०७३ पुस २२ मा स्वीकृत भई आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि २०७७/७८ सम्म पाँच वर्षको लागि कार्यान्वयनमा ल्याइएको वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि गठित कार्यान्वयन समितिको संयोजक नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर रहने तथा उक्त समितिको सचिवालय यस बैंकको संस्थागत योजना विभागमा रहने व्यवस्था भएको छ। उक्त रणनीतिलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगेको छ।
२४. आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी वृद्धि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेपश्चात बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी २०७२ असार मसान्तको रु. १४० अर्ब ७९ करोडबाट २०७४ असारमा रु. २२५ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ।
२५. २०७४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंक २८, विकास बैंक ४०, वित्त कम्पनी २८ र लघुवित्त संस्था ५३ कायम भएका छन्। मर्जर तथा एक्विजिसनका कारण विकास बैंक र वित्त कम्पनीको संख्यामा कमी आएको भएतापनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा संख्या २०७४ असार मसान्तमा ५०६८ पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा यो संख्या ४२७२ रहेको थियो।
२६. २०७४ असार मसान्तसम्म सात वटा प्रदेशका ७५३ वटा स्थानीय तहमध्ये २९७ स्थानीय तहमा मात्र वाणिज्य बैंकको सञ्जाल पुगेको छ।
२७. यस बैंकले १६ वटा संस्थाहरूलाई समस्याग्रस्त घोषणा गरेको थियो। यी मध्ये ९ वटा संस्थाहरू अझै पनि समस्याग्रस्त रहेकोमा ६ वटा संस्थाहरूमा नयाँ लगानीकर्ताहरूले लगानी गरेका छन्। बाँकी ३ संस्था मध्ये २ संस्थाको विषय अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा रहेको र एक संस्थामा नयाँ लगानीकर्ताहरू र व्यवस्थापनबीच संस्था सुधारका विषयमा छलफल जारी रहेको छ।
२८. २०७३ असार मसान्तसम्म विभिन्न दरका गरी रु. ३८६ अर्ब १६ करोड बराबरका नोटहरू चलनचल्तीमा रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा ११.६१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४३० अर्ब ९९ करोड पुगेको छ।
२९. बैंकमा प्रशासनतर्फ १०११ र प्राविधिकतर्फ ११४ गरी कुल ११२५ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेका छन्। तहगत रूपमा अधिकृततर्फ ६५९, सहायकतर्फ ३२४ र श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगीतर्फ १४२ जना रहेका छन्।
३०. बालुवाटार परिसरस्थित उत्तरपूर्वी भागमा दुईतले भवन निर्माण गरी २०७२ वैशाख १२ को विनाशकारी भूकम्प पश्चात् कार्यालय बाहिर संचालनमा रहेका विभागहरूलाई बालुवाटार परिसरमा स्थानान्तरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ।
३१. २०७३ भदौ १ गतेदेखि Inter-Bank Payment System (IPS) कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।
३२. २०७४ असार मसान्तको वासलात अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्व २०७३ असार मसान्तको तुलनामा ७.२२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १० खर्ब ५७ अर्ब २० करोड ४६ लाख ७९ हजार पुगेको छ।
३३. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को विदेशी विनिमय तथा अन्य सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन लाभ/हानि समायोजन अधिको खुद आय अघिल्लो वर्षको तुलनामा ३९.५७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १९ अर्ब ७० करोड २२ लाख ६१ हजार पुगेको छ। यस्तो खुद आय आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा रु. १४ अर्ब ११ करोड ५९ लाख ४४ हजार रहेको थियो।

भाग

समष्टिगत आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय अवस्था

विश्व आर्थिक स्थिति तथा परिदृश्य	१
नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति	१
• कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१
• मुद्रास्फीति र तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क	४
• वाह्य क्षेत्र	५
• सरकारी वित्त स्थिति	९
• मौद्रिक तथा वित्तीय स्थिति	१५
तालिकाहरु	२३
अनुसूचीहरु	५४

समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय अवस्था

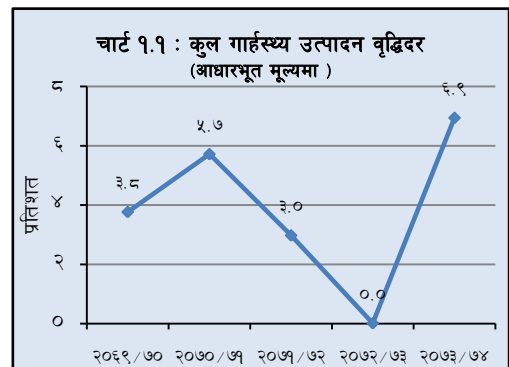
विश्व आर्थिक स्थिति तथा परिदृश्य

- १.१ संयुक्त राज्य अमेरिका लगायतका विकसित मुलुकहरु तथा उदीयमान एवम् विकासोन्मुख मुलुकहरुको आर्थिक गतिविधिमा क्रमिक रुपमा आएको सुधारले विश्वको आर्थिक वृद्धिदर थप मजबुत बन्दै गएको छ । सन् २०१६ बाट विश्व अर्थतन्त्रमा देखिएको सुधार सन् २०१७ र २०१८ सम्म पनि रहने अनुमान छ । अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष (IMF) द्वारा प्रकाशित World Economic Outlook, अक्टोबर, २०१७ अनुसार विश्वको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१६ मा ३.२ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१७ र २०१८ मा क्रमशः ३.६ र ३.७ प्रतिशत रहने अनुमान छ । उदीयमान र विकासोन्मुख देशहरुको अर्थतन्त्रमा आएको सुधार एवम् विश्व वित्तीय वातावरण अनुकूल हुँदै गएको कारण विश्व अर्थतन्त्र यस वर्ष र आगामी वर्ष पनि विस्तार हुने अनुमान अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषले गरेको हो ।
- १.२ विकसित देशहरुको समग्र उत्पादन सन् २०१६ मा १.७ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २०१७ मा २.२ प्रतिशतले विस्तार हुने अनुमान छ । उदीयमान र विकासोन्मुख देशहरुको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१६ मा ४.३ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१७ मा सीमान्त दरले सुधार आई ४.६ प्रतिशत हुने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको अनुमान छ । सन् २०१६ मा उदीयमान तथा विकासोन्मुख एशियाली अर्थतन्त्र ६.४ प्रतिशतले बढेकोमा सन् २०१७ मा ६.५ प्रतिशतले बढ्ने र छिमेकी राष्ट्र भारत र चीनको आर्थिक वृद्धिदर सन् २०१६ मा क्रमशः ७.१ प्रतिशत र ६.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१७ मा क्रमशः ६.७ प्रतिशत र ६.८ प्रतिशत रहने अनुमान छ ।
- १.३ सन् २०१६ मा विकसित देशहरुको मुद्रास्फीतिदर ०.८ प्रतिशत र उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरुको ४.३ प्रतिशत रह्यो । सन् २०१७ मा विकसित देशहरुमा मुद्रास्फीतिदर १.७ र उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरुमा ४.२ प्रतिशत रहने अनुमान छ । सन् २०१६ मा २.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको विश्व व्यापार सन् २०१७ मा ४.२ प्रतिशतले बढ्ने अनुमान छ ।

नेपालको समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय स्थिति

कुल गार्हस्थ्य उत्पादन

- १.४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ आर्थिक वृद्धिका हिसाबले उत्साहजनक रह्यो । केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका अनुसार आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा देशको यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर आधारभूत मूल्यमा ६.९ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा ७.५ प्रतिशत रहेको अनुमान छ । अधिल्लो वर्ष त्यस्तो वृद्धिदर क्रमशः ०.०१ प्रतिशत र ०.४ प्रतिशत रहेको थियो । अनुकूल मौसम, नियमित उर्जा आपूर्ति, पुनर्निर्माण कार्यमा आएको तीव्रता तथा व्यावसायिक वातावरणमा आएको सुधारका कारण समीक्षा वर्षमा आर्थिक वृद्धिदर उत्साहजनक रहन गएको हो ।

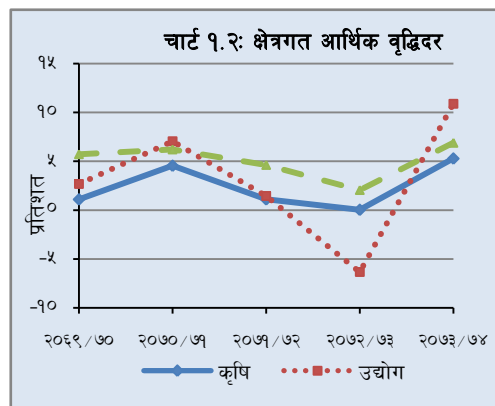

१.५ समीक्षा वर्षमा कृषि क्षेत्रको उत्पादन ५.३ प्रतिशत र गैर-कृषि क्षेत्रको उत्पादन ७.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष कृषि क्षेत्रको उत्पादन ०.०३ प्रतिशत तथा गैर-कृषि क्षेत्रको उत्पादन ०.२ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको थियो। गैर-कृषि क्षेत्र अर्न्तगत उद्योग क्षेत्रको उत्पादन १०.९ प्रतिशत र सेवा क्षेत्रको उत्पादन ६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ। अघिल्लो वर्ष उद्योग क्षेत्र ६.३ प्रतिशतले संकुचन भएको थियो भने सेवा क्षेत्रको उत्पादन २.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो।

कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

१.६ समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि, उद्योग तथा सेवा क्षेत्रहरूको अंश क्रमशः २९.४ प्रतिशत, १४.६ प्रतिशत र ५६.० प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यी क्षेत्रहरूको अंश क्रमशः ३१.६ प्रतिशत, १४.२ प्रतिशत र ५४.२ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको अंश सीमान्त रूपमा घटेको छ भने उद्योग तथा सेवा क्षेत्रको अंशमा वृद्धि भएको छ।

१.७ वृहत औद्योगिक वर्गीकरणको आधारमा समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक क्षेत्र (कृषि तथा वन, मत्स्य पालन र खानी तथा उत्खनन), द्वितीय क्षेत्र (उत्पादनमूलक उद्योग, विद्युत ग्याँस तथा पानी र निर्माण) तथा तृतीय (सेवा) क्षेत्रको अंश क्रमशः ३०.० प्रतिशत, १४.० प्रतिशत र ५६.० प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा यी क्षेत्रहरूको अंश क्रमशः ३२.२ प्रतिशत, १३.६ प्रतिशत र ५४.२ प्रतिशत रहेको थियो।

तालिका १.१ : कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा प्राथमिक, द्वितीय र तृतीय क्षेत्रको अंश (प्रचलित मूल्यमा)

क्षेत्र	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा अंश #				
	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
प्राथमिक क्षेत्र*	३४.४	३३.२	३२.३	३२.२	३०.०
द्वितीय क्षेत्र**	१४.६	१४.३	१४.२	१३.६	१४.०
तृतीय क्षेत्र***	५१.०	५२.५	५३.४	५४.२	५६.०

वित्तीय मध्यस्थता सहितको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कायम अंश

* कृषि, वन तथा मत्स्यपालन र खानी तथा उत्खनन

** उत्पादनमूलक उद्योग, विद्युत, ग्याँस तथा पानी र निर्माण

*** सेवा क्षेत्र

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

कृषि

१.८ अनुकूल मौसम, कृषि क्षेत्रको व्यावसायीकरण तथा कृषिजन्य आगतहरूको सहज उपलब्धताका कारण आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कृषि उत्पादन ५.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। समीक्षा वर्षमा धान, मकै, गहुँ र कोदोको उत्पादनमा वृद्धि भएको छ भने जौको उत्पादनमा सामान्य हास आएको छ। अघिल्लो वर्ष कृषि क्षेत्रको उत्पादन ०.०३ प्रतिशतले बढेको थियो।

उद्योग

१.९ समीक्षा वर्षमा उद्योग क्षेत्रको वृद्धिदर १०.९ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ६.३ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको थियो। समीक्षा अवधिमा पुनर्निर्माण कार्यले लिएको गति, उर्जा आपूर्तिमा भएको सुधार तथा औद्योगिक उत्पादनमा भएको वृद्धिका कारण यस क्षेत्रको उत्पादन उल्लेखनीय रूपमा बढेको हो।

- १.१० समीक्षा वर्षमा उद्योग क्षेत्रअन्तर्गत उत्पादनमूलक उद्योगका उत्पादन ९.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो उत्पादन ८.० प्रतिशतले संकुचन भएको थियो । अघिल्लो वर्ष ७.४ प्रतिशतले संकुचन भएको विद्युत ग्याँस तथा पानीको उत्पादनमा समीक्षा वर्षमा १३.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । त्यसैगरी समीक्षा वर्षमा निर्माण क्षेत्रको वृद्धिदर ११.७ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस क्षेत्रको उत्पादन ४.४ प्रतिशतले घटेको थियो ।
- १.११ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वैदेशिक लगानीको प्रतिवद्धता रकममा १.६ प्रतिशतले कमी आएको छ भने वैदेशिक लगानीका परियोजनाहरूको संख्यामा १३.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । यस अवधिमा उद्योग विभागले रु. १५ अर्ब २ करोडको वैदेशिक लगानी प्रतिवद्धता भएका कुल ३९५ वटा विदेशी तथा संयुक्त लगानीका परियोजनाहरूलाई स्वीकृती प्रदान गरेको छ । उक्त विभागले अघिल्लो वर्ष कुल रु. १५ अर्ब २५ करोडको वैदेशिक लगानी प्रतिवद्धता भएका कुल ३४८ वटा परियोजनाहरूलाई स्वीकृति प्रदान गरेको थियो ।
- १.१२ समीक्षा वर्षमा दर्ता भएका कुल ३९५ परियोजनाहरूमध्ये सेवा सम्बन्धी १५७, पर्यटन सम्बन्धी १५२, उत्पादन सम्बन्धी ५५, कृषि तथा वन सम्बन्धी २०, सूचना प्रविधि सम्बन्धी ८, खानी सम्बन्धी २ तथा निर्माण सम्बन्धी १ रहेका छन् । अघिल्लो वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा औद्योगिक उत्पादन तथा पर्यटन सम्बन्धी परियोजना संख्या तथा प्रतिवद्धता रकम दुवैमा वृद्धि भएको छ भने सेवा सम्बन्धी परियोजना संख्यामा वृद्धि भएता पनि लगानी प्रतिवद्धता रकममा भने कमी आएको छ ।

सेवा

- १.१३ समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्र ६.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ । गत वर्ष यस क्षेत्रको वृद्धिदर २.१ प्रतिशत रहेको थियो । पर्यटन आगमनमा भएको वृद्धि, व्यापारमा भएको विस्तार तथा व्यावसायिक वातावरणमा भएको सुधारका कारण सेवा क्षेत्रको उत्पादनमा वृद्धि भएको हो ।
- १.१४ समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्र अन्तर्गत थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्रमा ९.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यो क्षेत्र २.५ प्रतिशतले संकुचन भएको थियो । अघिल्लो वर्ष होटल तथा रेष्टुरेन्ट क्षेत्र ९.७ प्रतिशतले संकुचन भएकोमा समीक्षा वर्षमा उक्त क्षेत्रको उत्पादन ७.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । त्यसैगरी, अघिल्लो वर्ष २.० प्रतिशतले वृद्धि भएको यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार क्षेत्र समीक्षा वर्षमा ६.५ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । समीक्षा वर्षमा वित्तीय मध्यस्थता क्षेत्र ६.७ प्रतिशतले एवम् रियल स्टेट, भाडा तथा व्यावसायिक क्षेत्र ५.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त क्षेत्रहरूको वृद्धिदर क्रमशः ८.६ र ३.७ प्रतिशत रहेको थियो ।

बचत तथा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय

- १.१५ कुल उपभोगको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा पछिल्लो दश वर्षकै उच्च भई ९६.२ प्रतिशत पुगेकोमा समीक्षा वर्षमा ८९.७ प्रतिशत रहने अनुमान रहेको छ । कुल गार्हस्थ्य बचतको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात न्यून अर्थात् १०.३ प्रतिशत रहेतापनि उच्च विप्रेषण आप्रवाहका कारण कुल राष्ट्रिय बचतको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात भने समीक्षा वर्षमा ४३.८ प्रतिशत रहेको छ ।
- १.१६ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय (Gross National Disposable Income) १३.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो आय ६.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । समीक्षा वर्षमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आयको अनुपात १३३.५ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात १३६.१ प्रतिशत रहेको थियो ।

तालिका १.२ : कुल खर्चयोग्य आय (प्रचलित मूल्यमा)

विवरण	रु. करोडमा			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७२/७३*	२०७३/७४**
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	२१३,०१५	२२४,७४३	२५९,९२३	५.५	१५.७
खुद साधन आय	३,४२४	३,४००	२,७७९	-०.७	-१८.३
खुद चालु ट्रान्सफर	७०,९९६	७७,८१९	८४,३६६	९.६	८.४
कुल खर्चयोग्य आय	२८७,४३५	३०५,९६२	३४७,०६८	६.४	१३.४

* संशोधित अनुमान

**प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

मुद्रास्फीति र तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क

उपभोक्ता मुद्रास्फीति

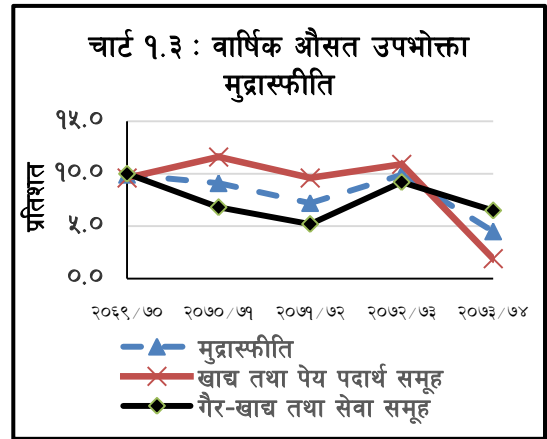
१.१७ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.५ प्रतिशतमा सीमित रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रास्फीति ९.९ प्रतिशत रहेको थियो । आर्थिक वर्ष २०६९/६२ पछि पहिलो पटक वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ४.५ प्रतिशतमा भरेको हो । अघिल्लो वर्षको आधार मूल्यको प्रभाव, आपूर्ति व्यवस्थापन तथा यातायातमा आएको सुधार एवं भारतको न्यून मूल्यवृद्धिको प्रभावका कारण समीक्षा वर्षको उपभोक्ता मुद्रास्फीतिमा कमी आएको हो ।

१.१८ समीक्षा वर्षमा घ्यू तथा तेल, दलहन तथा गोडागुडी, तरकारी, यातायात लगायतका समूहको वार्षिक औसत मूल्यमा कमी आएकोले समग्र उपभोक्ता मुद्रास्फीति न्यून रहन गएको हो ।

१.१९ समीक्षा वर्षमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूह र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य सूचकाङ्कको औसत वृद्धिदर क्रमशः १.९ प्रतिशत र ६.५ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षमा यी समूहहरूको मूल्य सूचकाङ्कको औसत वृद्धिदर क्रमशः १०.९ प्रतिशत र ९.२ प्रतिशत रहेको थियो ।

१.२० समीक्षा वर्षमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहमा पर्ने वस्तुहरूमध्ये घ्यू तथा तेलको मूल्यमा ६ प्रतिशत, दलहन तथा गोडागुडीको मूल्यमा ५.५ प्रतिशत र तरकारीको मूल्यमा २.५ प्रतिशतले कमी आएकोले समग्र खाद्य मुद्रास्फीति न्यून रहन गएको हो । अघिल्लो वर्षमा घ्यू तथा तेल उप-समूहको मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर १९.५ प्रतिशत रहेको थियो भने दलहन तथा गोडागुडी उप-समूह र तरकारी उप-समूहको मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर क्रमशः ३२.७ प्रतिशत र १०.३ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा वर्षमा चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थ उप-समूह र मदिराजन्य पेय पदार्थ उप-समूहको वार्षिक औसत मूल्य वृद्धिदर क्रमशः १४.८ प्रतिशत र ११.८ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षमा ती उप-समूहहरूको वार्षिक औसत वृद्धिदर क्रमशः ७.३ प्रतिशत र १२.९ प्रतिशत रहेको थियो ।

१.२१ समीक्षा वर्षमा गैर-खाद्य तथा सेवा समूहका वस्तुहरूमध्ये शिक्षा उप-समूहको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क सबैभन्दा बढी ९.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्षमा उक्त उप-समूहको वृद्धिदर १०.१ प्रतिशत रहेको थियो । त्यस्तै, समीक्षा वर्षमा लत्ता कपडा तथा जुत्ता उप-समूह र घरायसी सामान तथा

सेवा उप-समूहको मूल्य सूचकाङ्कमा क्रमशः ९.२ प्रतिशत र ८.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर क्रमशः १४.२ प्रतिशत र १२.७ प्रतिशत रहेको थियो।

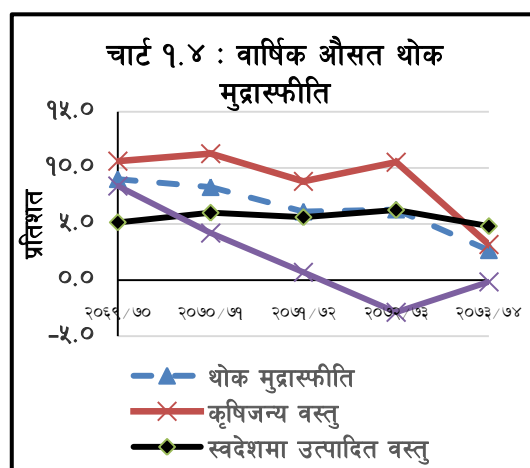
१.२२ क्षेत्रगत आधारमा विश्लेषण गर्दा समीक्षा वर्षमा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति पहाडमा ६.४ प्रतिशत, तराईमा ४.४ प्रतिशत, हिमालमा ४.१ प्रतिशत र काठमाडौं उपत्यकामा ३.१ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर पहाडमा १०.४ प्रतिशत, तराईमा ८.६ प्रतिशत, हिमालमा ८.८ प्रतिशत र काठमाडौं उपत्यकामा ११.६ प्रतिशत रहेको थियो।

नेपाल र भारतबीचको उपभोक्ता मुद्रास्फीति अन्तर

१.२३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति भारतमा ३.४ प्रतिशत र नेपालमा ४.५ प्रतिशत रहेकोले यी दुई मुलुकबीचको वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति अन्तर १.१ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष नेपाल तथा भारतमा यस्तो मुद्रास्फीति क्रमशः ९.९ प्रतिशत र ५.२ प्रतिशत रहेकोले वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति अन्तर ४.७ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्षमा भारतको मूल्य वृद्धिको चाप कम पर्नुको साथै आपूर्ति व्यवस्थापन तथा यातायातमा आएको सुधारका कारण नेपाल र भारत बीच मुद्रास्फीतिदरको अन्तर न्यून रहन गएको हो।

थोक मुद्रास्फीति

१.२४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति २.७ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रास्फीति ६.३ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्षमा थोक मूल्यअन्तर्गत कृषिजन्य वस्तुहरुको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क ३.२ प्रतिशतले र स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरुको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क ४.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने आयातीत वस्तुहरुको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क ०.२ प्रतिशतले घटेको छ। अघिल्लो वर्ष कृषिजन्य वस्तुहरु र स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरुको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क वृद्धिदर क्रमशः १०.५ प्रतिशत र ६.२ प्रतिशत थियो भने आयातीत वस्तुहरुको वार्षिक औसत मूल्य सूचकाङ्क २.९ प्रतिशतले घटेको थियो।

राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क

१.२५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क १४.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्ष उक्त सूचकाङ्क ५.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो। समीक्षा वर्षमा तलब सूचकाङ्कको वृद्धिदर १८.७ प्रतिशत रहेको छ भने ज्यालादर सूचकाङ्कको वृद्धिदर १३.४ प्रतिशत रहेको छ। नेपाल सरकारले निजामती कर्मचारीको तलब वृद्धि गरेकोले तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्कमा उच्च वृद्धि भएको हो। समीक्षा वर्षमा तलब अन्तर्गत निजामती सेवा, सैनिक तथा प्रहरी बल र सार्वजनिक संस्थान उप-समूहहरुको सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर क्रमशः २४.२ प्रतिशत, २३.६ प्रतिशत र २०.८ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी, ज्यालादर अन्तर्गत निर्माण मजदूर, औद्योगिक मजदूर र कृषि मजदूरको ज्यालादर सूचकाङ्कको वार्षिक औसत वृद्धिदर क्रमशः १४.६ प्रतिशत, १३.९ प्रतिशत र १३.१ प्रतिशत रहेको छ।

वाह्य क्षेत्र

१.२६ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वैदेशिक व्यापार अन्तर्गत वस्तु निर्यात न्यून दरले बढेको तर वस्तु आयातमा भने उच्च दरले वृद्धि भएका कारणले व्यापार घाटा थप बढ्न गएको छ। सवारी-साधन एवम् पेट्रोलियम पदार्थको आयातमा भएको उच्च वृद्धि एवम् पुनर्निर्माण र विकास निर्माणका कार्यका लागि निर्माण सामग्रीहरुको आयात बढेका कारण वैदेशिक व्यापारमा उच्च विस्तार भएको हो।

वैदेशिक व्यापार

- १.२७ समीक्षा वर्षमा कुल वस्तु निर्यात ४.२ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ९३ करोड) ले बढ्न गई रु. ७३ अर्ब ५ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो निर्यात १७.८ प्रतिशतले घटेको थियो। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल वस्तु निर्यातको अनुपात अघिल्लो वर्ष ३.१ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा २.८ प्रतिशत रहेको छ।
- १.२८ कुल वस्तु निर्यातमध्ये भारततर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष २९.३ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा ५ प्रतिशत (रु.१ अर्ब ९६ करोड) ले बढेर रु. ४१ अर्ब ४५ करोडमा पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा भारततर्फको वस्तु निर्यात अघिल्लो वर्ष ३३.९ प्रतिशतले ह्रास आएकोमा समीक्षा वर्षमा ५.२ प्रतिशतले बढी अमेरिकी डलर ३९ करोड २ लाख रहेको छ। वस्तुगत आधारमा समीक्षा वर्षमा भारततर्फ मुख्यतया पिना, जुस, जुटका सामान, जी.आई.पाईप, चाउचाउ लगायतका वस्तुहरूको निर्यात बढेको छ।
- १.२९ चीनतर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष २४.६ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा १.२ प्रतिशत (रु. २ करोड) ले बढेर रु. १ अर्ब ७० करोडमा पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा चीनतर्फको वस्तु निर्यात अघिल्लो वर्ष ३०.२ प्रतिशतले ह्रास आएकोमा समीक्षा वर्षमा १.७ प्रतिशतले बढी अमेरिकी डलर १ करोड ६० लाख रहेको छ। वस्तुगत आधारमा समीक्षा वर्षमा चीनतर्फ मुख्यतया तयारी पोशाक, चाउचाउ, अगरबत्ती लगायतका वस्तुहरूको निर्यात बढेको छ।
- १.३० अन्य मुलुकतर्फको निर्यात अघिल्लो वर्ष ६.३ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ३.३ प्रतिशत (रु. ९६ करोड) ले वृद्धि भई रु. २९ अर्ब ९० करोड पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा अन्य मुलुकतर्फको वस्तु निर्यात अघिल्लो वर्ष ०.७ प्रतिशतले ह्रास आएकोमा समीक्षा वर्षमा ३.६ प्रतिशतले बढी अमेरिकी डलर २८ करोड १९ लाख रहेको छ। समीक्षा वर्षमा हस्तकलाका सामान, छालाका समाग्री, चाँदीका गहना, दाल लगायतका वस्तुहरूको निर्यात बढेको छ।
- १.३१ समीक्षा वर्षमा कुल वस्तु आयात २८ प्रतिशत (रु. २१६ अर्ब ५१ करोड) ले बढेर रु. ९९० अर्ब ११ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो आयात ०.१ प्रतिशतले घटेर रु. ७७३ अर्ब ६० करोड रहेको थियो। कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल वस्तु आयातको अनुपात अघिल्लो वर्ष ३४.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ३८.१ प्रतिशत रहेको छ।
- १.३२ समीक्षा वर्षमा भारतबाट भएको वस्तु आयात ३२.८ प्रतिशत (रु. १५६ अर्ब ४६ करोड) ले बढेर रु. ६३३ अर्ब ६७ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो आयात २.९ प्रतिशतले घटेको थियो। पेट्रोलियम पदार्थ, सवारीसाधन तथा पार्टपूजा, एम.एस. बिलेट, सिमेन्ट, अन्य मेशिनरी तथा पार्टपूजा लगायतका वस्तुको आयात बढेको छ।
- १.३३ चीनबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष १५.५ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १० प्रतिशत (रु. ११ अर्ब ५५ करोड) ले वृद्धि भई रु. १२७ अर्ब २५ करोड पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा चीनबाट भएको वस्तु आयात अघिल्लो वर्ष ७.७ प्रतिशतले बढेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा १०.६ प्रतिशतले वृद्धि भई अमेरिकी डलर १ अर्ब २० करोड पुगेको छ। दुर-सञ्चारका उपकरण तथा पार्टपूजा, अन्य मेशिनरी तथा पार्टपूजा, टेलिभिजन, यातायातका उपकरण तथा पार्टपूजा लगायतका वस्तुहरूको आयात बढेको कारण चीनबाट भएको आयात बढेको हो।
- १.३४ अन्य मुलुकबाट भएको आयात अघिल्लो वर्ष १.२ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा २६.८ प्रतिशत (रु. ४८ अर्ब ५१ करोड) ले बढेर रु. २२९ अर्ब २० करोड पुगेको छ। अमेरिकी डलरमा अन्य मुलुकबाट भएको वस्तु आयात अघिल्लो वर्ष ७.८ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा २७.७ प्रतिशतले बढेर अमेरिकी डलर २ अर्ब १६ करोड पुगेको छ। सुन, हवाईजहाजका पार्टपूजा, खाने तेल, दुरसञ्चारका उपकरण तथा पार्टपूजा लगायतका वस्तुहरूको आयात बढेका कारण अन्य मुलुकबाट भएको आयात बढेको हो।
- १.३५ समीक्षा वर्षमा कुल वस्तु व्यापार घाटा ३०.४ प्रतिशत (रु. २१३ अर्ब ५८ करोड) ले वृद्धि भई रु. ९१७ अर्ब ६ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो व्यापार घाटा २ प्रतिशतले बढेको थियो। व्यापार घाटा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात अघिल्लो वर्षको ३१.३ प्रतिशतबाट बढेर समीक्षा वर्षमा ३५.३ प्रतिशत पुगेको छ। कुल वस्तु व्यापार घाटामध्ये भारतसँगको व्यापार घाटा ३५.३ प्रतिशत (रु. १५४ अर्ब ५० करोड) ले वृद्धि भई रु. ५९२ अर्ब २२ करोड, चीनसँगको व्यापार घाटा १०.१ प्रतिशत (रु. ११ अर्ब ५३ करोड) ले बढी रु. १२५ अर्ब ५४ करोड र अन्य मुलुकसँगको व्यापार घाटा ३१.३ प्रतिशत (रु. ४७ अर्ब ५५ करोड) ले बढेर रु. १९९ अर्ब ३० करोड पुगेको छ।

१.३६ कुल वस्तु व्यापार अघिल्लो वर्ष १.९ प्रतिशतले घटेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा २६ प्रतिशत (रु. २१९ अर्ब ४५ करोड) ले बढेर रु. १०६३ अर्ब १६ करोड पुगेको छ । कुल व्यापार कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात अघिल्लो वर्ष ३७.५ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा बढेर ४०.९ प्रतिशत पुगेको छ । कुल व्यापारमा भारतसँगको व्यापार अघिल्लो वर्ष ५.६ प्रतिशतले घटेको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ३०.७ प्रतिशत (रु. १५८ अर्ब ४१ करोड) ले बढी रु. ६७५ अर्ब १२ करोड पुगेको छ । चीनसँगको व्यापार अघिल्लो वर्षको १४.६ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ९.९ प्रतिशत (रु. ११ अर्ब ५७ करोड) ले वृद्धि भई रु. १२८ अर्ब ९५ करोड पुगेको छ । त्यसैगरी, अन्य मुलुकसँगको कुल व्यापार अघिल्लो वर्ष ०.२ प्रतिशतले घटेकोमा समीक्षा वर्षमा २३.६ प्रतिशत (रु. ४९ अर्ब ४६ करोड) ले बढेर रु. २५९ अर्ब १० करोड पुगेको छ ।

१.३७ समीक्षा वर्षमा निर्यात-आयात अनुपात ७.४ प्रतिशतमा भरेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात ९.१ प्रतिशत रहेको थियो । भारतसँगको अंश कुल निर्यातमा अघिल्लो वर्ष ५६.३ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ५६.७ प्रतिशत, कुल आयातमा अघिल्लो वर्ष ६१.७ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ६४ प्रतिशत, कुल वस्तु व्यापार घाटामा अघिल्लो वर्ष ६२.२ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ६४.६ प्रतिशत र कुल व्यापारमा अघिल्लो वर्ष ६१.२ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा ६३.५ प्रतिशत रहेको छ ।

सेवा खाता

१.३८ समीक्षा वर्षमा सेवा क्षेत्रको आयको तुलनामा खर्चमा भएको उच्च वृद्धिका कारण खुद सेवा खाता ७०.६ प्रतिशत (रु. ६ अर्ब ९६ करोड) ले घटेर रु. २ अर्ब ८९ करोडले बचतमा रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यो खाता रु. ९ अर्ब ८५ करोडले बचतमा रहेको थियो ।

१.३९ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा सेवा क्षेत्रतर्फको आय १४.३ प्रतिशत (रु. १९ अर्ब ७९ करोड) ले वृद्धि भई रु.१५८ अर्ब २६ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष सेवा आय ७.२ प्रतिशतले घटेको थियो । यस अन्तर्गत भ्रमण शीर्षकको आय ४०.१ प्रतिशत (रु. १६ अर्ब ७६ करोड) ले वृद्धि भई रु. ५८ अर्ब ५३ करोड पुगेको छ भने अन्यत्र नपरेको सरकारी सेवा आयमा भने ३३.४ प्रतिशत (रु. १२ अर्ब ८० करोड) ले कमी आई रु. २५ अर्ब ५३ करोड पुगेको छ । समीक्षा वर्षमा अन्य सेवा आय २७.१ प्रतिशत (रु. १५ अर्ब ८३ करोड) ले वृद्धि भई रु. ७४ अर्ब २० करोड पुगेको छ ।

१.४० समीक्षा वर्षमा कुल सेवा खर्च २०.८ प्रतिशत (रु. २६ अर्ब ७५ करोड) ले बढी रु. १५५ अर्ब ३७ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो खर्च ५.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । सेवा खर्चतर्फ भ्रमण खर्च ४१.७ प्रतिशत (रु. २३ अर्ब ५१ करोड) ले बढी रु. ७९ अर्ब ९३ करोड, ढुवानी/यातायात खर्च ६.५ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ८५ करोड) ले बढी रु. ४६ अर्ब ८८ करोड र अन्य सेवा खर्च ४.४ प्रतिशत (रु. १ अर्ब १६ करोड) ले बढी रु. २७ अर्ब २३ करोड पुगेको छ भने सरकारी सेवा खर्च ३६.६ प्रतिशत (रु. ७७ करोड) ले कमी आई रु. १ अर्ब ३३ करोडमा सीमित भएको छ ।

ट्रान्सफर

१.४१ खुद ट्रान्सफर आय अघिल्लो वर्ष ९.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ९.५ प्रतिशत (रु. ७३ अर्ब ६१ करोड) ले वृद्धि भई रु. ८५१ अर्ब ८० करोड पुगेको छ । ट्रान्सफर अन्तर्गतको वैदेशिक अनुदान ६२.८ प्रतिशत (रु. ४४ अर्ब २५ करोड) ले वृद्धि भई रु. ११४ अर्ब ६६ करोड प्राप्त भएको छ । अघिल्लो वर्ष रु. ७० अर्ब ४१ करोड बराबरको अनुदान प्राप्त भएको थियो ।

१.४२ ट्रान्सफर अन्तर्गत विप्रेषण आप्रवाह अघिल्लो वर्ष ७.७ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ४.६ प्रतिशत (रु. ३० अर्ब ३९ करोड) ले बढी रु. ६९५ अर्ब ४५ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा विप्रेषण आय अघिल्लो वर्षको १ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा समीक्षा वर्षमा ४.८ प्रतिशतले वृद्धि भई ६ अर्ब ५६ करोड डलर पुगेको छ ।

१.४३ समीक्षा वर्षमा पेन्सन आय २ प्रतिशत (रु. ९२ करोड) ले कमी आई रु. ४५ अर्ब ५९ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो आय रु. ४६ अर्ब ५१ करोड रहेको थियो ।

चालू खाता तथा समग्र शोधनान्तर स्थिति

१.४४ समीक्षा वर्षमा चालू खाता रु. १० अर्ब १३ करोडले घाटामा रहेको छ । वार्षिक तथ्याङ्कका आधारमा आर्थिक वर्ष २०६७/६८ पछि यो वर्ष चालू खाता घाटामा गएको हो । अघिल्लो वर्ष यो खाता रु. १४० अर्ब ४२ करोडले बचतमा रहेको थियो । चालू खाता घाटाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात समीक्षा वर्षमा

०.४ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष चालू खाता बचतको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ६.२ प्रतिशत रहेको थियो । आयातको तुलनामा विप्रेषण आप्रवाहको विस्तार सुस्त रहेकाले चालू खाता घाटामा रहेको हो ।

- १.४५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा शोधनान्तर स्थिति रु. ८२ अर्ब १५ करोडले बचतमा रह्यो । अघिल्लो वर्ष शोधनान्तर स्थिति रु. १८८ अर्ब ९५ करोडले बचतमा रहेको थियो । अघिल्लो वर्ष शोधनान्तर बचत कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात ८.४ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा यस्तो अनुपात ३.२ प्रतिशत रह्यो ।
- १.४६ समीक्षा वर्षमा पूँजी खातातर्फको ट्रान्सफर २१.३ प्रतिशत (रु. ३ अर्ब ६२ करोड) ले कमी आई रु. १३ अर्ब ३६ करोड रह्यो । वित्तीय खाता अर्न्तगत प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको वार्षिक आप्रवाह अघिल्लो वर्ष ३५.१ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा १२८.१ प्रतिशत (रु. ७ अर्ब ५८ करोड) ले बढी रु. १३ अर्ब ५० करोड पुगेको छ ।
- १.४७ अघिल्लो आर्थिक वर्ष सरकारी ऋण आप्रवाह ४९.६ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ४३ प्रतिशत (रु. १८ अर्ब ८३ करोड) ले बढी रु. ६२ अर्ब ६० करोड पुगेको छ भने साँवा भुक्तानी अघिल्लो वर्ष ४.४ प्रतिशतले बढेकोमा समीक्षा वर्षमा ०.१ प्रतिशत (रु. २ करोड) ले बढी रु. १७ अर्ब ८१ करोड पुगेको छ ।

विदेशी विनिमय सञ्चिति

- १.४८ २०७४ असार मसान्तमा कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति २०७३ असार मसान्तको तुलनामा ३.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १०७९ अर्ब ५२ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो सञ्चिति २६.१ प्रतिशतले बढेर रु. १०३९ अर्ब २१ करोड पुगेको थियो । अमेरिकी डलरमा भने बैकिङ्ग क्षेत्रको कुल सञ्चिति ७.८ प्रतिशतले बढी १० अर्ब ५० करोड डलर पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो सञ्चिति १९.५ प्रतिशतले बढेको थियो । नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको विदेशी विनिमय सञ्चिति २०७३ असार मसान्तको रु. ८८७ अर्ब १ करोडको तुलनामा २०७४ असार मसान्तमा ४.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ९२७ अर्ब २७ करोड पुगेको छ । कुल विदेशी विनिमय सञ्चितिमा नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रहेको सञ्चितिको अंश ८५.९ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी, कुल विदेशी विनिमय सञ्चितिमा भारतीय मुद्रा सञ्चितिको अंश २३.३ प्रतिशत रहेको छ ।

सञ्चिति पर्याप्तता सूचक

- १.४९ समीक्षा वर्षमा सञ्चिति पर्याप्तता सूचकहरू सकारात्मक रहेका छन् । आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को कुल आयातलाई आधार मान्दा २०७४ असार मसान्तमा कायम विदेशी विनिमय सञ्चितिले १३.२ महिनाको वस्तु आयात र ११.४ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्ने देखिन्छ ।

- १.५० समीक्षा वर्षमा विदेशी विनिमय सञ्चितिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन, कुल आयात, विस्तृत मुद्राप्रदाय र सञ्चिति मुद्रासँगको अनुपातहरू क्रमशः ४१.५ प्रतिशत, ९५.३ प्रतिशत, ४१.७ प्रतिशत र १६४.३ प्रतिशत रहेका छन् । अघिल्लो वर्ष यस्ता अनुपातहरू क्रमशः ४६.२ प्रतिशत, ११७.४ प्रतिशत, ४६.३ प्रतिशत र १९० प्रतिशत रहेका थिए ।

वैदेशिक सम्पत्ति तथा दायित्व स्थिति

- १.५१ २०७४ असार मसान्तमा मुलुकको वैदेशिक सम्पत्ति रु. ११०७ अर्ब ७९ करोड तथा दायित्व रु. ६६६ अर्ब ४१ करोड रहेको छ । फलस्वरूप वैदेशिक सम्पत्ति र दायित्वको स्थिति (IIP) रु. ४४१ अर्ब ३८ करोडले धनात्मक रहेको छ । २०७३ असार मसान्तमा यस्तो रकम रु. ४४३ अर्ब ५३ करोडले धनात्मक थियो ।

तालिका १.३ : सञ्चिति पर्याप्तता परिसूचकहरू			
विवरण	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
१) विदेशी विनिमय सञ्चितिले आयात खाम्ने स्थिति (महिनामा)			
क) वस्तु	१३.०	१६.५	१३.२
ख) वस्तु तथा सेवा	११.२	१४.१	११.४
२) कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति / कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रतिशतमा)			
३) कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति / आयात* (प्रतिशतमा)	९३.३	११७.४	९५.३
४) कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति / विस्तृत मुद्रा प्रदाय (प्रतिशतमा)	४३.९	४६.३	४१.७
५) कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति / सञ्चिति मुद्रा (प्रतिशतमा)	१५७.६	१९०.०	१६४.३
* वस्तु तथा सेवा आयात			

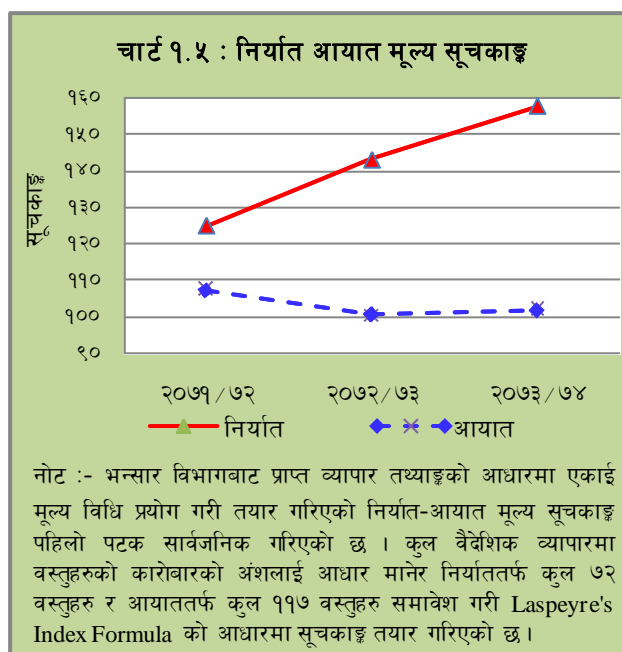
विनिमय दर प्रवृत्ति

१.५२ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा पनि नेपाली रुपैयाँको भारतीय रुपैयाँसँगको विनिमय दर स्थिर राखिएको छ । २०७३ असार मसान्तको तुलनामा २०७४ असार मसान्तमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग ३.८ प्रतिशत, पाउण्ड स्टर्लिंगसँग ६ प्रतिशत, यूरोसँग १ प्रतिशत र जापानी येनसँग ११.३ प्रतिशतले अधिमूल्यन भयो ।

विदेशी मुद्रा	खरिद दर (नेपाली रुपैयाँमा)			अधिमूल्यन(+)/ अवमूल्यन(-) (प्रतिशतमा)	
	असार मसान्त			२०७३	२०७४
	२०७२	२०७३	२०७४		
१ अमेरिकी डलर	१०१.१४	१०६.७३	१०२.८६	-५.२	३.८
१ पाउण्ड स्टर्लिंग	१५८.०१	१४१.३०	१३३.३२	११.८	६.०
१ यूरो	१११.४८	११८.६०	११७.४०	-६.०	१.०
१० जापानी येन	८.१८	१०.११	९.०८	-१९.१	११.३

निर्यात-आयात मूल्य सूचकाङ्क

१.५३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित निर्यातको एकाइ मूल्य सूचकाङ्क (Unit Value Index) वार्षिक बिन्दुगत आधारमा १०.४ प्रतिशतले बढेको र आयात मूल्य सूचकाङ्क ०.१ प्रतिशतले बढेकाले व्यापारको सर्त (Terms of Trade) मा ९.१ प्रतिशतले बढेको छ । अधिल्लो वर्ष यस्तो सर्त २२.२ प्रतिशतले बढेको थियो ।

सरकारी वित्त स्थिति

१.५४ नेपाल सरकारबाट नेपालको संविधान २०७२ वमोजिम आर्थिक वर्ष कार्यान्वयन शुरु हुनु भन्दा एक महिना पन्ध्र दिन अगावै आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेट व्यवस्थापिका-संसदमा प्रस्तुत भएको थियो । बजेटले संविधानको कार्यान्वयन गर्ने, भूकम्प र आपूर्ति प्रणालीको अवरोधबाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान गर्ने, उत्पादकत्व र उत्पादन वृद्धि गरी उच्च आर्थिक वृद्धि गर्ने जस्ता महत्वपूर्ण उद्देश्य राखेको थियो ।

१.५५ बजेट कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन ठूला आयोजना र महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरूको विशेष अनुगमन व्यवस्था गर्ने, खर्च र रकमान्तर प्रक्रियालाई सरल प्रभावकारी बनाउने, औद्योगिक क्षेत्र, आयोजना क्षेत्र, राजमार्ग र सार्वजनिक निकायलाई बन्द, हडताल निषेधित क्षेत्र घोषणा गरिने, बजेटका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन आर्थिक वर्ष शुरु भएकै दिनबाट गर्ने लगायतका व्यवस्था प्रस्तुत गरिएको थियो । तथापि आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च बजेट अनुमानको ७५.७ प्रतिशत मात्र रह्यो । समीक्षा वर्षमा चालू, पूँजीगत तथा वित्तीय व्यवस्था अन्तर्गत कुल खर्चको अंश क्रमशः ६३.२ प्रतिशत, २३.९ प्रतिशत र १३ प्रतिशत खर्च भयो । आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा भएको नगद प्रवाहमा आधारित चालू, पूँजीगत र वित्तीय व्यवस्था अन्तर्गतका खर्चहरूको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात भने अधिल्लो वर्षको तुलनामा केही बढेर क्रमशः १९.३ प्रतिशत, ७.३ प्रतिशत र ४ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ । अधिल्लो वर्ष यस्तो अनुपातहरू क्रमशः १६.२ प्रतिशत, ५.१ प्रतिशत र ४.५ प्रतिशत रहेका थिए ।

सरकारी राजस्व

१.५६ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नेपाल सरकारको राजस्व २६.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६०९ अर्ब १६ करोड पुग्यो । उक्त राजस्व वार्षिक बजेट लक्ष्य रु. ५६५ अर्ब ९० करोडको १०७.७ प्रतिशत हुन आउँछ । अधिल्लो वर्ष सरकारको राजस्व १८.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४८१ अर्ब ९८ करोड पुगेको थियो । समीक्षा वर्षमा

राजस्व/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात २३.४ प्रतिशत पुगेको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा यस्तो अनुपात २१.४ प्रतिशत रहेको थियो ।

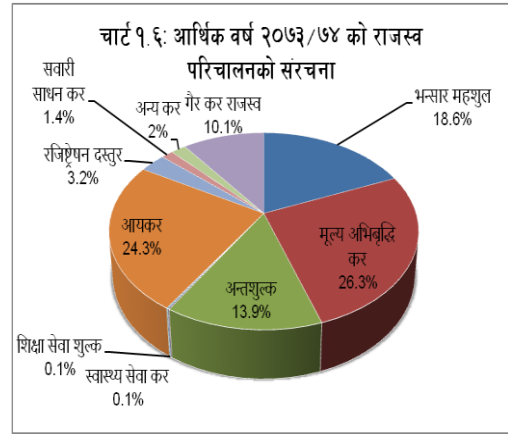
१.५७ राजस्वका शीर्षकहरूमध्ये मूल्य अभिवृद्धि कर राजस्व समीक्षा वर्षमा ३१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १६० अर्ब ३२ करोड परिचालन भएको छ । अघिल्लो वर्ष सो राजस्व ८.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १२२ अर्ब ४१ करोड पुगेको थियो ।

विवरण	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
कुल खर्च	२३.९	२५.९	३०.५
चालू खर्च	१५.७	१६.२	१९.३
पूँजीगत खर्च	३.८	५.१	७.३
राजस्व	१९.१	२१.५	२३.४
कर राजस्व	१६.७	१८.७	२१.३
वित्त घाटा	-३.२	-२.५	-६.४

१.५८ समीक्षा वर्षमा आयकर राजस्व २६.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १४८ अर्ब २४ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो कर राजस्व ३२.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ११७ अर्ब ४१ करोड पुगेको थियो ।

१.५९ समीक्षा वर्षमा भन्सार महसूलबाट प्राप्त हुने राजस्व ३७.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ११३ अर्ब १८ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष सो राजस्व १० प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ८२ अर्ब १६ करोड रहेको थियो ।

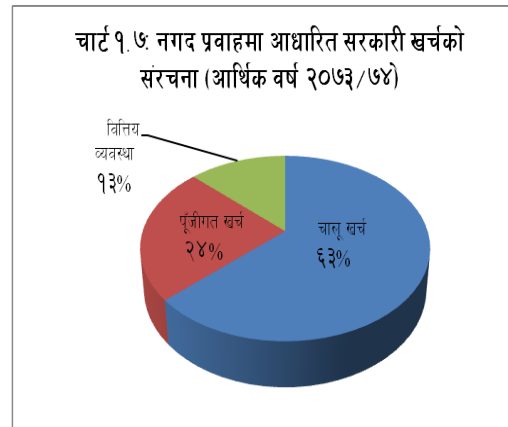
१.६० समीक्षा वर्षमा अन्तःशुल्कबाट राजस्व परिचालन २८.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ८४ अर्ब ६८ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष अन्तःशुल्क राजस्व २२.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६५ अर्ब ७८ करोड पुगेको थियो ।

१.६१ समीक्षा वर्षमा कुल राजस्व परिचालनमा मूल्य अभिवृद्धि करको अंश सबैभन्दा बढी अर्थात् २६.३ प्रतिशत रहेको छ । त्यसपछि क्रमशः आयकर (२४.३ प्रतिशत), भन्सार महसूल (१८.६ प्रतिशत) र अन्तःशुल्क (१३.९ प्रतिशत) रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यी अनुपातहरू क्रमशः २५.४ प्रतिशत, २४.४ प्रतिशत, १७ प्रतिशत र १३.६ प्रतिशत रहेका थिए ।

१.६२ समीक्षा वर्षमा गैर-कर राजस्व परिचालन १.४ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६१ अर्ब ६९ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष गैर-कर राजस्व २२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६० अर्ब ८७ करोड पुगेको थियो ।

१.६३ समीक्षा वर्षमा कुल राजस्वमा कर राजस्वको अंश ८९.९ प्रतिशत र गैर-कर राजस्वको अंश १०.१ प्रतिशत रहेको छ । त्यस्तै, कर राजस्वमा प्रत्यक्ष कर राजस्वको अंश ३४.६ प्रतिशत र अप्रत्यक्ष कर राजस्वको अंश ६५.४ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्ष कुल राजस्वमा कर राजस्वको अंश ८७.४ प्रतिशत र गैर-कर राजस्वको अंश १२.६ प्रतिशत रहेको थियो भने कर राजस्वमा प्रत्यक्ष कर राजस्वको अंश ३५.८ प्रतिशत र अप्रत्यक्ष कर राजस्वको अंश ६४.२ प्रतिशत रहेको थियो ।

सरकारी खर्च

१.६४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च ३६.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ७९३ अर्ब ९१ करोड पुगेको छ । यो खर्च वार्षिक बजेट लक्ष्य रु. १०४८ अर्ब ९२ करोडको ७५.७ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष कुल सरकारी खर्च १४.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ५८१ अर्ब ७० करोड पुगेको थियो ।

१.६५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नगद प्रवाहमा आधारित चालू खर्च ३७.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ५०१ अर्ब ६२ करोड पुगेको छ । यो खर्च वार्षिक बजेट लक्ष्य रु. ६१७ अर्ब १६ करोडको ८१.३ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो आर्थिक वर्ष चालू खर्च ८.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो ।

१.६६ समीक्षा वर्षमा नगद प्रवाहमा आधारित पूँजीगत खर्च अघिल्लो वर्षको तुलनामा ६३.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १८९ अर्ब ४६ करोड पुगेको छ। यो खर्च वार्षिक बजेट लक्ष्य रु. ३११ अर्ब ९५ करोडको ६०.७ प्रतिशत हुन आउँछ। अघिल्लो वर्ष पूँजीगत खर्च ४२.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो।

१.६७ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नगद प्रवाहमा आधारित वित्तीय व्यवस्था अन्तर्गतको खर्च अघिल्लो वर्षको ८.८ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा १.३ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १०२ अर्ब ८४ करोड पुगेको छ।

बजेट घाटा

१.६८ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नगद प्रवाहमा आधारित बजेट रु. १६६ अर्ब ८८ करोडले घाटामा रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा यस्तो बजेट रु. ५६ अर्ब ६८ करोडले घाटामा रहेको थियो।

बजेट घाटा पूर्तिका स्रोतहरू

१.६९ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कुल आन्तरिक ऋण रु. ८८ अर्ब ३४ करोड परिचालन भएको छ। उक्त ऋणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ३.४ प्रतिशत रहेको छ। अघिल्लो वर्ष रु. ८७ अर्ब ७७ करोड बराबरको आन्तरिक ऋण परिचालन भएको थियो।

१.७० समीक्षा वर्षमा रु. ३८ अर्ब ७९ करोड आन्तरिक ऋणको भुक्तानी भएको छ भने समीक्षा वर्षको अन्त्यमा नेपाल सरकारको नेपाल राष्ट्र बैंकसँग रु. १२७ अर्ब ६९ करोड नगद मौज्जात रहेको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षको अन्त्यमा यस्तो बचत रु. ११५ अर्ब २ करोड रहेको थियो।

सरकारी ऋण

१.७१ २०७४ असार मसान्तमा नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी वाढ्य ऋण रु. ४१३ अर्ब ९८ करोड रहेको छ। त्यसैगरी, २०७४ असार मसान्तमा नेपाल सरकारको कुल तिर्न बाँकी आन्तरिक ऋण अघिल्लो असारको रु. २३४ अर्ब १६ करोडबाट रु. २८३ अर्ब ७१ करोड पुगेको छ। दुवै जोडदा नेपाल सरकारको तिर्न बाँकी कुल ऋण रु. ६९७ अर्ब ६९ करोड हुन आउँछ। सरकारको कुल ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात २६.८ प्रतिशत हुन आउँछ।

	सरकारी ऋण परिसूचकहरू	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
१.	कुल ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	२५.३	२७.४	२६.८
२.	वाढ्य ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	१६.१	१७	१५.९
३.	आन्तरिक ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	९.२	१०.४	१०.९
४.	वाढ्य ऋण/निर्यात	४०२	५४४.४	५६१.१
५.	वाढ्य ऋण भुक्तानी/निर्यात	२०.०	२५.४	२४.४
६.	कुल ऋण भुक्तानी/राजस्व	१५.९	१४.२	९.३
७.	आन्तरिक ऋण भुक्तानी/राजस्व	११.७	१०.५	६.४
८.	वाढ्य ऋण भुक्तानी/राजस्व	४.२	३.७	२.९

नोट : आन्तरिक ऋणमा आई.एम.एफ. प्रिमिसरी नोट र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट भएको अधिविकर्षको रकम समावेश नभएको।
स्रोत : महालेखा नियन्त्रकको कार्यालय र नेपाल राष्ट्र बैंक।

राजस्व सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था

१.७२ नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा राखेको राजस्व नीतिहरूको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहेको थियो।

- लगानी मैत्री करनीतिको माध्यमबाट आर्थिक समृद्धिको जग बसाल्ने।
- आर्थिक क्रियाकलाप मैत्री कर प्रणालीको कार्यान्वयनबाट अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउने।
- भूकम्प र आपूर्ति असहजताबाट क्षति भएका व्यवसायलाई पुनर्जीवन दिन वित्तीय उत्प्रेरणाको नीति लिने।
- राष्ट्रिय उत्पादन वृद्धि गरी परनिर्भरता घटाउँदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।
- व्यापार सहजीकरण, संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि र प्रक्रियागत सुधार गरी स्वेच्छक कर परिपालनामा वृद्धि गर्ने।
- संघीय वित्त सबलीकरणको लागि कराधारको संरक्षण र आर्थिक पारदर्शीतामा जोड दिने।
- राजस्व परिचालनमा गैर-कर राजस्वको योगदान बढाउने।

१.७३ उल्लेखित राजस्व नीतिलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनको लागि देहाय बमोजिमका प्रमुख रणनीति तथा कार्यक्रमहरु घोषणा गरिएको थियो ।

आर्थिक समृद्धिका लागि कर प्रणाली सुधार

- कर कानून र प्रक्रियालाई सरलीकरण एवम् समसामयिक बनाउन एकीकृत कर संहिता विधेयक व्यवस्थापिका/संसदमा प्रस्तुत गरिने ।
- संघीयता कार्यान्वयनको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संघीय वित्त व्यवस्थापन विधेयक र प्रदेश तथा स्थानीय तहको नमूना कर कानूनको ढाँचा व्यवस्थापिका संसदमा प्रस्तुत गरिने ।
- आय आर्जन र व्यवसाय गर्ने सबैलाई स्थायी लेखा नम्बर प्रदान गरी थप तीन लाख नयाँ करदातालाई करको दायारमा ल्याउने ।
- सेवा कारोबार तथा वस्तु र सेवा मिश्रित कारोबारको मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्ने सीमालाई रु. दश लाखबाट बढाई रु. बीस लाख कायम गरिएको ।
- निकासी पैठारी व्यापारलाई व्यवस्थित गर्न आयात निर्यात संकेत नम्बरको शुरुवात गरिने ।
- गैर कर संकलन गर्ने निकायहरुलाई कानूनबाटै जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउने गरी कानुनी तथा संरचनात्मक सुधार गरिने ।
- आयकरको छुटको सीमा प्राकृतिक व्यक्तिको लागि रु. दुइ लाख पचास हजारबाट बढाएर तीन लाख पचास हजार र दम्पतिको लागि रु. तीन लाखबाट बढाएर रु. चार लाख हुनेगरी बढाइएको ।
- साना तथा मझौला करदाताहरुलाई करको भार कम गरी स्वेच्छिक कर सहभागिता वृद्धि गर्न कारोबारमा लाग्ने आयकरको दरलाई पुनरावलोकन गरी घटाइएको ।

राष्ट्रिय उत्पादन वृद्धि र रोजगारी सिर्जनाका लागि कर सहूलियत एवम् सुविधा

- कृषि, सिँचाई तथा पशुपंक्षीपालन व्यवसायको लागि आवश्यक पर्ने यन्त्रउपकरण तथा मिल मेशिनरीमा एक प्रतिशत मात्र भन्सार महसूल लाग्ने व्यवस्था मिलाइएको ।
- अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको योगदान बढाउन पंक्षी, माछा, फलफूल र मौरीपालन व्यवसायको वीमा प्रिमियममा मूल्य अभिवृद्धि कर छुट दिने व्यवस्था मिलाइएको ।
- सार्वजनिक यातायातको रूपमा प्रयोग हुने सबै प्रकारको ठूला विद्युतीय सवारी साधनको पैठारीमा लाग्ने अन्तःशुल्क पुरै छुट दिई एक प्रतिशतमात्र भन्सार महसूल लाग्ने व्यवस्था गरिएको ।
- निजी प्रयोगका विद्युतीय सवारी साधनको पैठारीमा अन्तःशुल्क पुरै छुट दिई भन्सार महसूल दश प्रतिशत मात्र लाग्ने व्यवस्था गरिएको ।
- नागरिकको स्वास्थ्य उपचार लागत कम गर्न र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न नेपाल सरकारबाट मान्यता प्राप्त स्वास्थ्य संस्थाले आयात गर्ने क्यान्सर, मुटु र मिर्गौला उपचार सम्बन्धी उपकरणमा मूल्य अभिवृद्धि कर पुरै छुट दिई भन्सार महसूल एक प्रतिशत मात्र लाग्ने व्यवस्था गरिएको ।
- वैदेशिक सहयोगमा संचालित आयोजनाले आयात गर्ने माल वस्तुमा एक प्रतिशत मात्र भन्सार महसूल लाग्ने व्यवस्था गरिएको ।

कर प्रणालीको आधुनिकीकरणका लागि सूचना प्रविधिको उपयोग

- २०७५ सालसम्ममा कर भुक्तानी विद्युतीय माध्यमबाट गर्न सक्ने गरी पूर्वाधारको विकास गरिने तथा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ बाट आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्क विद्युतीय प्रणालीबाट भुक्तानी गर्ने व्यवस्था प्रारम्भ गरिने ।
- भन्सार जाँचपासको वेभमा आधारित आशिकुडा प्रणालीलाई थप दश मुख्य भन्सार कार्यालयमा विस्तार गरिने ।

- अन्तर्राष्ट्रिय व्यापार सहजीकरणका लागि विद्युतीय माध्यमबाट सेवा प्रवाह गर्न नेपाल राष्ट्रिय एकद्वार प्रणालीको पूर्वाधार विकास गरी वि. सं. २०७७ देखि संचालनमा ल्याउने ।
- डिपार्टमेन्टल स्टोर र व्यवसायिक संरचनामा रहेका सबै करदाताले अनिवार्यरूपमा विद्युतीय प्रणालीबाट बीजक जारी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।

संस्थागत क्षमता विकासको लागि राजस्व प्रशासनमा सुदृढीकरण

- राजस्व प्रशासनको सुधारको लागि केन्द्रीय राजस्व बोर्ड गठन गरी राजस्व प्रशासनका संरचना सोही अनुरूप बनाउने कार्यक्रम रहेको ।
- भन्सार कार्यालयहरूको आधुनिकीकरणको लागि एकिकृत भन्सार जाँच चौकी निर्माणको कार्यलाई गति दिने र यात्रु तथा मालवस्तुको जाँचपासमा सहजीकरणका लागि प्रमुख भन्सार कार्यालयहरूमा अत्याधुनिक एक्सरे मेशिन जडान गरिएको ।
- राजस्व संकलनलाई सरल बनाउन एकल राजस्व शीर्षकको संभाव्यता अध्ययन गरी ३५ जिल्ला र विदेश स्थित नियोगमा राजस्व व्यवस्थापन सूचना प्रणालीलाई विस्तार गरिएको ।

करका दरहरू

१.७४ आयात महसुलतर्फ आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा ५, १०, १५, २०, ३० र ८० प्रतिशत गरी छ वटा दरहरू कायम रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कुनै पनि दरमा परिवर्तन गरिएन । त्यस्तै, अन्तःशुल्कतर्फ आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा ५, १०, १५, ३०, ३५, ४०, ५०, ५५ र ६० प्रतिशत गरी नौ वटा दरहरू कायम रहेकोमा सो दरहरूलाई आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा यथावत् कायम राखियो ।

तालिका १.७ : करका दरहरू

शीर्षक	२०७२/७३	२०७३/७४
१. पैठारी महसुल (प्रतिशतमा)	५, १०, १५, २०, ३०, ८०	५, १०, १५, २०, ३०, ८०
२. निकासी महसुल (प्रतिशतमा)	१०, २००	१०, २००
३. अन्तःशुल्क (प्रतिशतमा)	५, १०, १५, ३०, ३५, ४०, ५०, ५५, ६०	५, १०, १५, ३०, ३५, ४०, ५०, ५५, ६०
४. मूल्य अभिवृद्धि कर (प्रतिशतमा)	१३ प्रतिशत	१३ प्रतिशत
५. आयकर		
(क) आयकर नलाग्ने हद		
(१) व्यक्तिको लागि	रु. २,५०,०००।	रु. ३,००,०००।
(२) दम्पति वा परिवारको लागि	रु.३००,०००।-	रु.४,००,०००।-
(ख) आयकरको दर (प्रतिशतमा)		
(१) रोजगारीको करयोग्य आयको छुट सीमासम्म	१ प्रतिशत	१ प्रतिशत
(२) पहिलो रु. १००,०००।-मा	१५ प्रतिशत	१५ प्रतिशत
(३) त्यसपछि बाँकी रकममा	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
(४) रु. २५ लाखभन्दा बढी आयमा लाग्ने २५ प्रतिशत करमा अतिरिक्त	४० प्रतिशत	४० प्रतिशत
संस्थागत कर		
(क) कर्पोरेट खुद आयमा समदरले		
(१) बैंक, वित्त कम्पनी लगायत वित्तीय संस्थाहरू	३० प्रतिशत	३० प्रतिशत
(२) अन्य	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
(ख) साभेदारी फर्म	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
घरजग्गा बहाल कर	१० प्रतिशत	१० प्रतिशत
मिटिङ्ग भत्ता	१५ प्रतिशत	१५ प्रतिशत
कमिसन	१५ प्रतिशत	१५ प्रतिशत
चिट्ठा, उपहार, पुरस्कार	२५ प्रतिशत	२५ प्रतिशत
व्याज कर	५ प्रतिशत	५ प्रतिशत
संचयकोष तथा पेन्सन	५ प्रतिशत	५ प्रतिशत
सरकारी ऋणपत्र	५ प्रतिशत	५ प्रतिशत
लाभांश कर	५ प्रतिशत	५ प्रतिशत

सार्वजनिक संस्थानहरूको स्थिति

१.७५ नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्वमा संचालित ३९ वटा सार्वजनिक संस्थानहरूको वित्तीय स्थिति विश्लेषण गर्दा आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा २३ वटा संस्थानहरूले खुद नाफा आर्जन गरेका छन् भने बाँकी १६ वटा संस्थानहरू खुद नोक्सानीमा संचालनमा रहेका छन् ।

तालिका १.८ : सार्वजनिक संस्थानहरूको अवस्था

	रु. करोडमा			वृद्धिदर (प्रतिशत)	
	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७१/७२	२०७२/७३
सरकारको लगानी	२२७५०	२५६९२	२७००३	१२.६	५.४
शेयर लगानी	११५८१	१२६१६	१३९५२	८.९	१०.६
ऋण लगानी	१११६८	१२९९६	१३०५१	१६.४	०.४
शेयर धनी कोष	१०५९९	१७३३८	२०२७८	६३.६	१७.०
कोषमा व्यवस्था नभएको दायित्व	२७०२	२५८१	३२३४	-४.५	२५.३
संचालन आय	२५७८२	२७०४८	२३३५१	४.९	-१३.७
खुद नाफा/नोक्सान	५०५	३४४१	३४९६	५८१.३	१.६
संचित नाफा/नोक्सान	-२६९२	१३२०	३३३३	-१४९.०	१५२.५

स्रोत: सार्वजनिक संस्थानहरूको वार्षिक स्थिति समीक्षा, अर्थमन्त्रालय, नेपाल सरकार २०७२, २०७३ र २०७४

आयल निगम (रु. १९ अर्ब ३६ करोड), नेपाल दूरसञ्चार कम्पनी (रु. १३ अर्ब २७ करोड), नेपाल बैंक लि. (रु. २ अर्ब ८८ करोड), कृषि विकास बैंक (रु. २ अर्ब ५३ करोड), राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक (रु. २ अर्ब ३६ करोड) र नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण (रु. १ अर्ब ४२ करोड) लगायत अन्य केही संस्थानहरू समेत खुद नाफामा रहेकाले सार्वजनिक संस्थानहरूको खुद नाफा बढेको हो ।

१.७७ आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा सार्वजनिक संस्थानहरूको कुल शेयरधनी कोष वृद्धि हुनुका साथै नेपाल सरकारको शेयर तथा ऋण लगानी समेत वृद्धि भएको छ । सरकारको लगानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा ५.४ प्रतिशतले बढेको छ ।

१.७८ सार्वजनिक संस्थानहरूबाट आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा सरकारलाई रु. ७ अर्ब ८१ करोड लाभांश प्राप्त भएको छ जुन सरकारी शेयर लगानीको ५.६ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष यस्तो लाभांश रु. ६ अर्ब ४६ करोड प्राप्त भएको थियो । समीक्षा वर्षमा नेपाल दूर सञ्चार कम्पनी लि., औद्योगिक क्षेत्र व्यवस्थापन लि., नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लि. र कृषि विकास बैंक लि. बाट नेपाल सरकारलाई लाभांश प्राप्त भएको छ ।

१.७९ सार्वजनिक संस्थानहरूको आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा खुद संचित नाफा रु. ३३ अर्ब ३३ करोड रहेको देखिन्छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो नाफा रु. १३ अर्ब २० करोड रहेको थियो ।

१.८० मुनाफा आर्जन गर्ने संस्थानहरूमध्ये पनि अधिकांशको आर्थिक अवस्था, क्षमता उपयोग तथा कर्मचारी उत्पादकत्व सन्तोषजनक रहेको देखिँदैन । केही संस्थानहरू घाटामा रहेका र कतिपय संस्थानहरूको खुद सम्पत्ति (Networth) ऋणात्मक समेत रहेको छ । सरकारले संस्थानहरूमा गरेको लगानीमा अत्यन्त न्यून रहनु, लेखापरीक्षण अद्यावधिक नहुनु, जनशक्तिको चाप तीब्र रहनु, संस्थानहरूले ठूलो मात्रामा उपदान, निवृत्तिभरण, कर्मचारी सञ्चयकोष आदि सुविधाहरूको कोषको व्यवस्था नगरिएको दायित्व (Unfunded Liability) सृजना गर्नु, घाटामा रहेका संस्थानहरूले सरकारमाथि निर्भरता बढाउँदै लैजानु, सार्वजनिक संस्थान संचालनको स्पष्ट दीर्घकालीन नीतिको अभाव, व्यावसायिक सवल नेतृत्वको अभाव, संस्थानहरूको अनुगमन, निरीक्षणको लागि स्पष्ट नीति र संयन्त्रको अभाव रहनु आदि सरकारी संस्थानमा विद्यमान चुनौतीहरू हुन् ।

१.८१ सार्वजनिक संस्थानमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई सेवा निवृत्त भएपछि उपदान, निवृत्तभरण, औषधी उपचार, बीमा, विदाको रकम जस्ता विभिन्न शीर्षकहरूबाट दिइने सुविधाको कारण हरेक संस्थानको कोषमा व्यवस्था नगरिएको दायित्वको अंश उल्लेख्य रहने गरेको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा उक्त दायित्व २५.३

प्रतिशतले बढेर रु. ३२ अर्ब ३४ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो दायित्व रु. २५ अर्ब ८१ करोड रहेको थियो ।

मौद्रिक तथा वित्तीय स्थिति

मौद्रिक स्थिति

- १.८२ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय १५.५ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त मुद्राप्रदाय १९.५ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा संकुचित मुद्राप्रदाय १३.१ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्राप्रदाय १८.५ प्रतिशतले बढेको थियो ।
- १.८३ समीक्षा वर्षमा चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा १०.५ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रा २१.३ प्रतिशतले बढेको थियो । अघिल्लो वर्ष १३.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको चल्ती निक्षेप समीक्षा वर्षमा १८.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।
- १.८४ समीक्षा वर्षमा खुद वैदेशिक सम्पत्ति (विदेशी विनिमय मूल्याङ्कन नाफा/नोक्सान समायोजित) रु. ८२ अर्ब १५ करोड (८.६ प्रतिशत) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त सम्पत्ति रु. १८८ अर्ब ९५ करोड (२५.३ प्रतिशत) ले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा निर्यातको तुलनामा आयातमा उच्च वृद्धि भएकोले खुद वैदेशिक सम्पत्तिको विस्तारमा कमी आएको हो ।
- १.८५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कुल आन्तरिक कर्जा १९.४ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त कर्जा १८.२ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा यस बैंकको सरकारमाथिको खुद दावी बढेकोले कुल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षभन्दा केही वृद्धि भएको हो ।
- १.८६ समीक्षा वर्षमा यस बैंकको नेपाल सरकारमाथिको खुद दावी ४५.९ प्रतिशत (रु. ४० अर्ब ३२ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो दावी ३१ प्रतिशतले घटेको थियो । समीक्षा वर्षमा नेपाल सरकारको आन्तरिक ऋण परिचालन वृद्धि भएका कारण यस बैंकको सरकारमाथिको खुद दावी बढेको हो । समीक्षा वर्षको अन्त्यमा नेपाल राष्ट्र बैंकमा नेपाल सरकारको रु. १२७ अर्ब ६९ करोड नगद मौज्जात रहेको थियो ।
- १.८७ समीक्षा वर्षमा मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रमाथिको दावी १८ प्रतिशत (रु. ३०४ अर्ब ८९ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो दावी २३.२ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षको तेस्रो त्रयमासबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको ऋण परिचालनमा आएको समस्याका कारण मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रमाथिको दावी वार्षिक लक्षित २० प्रतिशत भन्दा कम रहेको हो ।
- १.८८ समीक्षा वर्षमा सञ्चित मुद्रा २०.१ प्रतिशतले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो मुद्रा ४.६ प्रतिशतले बढेको थियो । विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप घटेको भएतापनि वाणिज्य बैंक तथा अन्य संस्थाहरूको यस बैंकमा रहेको निक्षेप उल्लेख्य बढेकोले सञ्चित मुद्राको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षभन्दा उच्च भएको हो ।

अन्तर-बैंक कारोबार र स्थायी तरलता सुविधा उपयोगको स्थिति

- १.८९ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वाणिज्य बैंकहरूले रु. १०६२ अर्ब ४ करोड र अन्य वित्तीय संस्थाहरू (वाणिज्य बैंकहरूबीच बाहेक) ले रु. ३८१ अर्ब २ करोड बराबरको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन् । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरू र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले क्रमशः रु. ९६१ अर्ब ७२ करोड र रु. १२९ अर्ब ६ करोड बराबरको यस्तो कारोबार गरेका थिए । समीक्षा वर्षमा ट्रेजरी बिल, विकास ऋणपत्र तथा नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्रको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अधिकतम ५ कार्यदिनका लागि ७ प्रतिशत ब्याजदर (बैंकदर) मा ८९ पटक गरी रु. ६२ अर्ब ३९ करोडको स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन् । अघिल्लो वर्ष बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. १४ अर्ब ३ करोडको यस्तो सुविधा उपयोग गरेका थिए ।

तालिका १.९ : अन्तर-बैंक कारोबार र स्थायी तरलता सुविधा उपयोग

विवरण	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
वाणिज्य बैंकहरूको अन्तर-बैंक कारोबार (रु. करोडमा)	३७४७०.०४	९६१७१.७२	१०६२०३.६३
वाणिज्य बैंकहरूको अन्तर-बैंक कारोबारको ब्याजदर (प्रतिशतमा)*	१.०१	०.६९	०.६४
अन्य वित्तीय संस्थाहरूको अन्तर-बैंक कारोबार वाणिज्य बैंकहरूबीच बाहेक (रु. करोडमा)	२२६९०.८८	१२९०६.४३	३८१०१.७०
अन्य वित्तीय संस्थाहरूको अन्तर-बैंक कारोबारको ब्याजदर (प्रतिशतमा)**	३.८९	३.२५	४.४७
स्थायी तरलता सुविधा उपयोग (रु. करोडमा)	१०३१.००	१४०३.००	६२३९.१०

* असार महिनाको भारत औसत ब्याजदर ।

तरलता व्यवस्थापन

- १.९० नेपाल राष्ट्र बैंक खुला बजार कारोबार विनियमावली, २०७१ को अधिनमा रही बैकिङ्ग प्रणालीमा विद्यमान तरलताको स्थितिको आधारमा खुलाबजार कारोबार संचालन समितिको निर्णयबमोजिम आवश्यकता अनुसारका उपकरणहरू प्रयोग गरी बैकिङ्ग प्रणालीको तरलताको व्यवस्थापन गर्ने गरिएको छ ।
- १.९१ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा बैकिङ्ग प्रणालीमा तरलता उतार चढाव भएका कारण आवश्यकता अनुसार तरलता प्रवाह तथा प्रशोचन गर्ने उपकरणहरूको प्रयोग गरिएको छ ।
- १.९२ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा खुला बजार कारोबारमार्फत् रु. ६१ अर्ब तरलता प्रवाह भएको छ । यस अन्तर्गत रिपो बोलकबोल (ब्याजदर करिडोर अन्तर्गतको रु. ५ अर्ब ४० करोड सहित) मार्फत् कुल रु. ३३ अर्ब २१ करोड र सोभै खरीद बोलकबोलमार्फत् रु. २७ अर्ब ७९ करोड तरलता प्रवाह भएको छ ।
- १.९३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा खुलाबजार कारोबारमार्फत् रु. १२४ अर्ब ४५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको छ । ब्याजदर करिडोर अन्तर्गतको १४ दिने निक्षेप बोलकबोलमार्फत् रु. ४३ अर्ब ७५ करोड, ९० दिने निक्षेप बोलकबोलमार्फत् रु. १६ अर्ब ४५ करोड र रिभर्स रिपोमार्फत् रु. ६४ अर्ब २५ करोडको प्रशोचन भएको छ । अधिल्लो वर्षमा निक्षेप बोलकबोल, रिभर्स रिपो तथा सोभै विक्री बोल-कबोलमार्फत् क्रमशः रु. २९७ अर्ब ५० करोड, रु. २३५ अर्ब ९५ करोड र रु. ९ अर्ब १० करोड गरी जम्मा रु. ५४२ अर्ब ५५ करोड तरलता प्रशोचन गरिएको थियो ।

विदेशी विनिमय कारोबार

- १.९४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा यस बैंकले विदेशी विनिमय बजार (वाणिज्य बैंकहरू) बाट अमेरिकी डलर ४ अर्ब ११ करोड खुद खरिद गरी रु. ४३५ अर्ब ८६ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । अधिल्लो आर्थिक वर्ष विदेशी विनिमय बजारबाट अमेरिकी डलर ४ अर्ब ४५ करोड खुद खरिद गरी रु. ४७१ अर्ब ३५ करोड बराबरका खुद तरलता प्रवाह भएको थियो । समीक्षा वर्षमा अमेरिकी डलर ४ अर्ब १२ करोड र युरो १२ करोड विक्री गरी रु. ४५१ अर्ब ८९ करोड बराबरको भा.रु. खरिद भएको छ । अधिल्लो आर्थिक वर्ष अमेरिकी डलर ३ अर्ब ४० करोड र युरो २१ करोड विक्री गरी रु. ३८५ अर्ब ४७ करोड बराबरको भा.रु. खरिद भएको थियो ।

तालिका १.१० : विदेशी विनिमय कारोबारको स्थिति

(रु. करोडमा)

विवरण	आर्थिक वर्ष		
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
१. अमेरिकी डलर खरिद	३९७८५.५४	४७१३५.००	४३५८५.८६
१. अमेरिकी डलर विक्री	११३.९३	-	-
३. खुद तरलता प्रवाह	३९६७१.६१	४७१३५.००	४३५८५.८६
४. अमेरिकी डलर विक्री गरी भा.रु. खरिद	३४८०९.०३	३६०३९.०९	४३७७२.८४
५. युरो विक्री गरी भा.रु. खरिद	-	२५०७.५१	१४१६.२२

अल्पकालीन ब्याजदर

- १.९५ २०७३ असारको तुलनामा २०७४ असारमा ९१-दिने ट्रेजरी बिल भारत औसत ब्याजदर बढेको छ भने अन्तर-बैंक कारोबारको भारत औसत ब्याजदर घटेको छ । २०७३ असारमा ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत ब्याजदर ०.०५ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ असारमा ०.७१ प्रतिशत पुगेको छ । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूबीचको अन्तर-बैंक कारोबारको भारत औसत ब्याजदर २०७३ असारमा ०.६९ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ असारमा ०.६४ प्रतिशत कायम रहेको छ । अन्य वित्तीय संस्थाहरूबीचको अन्तर-बैंक कारोबारको भारत औसत ब्याजदर २०७३ असारमा ३.२५ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ असारमा ४.४७ प्रतिशत रहेको छ ।
- १.९६ २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा तथा निक्षेपबीचको भारत औसत ब्याजदर अन्तर ५.१८ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको असारमा यस्तो ब्याजदर अन्तर ५.५८ प्रतिशत रहेको थियो । त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूको औसत आधार ब्याजदर २०७३ असारको ६.५४ प्रतिशतको तुलनामा २०७४ असारमा ९.८९ प्रतिशत कायम हुन आएको छ ।

तालिका १.११ : वाणिज्य बैंकहरूको ब्याजदर अन्तर र आधार ब्याजदर

विवरण	२०७३ असार	२०७३ असार	२०७४ असार
भारत औसत ब्याजदर अन्तर	५.६८	५.५८	५.१८
औसत आधार ब्याजदर	७.८८	६.५४	९.८९

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको साधनको स्रोत तथा उपयोगको स्थिति

वाणिज्य बैंक

- १.९७ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वाणिज्य बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०.६ प्रतिशत (रु. ४४१ अर्ब ८१ करोड) ले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो सम्पत्ति/दायित्व २२.१ प्रतिशत (रु. ३८७ अर्ब ४९ करोड) ले बढेको थियो ।
- १.९८ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप परिचालन १८.६ प्रतिशत (रु. ३२६ अर्ब ९६ करोड) ले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. २०८० अर्ब ३९ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूको कुल निक्षेप परिचालन २०.७ प्रतिशत (रु. ३०० अर्ब ६८ करोड) ले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूको चल्ती, बचत तथा मुद्दती निक्षेप दायित्व क्रमशः ९.५ प्रतिशत, ०.६ प्रतिशत र ६८.२ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो निक्षेप दायित्वहरूको वृद्धिदर क्रमशः १६.४ प्रतिशत, २४.९ प्रतिशत र २५.४ प्रतिशत रहेको थियो ।
- १.९९ वित्तीय साधनको उपयोगतर्फ वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी समीक्षा वर्षमा २३.५ प्रतिशत (रु. ३७५ अर्ब १९ करोड) ले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. १९७० अर्ब १२ करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यी बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी २५.९ प्रतिशतले बढेको थियो । समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा २५.० प्रतिशत (रु. ३४१ अर्ब ७१ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो कर्जा २६.५ प्रतिशत (रु. २८६ अर्ब ७४ करोड) ले बढेको थियो । २०७४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूबाट निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कुल कर्जाको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ७५.८ प्रतिशत रहेको छ ।
- १.१०० समीक्षा वर्षमा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जामध्ये उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फको कर्जा १३.५ प्रतिशत (रु. ३७ अर्ब ६४ करोड) ले बढेको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त क्षेत्रतर्फको कर्जा १६.१ प्रतिशतले बढेको थियो । उत्पादन क्षेत्रतर्फ खाद्य उत्पादन, सिमेन्ट, विविध उत्पादन, Log and Timber Production / Furniture, पेय पदार्थ र ढुंगा, माटो तथा शिशाजन्य उत्पादनमा कर्जा प्रवाहको विस्तार उच्च रहेको छ । समीक्षा वर्षमा खाद्य उत्पादनतर्फको कर्जा १५.७ प्रतिशत (रु. ९ अर्ब ३ करोड) ले बढेको छ भने सिमेन्ट उत्पादन २३ प्रतिशत (रु. ८ अर्ब ७६ करोड) ले बढेको छ । त्यसैगरी, विविध उत्पादन १५.४ प्रतिशत (रु. ४ अर्ब ८८ करोड), Log and Timber Production/Furniture २५.४ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ८० करोड), पेय पदार्थ १९.४ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ५० करोड) र ढुंगा, माटो तथा शिशाजन्य उत्पादनतर्फको कर्जा ३८.९ प्रतिशत (रु. २

अर्ब ३३ करोड) ले बढेको छ । समीक्षा वर्षमा कृषि तथा वनजन्य उत्पादन तर्फको कर्जा भने ४.७ प्रतिशतले घटेको छ । गत वर्ष उक्त क्षेत्रतर्फको कर्जा ३५.९ प्रतिशतले बढेको थियो ।

१.१०१ समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंकहरूले सरकारी ऋणपत्रमा गरेको लगानी १४.७ प्रतिशत (रु. २६ अर्ब १० करोड) ले बढेर २०७४ असार मसान्तमा रु. २०३ अर्ब ६ करोड कायम भएको छ । अघिल्लो वर्ष उक्त लगानी रु. ४० अर्ब ६० करोड ले बढेको थियो ।

१.१०२ २०७४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको तरल सम्पत्ति (सरकारी ऋणपत्रमा गरिएको लगानी सहित) रु. ५९८ अर्ब ६९ करोड रहेको छ । यस्तो सम्पत्ति कुल निक्षेपको २८.८ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष पनि उक्त अनुपात २८.८ प्रतिशत रहेको थियो । तरल सम्पत्तिका अंशहरूमध्ये तरल कोष समीक्षा अवधिमा २०.५ प्रतिशतले बढेको छ । वाणिज्य बैंकहरूको विदेशी बैंक मौज्जात ०.७ प्रतिशत (रु.१ अर्ब) ले घटेर २०७४ असार मसान्तमा रु. १४४ अर्ब ५६ करोड कायम भएको छ भने नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात ४४.३ प्रतिशत (रु. ५९ अर्ब ७१ करोड) ले वृद्धि भई रु. १९४ अर्ब ४३ करोड पुगेको छ ।

विकास बैंक

१.१०३ समीक्षा वर्षमा विकास बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व १६ प्रतिशत (रु. ५३ अर्ब २३ करोड) ले घटेर २०७४ असार मसान्तमा रु. २७८ अर्ब ४६ करोड कायम भएको छ । साधन परिचालनको प्रमुख स्रोतको रूपमा रहेको कुल निक्षेप समीक्षा वर्षमा १७.८ प्रतिशत (रु. ४७ अर्ब ८७ करोड) ले घटेर रु. २२१ अर्ब ३ करोड रहेको छ । २०७४ असार मसान्तमा विकास बैंकहरूको तरल सम्पत्ति (सरकारी ऋणपत्रमा गरिएको लगानी सहित) रु. २५ अर्ब ८९ करोड रहेको छ । यस्तो सम्पत्ति कुल निक्षेपको ११.७ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष उक्त अनुपात १०.२ प्रतिशत रहेको थियो । तरल सम्पत्तिका अंशहरूमध्ये समीक्षा वर्षमा तरल कोष १३ प्रतिशतले घटेर रु. १९ अर्ब ८ करोड कायम भएको छ ।

१.१०४ समीक्षा वर्षमा विकास बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी १४.६ प्रतिशत (रु. ४२ अर्ब ९० करोड) ले घटेर २०७४ असार मसान्तमा रु. २५१ अर्ब ८० करोड पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष कर्जा तथा लगानी १६.२ प्रतिशतले बढेको थियो । कर्जा तथा लगानीका अंशहरूमध्ये निजी क्षेत्रमाथिको दावी १३.७ प्रतिशतले घटेर २०७४ असार मसान्तमा रु. २०० अर्ब ७४ करोड पुगेको छ, जुन कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ७.७ प्रतिशत हुन आउँछ । समीक्षा वर्षमा विकास बैंकहरू वाणिज्य बैंकहरूसँग मर्जर/प्राप्ति हुने क्रम बढेको कारण विकास बैंकहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व, निक्षेप परिचालन तथा कर्जा एवम् लगानीमा कमी आएको हो ।

वित्त कम्पनी

१.१०५ समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व १९.१ प्रतिशत (रु. १८ अर्ब ९० करोड) ले घटी २०७४ असार मसान्तमा रु. ८० अर्ब ६ करोड कायम भएको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो सम्पत्ति/दायित्व ५.८ प्रतिशतले घटेर ९८ अर्ब ९६ करोड कायम भएको थियो । साधन परिचालनको प्रमुख स्रोतको रूपमा रहेको निक्षेप परिचालन समीक्षा वर्षमा १७.९ प्रतिशत (रु. ११ अर्ब २६ करोड) ले कमी आई २०७४ असार मसान्तमा रु. ५१ अर्ब ७७ करोड कायम भएको छ । अघिल्लो वर्ष यी कम्पनीहरूको निक्षेप परिचालनमा १२ प्रतिशतले कमी आएको थियो । २०७४ असार मसान्तमा वित्त कम्पनीहरूको तरल सम्पत्ति (सरकारी ऋणपत्रमा गरिएको लगानी सहित) रु. १० अर्ब रहेको छ । यस्तो सम्पत्ति कुल निक्षेपको १९.३२ प्रतिशत हुन आउँछ । अघिल्लो वर्ष उक्त अनुपात १६.६ प्रतिशत रहेको थियो । तरल सम्पत्तिका अंशहरूमध्ये तरल कोष समीक्षा अवधिमा ९.६ प्रतिशतले घटी २०७४ असार मसान्तमा रु. ५ अर्ब ९८ करोड कायम भएको छ ।

१.१०६ समीक्षा वर्षमा वित्त कम्पनीहरूको कर्जा तथा लगानी १७.३ प्रतिशत (रु. १५ अर्ब २७ करोड) ले घटी २०७४ असार मसान्तमा रु. ७२ अर्ब ९९ करोड कायम भएको छ । अघिल्लो वर्ष यी कम्पनीहरूको कर्जा तथा लगानी ५.८ प्रतिशतले घटेको थियो । कर्जा तथा लगानीका अंशहरूमध्ये निजी क्षेत्रमाथिको दावी १३.३ प्रतिशतले घटी २०७४ असार मसान्तमा रु. ४९ अर्ब २८ करोड रहेको छ, जुन कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको १.९ प्रतिशत हुन आउँछ । समीक्षा वर्षमा वाणिज्य बैंक र विकास बैंकहरूसँग मर्जर/प्राप्ति हुने क्रम बढेको कारण वित्त कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व, निक्षेप परिचालन तथा कर्जा एवम् लगानीमा कमी आएको हो ।

लघु वित्त संस्था

- १.१०७ २०७४ असार मसान्तमा यस बैकबाट “घ” वर्गको वित्तीय संस्थाको रुपमा इजाजतपत्र प्राप्त लघुवित्तको कारोबार गर्ने संस्थाहरूको संख्या ५३ रहेको छ। यी मध्ये ग्रामीण बैकिङ्ग पद्धति अनुशरणकर्ता ४९ रहेका छन् भने ४ वटा संस्थाले लघुवित्त सम्बन्धी थोक कर्जाको कारोबार गर्दै आएका छन्।
- १.१०८ लघुवित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व ३३.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. १२८ अर्ब १ करोड पुगेको छ। त्यसैगरी, यी संस्थाहरूको कुल निक्षेप तथा सापटी क्रमशः रु. ३४ अर्ब ४० करोड र रु. ६६ अर्ब ९५ करोड पुगेको छ भने कुल कर्जा तथा लगानी क्रमशः रु. १०६ अर्ब ५२ करोड तथा रु. २ अर्ब ७५ करोड पुगेको छ।

सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त सहकारी संस्थाहरू

- १.१०९ सहकारी ऐन, २०४८ अन्तर्गत स्थापना भई यस बैकबाट सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त गरेका सहकारी संस्थाहरूले नेपाल राष्ट्र बैकद्वारा जारी गरिएको निर्देशनको अधीनमा रही सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्दै आएका छन्। २०७३ असार मसान्तमा यस्ता संस्थाहरूको संख्या राष्ट्रिय सहकारी विकास बैंक समेत गरी जम्मा १६ रहेकोमा नेपाल सहकारी वित्तीय संस्था लि.को वित्तीय कारोबार गर्ने इजाजतपत्र रद्द गरिएकाले २०७४ असार मसान्तमा यस्ता संस्थाहरूको संख्या १५ कायम भएको छ। २०७३ असार मसान्तमा यी संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व रु. ३२ अर्ब ५२ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार यी संस्थाहरूको रु. ३३ अर्ब ८ करोड पुगेको छ। यसैगरी, २०७३ असार मसान्तसम्ममा यी संस्थाहरूको निक्षेप संकलन रु. २५ अर्ब ४२ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तसम्मको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार यी संस्थाहरूको निक्षेप संकलन रु. २५ अर्ब ४० करोड रहेको छ। त्यस्तै, २०७३ असार मसान्तसम्ममा यी संस्थाहरूको कर्जा तथा सापटी रु. २० अर्ब १८ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तसम्मको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार यी संस्थाहरूको कर्जा तथा सापटी रु. २१ अर्ब ३७ करोड पुगेको छ। २०७४ असार मसान्तसम्मको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार यी संस्थाहरूले सरकारी धितोपत्र, मुद्दती खाता र अन्यमा गरी रु. ४ अर्ब ५ करोड लगानी गरेका छन्।

वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्न इजाजत प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरू

- १.११० संस्था दर्ता ऐन, २०३४ अन्तर्गत स्थापना भई वित्तीय मध्यस्थताको काम गर्ने संस्था सम्बन्धी ऐन, २०५५ को प्रावधान अनुसार २०७४ असार मसान्तसम्ममा नेपाल राष्ट्र बैकबाट सीमित बैकिङ्ग कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरूको संख्या २५ रहेको छ। २०७४ असार मसान्तसम्म यी संस्थाहरूको कुल साधन/उपयोग रु. १३ अर्ब ५२ करोड रहेको छ।

बीमा कम्पनी

- १.१११ २०७४ असार मसान्तमा १० जीवन, १७ निर्जीवन र १ पुनरबीमा कम्पनी कार्यरत छन्। बीमा समितिबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार बीमा कम्पनीहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व २०७३ असार मसान्तमा रु. १५८ अर्ब २४ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा १७.५ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १८५ अर्ब ८९ करोड पुगेको छ।

कर्मचारी सञ्चय कोष

- १.११२ कर्मचारी सञ्चय कोषबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उक्त कोषको सम्पत्ति/दायित्व ११.८ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. २५१ अर्ब २८ करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष उक्त रकम रु. २२४ अर्ब ८५ करोड रहेको थियो। सञ्चयकर्ताहरूको सञ्चित रकम २०७३ असारमा रु. २१७ अर्ब ९४ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा १२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २४४ अर्ब १५ करोड पुगेको छ।

नागरिक लगानी कोष

- १.११३ नागरिक लगानी कोषबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार उक्त कोषको सम्पत्ति/दायित्व १९.४ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. ९९ अर्ब १० करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्तो सम्पत्ति/दायित्व रु. ८३

अर्ब १ करोड रहेको थियो । यस कोषको दायित्वतर्फ उल्लेख्य अंश ओगट्ने कोष संकलन अधिल्लो वर्ष रु. ८० अर्ब १६ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा १६.७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ९३ अर्ब ५५ करोड पुगेको छ । सम्पत्तितर्फ, कर्जा तथा सापटी अधिल्लो वर्ष रु. १३ अर्ब ६१ करोड रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा ६९.८ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २३ अर्ब ११ करोड पुगेको छ ।

हुलाक बचत बैंक

१.११४ नेपाल सरकार, हुलाक सेवा विभागद्वारा संचालित हुलाक बचत बैंकबाट निक्षेप संकलन गर्ने स्वीकृति पाएका ११७ कार्यालयहरूमध्ये ६८ वटा कार्यालयहरूले मात्र निक्षेप संकलन गरेका छन् । २०७४ असार मसान्तमा हुलाक बचत बैंकको कुल निक्षेप रु. २ अर्ब ११ करोड तथा कर्जा लगानी रु. ६५ करोड ७८ लाख रहेको छ ।

तालिका १.१२ : हुलाक बचत बैंकको कारोबार विवरण

विवरण	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ असार
निक्षेप संकलन गर्न स्वीकृति पाएका कार्यालयहरूको संख्या	११७	११७	११७
निक्षेप संकलन गरेका कार्यालयहरूको संख्या	६८	६८	६८
लगानी गरेका कार्यालयहरूको संख्या	५९	५९	५९
कुल खाता संख्या	६३६६१	६३९६३	६९६९५
कुल निक्षेप (रु. करोडमा)	१७८.५	२९३.०	२११.४३
लगानीमा रहिरहेको रकम (रु. करोडमा)	४९.०२	३२.८६	६५.७८

स्रोत: नेपाल सरकार, केन्द्रीय धनादेश कार्यालय

निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष

१.११५ निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषले प्राथमिकता-प्राप्त क्षेत्र लगायत पशुधन सुरक्षण, तरकारी बाली सुरक्षण, वैदेशिक रोजगार कर्जा सुरक्षण, लघु तथा विपन्न वर्ग कर्जा सुरक्षण र साना तथा मझौला उद्यम कर्जा सुरक्षण गर्ने कार्यहरू गर्दै आएको छ । यस कोषले २०७४ असार मसान्तसम्ममा रु. ६ अर्ब ३० करोड कर्जा र रु. ३८९ अर्ब ८८ करोड निक्षेप सुरक्षण गरेको छ (तालिका १.१३) ।

तालिका १.१३ : निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषको कारोबार विवरण

विवरण	२०७३ असार	२०७४ असार	प्रतिशत परिवर्तन
कुल निक्षेप सुरक्षण रकम (रु. करोडमा)	३३९०४	३८१८८	१२.६
कर्जा सुरक्षण रकम (रु. करोडमा)	२९४	६३०	११४.२

स्रोत: निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोष

कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेड

१.११६ कर्जा सूचना केन्द्र लिमिटेडबाट प्राप्त विवरण अनुसार २०७३ असार मसान्तसम्ममा कालोसूचीमा सूचीकृत ऋणीहरूको संख्या ४,७९० रहेकोमा २०७४ असार मसान्तसम्ममा यस्तो संख्या ५,२५२ पुगेको छ ।

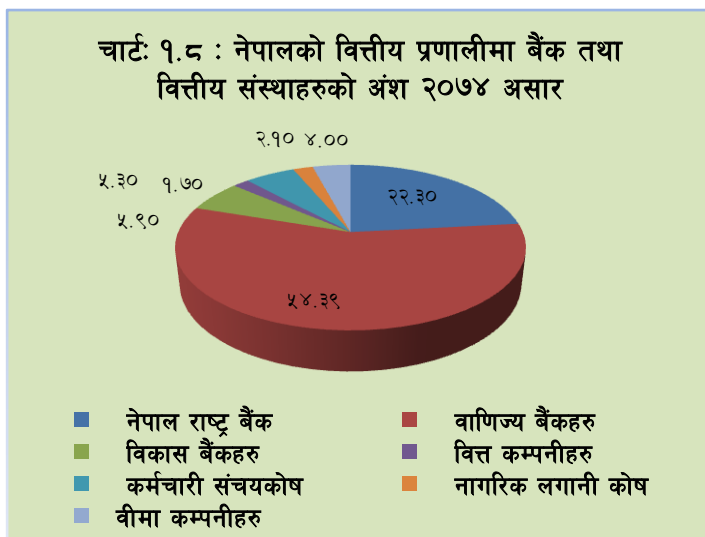
वित्तीय संरचना

१.११७ २०७४ असार मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्व संरचनामा नेपाल राष्ट्र बैंकको अंश २२.३ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी, कुल सम्पत्ति/ दायित्वमा वाणिज्य बैंकहरूको अंश ५४.९ प्रतिशत, विकास बैंकहरूको अंश ५.९ प्रतिशत, वित्त कम्पनीहरूको अंश १.७ प्रतिशत, कर्मचारी सञ्चय कोषको अंश ५.३ प्रतिशत, नागरिक लगानी कोषको अंश २.१ प्रतिशत र बीमा कम्पनीहरूको अंश ४.० प्रतिशत रहेको छ ।

१.११८ २०७४ असार मसान्तमा बैंकिङ्ग क्षेत्र र सम्भौतामूलक बचत परिचालन गर्ने संस्थाहरूको कुल सम्पत्ति/दायित्वको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात १८१ प्रतिशत रहेको छ ।

वित्तीय विस्तार

१.११९ नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू (सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने सहकारी तथा गैर-सरकारी संस्थाहरू समेत) को संख्या २०७३ असार मसान्तमा २१९ रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा १८८ पुगेको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक-आपसमा गाभ्ने/गाभिने सम्बन्धी नियमावली, २०६८ जारी भएपछि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक-आपसमा मर्जर/प्राप्ति भई कुल संख्या अघिल्लो वर्षको तुलनामा केही कम रहेको हो। २०७४ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको संख्या २८, विकास बैंकहरूको ४०, वित्त कम्पनीहरूको २८ र लघुवित्त संस्थाहरूको संख्या ५३ रहेको छ।

१.१२० २०७३ असार मसान्तमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूको कुल निक्षेप खाता संख्या करिब १ करोड ६८ लाख ३६ हजार र ऋणी संख्या करिब १० लाख ९७ हजार रहेकोमा २०७४ असार मसान्तमा निक्षेप खाता संख्या करिब १ करोड ९७ लाख ५४ हजार र ऋणी संख्या करिब १२ लाख १६ हजार पुगेको छ। त्यसैगरी, २०७४ असार मसान्तमा लघुवित्त संस्थाहरूमा करिब २३ लाख ६९ हजार बचतकर्ता र १५ लाख ७६ हजार ऋणी संख्या पुगेका छन्। यी लघुवित्त संस्थाहरूले ७५ जिल्लामा सेवा पुऱ्याएका छन्।

१.१२१ २०७४ असार मसान्तमा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूको संख्या २५ तथा सहकारी संस्थाहरूको संख्या १४ रहेको छ। अघिल्लो वर्ष यस्ता संस्थाहरूको संख्या क्रमशः २५ र १५ रहेको थियो।

१.१२२ २०७४ असार मसान्तमा १९८ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू (नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त १८८ र १० वटा अन्य), २८ बीमा कम्पनीहरू तथा कर्मचारी संचयकोष, नागरिक लगानी कोष र हुलाक बचत बैंक समेत गरी कुल २२९ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू संचालनमा रहेका छन्। अघिल्लो वर्ष यस्ता २५६ संस्थाहरू संचालनमा रहेका थिए।

तालिका १.१४ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या

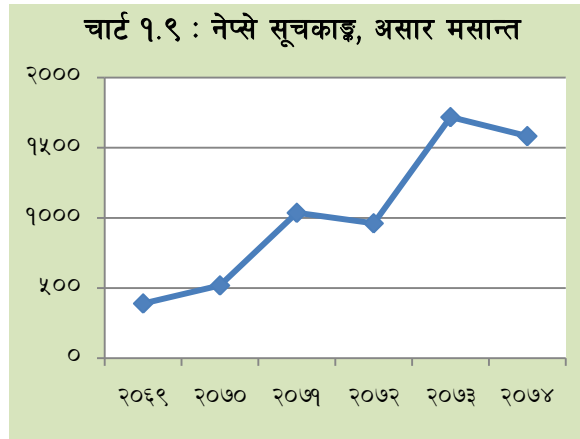
बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	२०७२ असार मसान्त	२०७३ असार मसान्त	२०७४ असार मसान्त
वाणिज्य बैंक	३०	२८	२८
विकास बैंक	७६	६७	४०
वित्त कम्पनी	४८	४२	२८
लघुवित्त कारोबार गर्ने संस्थाहरू	३९	४२	५३
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र-प्राप्त सहकारी संस्थाहरू (सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने)	१५	१५	१४
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्र-प्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरू (सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने)	२७	२५	२५
नेपाल राष्ट्र बैंकबाट बैंकिङ कारोबार गर्न इजाजतपत्र-प्राप्त संस्थाहरू	२३५	२१९	१८८
अन्य संस्थाहरू*	८	८	१०
बीमा कम्पनी	२६	२६	२८
कर्मचारी संचय कोष	१	१	१
नागरिक लगानी कोष	१	१	१
हुलाक बचत बैंक	१	१	१
जम्मा	२७२	२५६	२२९

* राष्ट्रिय सहकारी बैंक लि., श्री मसरेक बैंक पी.एस.सी र जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनी लि. तथा हायरपचेज कारोबार गर्ने प्रयोजनको लागि इजाजतप्राप्त संस्थाहरू समेत।

धितोपत्र बजार

- १.१२३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा धितोपत्र बजार कारोबारमा केही ह्रास आएको छ। नेप्से सूचकाङ्कमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा ७.९ प्रतिशतले ह्रास आई २०७४ असार मसान्तमा १५८२.७ विन्दुमा भरेको छ। उक्त सूचकाङ्क अधिल्लो वर्ष ७८.७ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७३ असार मसान्तमा १,७१८.२ विन्दु कायम भएको थियो। त्यसैगरी, २०७३ असार मसान्तमा ३६९.१ विन्दुमा रहेको नेप्से सेन्सिटिभ सूचकाङ्कमा समेत ८.९ प्रतिशतले ह्रास आई २०७४ असार मसान्तमा ३३६.० विन्दु कायम भएको छ। नेप्से फ्लोट सूचकाङ्कमा पनि २०७३ असार मसान्तको १२५.४ विन्दुबाट २०७४ असार मसान्तमा ७.४ प्रतिशतले ह्रास आई ११६.१ विन्दुमा भरेको छ।
- १.१२४ समीक्षा वर्षमा धितोपत्र बजार कारोबार रकम भने बढेको छ। अधिल्लो वर्षको रु. १६३ अर्ब ९६ करोडको तुलनामा २४.९ प्रतिशतले वृद्धि भई समीक्षा वर्षमा रु. २०४ अर्ब ७९ करोड बराबरको धितोपत्र कारोबार भएको छ।
- १.१२५ २०७४ असार मसान्तमा बजार पूँजीकरण वार्षिक विन्दुगत आधारमा १.८ प्रतिशतले ह्रास आई रु. १८५६ अर्ब ८३ करोडमा सीमित भएको छ। यस अनुसार २०७४ असार मसान्तमा बजार पूँजीकरणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ७१.४ प्रतिशत रहेको छ। २०७३ असार मसान्तमा यस्तो अनुपात ८४.१ प्रतिशत रहेको थियो। समीक्षा वर्षको बजार पूँजीकरणमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु (बीमा कम्पनी समेत) को अंश ८५.४ प्रतिशत, जलविद्युत् क्षेत्रको ४.२ प्रतिशत, उत्पादन तथा प्रशोधन क्षेत्रको २.३ प्रतिशत, होटलको १.६ प्रतिशत, व्यापारिक संस्थाको ०.१ प्रतिशत र अन्यको ६.५ प्रतिशत रहेको छ।
- १.१२६ नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको शेयर चुक्ता मूल्य आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा ४१.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २८९ अर्ब ५९ करोड पुगेको छ। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा रु. ४ अर्ब ६७ करोड बराबरको साधारण शेयर, रु. २९ अर्ब ६४ करोड बराबरको हकप्रद शेयर, रु. ३६ अर्ब ४२ करोड बराबरको बोनस शेयर, रु. ६२ अर्ब बराबरको सरकारी ऋणपत्र र रु. १ अर्ब २५ करोड बराबरको अन्य गरी कुल रु. १३३ अर्ब ९८ करोड बराबरको थप धितोपत्र सूचीकृत भएका छन्।

- १.१२७ नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडमा सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या २०७४ असार मसान्तसम्ममा २०८ रहेको छ। २०७३ असार मसान्तमा यस्तो संख्या २३० रहेको थियो। केही बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु एक आपसमा मर्ज भएका कारण सूचीकृत कम्पनीहरूको संख्या घट्न गएको हो। सूचीकृत कम्पनीहरूमध्ये १६५ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्था (बीमा कम्पनी समेत) रहेका छन् भने १८ वटा उत्पादन र प्रशोधन उद्योग, १४ वटा जलविद्युत् कम्पनी, ४/४ वटा होटल तथा व्यापारिक संस्था र ३ वटा अन्य समूहका रहेका छन्।

तालिका १ : विश्वको आर्थिक वृद्धि, मूल्य तथा व्यापार
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

	२०१५	२०१६	प्रक्षेपण	
			२०१७	२०१८
विश्व उत्पादन	३.४	३.२	३.६	३.७
विकसित अर्थतन्त्र	२.२	१.७	२.२	२.०
अमेरिका	२.९	१.५	२.२	२.३
यूरो क्षेत्र	२.०	१.८	२.१	१.९
जापान	१.१	१.०	१.५	०.७
उदीयमान तथा विकासोन्मुख अर्थतन्त्र	४.३	४.३	४.६	४.९
उदीयमान तथा विकासोन्मुख एशिया	६.८	६.४	६.५	६.५
चीन	६.९	६.७	६.८	६.५
भारत	८.०	७.१	६.७	७.४
वस्तुको मूल्य				
इन्धन (Fuel)	-४७.२	-१५.७	१७.४	-०.२
गैर-इन्धन (Non-fuel)	-१७.५	-१.८	७.१	०.५
उपभोक्ता मूल्य				
विकसित देश	०.३	०.८	१.७	१.७
उदीयमान तथा विकासोन्मुख देशहरु	४.७	४.३	४.२	४.४
विश्व व्यापार (वस्तु तथा सेवा)	२.८	२.४	४.२	४.०

स्रोत: World Economic Outlook October 2017, International Monetary Fund

तालिका २ : समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरु

सि.नं.	विवरण	परिवर्तन (प्रतिशतमा)		
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
१.	उत्पादक मूल्यमा			
	(क) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७/५८ को मूल्यमा)	३.३	०.४	७.५
	(ख) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	८.४	५.५	१५.७
२.	आधारभूत मूल्यमा			
	(क) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७/५८ को मूल्यमा)	३.०	०.०१	६.९
	(ख) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	८.०	४.७	१५.४
●	कुल राष्ट्रिय उत्पादन (प्रचलित मूल्यमा)	८.४	५.४	१५.१
●	कुल उपभोग	११.८	११.८	७.९
●	कुल गार्हस्थ्य बचत	-१६.३	-५६.२	२१०.२
●	कुल राष्ट्रिय बचत	४.७	-४.५	२६.७
●	कुल लगानी	२.९	-८.९	४५.८
●	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	२९.०	८.६	३५.७
३.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	९.३	६.४	१३.४
४.	मुद्रा प्रदाय (M1)	१९.७	१८.५	१३.१
५.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M2)	१९.९	१९.५	१५.५
६.	कुल आन्तरिक कर्जा	१६.२	१८.२	१९.४
७.	आवधिक निक्षेप	१५.१	२१.६	५८.८
८.	कुल निर्यात	-७.३	-१७.८	४.२
९.	कुल आयात	८.४	-०.१	२८.०
१०.	कुल विदेशी विनिमय संचिति	२६.१	२६.१	३.९
११.	सरकारी राजस्व	१३.८	१८.८	२६.४
१२.	सरकारी खर्च*	२२.०	१४.२	३६.५
१३.	वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति	७.२	९.९	४.५
१४.	वार्षिक औसत थोक मुद्रास्फीति	६.१	६.३	२.७
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा) सँगको अनुपात (प्रतिशतमा)				
१.	कुल उपभोग	९०.८	९६.२	८९.७
२.	कुल गार्हस्थ्य बचत	९.२	३.८	१०.३
३.	कुल राष्ट्रिय बचत	४४.१	४०.०	४३.८
४.	कुल लगानी	३९.१	३३.७	४२.५
५.	कुल स्थिर पूँजी निर्माण	२८.०	२८.८	३३.८
६.	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आय	१३४.९	१३६.१	१३३.५
७.	मुद्रा प्रदाय (M1)	१९.९	२२.४	२१.९
८.	विस्तृत मुद्रा प्रदाय (M2)	८८.२	९९.८	९९.७
९.	कुल आन्तरिक कर्जा	७१.७	८०.३	८३.०
१०.	आवधिक निक्षेप	२३.६	२७.१	३७.३
११.	कुल निर्यात	४.०	३.१	२.८
१२.	कुल आयात	३६.४	३४.४	३८.१
१३.	विदेशी विनिमय संचिति	३८.७	४६.२	४१.५
१४.	सरकारी राजस्व	१९.१	२१.५	२३.४
१५.	सरकारी खर्च*	२३.९	२५.९	३०.५
१६.	सरकारी बजेट बचत/घाटा*	-२.२	-२.२	-४.८
१७.	आन्तरिक ऋण	२.०	३.९	३.४
१८.	व्यापार सन्तुलन (-घाटा)	-३२.४	-३१.३	-३५.३
१९.	चाल खाता सन्तुलन (-घाटा)	५.१	६.२	-०.४
२०.	भुक्तानी गर्न बाँकी कुल वाह्य ऋण	१६.१	१७.०	१५.८

* नगद प्रवाहमा आधारित

स्रोत : आर्थिक सर्वेक्षण, २०७३/७४, महालेखा नियन्त्रकको कार्यालय

तालिका ३ : कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत वृद्धिदर
(२०५७/५८ को मूल्यमा)

(प्रतिशतमा)

शीर्षक	वृद्धिदर		
	२०७१/७२	२०७२/७३ ^{सं.}	२०७३/७४ ^{प्रा.}
१. कृषि क्षेत्र	१.१	०.०३	५.३
कृषि तथा वन	१.०	-०.२	५.३
मत्स्यपालन	७.१	११.८	६.९
२. गैर-कृषि क्षेत्र	३.९	०.२	७.७
(क) उद्योग क्षेत्र	१.४	-६.३	१०.९
खानी तथा उत्खनन्	२.३	-२.८	८.२
उत्पादनमुलक उद्योग	०.४	-८.०	९.७
विद्युत्, ग्याँस तथा पानी	०.८	-७.४	१३.०
निर्माण	२.९	-४.४	११.७
(ख) सेवा क्षेत्र	४.६	२.१	६.९
थोक तथा खुद्रा व्यापार	२.४	-२.५	९.८
होटल तथा रेष्टुरेण्ट	३.३	-९.७	७.१
यातायात, भण्डारण तथा सञ्चार	६.२	२.०	६.५
वित्तीय मध्यस्थता	२.९	८.६	६.७
रियल स्टेट, घर भाडा तथा व्यावसायिक गतिविधि	०.८	३.७	५.३
सार्वजनिक प्रशासन र रक्षा	८.८	२.५	९.६
शिक्षा	५.१	७.०	४.२
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	११.४	३.२	६.६
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा	१२.५	३.७	५.९
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (आधारभूत मूल्यमा)	३.०	०.०१	६.९
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा)	३.३	०.४	७.५

सं : संशोधित अनुमान

प्रा : प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत : केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ४ : राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
वार्षिक औसत
(आधार वर्ष २०७१/७२ = १००)

उपभोग्य वस्तुहरु	भार %	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७२/७३	२०७३/७४
कुल सूचकाङ्क	१००	१००.०	१०९.९	११४.८	९.९	४.५
खाद्य तथा पेय पदार्थ	४३.९१	१००.०	११०.९	११३.०	१०.९	१.९
खाद्य तथा खाद्यजन्य पदार्थ	११.३३	१००.०	१०९.२	१११.१	९.२	१.७
दलहन तथा गेडागुडी	१.८४	१००.०	१३२.७	१२५.४	३२.७	-५.५
तरकारी	५.५२	१००.०	११०.३	१०७.५	१०.३	-२.५
मासु तथा माछा	६.७५	१००.०	१०९.८	११२.४	९.८	२.४
दुग्धजन्य पदार्थ तथा अन्डा	५.२४	१००.०	११०.०	११४.०	१०.०	३.६
घ्यू तथा तेल	२.९५	१००.०	११९.५	११२.३	१९.५	-६.०
फलफूल	२.०८	१००.०	१०६.५	११०.६	६.५	३.८
चिनी तथा चिनीजन्य पदार्थ	१.७४	१००.०	१०७.३	१२३.२	७.३	१४.८
मसला	१.२१	१००.०	११३.५	११९.९	१३.५	५.७
अल्कोहलरहित हल्का पेय पदार्थ	१.२४	१००.०	१०४.७	१०८.५	४.७	३.६
मदिराजन्य पेय पदार्थ	०.६८	१००.०	११२.९	१२६.१	१२.९	११.८
सूर्तिजन्य पदार्थ	०.४१	१००.०	१०७.६	१११.६	७.६	३.७
रेष्टुरा तथा होटल	२.९२	१००.०	१०९.३	११७.१	९.३	७.१
गैर-खाद्य वस्तु तथा सेवा	५६.०९	१००.०	१०९.२	११६.३	९.२	६.५
लत्ता कपडा तथा जुता	७.१९	१००.०	११४.२	१२४.७	१४.२	९.२
घरायसी सामान तथा सेवा	२०.३	१००.०	११२.७	१२२.०	१२.७	८.२
फर्निचिङ्ग तथा घरायसी उपकरण	४.३	१००.०	१०६.३	११२.९	६.३	६.३
स्वास्थ्य	३.४७	१००.०	१०२.६	१०५.३	२.६	२.७
यातायात	५.३४	१००.०	१०२.०	१००.९	२.०	-१.१
संचार	२.८२	१००.०	१०५.१	१०४.९	५.१	-०.२
मनोरञ्जन तथा संस्कृति	२.४६	१००.०	१०४.३	१०७.५	४.३	३.१
शिक्षा	७.४१	१००.०	११०.१	१२०.९	१०.१	९.८
विविध वस्तु तथा सेवाहरु	२.८१	१००.०	१०४.५	११३.८	४.५	९.०
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क - काठमाडौं उपत्यका						
कुल सूचकाङ्क	१००	१००.०	१११.६	११५.०	११.६	३.१
खाद्य तथा पेय पदार्थ	३९.७७	१००.०	११३.३	११५.०	१३.३	१.५
गैर-खाद्य वस्तु तथा सेवा	६०.२३	१००.०	११०.५	११५.०	१०.५	४.२
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क - तराई						
कुल सूचकाङ्क	१००	१००.०	१०८.६	११३.४	८.६	४.४
खाद्य तथा पेय पदार्थ	४४.१४	१००.०	१०९.७	१११.४	९.७	१.५
गैर-खाद्य वस्तु तथा सेवा	५५.८६	१००.०	१०७.८	११५.०	७.८	६.७
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क - पहाड						
कुल सूचकाङ्क	१००	१००.०	११०.४	११७.५	१०.४	६.४
खाद्य तथा पेय पदार्थ	४६.८८	१००.०	११०.८	११४.२	१०.८	३.१
गैर-खाद्य वस्तु तथा सेवा	५३.१२	१००.०	११०.१	१२०.५	१०.१	९.४
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क - हिमाल						
कुल सूचकाङ्क	१००	१००.०	१०८.८	११३.२	८.८	४.१
खाद्य तथा पेय पदार्थ	५९.५३	१००.०	१०८.५	१११.४	८.५	२.७
गैर-खाद्य वस्तु तथा सेवा	४०.४७	१००.०	१०९.१	११५.९	९.१	६.२

तालिका ५ : राष्ट्रीय थोक मूल्य सूचकाङ्क
वार्षिक औसत
(२०५६/५७ = १००)

समूह/उप-समूहहरु	भार प्रतिशतमा	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७२/७३	२०७३/७४
कुल सूचकाङ्क	१००.०	२९६.६	३१५.३	३२३.६	६.३	२.७
कृषिसम्बन्धी वस्तुहरु	४९.६	३३६.७	३७४.२	३६६.१	१०.५	३.२
खाद्यान्न वस्तुहरु	१६.६	२६६.९	२७३.१	२८१.१	२.३	२.९
नगदे बाली	६.१	३९३.०	४११.१	४२३.३	४.६	३.०
दलहन	३.८	३४३.५	४७७.७	५०१.६	३९.१	५.०
फलफूल तथा तरकारी	११.२	३२१.८	३७६.६	३६२.५	१७.०	-३.७
मसलाहरु	१.९	३०७.२	३७५.४	४१९.७	२२.२	११.८
पशुजन्य उत्पादन	१०.०	४४७.५	४७७.४	५१३.७	६.७	७.६
स्वदेशमा उत्पादित औद्योगिक वस्तुहरु	२०.४	२५१.८	२६७.५	२८०.३	६.२	४.८
खाद्यजन्य वस्तुहरु	६.१	२३५.५	२४३.३	२५५.८	३.३	५.१
पेय तथा सुतीजन्य वस्तुहरु	५.७	२८४.३	३१२.६	३३५.०	९.९	७.२
निर्माण सामग्री	४.५	२८८.६	२९६.२	२९२.९	२.७	-१.१
अन्य	४.१	१८९.८	२०८.९	२२६.६	१०.१	८.५
आयातीत वस्तुहरु	३०.०	२५७.७	२५०.३	२४९.९	-२.९	-०.२
पेट्रोलियम पदार्थ तथा कोईला	५.४	५२२.३	४४८.३	४१८.६	-१४.२	-६.६
रासायनिक मल तथा रासायनिक वस्तुहरु	२.५	२४६.५	२५१.७	२४९.०	२.१	-१.१
यातायातका साधन तथा मेशिनरी वस्तुहरु	७.०	१९०.८	२०२.४	२२५.२	६.१	११.२
इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक वस्तुहरु	१.९	१२४.३	१२५.१	१२६.६	०.६	१.२
औषधी	२.७	१५४.१	१५४.१	१४०.७	-०.१	-८.७
कपडाजन्य वस्तुहरु	३.१	१८७.४	१९४.३	१९५.९	३.७	०.८
अन्य वस्तुहरु	७.४	२३३.०	२४१.०	२४४.४	३.४	१.४

तालिका ६ : राष्ट्रिय तलब तथा ज्यालादर सूचकाङ्क
(२०६१/६२ = १००)

	समूह तथा उप-समूह	भार	आर्थिक वर्ष				प्रतिशत परिवर्तन	
			२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७२/७३	२०७३/७४
	कुल सूचकाङ्क	१००.००	३१६.०	३४२.५	३६२.३	४१४.७	५.८	१४.४
१.	तलब सूचकाङ्क	२६.९७	२३४.८	२५४.६	२५६.७	३०४.७	०.८	१८.७
	अधिकृत स्तर	९.८०	२१५.४	२३४.२	२३६.५	२७९.२	१.०	१८.०
	सहायक स्तर	१७.१७	२४६.०	२६६.२	२६८.२	३२९.१	०.७	१९.०
१.१	निजामती सेवा	२.८२	३०९.६	३४०.७	३४०.७	४२३.२	०.०	२४.२
	अधिकृत स्तर	०.३१	२६२.२	२८१.४	२८१.४	३५०.७	०.०	२४.६
	सहायक स्तर	२.५१	३१५.३	३४७.९	३४७.९	४३२.०	०.०	२४.२
१.२	सार्वजनिक संस्थानहरु	१.१४	२६३.४	२८७.३	२९०.१	३५०.६	१.०	२०.८
	अधिकृत स्तर	०.१९	२१४.३	२३०.८	२३३.०	२९५.२	०.९	२६.७
	सहायक स्तर	०.९५	२७३.२	२९८.५	३०१.६	३६१.६	१.०	१९.९
१.३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	०.५५	४१७.६	४४६.२	४५७.७	४९४.९	२.६	८.१
	अधिकृत स्तर	०.१०	३२४.३	३४१.२	३५२.३	३७५.६	३.२	६.६
	सहायक स्तर	०.४५	४३९.०	४७०.२	४८१.८	५२२.२	२.५	८.४
१.४	सैनिक तथा प्रहरी सेवाहरु	४.०१	३०४.९	३३२.४	३३२.४	४१०.८	०.०	२३.६
	अधिकृत स्तर	०.१७	२३७.४	२५९.२	२५९.३	३२२.६	०.०	२४.४
	सहायक स्तर	३.८४	३०८.०	३३५.७	३३५.७	४१४.८	०.०	२३.६
१.५	शिक्षा	१०.५५	२६८.१	२९५.८	३००.२	३६२.४	१.५	२०.७
	अधिकृत स्तर	६.८०	२४३.९	२६८.९	२७२.१	३२६.८	१.२	२०.१
	सहायक स्तर	३.७५	३१२.०	३४४.६	३५१.२	४२६.९	१.९	२१.६
१.६	निजी संगठनहरु	७.९०	१११.३	१११.३	१११.३	१११.३	०.०	०.०
	अधिकृत स्तर	२.२४	११५.३	११५.३	११५.३	११५.३	०.०	०.०
	सहायक स्तर	५.६६	१०९.७	१०९.७	१०९.७	१०९.७	०.०	०.०
२.	ज्यालादर सूचकाङ्क	७३.०३	३४५.९	३७४.९	४०१.३	४५५.३	७.०	१३.४
२.१	कृषि मजदूर	३९.४९	३९२.४	४२२.७	४५७.५	५१७.३	८.३	१३.१
	पुरुष	२०.४९	३७७.८	४१६.१	४५१.०	४९८.०	८.४	१०.४
	महिला	१९.००	४०८.१	४२९.८	४६४.६	५३८.२	८.१	१५.८
२.२	औद्योगिक मजदूर	२५.२५	२९३.१	३१७.४	३२९.०	३७४.६	३.६	१३.९
	उच्च दक्ष	६.३१	२७२.६	३००.४	३१९.८	३५६.९	६.५	११.६
	दक्ष	६.३१	२९०.०	३१४.३	३२६.९	३७०.१	४.०	१३.२
	अर्धदक्ष	६.३१	२९०.१	३१५.८	३२३.३	३६३.८	२.४	१२.५
	अदक्ष	६.३२	३१९.७	३३९.३	३४५.८	४०७.६	१.९	१७.९
२.३	निर्माण मजदूर	८.२९	२८५.९	३२२.९	३५४.१	४०५.७	९.७	१४.६
	डकर्मी	२.७६	२६४.१	३००.९	३२९.६	३७९.२	९.५	१५.०
	दक्ष	१.३८	२५५.७	२९१.१	३१८.४	३६८.९	९.४	१५.८
	अदक्ष	१.३८	२७२.६	३१०.८	३४०.९	३८९.४	९.७	१४.२
	सिकर्मी	२.७६	२५२.६	२८४.३	३१६.८	३७१.९	११.४	१७.४
	दक्ष	१.३८	२४४.२	२७६.७	३१०.९	३५९.४	१२.४	१५.६
	अदक्ष	१.३८	२६१.०	२९१.९	३२२.८	३८४.४	१०.६	१९.१
	ज्यामी	२.७७	३४०.७	३८३.३	४१५.७	४६६.०	८.५	१२.१
	पुरुष	१.३८	३४५.६	३९२.५	४२२.०	४५७.१	७.५	८.३
	महिला	१.३९	३३५.८	३७४.१	४०९.५	४७४.९	९.५	१६.०

तालिका ७ : नेपाल र भारतको उपभोक्ता मुद्रास्फीति (मासिक)
(वार्षिक प्रतिशत परिवर्तन)

महिना	२०७१/७२			२०७२/७३			२०७३/७४		
	नेपाल	भारत	फरक	नेपाल	भारत	फरक	नेपाल	भारत	फरक
साउन	७.५	७.७	-०.२	६.९	३.७	३.२	८.६	५.१	३.५
भदौ	७.६	६.५	१.१	७.२	४.४	२.८	७.९	४.३	३.६
असोज	७.५	५.५	२.०	८.२	५.०	३.३	६.७	४.२	२.५
कात्तिक	७.२	४.४	२.८	१०.४	५.४	५.०	४.८	३.६	१.२
मंसिर	७.०	४.९	२.१	११.६	५.६	६.०	३.८	३.४	०.४
पुस	६.८	५.२	१.६	१२.१	५.७	६.४	३.२	३.२	०.०
माघ	७.०	५.४	१.६	११.३	५.२	६.१	३.३	३.७	-०.४
फागुन	७.०	५.३	१.७	१०.२	४.८	५.४	२.९	३.८	-०.९
चैत	६.९	४.९	२.०	९.७	५.४	४.३	३.८	३.०	०.८
बैशाख	७.१	५.०	२.१	१०.०	५.८	४.२	३.४	२.२	१.२
जेठ	७.४	५.४	२.०	११.१	५.८	५.३	२.८	१.५	१.२
असार	७.६	३.७	३.९	१०.४	६.१	४.३	२.७	२.४	०.३
वार्षिक औसत	७.२	५.३	१.९	९.९	५.२	४.७	४.५	३.४	१.१

तालिका ८ : वैदेशिक व्यापार स्थिति*

(रु. करोडमा)

विवरण	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	प्रतिशत परिवर्तन	
				२०७२/७३	२०७३/७४
कुल निर्यात	८५३१.९	७०११.७	७३०४.९	-१७.८	४.२
भारत	५५८६.५	३९४९.४	४१४४.९	-२९.३	५.०
चीन	२२३.०	१६८.२	१७०.१	-२४.६	१.२
अन्य मुलुक	२७२२.५	२८९४.२	२९८९.८	६.३	३.३
कुल आयात	७७४६८.४	७७३५९.९	९९०११.३	-०.१	२८.०
भारत	४९१६५.६	४७७२१.३	६३३६७.०	-२.९	३२.८
चीन	१००१६.६	११५६९.४	१२७२४.५	१५.५	१०.०
अन्य मुलुक	१८२८६.२	१८०६९.२	२२९१९.९	-१.२	२६.८
व्यापार सन्तुलन	-६८९३६.५	-७०३४८.२	-९१७०६.४	२.०	३०.४
भारत	-४३५७९.१	-४३७७१.९	-५९२२२.०	०.४	३५.३
चीन	-९७९३.७	-११४०१.३	-१२५५४.४	१६.४	१०.१
अन्य मुलुक	-१५५६३.७	-१५१७५.०	-१९९३०.०	-२.५	३१.३
कुल व्यापार	८६०००.३	८४३७१.६	१०६३१६.२	-१.९	२६.०
भारत	५४७५२.१	५१६७०.६	६७५११.९	-५.६	३०.७
चीन	१०२३९.६	११७३७.६	१२८९४.७	१४.६	९.९
अन्य मुलुक	२१००८.७	२०९६३.४	२५९०९.७	-०.२	२३.६

(प्रतिशतमा)

१. निर्यात/ आयातको अनुपात	११.०	९.१	७.४
भारत	११.४	८.३	६.५
चीन	२.२	१.५	१.३
अन्य मुलुक	१४.९	१६.०	१३.०
२. कुल निर्यातमा अंश			
भारत	६५.५	५६.३	५६.७
चीन	२.६	२.४	२.३
अन्य मुलुक	३१.९	४१.३	४०.९
३. कुल आयातमा अंश			
भारत	६३.५	६१.७	६४.०
चीन	१२.९	१५.०	१२.९
अन्य मुलुक	२३.६	२३.४	२३.१
४. व्यापार संतुलनमा अंश			
भारत	६३.२	६२.२	६४.६
चीन	१४.२	१६.२	१३.७
अन्य मुलुक	२२.६	२१.६	२१.७
५. कुल व्यापारमा अंश			
भारत	६३.७	६१.२	६३.५
चीन	११.९	१३.९	१२.१
अन्य मुलुक	२४.४	२४.८	२४.४
६. निर्यात तथा आयातको कुल व्यापारमा अंश			
निर्यात	९.९	८.३	६.९
आयात	९०.१	९१.७	९३.१

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका ९ : भारततर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

(रु. करोडमा)

वस्तुको नाम	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	२०७२/७३	२०७३/७४
क) प्रमुख वस्तुहरु	४६२६.७	३४३२.०	३५००.१	-२५.८	२.०
पोलिष्टर धागो	५०१.८	३२५.३	२८१.७	-३५.२	-१३.४
लताकपडा**	५१२.९	३४३.९	३२४.१	-३३.०	-५.७
धागो	१८.०	५.०	३.४	-७२.२	-३२.६
जूटको बोरा	३७४.६	३७८.७	३६१.३	१.१	-४.६
जिक शिट	४३८.८	१९३.६	२०३.०	-५५.९	४.९
जुस	४७७.३	३२४.८	५०५.८	-३२.०	५५.७
खयर	०.०	०.०	०.०	-	-
अलैची	३८४.०	४६३.३	३९०.६	२०.७	-१५.७
तार	२२९.३	१५४.७	१६७.३	-३०.१	८.१
एम.एस. पाइप	१७.४	५.२	४.७	-	-
मञ्जन	९८.५	१०१.३	६४.९	२.८	-३५.९
तामाको तार	१२६.१	८९.२	७९.४	-२९.२	-११.०
चाउचाउ	६२.१	४५.६	६५.६	-२६.६	४३.७
जूता तथा चप्पल	२३६.०	१६०.८	१२३.४	-३१.९	-२३.३
जी.आई.पाइप	२९९.४	९३.९	१०२.६	-६८.६	९.३
जूटको डोरी	५१.६	३७.३	७०.९	-२७.७	९०.२
पिना	६१.३	१००.१	१४६.०	६३.३	४५.८
साबुन	२.२	१.०	०.२	-५१.९	-८२.३
ढुंगा तथा बालुवा	५.५	०.०	०.०	-१००.०	-
जूटको बडा	१.१	८.६	१३.८	-	६१.१
खोटो	१८४.३	१६८.९	१६७.१	-८.३	-१.०
अदुवा	४६.१	५२.२	२३.२	१३.१	-५५.५
एल्मिनियम खण्ड	४७.२	१९.१	२६.३	-५९.५	३७.५
तयारी पोशाक	२६.१	१६.७	२०.१	-३६.१	२०.६
छाला	३१.६	१२.४	२५.०	-६०.८	१०१.८
जडीवृत्ती	५०.०	३७.३	६०.४	-२५.५	६२.०
प्लाष्टिकका सामान	३४.४	२१.२	१७.०	-३८.५	-१९.७
चोकर	६१.७	३८.३	५५.५	-३७.९	-
औषधि (आयुर्वेदिक)	९०.७	७३.१	६८.१	-१९.५	-६.८
ढुटोको तेल	७.२	६.३	२.४	-१३.४	-६१.५
घिउ (क्लेरिफाइड)	१५.५	१३.८	१४.५	-१०.७	५.३
टपेन्टाइन	३१.०	२६.१	२८.५	-१६.०	९.४
पार्टिकल बोर्ड	१०.९	२.९	१.८	-७३.०	-३८.२
ब्रान्स	१८.०	१४.३	२६.७	-२०.५	८६.१
कच्चा सनपाट	०.२	१.२	४.०	६३१.८	२१६.८
पश्मिना	५.०	७.२	७.२	४६.१	-०.२
कूचो	०.१	०.०	०.०	-५९.८	-१००.०
कागज	०.१	०.१	०.९	-३९.९	९०८.५
जीवित जनावर	२०.५	१०.५	१२.७	-४८.८	२०.९
मार्बल स्ल्याब	०.०	०.०	३.२	-	-
दाल	१२.७	२७.९	०.०	११९.८	-
दालचिनी	८.२	९.५	७.१	१५.६	-२५.५
रासायनिक पदार्थ	१.७	०.७	१.०	-	-
तरकारी	२५.०	२८.२	९.१	१२.६	-६७.५
हस्तकलाका सामान	२.७	२.५	४.४	-७.५	७५.५
तोरी तथा सस्यु	४.७	६.४	२.८	३६.०	-५६.१
घिउ (बनस्पती)	०.०	०.०	०.०	-	-
फलफूल	०.९	२.१	१.७	१२८.०	-१९.९
बेसार	०.०	०.९	०.८	१७५.७९	-१४.५
विस्कट	०.२	०.०	०.०	-१००.०	-
ख) अन्य	९५९.७	५१७.३	६४४.८	-४६.१	२४.६
कुल जम्मा	५५८६.५	३९४९.४	४१४४.९	-२९.३	५.०

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित

** पी.पी. फोत्रिक सहित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १० : भारतबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

(रु. करोडमा)

वस्तुको नाम	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	२०७२/७३	२०७३/७४
क) प्रमुख वस्तुहरु	३८१७४.१	३७५१.८	५०६५६.९	-२.७	३६.३
पेट्रोलियम पदार्थ	११००५.८	६५६०.८	११८९२.०	-४०.४	८१.३
सवारी साधन तथा स्पेयर पार्टपुर्जा	४४१२.६	६२९४.०	७७८४.४	४२.६	२३.७
एम.एस.विलेट	२६३३.६	२२६५.७	४६५०.९	-१४.०	१०५.३
अन्य मेथिनरी तथा पार्टपुर्जा	१८८९.३	१९३२.३	२६५२.७	२.३	३७.३
औषधि	१७८४.७	१९१६.४	२१४८.४	७.४	१२.१
कोल्डरोल्ड शिट इन्क्वाइल	७५.३	६९६.५	५०२.७	-२.६	-२७.८
एम.एस.वायर	५३९.२	७८८.९	९२५.९	४६.३	१७.४
विद्युतीय उपकरण	१०७२.०	१२२१.४	१३८६.६	१३.९	१३.५
हट रोल्ड शिट इन्क्वाइल	१३२५.९	१३४२.१	१६१९.१	१.२	२०.६
सिमेन्ट	१०१२.५	११६८.९	२४०३.३	१५.४	१०५.६
कृषि उपकरण तथा पार्टपुर्जा	९४०.७	९४९.४	१५२०.२	०.९	६०.१
रासायनिक पदार्थ	३०९.५	३३३.९	३९४.३	७.९	१८.१
घागो	७२१.०	६६५.५	६४१.८	-७.७	-३.६
रासायनिक मल	५९५.५	१५९.९	१०८.३	-७३.१	-३२.३
लत्ताकपडा	३८१.७	४१६.७	४२०.४	९.२	०.९
कोइला	६२०.८	९१५.५	९०१.६	४७.५	-१.५
सुती	२०३.८	२७६.६	२८०.५	३५.७	१.४
तरकारी	७९८.९	७७२.६	१०६४.५	-३.३	३७.८
सौन्दर्यका सामान	१८६.६	२१८.९	२६६.४	१७.३	२१.७
कागज	५१४.०	५५४.२	५८७.७	७.८	६.०
धान तथा चामल	१५६९.३	२१८६.३	२३६०.१	४०.०	७.९
तयारी पोशाक	४६०.६	४४५.९	५६२.३	-३.२	२६.१
ग्लास शिट तथा ग्लास वेयर्स	३१५.२	३६९.६	४०७.२	१७.३	१०.२
एल्मिनियम इङ्गट तथा रड	३१९.८	३१७.४	३६६.६	-०.७	१५.५
टायर, ट्युब्स तथा फ्लेप्स	४३२.६	४०८.१	५८७.७	-५.७	४४.०
रेडियो, टिभी, डेक तथा पार्टपुर्जा	११७.८	१५१.५	१५९.६	२८.५	५.४
इनामेल तथा अन्य पेन्ट्स	१९०.२	२०२.८	२३२.८	६.६	१४.८
किताब तथा पत्रिका	१६५.०	१९६.१	१७०.९	१८.८	-१२.९
शिसु आहार तथा दुग्ध उत्पादन	४६६.०	४६८.६	५९०.४	०.६	२६.०
चिनी	१.९	३५.६	११.९	१७४९.३	-६६.६
पाइप तथा पाइप फिटिंग	१३४.२	१४२.१	२०५.०	५.९	४४.२
इन्सेक्टीसाइड्स	१७६.७	१७८.५	२१३.७	१.०	१९.७
नून	११६.३	१२८.३	९०.४	१०.३	-२९.५
अलकत्रा	६४.९	४५.६	११७.२	-२९.७	१५६.७
तारका सामान	१२८.९	१३९.५	२०१.६	८.२	४४.५
फलफूल	३७०.६	५०१.७	४९५.०	३५.४	-१.३
सेनीटरी वेयर्स	३३६.९	४२३.६	५०५.१	२५.७	१९.२
अन्य स्टेशनरी सामान	५४.६	५७.७	६८.३	५.६	१८.४
जिरा तथा मरिच	११८.८	११६.७	१२३.०	-१.८	५.४
ड्राइ सेल ब्याट्री	३७३.८	४३३.१	२६२.३	१५.८	-३९.४
जुत्ता तथा चप्पल	७८.७	८८.८	१०४.९	१२.९	१८.२
प्लाष्टिकका भाँडाकुडा	२०६.९	२५१.३	२७६.२	२१.४	९.९
अगरवती	७०.६	६१.४	७२.३	-१३.१	१७.९
खानापकाउने चूलो	२४.५	३०.७	४१.३	२५.१	३४.८
जीवित जनावर	१९५.२	२६९.०	२१६.५	३७.८	-१९.५
कच्चा कपास	१३.३	१९.९	२३.५	५०.१	१८.२
चिया	६.९	६.१	७.८	-१०.८	२८.२
मोलासिस सुगर	३.०	२.३	६.७	-२४.२	१९५.७
स्टिल शिट	५.३	३१.७	२४.७	-	-२२.२
ख) अन्य	१०९९१.५	१०५६१.५	१२७०.१	-३.९	२०.३
कुल जम्मा	४९१६५.६	४७७२१.३	६३३६७.०	-२.९	३२.८

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित ,

अ : अपरिष्कृत

तालिका ११ : चीनतर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

(रु. करोडमा)

वस्तुको नाम	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	२०७२/७३	२०७३/७४
क) प्रमुख वस्तुहरु	९१.७	१००.३	९५.६	९.४	-४.६
अगरवत्ती	१.४	०.६	१.०	-६०.०	७३.८
एलमुनियम, तामा र ब्रासका भाँडाकुडा	०.०	०.०	०.०	-	-
हस्तकलाका सामान (धातु तथा काठ)	२०.२	४२.९	३७.३	११२.५	-१३.१
जडीवृत्ती	०.०	०.०	०.०	-	-
मानिसको कपाल	१.७	१.३	०.०	-२२.८	-१००.०
वाद्यवाधन, पार्टस	०.०	०.०	०.०	-	-
नेपाली कागत तथा कागजका उत्पादन	०.०	०.०	०.०	-	-
चाउचाउ	४.७	१.३	२.८	-७२.८	११५.६
अन्य हस्तकलाका सामानहरु	५.७	५.२	८.६	-९.४	६४.६
पश्मिना	२.८	५.०	२.६	७८.६	-४९.२
तयारी पोशाक	४.४	१.७	५.९	-६१.३	२४५.०
तयारी छालाका सामानहरु	०.०	०.०	०.१	-४९.१	३२४.०
रुद्राक्ष	१.०	०.०	०.०	-	-
चाँदीका सामान तथा गरगहनाहरु	०.४	०.१	०.३	-७७.२	२२५.७
प्रशोधित छाला	३०.७	१७.१	१३.८	-४४.१	-१९.४
चिया	१.३	१.२	०.९	-११.६	-२७.०
तरकारी	०.०	०.०	०.०	-	-
गहुँको पिठो	२.२	०.६	०.६	-७४.४	५.३
ऊनी गलैचा	१४.९	२३.२	२१.९	५५.५	-५.७
ख) अन्य	१३१.३	६७.९	७४.५	-४८.३	९.८
कुल जम्मा	२२३.०	१६८.२	१७०.१	-२४.६	१.२

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १२ : चीनबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

वस्तुको नाम	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४*	२०७२/७३	२०७३/७४
क) प्रमुख वस्तुहरु	६९५३.९	८१५३.५	८८४५.६	१७.२	८.५
आलमुनियम स्क्राफ, फ्लेक, फोइल, वार्स र रड	१४३.८	१७०.५	१४५.१	१८.६	-१४.९
भोला	५४.०	५७.०	६३.७	५.५	११.७
क्यामेरा	४७.०	२५.६	४१.०	-४५.६	६०.५
रासायनिक पदार्थ	११८.७	१३६.७	११९.१	१५.२	-१२.९
रासायनिक मल	७६२.०	१६१२.०	८७४.६	१११.५	-४५.७
सौन्दर्यका सामान	२८.२	३४.५	४१.८	२२.७	२१.१
डाइ सेल ब्याट्री	१९.६	१९.८	२०.३	१.०	२.५
विद्युतीय उपकरण	९०९.१	८९६.१	८९३.०	-१.४	-०.३
फस्नर	२१.४	२३.२	२२.६	८.३	-२.७
लसुन	४५.१	५०.९	३६.६	१२.७	-२८.१
अदुवा	०.०	०.०	०.०	-	-
चस्मा	९०.८	११९.७	१४१.२	३१.८	१८.०
मेडिकलका सामान तथा पार्टपुर्जा	१५९.८	१२८.२	१०२.८	-१९.८	-१९.८
औषधि	४७.६	५६.२	५६.७	१८.२	०.९
धातु तथा काठका सामान	७०.४	८३.५	१२६.०	१८.७	५०.९
अफिसका सामान तथा स्टेसनरी	७५.१	६४.८	८६.८	-१३.७	३४.०
अन्य मेशिनरी तथा पार्ट्स	८३२.३	७९१.८	१०४७.६	-४.९	३२.३
अन्य स्टेसनरी सामान	४५.७	६३.६	६६.८	३९.२	५.०
प्याराफिन वाक्स	२५.६	२५.१	२.९	-२.२	-८८.४
पाइप तथा पाइप फिटिंग	४९.३	२७.०	६६.६	-४५.२	१४६.६
प्लाईउड तथा पार्टिकल बोर्ड	३५.५	२९.५	३८.१	-१६.८	२८.८
प्लाष्टिकका भाँडाकुँडा	५.०	०.०	०.०	-१००.०	
कच्चा रेसम	१५३.८	१३३.७	७५.५	-१३.०	-४३.५
कच्चा ऊन	५१.८	७५.१	७२.०	४५.०	-४.२
तयारी पोशाक	४०८.०	५६१.८	५५६.०	३७.७	-१.०
चाउचाउका लागि पाउडर	५.१	४.९	७.१	-३.०	४३.५
जुता तथा चप्पल	१६८.६	२४०.९	२१७.६	४२.९	-९.७
स्मार्ट कार्ड	२२.५	२०.२	१४.८	-१०.४	-२६.५
सोलार प्यानेल	७०.९	८२.०	८३.२	१५.६	१.५
स्टिल रड तथा सिट	५४.८	१७.३	६३.३	-	२६५.२
स्टोरेज ब्याट्री	१०४.७	४५.८	८३.८	-५६.२	८२.८
दुरसञ्चारका उपकरण	१५३९.७	१७९९.०	२४२३.१	१६.८	३४.७
पोलिष्टर धागो	३४.९	३१.४	३३.२	-१०.१	५.७
खेलौना	५१.१	६१.७	७३.५	२०.९	१९.०
यातायातका साधन तथा पार्टपुर्जा	१३२.२	१५८.३	२७८.७	१९.७	७६.०
टायर, ट्युब तथा फ्लेप	१९.८	१३.६	१५.९	-३१.३	१६.९
भिडीयो टेलिभिजन तथा पार्ट्स	४४४.१	३६८.५	७१४.६	-१७.०	९४.०
वेल्डिङ रड	२५.९	४८.७	४३.८	८७.९	-९.९
गहुँको पिठो	१५.९	२०.६	२१.०	२९.७	१.८
छपाईको कागज	६४.१	५४.४	७५.२	-१५.२	३८.४
ख) अन्य	३०६२.७	३४१५.९	३८७८.९	११.५	१३.६
कुल जम्मा	१००१६.६	११५६९.४	१२७२४.५	१५.५	१०.०

* भन्सार तथाङ्गमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १३ : अन्य मुलुकतर्फ निर्यात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

(रु. करोडमा)

		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	प्रतिशत परिवर्तन	
					२०७२/७३	२०७३/७४
(क)	प्रमुख वस्तुहरु	१५५६.३	१७९२.९	१६३२.९	१५.२	-८.९
१	गलैँचा	६७६.०	७८४.८	७१५.६	१६.१	-८.८
२	दाल	११३.२	८८.३	९७.०	-२२.०	९.९
३	तयारी पोशाक	३९६.०	४४८.२	४००.६	१३.२	-१०.६
४	पश्मिना	२११.८	२६३.६	२३५.४	२४.५	-१०.७
५	हस्तकलाका सामानहरु (काष्ठ तथा धातु)	८.५	९.७	१५.३	१५.०	५७.३
६	नेपाली कागज तथा त्यसबाट निर्मित वस्तु	२१.८	३२.४	३८.०	४८.८	१७.२
७	छाला	६४.७	४२.४	३८.३	-३४.४	-९.६
८	जडीबुटी	६.१	२२.०	१४.८	-	-३२.७
९	सुनचाँदीका गहना	१०.३	२१.५	२५.४	१०९.३	१८.३
१०	चिया	२२.१	५७.५	२६.२	१६०.२	-५४.४
११	छालाका तयारी वस्तु	२६.१	२२.५	२६.४	-१३.८	१७.१
१२	भुसे तेल	०.०	०.०	०.०	-	-
(ख)	ख) अन्य	११६६.१	११०१.३	१३५६.९	-५.६	२३.२
	कुल जम्मा	२७२२.५	२८९४.२	२९८९.८	६.३	३.३

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १४ : अन्य मुलुकबाट आयात गरिएका प्रमुख वस्तुहरु*

(रु. करोडमा)

वस्तुको नाम	आर्थिक वर्ष			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^म	२०७२/७३	२०७३/७४
क) प्रमुख वस्तुहरु	१३३५.५	१२३४७.३	१५९६६.६	-७.६	२९.३
सुन	६३९.०	१६०७.४	२७४३.२	१५१.६	७०.७
दूरसंचार उपकरण तथा पार्ट्स	३८५.६	५४८.८	६९०.२	४२.३	२५.८
अन्य मेशिनरी तथा पार्ट्स	५९५.६	६६७.०	६४७.४	१२.०	-२.९
विद्युतीय सामानहरु	१९१.३	१७७.१	१६६.३	-७.५	-६.१
पोलिथिन गान्धुअल्स	६५८.०	९१२.२	८९०.५	३८.६	-२.४
कम्प्युटर तथा पार्टपुर्जा	१३६.०	१३४.६	२५३.६	-१.१	८८.५
कच्चा भटमासको तेल	१२८.४	१२७२.०	१३५२.९	-१.०	६.४
यातायात उपकरण तथा पार्टपुर्जा	४७७.२	५८७.७	७६१.८	२३.१	२९.६
औषधि	५३१.३	९०३.०	३४०.६	७०.०	-६२.३
सुपारी	४३७.७	२०९.८	१०३.७	-५२.१	-५०.६
चाँदी	२४६९.९	७२४.३	९८७.३	-७०.७	३६.३
धागो	२६४.१	२९४.१	२१४.६	११.४	-२७.०
हवाईजहाजका स्पेयर पार्टपुर्जा	१६९८.४	७६७.९	१७२७.७	-५४.८	१२५.०
स्टिल रड तथा शिट	०.७	६.१	३.५	८०३.४	-४३.०
कच्चा पाम तेल	५१०.४	३११.९	५७७.३	-३८.९	८५.१
औषधि उपकरण तथा औजार	४२१.७	५३१.७	५४४.०	२६.१	२.३
तामाको तार, रड, स्क्र्याप्स तथा शिट	२५३.१	१७१.८	१७५.६	-३२.१	२.२
पेट्रोलियम पदार्थ	२०३.५	३११.६	२४९.४	५३.१	-२०.०
भिडियो, टेलिभिजन तथा पार्टपुर्जा	१७९.२	१३६.४	२३०.६	-२३.९	६९.०
लेख्ने तथा छापने कागज	१८७.७	१८५.५	२७३.०	-१.२	४७.२
लत्ताकपडा	८६.९	७१.०	७०.८	-१८.३	-०.३
तयारी पोशाक	१५.९	१५.०	१०७.९	५६.८	-२८.३
स्टोरेज बैट्री	९५.१	७६.९	६७.७	-१९.१	-११.९
पि.भि.सि. कम्पाउण्ड	२२६.२	१७२.४	२४४.१	-२३.८	४१.६
कच्चा ऊन	९४.१	९०.९	८३.३	-३.४	-८.३
सौन्दर्यका सामान	१०९.३	१११.३	१२८.१	१.८	१५.१
कार्यालय उपकरण तथा स्टेशनरी	४२.२	६२.८	९४.६	४८.९	५०.७
रासायनिक मल	९५.७	१६८.७	३३०.०	७६.३	९५.७
खाने तेल	३०३.९	२६६.१	८७६.८	-१२.४	२२९.५
एम.एस.विलेट	०.०	१.२	०.०	-	-
अन्य स्टेशनरी	९३.८	५६.५	६७.३	-३९.८	१९.३
पाम आयल	४६.५	७४.४	६०.८	५९.९	-१८.४
जूता तथा चप्पल	१६.६	२२.५	२०.३	३५.८	-९.८
पाइप तथा पाइप फिटिंग्स	३५.२	२१.६	१४.६	-	-३२.२
सिन्थेटिक कार्पेट	४९.५	५५.४	६६.२	११.८	१९.५
टायर, टयुब तथा फ्लेप्स	४०.९	४६.३	५९.६	१३.२	२८.७
लत्ताकपडा डाइ	११.७	११.२	१०.३	-४.६	-८.२
एम.एस.रड	४.१	५.२	२.१	२६.३	-५९.५
जिक इन्गट	२१.६	१४१.६	१९९.२	५५५.८	४०.७
बोसो	२९.१	१२.०	१०.०	-५८.६	-१७.०
ग्लासवेयर्स	२४.०	१८.९	३७.६	-२१.४	९८.९
कच्चा नरिवलको तेल	१.४	१.०	०.०	-२९.५	-१००.०
क्यामेरा	५९.१	२४.५	४३.३	-५८.६	७६.५
खेलौना	१०.८	८.५	१६.६	-२०.७	९५.२
घडी तथा व्याण्डस्	३८.४	४८.७	४८.१	२७.०	-१.४
छाता तथा पार्टपुर्जा	०.१	०.१	०.७	९६.४	४२८.८
साना अलैची	४२.४	३४.३	१८३.३	-१९.२	४३४.७
व्याराफिन वाक्स	१२.२	६.९	२.३	-४३.८	-६६.३
पाउडर दूध	४५.६	२२.१	७.३	-६०.२	२२२.६
एक्सरे फिल्म	४१.३	३५.०	५०.१	-१५.४	४३.२
भोला	३.१	५.२	४.४	६६.४	-१५.९
जी.आइ. तार	०.३	०.२	०.३	-४.५	७.४
सिन्थेटिक तथा प्राकृतिक रबर	१६.०	१५.९	१७.९	-०.८	१२.९
इन्वेन्टिडाइड	१०.०	१०.८	१८.६	७.४	७३.१
फास्तर	१.३	१.२	०.३	-१०.६	-७२.९
होकाको ताल्चा	०.३	०.७	१.०	१२०.९	४०.७
फल्यास लाइट	१.०	०.९	२.०	-९.०	१२६.७
चुरोट कागज	३.१	३.७	३.६	१८.७	-१.७
कच्चा रेशम	१.७	०.२	०.०	-८८.१	-९५.६
क्लोम	७.५	४.९	१२.७	-३४.३	१५.८
ड्राइसेल बैट्री	२.३	२१.५	१.८	८५२.३	-९१.६
नरिवलको तेल	३.०	२.३	३.१	-२३.५	३७.२
टांक	०.२	०.२	०.७	१.७	-८०.२
जिरा	०.०	०.४०६	०.४१७	-	-
ख) अन्य	४९२७.७	५७२१.९	६९५३.२	१६.१	२१.५
कुल जम्मा	१८२८६.२	१८०६९.२	२२९१९.९	-१.२	२६.८

* भन्सार तथ्याङ्कमा आधारित

अ : अपरिष्कृत

तालिका १५ : शोधनान्तर स्थिति

(रु. करोडमा)

विवरण	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^अ	प्रतिशत परिवर्तन	
				२०७२/७३	२०७३/७४
(क) चालू खाता	१०८३२.०	१४०४१.८	-१०१३.१	-	-
निर्यात, एफ.ओ.बी.	९८२७.६	७४८६.६	८२१२.७	-२३.८	९.७
तेल	०.०	०.०	०.०	-	-
अन्य	९८२७.६	७४८६.६	८२१२.७	-२३.८	९.७
आयात, एफ.ओ.बी.	-७६१७७.३	-७४६४८.८	-९७७९४.६	-०.७	२९.३
तेल	-११२०४.५	-६८७२.४	-१२१४१.४	-३८.७	७६.७
अन्य	-६४९७२.८	-६८७७६.३	-८५६५३.२	५.९	२४.५
व्यापार सन्तुलन	-६६३४९.७	-६८१६२.२	-८९५८१.८	२.७	३१.४
खुद सेवा आय	२७६१.८	९८४.९	२८९.१	-६४.३	-७०.६
सेवा आय	१४९२८.९	१३८४७.२	१५८२६.५	-७.२	१४.३
भ्रमण	५३४२.९	४१७६.५	५८५२.७	-२१.८	४०.१
अन्यत्र नपरेको सरकारी आय	३२४८.१	३८३३.१	२५५३.४	१८.०	-३३.४
अन्य	६३३७.९	५८३७.६	७४२०.४	-७.९	२७.१
सेवा भुक्तानी	-१२१६७.१	-१२८६२.३	-१५५३७.४	५.७	२०.८
यातायात	-४३९९.६	-४४०३.०	-४६८८.५	०.१	६.५
भ्रमण	-४३९९.०	-४६४१.८	-७९९२.७	६.१	४१.७
जसमध्ये शिक्षा	-१७०६.५	-२०१३.९	-३५०२.५	१८.०	७३.९
सरकारी सेवा खर्च	-१९७.५	-२१०.०	-१३३.२	६.४	-३६.६
अन्य	-२२५१.०	-२६०७.४	-२७५९.०	१५.८	४.४
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	-६३५८७.९	-६७१७७.३	-८९२९२.७	५.६	३२.९
खुद आय	३४२४.३	३४००.४	३०९९.५	-०.७	-८.८
आय प्राप्ती	४२८३.२	४३०८.५	५१९५.९	०.६	२०.६
आय भुक्तानी	-८५८.९	-९०८.१	-२०९६.४	५.७	१३०.९
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	-६०१६३.९	-६३७७६.८	-८६१९३.३	६.०	३५.१
खुद ट्रान्सफर	७०९९५.७	७७८१८.७	८५१८०.१	९.६	९.५
ट्रान्सफर आय	७१२५.२	७८१९९.०	८५५७०.९	९.७	९.४
अनुदान	५२८५.५	७०४१.२	११४६६.४	३३.२	६२.८
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	६१७२७.९	६६५०६.४	६९५४५.२	७.७	४.६
पेन्सन	४२३८.८	४६५१.४	४५५९.३	९.७	-२.०
अन्य	०.०	०.०	०.०	-	-
ट्रान्सफर भुक्तानी	-२५६.६	-३८०.३	-३९०.८	४.८	२.८
(ख) पूँजी खाता (पूँजी ट्रान्सफर)	१४८१.१	१६९८.७	१३३६.३	१४.७	-२१.३
जम्मा (क+ख)	१२३१३.१	१५७४०.६	३२३३.२	२७.८	-१७.९
(ग) वित्तीय खाता (समूह ड बाहेक)	१८०२.४	२९६३.८	२६६४.०	६४.४	-१०.१
प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी आप्रवाह	४३८.३	५९२.१	१३५०.४	३५.१	१२८.१
पोर्टफोलियो लगानी	०.०	०.०	०.०	-	-
अन्य लगानी सम्पत्ति	-३४५८.५	-३०९३.६	-४८६९.१	-१०.५	५७.४
व्यापारिक साख	-२२३.४	-३३.९	-९००.५	-८.४	-
अन्य	-३२३५.०	-३०५९.७	-३९६८.५	-५.४	२९.७
अन्य लगानी दायित्व	४८२२.६	५४६५.४	६१८२.६	१३.३	१३.१
व्यापारिक साख	२२९१.२	१६३९.७	२४३८.१	-२८.४	४८.७
ऋण	१२१६.०	२७३४.२	५६१०.९	१२४.८	१०५.२
सरकार	१२२२.३	२५९७.९	४४७८.७	११२.५	७२.४
ऋण प्राप्ती	२९२६.४	४३७७.४	६२६०.२	४९.६	४३.०
साँवा भुक्तानी	-१७०४.२	-१७७९.५	-१७८१.५	४.४	०.१
अन्य क्षेत्र	-६.२	१३६.३	११३२.२	-	-
मुद्रा तथा निक्षेप	१४३१.९	१४९८.२	-१८८१.२	४.६	-२२५.६
नेपाल राष्ट्र बैंक	-२.०	-०.६	२३.२	-७२.३	-
वाणिज्य बैंकहरु	१४३३.९	१४९८.८	-१९०४.४	४.५	-२२७.१
अन्य दायित्व	-११६.६	-४०६.८	१४.०	२४९.०	-१०३.६
जम्मा (क+ख+ग)	१४११५.५	१८७०४.४	२९८८२.२	३२.५	-८४.०
(घ) विविध पूँजी तथा भुलचुक	१८२०.०	१६८९.१	३३४७.१	-७.२	९.८
जम्मा (क+ख+ग+घ)	१५९३५.५	२०३९३.५	६३३४.३	२८.०	-६८.९
(ङ) जगेडा तथा सम्बन्धित शिर्षक	-१५९३५.५	-२०३९३.५	-६३३४.३	२८.०	-६८.९
जगेडा सम्पत्ति	-१५८१९.२	-२०३९३.५	-६१६४.०	२८.९	-६९.८
नेपाल राष्ट्र बैंक	-१३०३५.३	-१७२८८.७	-६१८७.९	३२.६	-६४.२
वाणिज्य बैंकहरु	-२७८३.९	-३१०४.८	२३.९	११.५	-
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	-११६.३	०.०	-१७०.२	-	-
खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि)	-१४५०३.६	-१८८९५.३	-८२१५.५	-	-

अ : अपरिष्कृत

तालिका १६ : विदेशी विनिमय संचिति
(असार मसान्त)

	रु. करोडमा			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७२/७३	२०७३/७४
नेपाल राष्ट्र बैंक	७०३०६.१	८८७०१.१	९२७२६.६	२६.२	४.५
परिवर्त्य	५१७४५.७	६७२४५.८	६८३८७.०	३०.०	१.७
अपरिवर्त्य	१८५६०.४	२१४५५.३	२४३३९.६	१५.६	१३.४
वाणिज्य बैंक	१२०९९.५	१५२२०.०	१५२२५.६	२५.८	०.०
परिवर्त्य	११४८४.३	१४४००.६	१४४५०.७	२५.४	०.३
अपरिवर्त्य	६१५.२	८१९.४	७७४.८	३३.२	-५.४
कुल संचिति	८२४०५.६	१०३९२१.१	१०७९५२.२	२६.१	३.९
परिवर्त्य	६३२३०.०	८१६४६.४	८२८३७.८	२९.१	१.५
अपरिवर्त्य	१९१७५.६	२२२७४.७	२५११४.४	१६.२	१२.७
	करोड डलरमा			प्रतिशत परिवर्तन	
नेपाल राष्ट्र बैंक	६९५.१	८३१.१	९०१.५	१९.६	८.५
परिवर्त्य	५११.६	६३०.१	६६४.९	२३.१	५.५
अपरिवर्त्य	१८३.५	२०१.०	२३६.६	९.५	१७.७
वाणिज्य बैंक	११९.६	१४२.६	१४८.०	१९.२	३.८
परिवर्त्य	११३.५	१३४.९	१४०.५	१८.८	४.१
अपरिवर्त्य	६.१	७.७	७.५	२६.२	-१.९
कुल संचिति	८१४.८	९७३.७	१०४९.५	१९.५	७.८
परिवर्त्य	६२५.२	७६५.०	८०५.३	२२.४	५.३
अपरिवर्त्य	१८९.६	२०८.७	२४४.२	१०.१	१७.०

तालिका १७ : वैदेशिक सम्पत्ति र दायित्वको विवरण

क्र. सं.	विवरण	असार मसान्त (रु. करोडमा)		
		२०७२	२०७३	२०७४
(क)	सम्पत्ति	७०३०६.१	८८७०१.१	९२७२६.६
१	प्रत्यक्ष लगानी	०	०	०
२	पोर्टफोलियो लगानी	०	०	०
३	अन्य लगानी	१११११	१३६३८	१५२१३
	अन्य इक्विटी	५४८	६८८	१०७७
	मुद्रा तथा सञ्चित	४४१७	४१८०	४३५६
	ऋण	६	६	३३०
	व्यापारिक साख र अग्रिम भुक्तानी	२२३	३४	९०१
	अन्य खाता प्राप्ति	५९१६	८७३०	८५५०
४	अन्य अफिसियल रिजर्व	७२६६८	९१७६३	९५५६६
(ख)	दायित्व	५४२६२	६१०४९	६६६४१
१	प्रत्यक्ष लगानी	१०६१७	१३७६८	१५११८
२	पोर्टफोलियो लगानी	०	०	०
३	अन्य लगानी	४३६४५	४७२८१	५१५२३
	अन्य इक्विटी	०	०	०
	मुद्रा तथा निक्षेप	३९८७	४०६६	४१४०
	ऋण	३६३९६	४०५२०	४३९६१
	व्यापारिक साख र अग्रिम भुक्तानी	२२९१	१६४०	२४३८
	अन्य खाता दायित्व	४	३६	७
	स्पेशल ड्रइड राइट्स	९६७	१०१८	९७७
	खुद वैदेशिक सम्पत्ति तथा दायित्व	२९५१७	४४३५३	४४१३८

तालिका १८ : सरकारको वित्त स्थिति⁺

(नगद प्रवाहको आधारमा)

(रु. करोडमा)

शीर्षक	रकम			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ [†]	२०७२/७३	२०७३/७४
बजेटको खर्च	५०९२१.४	५८१७०.४	७९३९१.३	१४.२	३६.५
चालू खर्च	३३४८८.२	३६४४६.९	५०१६२.०	८.८	३७.६
क. आन्तरिक साधन	३०९१६.९	३३३२७.५	४६५२८.४	७.८	३९.६
ख. वैदेशिक ऋण	३६२.६	९४९.१	१९१४.१		
ग. वैदेशिक अनुदान	२२०८.७	२१७०.४	१७९९.५		
पूँजीगत खर्च	८१०३.०	११५६७.७	१८९४५.७	४२.८	६३.८
क. आन्तरिक साधन	६८६२.६	१०१५७.९	१५२५८.१	४८.०	५०.२
ख. वैदेशिक ऋण	७६४.६	७२४.७	२४६२.७		
ग. वैदेशिक अनुदान	४७५.८	६८५.१	१२२५.०		
वित्तिय व्यवस्था	९३३०.२	१०१५५.८	१०२८३.७	८.८	१.३
क. आन्तरिक साधन	८७७५.१	९३३३.७	१००७७.१	६.४	८.०
ख. वैदेशिक ऋण	४०५.२	७८३.४	१७३.७		
ग. वैदेशिक अनुदान	१५०.०	३८.७	३२.९		
कुल साधन र स्रोत	४४०९०.७	५२५०२.२	६२७०३.७	१९.१	१९.४
राजस्व तथा वैदेशिक अनुदान	४३४७९.५	५२१७६.१	६२३६४.०	२०.०	१९.५
राजस्व	४०५८४.७	४८१९७.८	६०९१६.४	१८.८	२६.४
वैदेशिक अनुदान	२८९४.९	३९७८.३	१४४७६.६	३७.४	-६३.६
पहिलो वर्षको रकम संचिती र बेरुज	६११.२	३२६.१	३३९.७	-४६.६	४.२
न्यून (-), बचत (+)	-६८३०.७	-५६६८.२	-१६६८७.६	-१७.०	१९४.४
न्यून व्यहोरिने स्रोतहरु	६८३०.७	५६६८.३	१६६८७.६	-१७.०	१९४.४
आन्तरिक ऋण	५४४८.२	१३२१.५	११६१२.९	-७५.७	७७.८
आन्तरिक ऋण (अर्धविकर्ष र अन्य वाहेक)	४४४२.३	८७७७.५	८८३३.८	१०६.९	०.६
क. ट्रेजरी बिल्स	१०००.०	२०५०.०	३३००.०		
ख. विकास ऋणपत्र	३०००.०	६२००.०	५५००.०		
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	०.०		
घ. नागरिक बचतपत्र	२३३.९	५००.०	२८.६		
ङ. वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	८.४	२७.५	५.२		
अधिविकर्ष ^{&}	१२११.४	-७४३७.३	२८६०.०	-७९३.९	-१३८.५
अन्य [@]	-५.६	-१८.६	-८०.८	२३५.९	३३३.७
वित्तीय व्यवस्था	११२२.४	१३६९.४	२९४.०	२२.०	-७८.५
वैदेशिक ऋण	२६०.१	२९७७.३	४७८०.७	१०४४.६	६०.६
सरकारी कोष खाता	२८५३.८	६८४.९	४१२६.८	-७६.०	५०२.६
मू. अ. क. कोष खाता	११३.०	-०.३	-८५.१	-१००.३	२७०८५.३
भन्सार कोष खाता	८३.३	२१.६	२२.९	-७४.१	५.८
पुनर्निर्माण कोष खाता	१०००.०	०.०	१७०३.९		
स्थानीय निकाय हिसाव [#]	५४९.७	३०.७	१३३१.४	-४३.८	३३१.३
अन्य आय	११०७.८	३५४.९	११५३.७		
चालु खाता (-बचत)	१०३१.२	८१२२.२	१२६६.८	६८७.६	-८४.४

⁺ प्रस्तुत तथ्याङ्क सरकारी कारोबार गर्ने नेपाल राष्ट्र बैंकका ८ कार्यालय, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ६६ शाखा, नेपाल बैंकका ४४ शाखा, एभरेष्ट बैंकका ९ शाखा, ग्लोबल बैंकका ४ शाखा र नेपाल बंगलादेश बैंक, एन्एम्बी बैंक र बैंक अफ काठमाडौंका १/१ शाखाबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित रहेको छ। त्यसैगरी ७५ वटा जिल्लास्थित ७९ वटा कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयहरु र भूक्तानी केन्द्रहरुबाट प्राप्त निकाशा विवरणमा आधारित रहेको छ।

[#] = गा.वि.स.। जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकममध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको रकम परिवर्तन।

[&] = ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ।

[@] = नेपाल सरकारको ऋणपत्र कारोबारबाट आर्जित अन्य रकम।

अ = अपरिष्कृत

तालिका १९ : नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण

(रु. करोडमा)

सि. नं.	ऋणपत्रहरु तथा स्वामित्व	रकम			रकम परिवर्तन		प्रतिशत परिवर्तन	
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४ ^१	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७२/७३	२०७३/७४
१	ट्रेजरी बिल्स	११९८५.८	११६०५.९	११०४०.९	-३७९.९	-५६५.०	-३.१७	-४.८७
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१७९६.९	१६१०.०	३०४५.७	-१८६.९	१४३५.७	-१०.४०	८९.१८
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	१००७२.९	९७९०.०	७९५३.९	-२८२.९	-१८३६.१	-२.८१	-१८.७६
	इ. विकास बैंकहरु	९०.७	४४.४	३४.३	-४६.३	-१०.१	-५१.०५	-२२.७३
	ई. वित्त कम्पनीहरु	२५.३	११.२	७.०	-१४.१	-४.२	-५५.७३	-३७.५०
उ. अन्य	०.०	१५०.४	०.०	१५०.४	-१५०.४	-	-	
२	विकास ऋणपत्र	५७०७.०	१०८९०.०	१६३९०.०	५१८३.०	५५००.०	९०.८२	५०.५१
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	२.९	०.०	८९४.२	-२.९	८९४.२	-१००.००	-
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	३५६३.४	७९०६.४	१२३५२.३	४३४३.०	४४४५.९	१२१.८८	५६.२३
	इ. विकास बैंकहरु	२१८.१	५११.७	६४७.२	२९३.६	१३५.५	१३४.६२	२६.४७
	ई. वित्त कम्पनीहरु	२७९.४	३७३.४	३९४.८	९४.०	२१.४	३३.६४	५.७४
उ. अन्य	१६४३.३	२०९८.६	२१०१.५	४५५.३	२.९	२७.७१	०.१४	
३	राष्ट्रिय बचतपत्र	१६५८.६	९०.६	९०.७	-१५६८.०	०.०	-९४.५४	०.०६
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	२.१	०.१	१८.२	-२.०	१८.१	-९५.२४	१८१४०.००
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	इ. विकास बैंकहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	ई. वित्त कम्पनीहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
उ. अन्य	१६५६.५	९०.५	७२.४	-१५६६.०	-१८.१	-९४.५४	-१९.९९	
४	नागरिक बचतपत्र	३०५.६	७८०.६	७९६.५	४७५.०	१५.९	१५५.४३	२.०४
	अ. ने.रा.बैंक (दोस्रो बजार)	५०.८	३०.८	२२७.५	-२०.०	१९६.७	-३९.३७	६३८.५४
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	इ. विकास बैंकहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
	ई. वित्त कम्पनीहरु	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	-	-
उ. अन्य	२५४.९	७४९.९	५६९.१	४९५.०	-१८०.९	१९४.१९	-२४.१२	
५	वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	२१.५	४८.६	५३.०	२७.१	४.४	१२६.०५	८.९९
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	०.०	०.०	१.०	०.०	१.०	-	-
	आ. अन्य	२१.५	४८.६	५२.०	२७.१	३.४	१२६.०५	६.९३
६	कुल आन्तरिक ऋण	१९६७८.७	२३४१६.०	२८३७१.१	३७३७.३	४९५५.१	१८.९९	२१.१६
	अ. नेपाल राष्ट्र बैंक	१८५२.७	१६४०.९	४१८६.७	-२११.८	२५४५.८	-११.४३	१५५.१४
	आ. वाणिज्य बैंकहरु	१३६३६.३	१७६९६.४	२०३०६.२	४०६०.१	२६०९.८	२९.७७	१४.७५
	इ. विकास बैंकहरु	३०८.८	५५६.१	६८१.५	२४७.३	१२५.४	८०.०८	२२.५५
	ई. वित्त कम्पनीहरु	३०४.७	३८४.६	४०१.८	७९.९	१७.२	२६.२२	४.४८
उ. अन्य	३५७६.२	३१३८.०	२७९४.९	-४३८.२	-३४३.१	-१२.२५	-१०.९३	
७	नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात {अधिविकर्ष (+) बचत (-)}	-३३८१.३	११५०१.९	१२७६८.६	१४८८३.२	१२६६.८	-४४०.१६	११.०१

नोट :

(क) आईएमएफ प्रमिसरी नोट

४८७.१ ४८७.१ ४८७.१

(ख) वैदेशिक ऋण

३४२९६.५ ३८१७४.४ ४१३.९८

(ग) कुल सार्वजनिक ऋण (आईएमएफ प्रमिसरी नोट बाहेक)

५३९७५.१ ६१५९०.२ ६९७.६९

तालिका २० : मौद्रिक सर्वेक्षण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ असार ^{प्रा.}	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	७४७२८.७४	९५६०२.२१	१०१४७२.४७	१८८९५.३३^१	२५.३	८,२१५.४७^२	८.६
१.१ वैदेशिक सम्पत्ति	८४७६७.९०	१०६९८३.०७	११०७९१.३३	२२२१५.१७	२६.२	३,८०८.२६	३.६
१.२ वैदेशिक दायित्व	१००३९.१६	११३८०.८७	९३९८.८६	१३४१.७१	१३.४	-२,०६२.००	-१८.१
(क) विदेशी मुद्रा निक्षेप	९४३९.५६	१०९३८.३४	९०३३.९६	१४९८.७८	१५.९	-१,९०४.३८	-१७.४
(ख) अन्य वैदेशिक दायित्व	५९९.६०	४४२.५२	२८४.९०	-१५७.०७	-२६.२	-१५७.६२	-३५.६
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	११३०५१.४१	१२८८५५.६५	१५७६९७.७३	१७७८२.३८^१	१५.७	२६,४९६.८७^२	२०.६
२.१ कुल आन्तरिक कर्जा	१५२७३४.५६	१८०५६९.४८	२१५६२८.७९	२७८३४.९२	१८.२	३५,०५९.३२	१९.४
(क) सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१२७२१.१४	८७७५.९४	१२८०७.४७	-३९४५.२१	-३१.०	४,०३१.५३	४५.९
(अ) सरकारमाथिको दावी	१६१०२.४५	२०२७७.७८	२५५७६.११	४१७५.३३	२५.९	५,२९८.३३	२६.१
(आ) सरकारी निक्षेप	३३८१.३१	११५०१.८५	१२७६८.६४	८१२०.५४	२४०.२	१,२६६.७९	११.०
(ख) गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	१०१०.०८	८२२.७०	९२२.५९	-१८७.३८	-१८.६	९९.८९	१२.१
(ग) वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१६०८.८६	१७४४.३६	२१८३.४१	१३५.५०	८.४	४३९.०६	२५.२
(अ) सरकारी संस्थानहरू	३२६.०७	३४१.४३	४२८.६२	१५.३६	४.७	८७.१९	२५.५
(आ) गैर-सरकारी संस्थाहरू	१२८२.७९	१४०२.९३	१७५४.७९	१२०.१४	९.४	३५१.८७	२५.१
(घ) निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	१३७३९.४९	१६९२२६.४९	१९९७१५.३२	३१८३२.००	२३.२	३०,४८८.८३	१८.०
२.२ खुद अमौद्रिक दायित्व	३९६८३.१५	५१७९३.८३	५७९३१.०६	१००५२.५४ ^१	२५.३	८,५६२.४४ ^२	१६.६
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम_२)	१८७७८०.१५	२२४४५७.८६	२५९१७०.२०	३६६७७.७०	१९.५	३४,७१२.३४	१५.५
३.१ मुद्रा प्रदाय (एम _१ +)	१३७६०४.८६	१६३४४८.१७	१६२३१७.२५	२५८४३.३२	१८.८	-११३०.९३	-०.७
(क) मुद्रा प्रदाय (एम _१)	४२४७४.४६	५०३२८.७१	५६९४०.२४	७८५४.२५	१८.५	६६११.५३	१३.१
(अ) चलनचल्तीमा रहेको मुद्रा	२७००८.०४	३२७४८.२७	३६१७४.५९	५७४०.२३	२१.३	३४२६.३२	१०.५
(आ) चल्ती निक्षेप	१५४६६.४२	१७५८०.४४	२०७६५.६४	२११४.०२	१३.७	३१८५.२०	१८.१
(ख) बचत तथा कल निक्षेप	९५१३०.३९	११३११९.४६	१०५३७७.०१	१७९८९.०७	१८.९	-७७४२.४५	-६.८
३.२ आवधिक निक्षेप	५०१७५.३०	६१००९.६८	९६८५२.९५	१०८३४.३९	२१.६	३५८४३.२७	५८.८
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम_३)	१९७२१९.७२	२३५३९६.२०	२६८२०४.१६	३८१७६.४८	१९.४	३२८०७.९६	१३.९

प्रा : प्रारम्भिक

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. १९७८.१४ करोड समायोजन गरिएको ।
२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. २३४५.२१ करोड समायोजन गरिएको ।

तालिका २१ : केन्द्रीय बैंक सर्वेक्षण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्र. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. वैदेशिक सम्पत्ति	७२६६.३९	९१७३.०९	९५५६५.७७	१९०९४.७०	२६.३	३,६०२.६८	४.१
१.१ सुन लगानी	१९५२.७१	२८२०.६२	२५९२.९४	८६७.९१	४४.४	-२२७.६७	-८.१
१.२ एस.डी.आर.होल्डिङ	४०९.५९	२.९८	१७.०६	-४०६.६०	-९९.३	१४.०८	४७१.८
१.३ आई.एम.एफ. रिजर्व पोजिसन	०.००	२३८.४१	२२९.१३	२३८.४१		-९.२८	
१.४ विदेशी विनिमय	७०३०६.०९	८८७०१.०८	९२७२६.६४	१८३९४.९९	२६.२	४,०२५.५६	४.५
२. सरकारमाथिको ढाढी	१८५२.६६	१६४०.८७	४१८६.६५	-२११.७९	-११.४	२,५४५.७८	१५५.१
२.१ ट्रेजरी बिल	१७९६.८९	१६०९.९९	३०४५.७४	-१८६.९१	-१०.४	१,४३५.७६	८९.२
२.२ विकास ऋणपत्र	२.८७	०.००	८९४.२०	-२.८७		८९४.२०	
२.३ अन्य सरकारी ऋणपत्र	५२.९०	३०.८९	२४६.७१	-२२.०२	-४१.६	२१५.८२	६९.८
२.४ कर्जा तथा लगानी	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
३. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	३.१०	३.१०	३.१०	०.००	०.०	०.००	०.०
४. गैर-वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	२४२.३८	२४२.३८	३४४.८६	०.००	०.०	१०२.४८	४२.३
४.१ सरकारी संस्थानहरू	२४०.७८	२४०.७८	३४३.२६	०.००	०.०	१०२.४८	४२.६
४.२ गैर-सरकारी संस्थाहरू	१.६०	१.६०	१.६०	०.००	०.०	०.००	०.०
५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	३२६.१५	६७१.०२	६९३.७३	३४४.८६	१०५.७	२२.७१	३.४
५.१ पुनर्कर्जा	३२६.१५	५९१.०२	६९३.७३	२६४.८६	८१.२	१०२.७१	१७.४
५.२ रिपो लगानी तथा स्थायी तरलता सुविधा	०.००	८०.००	०.००	८०.००		-८०.००	
६. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	४६९.५८	४४४.९८	४१३.७१	-२४.६०	-५.२	-३१.२७	-७.०
७. अन्य सम्पत्ति	३१३५.९३	३३८७.५४	३६६०.१२	२५१.६१	८.०	२७२.५८	८.०
सम्पत्ति = दायित्व	७८६९८.१९	९८५२.९७	१०४८६७.९४	१९४५४.७८	२४.७	६७४४.९७	६.८
८. कूल सञ्चित मुद्रा	५२२८९.८४	५४७०५.३०	६५६९०.९५	२४१५.४५	४.६	१०९८५.६५	२०.१
८.१ सर्वसाधारणसँग रहेको मुद्रा	२७००८.०४	३२७४८.२७	३६९७४.५९	५७४०.२३	२१.३	३४२६.३२	१०.५
८.२ बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग रहेको मुद्रा	४७२९.२०	५५९०.११	६३०८.२५	८६०.९०	१८.८	७८.१४	१.८
८.३ वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप	१७४९३.९८	१३४७१.५९	१९४४२.५९	-४०२२.४०	-२३.०	५,९७१.०१	४४.३
८.४ विकास बैंकहरूको निक्षेप	११४८.३८	१३७३.८९	१२३६.४७	२२५.४०	१९.६	-१३७.४१	-१०.०
८.५ वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप	५८१.५५	५५५.१४	४८०.२४	-२६.४१	-४.५	-७४.८९	-१३.५
८.६ अन्य निक्षेप	१३२८.६९	९६६.३१	२०४८.८०	-३६२.३८	-२७.३	१,०८२.४९	११२.०
९. सरकारी निक्षेप	३३८१.३१	११४०१.८५	१२७६८.६४	८१२०.५४	२४०.२	१,२६६.८	११.०
१०. निक्षेप बोलकबोल	६०००.००	०.००	१४४०.००	-६०००.००		१,४४०.०	
११. रिभर्स रिपो	५००.००	०.००	०.००	-५००.००		०.०	
१२. नेपाल राष्ट्र बैंक बोण्ड	०.००	४९०८.००	०.००	४९०८.००		-४,९०८.०	
१२. विदेशी दायित्व	५९९.६०	४४२.५२	२८४.९०	-१५७.०७	-२६.२	-१५७.६	-३५.६
१३. पूँजी तथा कोष	११८२४.८२	१३९१९.५६	१२८६६.४१	२०९४.७४	१७.७	-१,०५३.१	-७.६
१४. अन्य दायित्व	४१०२.६१	१२६७५.७४	११८१७.०३	८५७३.१३	२०९.०	-८५८.७	-६.८

प्रा : प्रारम्भिक

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. १९६२.५१ करोड समायोजन गरिएको ।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. २३७४.६६ करोड समायोजन गरिएको ।

तालिका २२ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्रा. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कुल निक्षेप	१६८८८२.९९	२०१६८१.६२	२२९९८०.७६	३२७९८.६३	१९.४	२८२९९.१४	१४.०
१.१ चल्ती निक्षेप	१५९२९.००	१८३४६.०३	१९९०४.७२	२४१७.०३	१५.२	१५५८.६९	८.५
(क) स्वदेशी	१४१३७.७३	१६६१४.१३	१८७५६.८४	२४७६.४०	१७.५	२१०२.७१	१२.७
(ख) विदेशी	१७९१.२६	१७३१.९०	११८७.८८	-५९.३६	-३.३	-५४४.०२	-३१.४
१.२ बचत निक्षेप	७२४७.१२	८७३६७.९६	८१४१५.३०	१६१२०.८४	२२.६	-५९५२.६५	-६.८
(क) स्वदेशी	७०२४५.९४	८५८५४.९९	८००५१.७३	१५६०९.०६	२२.२	-५८०३.२६	-६.८
(ख) विदेशी	१००१.१८	१५१२.९६	१३६३.५७	५११.७८	५१.१	-१४९.३९	-९.९
१.३ मुद्दति निक्षेप	५०९२०.११	६१५८६.१४	९९३४२.५८	१०६६६.०३	२०.९	३७७५६.४४	६१.३
(क) स्वदेशी	४८९६०.२८	५९४१६.००	९४७६८.९९	१०४५५.७३	२१.४	३५३५२.९९	५९.५
(ख) विदेशी	१९५९.८४	२१७०.१४	४५७३.५९	२१०.३०	१०.७	२४०३.४५	११०.८
१.४ कल निक्षेप	२९५७.७४	३२७८७.८१	२७३३४.२०	३२१६.०७	१०.९	-५५५३.६१	-१६.९
(क) स्वदेशी	२४८८४.४५	२७२६४.४७	२५३२५.२८	२३८०.०१	९.६	-१९३९.१९	-७.१
(ख) विदेशी	४६८७.२८	५५२३.३४	१९०८.९२	८३६.०६	१७.८	-३६१४.४२	-६५.४
१.५ मार्जिन निक्षेप	१२१५.०२	१५९३.६८	२०८३.९६	३७८.६६	३१.२	४९०.२८	३०.८
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	३२६.१५	६७१.०२	६९३.७३	३४४.८६	१०५.७	२२.७१	३.४
३. वैदेशिक दायित्व	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
४. अन्य दायित्व	३८३७१.४९	४७३१३.९०	५८०७८.२०	८९४२.४०	२३.३	१०७६४.३०	२२.८
४.१ पुँजी कोष	१४१५९.८६	१६४९८.१४	२२६९६.६६	२३३८.२८	१६.५	६१९८.५२	३७.६
४.२ जगेडा कोषहरु	८०९३.७५	१०७७०.९१	१३९३२.१८	२६७७.१७	३३.१	३१६१.२७	२९.४
४.३ अन्य दायित्व	१६११७.८९	२००४४.८५	२१४४९.३५	३९२६.९६	२४.४	१४०४.५१	७.०
सम्पत्ति = दायित्व	२०७५८०.६३	२४९६६६.५३	२८८७५२.६८	४२०८५.९०	२०.३	३९०८६.१५	१५.७
५. तरल कोषहरु	३५३४४.७०	३५६८५.५५	४२०६८.७०	३४०.८६	१.०	६३८३.१४	१७.९
५.१ नगद मौज्जात	४७२९.२०	५५९०.११	६३०८.२५	८६०.९०	१८.२	७८८.१४	१२.८
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	१९२२३.९२	१५४००.६१	२११५९.३१	-३८२३.३०	-१९.९	५७५८.७०	३७.४
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्जात	१३३.६९	९९.९९	१०९.२८	-३३.७०	-२५.२	९.२९	९.३
५.४ विदेशमा रहेको मौज्जात	११२५०.४८	१४५८८.१६	१४४७५.२९	३३३७.६९	२९.७	-११२.८८	-०.८
५.५ मार्गस्थ रकम	७.४१	६.६८	१६.५७	-०.७३	-९.८	९.८९	१४८.०
६. कर्जा तथा लगानी	१५४२६३.४९	१९०२७१.८२	२२४०९०.१०	३६००८.३३	२३.३	३३६१८.२८	१७.८
६.१ सरकारमाथिको दावी	१४२४९.७९	१८६३६.९१	२१३८९.४६	४३८७.१२	३०.८	२७५२.५५	१४.८
६.२ गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दावी	१००६.९८	८१९.६०	९१९.४९	-१८७.३८	-१८.६	९९.८९	१२.२
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दावी	१३६६.४८	१५०१.९८	१८३८.५६	१३५.५०	९.९	३३६.५७	२२.४
(क) सरकारी	८५.२९	१००.६६	८५.३७	१५.३६	१८.०	-१५.२९	-१५.२
(ख) गैर-सरकारी	१२८१.१९	१४०१.३३	१७५३.१९	१२०.१४	९.४	३५१.८७	२५.१
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दावी	१३६९२४.९१	१६८७८३.५१	१९९३०१.६१	३१८५६.६०	२३.३	३०५२०.१०	१८.१
(क) साँवा	१३३८९३.१६	१६५६८३.८८	१९५९००.२४	३१७९०.७२	२३.७	३०२१६.३६	१८.२
(ख) ब्याज	३०३१.७५	३०९७.६३	३४०१.३७	६५.८८	२.२	३०३.७४	९.८
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी बिल	७५.३४	५३१.८३	६४०.९९	-१८३.५१	-२५.७	१०९.१६	२०.५
७. नेपाल राष्ट्र बैंक वोण्ड	०.००	४९०८.००	०.००	४९०८.००		-४९०८.००	
८. अन्य सम्पत्ति	१७९७२.४४	१८८०१.१५	२२५९३.८८	८२८.७१	४.६	३७९२.७३	२०.२

प्रा : प्रारम्भिक

तालिका २३ : वाणिज्य बैंकहरुको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्रा. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कुल निक्षेप	१४५२७४.८८	१७५३४३.०६	२०८०३८.५७	३००६८.१९	२०.७	३२६९५.५०	१८.६
१.१ चल्ती निक्षेप	१५०४४.२९	१७५०८.७२	१९१७०.२३	२४६४.४३	१६.४	१६६१.५१	९.५
(क) स्वदेशी	१३२५६.६९	१५७८२.१०	१७९८७.४८	२५२५.४१	१९.१	२२०५.३८	१४.०
(ख) विदेशी	१७८७.६०	१७२६.६२	११८२.७५	-६०.९९	-३.४	-५४३.८७	-३१.५
१.२ बचत निक्षेप	५५९३५.१०	६९८६९.१२	७०३०२.८१	१३९३४.०२	२४.९	४३३.६९	०.६
(क) स्वदेशी	५४९४३.६३	६८३५८.८७	६८९४२.२५	१३४१५.२४	२४.४	५८३.३८	०.९
(ख) विदेशी	९९१.४७	१५१०.२५	१३६०.५६	५१८.७९	५२.३	-१४९.७०	-९.९
१.३ मुद्दति निक्षेप	४१७३५.५१	५२३२३.०७	८७९८२.१८	१०५८७.५६	२५.४	३५६५९.११	६८.२
(क) स्वदेशी	३९७७८.७४	५०५५३.०४	८३४०८.६९	१०३७४.३०	२६.१	३३२५५.६५	६६.३
(ख) विदेशी	१९५६.७७	२७७०.०३	४५७३.४९	२१३.२६	१०.९	२४०३.४५	११०.०
१.४ कल निक्षेप	३१३७९.८९	३४०७०.७८	२८५२२.८७	२६९०.८९	८.६	-५५४७.९१	-१६.३
(क) स्वदेशी	२६६८६.३४	२८५४७.३९	२६६१३.९४	१८६१.०५	७.०	-१९३३.४५	-६.८
(ख) विदेशी	४६९३.५५	५५२३.३९	१९०८.९३	८२९.८५	१७.७	-३६१४.४६	-६५.४
१.५ मार्जिन निक्षेप	११८०.०९	१५७१.३७	२०६०.४८	३९१.२८	३३.२	४८९.११	३१.१
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	३२६.१५	६५१.६३	६२४.३६	३२५.४७	९९.८	-२७.२६	-४.२
३. वैदेशिक दायित्व	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
४. अन्य दायित्व	२९७७.६१	३८१२६.९४	४९६३९.९१	८३५५.३२	२८.१	११५१२.९७	३०.२
४.१ पुँजी कोष	९८३०.०१	१२२५३.८९	१८६७५.९५	२४२३.८९	२४.७	६४२२.०६	५२.४
४.२ जगेडा कोषहरु	६३६३.५७	८८०५.८१	१२१५७.०४	२४४२.२४	३८.४	३३५१.२३	३८.१
४.३ अन्य दायित्व	१३५७८.०३	१७०६७.२३	१८८०६.९२	३४८९.२०	२५.७	१७३९.६९	१०.२
सम्पत्ति = दायित्व	१७५३७२.६४	२१४१२१.६३	२५८३०२.८४	३८७४८.९९	२२.१	४४१८१.२१	२०.६
५. तरल कोषहरु	३२७९३.२५	३२८३३.७०	३९६६२.४५	४०.४५	०.१	६७२८.७५	२०.५
५.१ नगद मौज्जात	३९३८.३४	४७०६.०६	५५४७.२०	७६७.७१	१९.५	८४१.१४	१७.९
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	१७४९३.९८	१३४७५.५९	१९४४२.५९	-४०२२.४०	-२३.०	५९७१.०१	४४.३
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्जात	१२५.२१	९२.८१	९९.६७	-३२.३९	-२५.९	६.८६	७.४
५.४ विदेशमा रहेको मौज्जात	११२२८.३६	१४५५६.८३	१४४५६.४८	३३२८.४७	२९.६	-१००.३५	-०.७
५.५ मार्गस्थ रकम	७.३५	६.४१	१६.५०	-०.९४	-१२.८	१०.०९	१५७.४
६. कर्जा तथा लगानी	१२६७००.६८	१५९४९२.७५	१९७०१२.२३	३२७९२.०६	२५.९	३७५१९.४९	२३.५
६.१ सरकारमाथिको दावी	१३६३६.३१	१७६९६.३०	२०३०६.१८	४०५९.९९	२९.८	२६०९.८८	१४.७
६.२ गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दावी	९७७.४५	७८७.५८	८८७.४४	-१८९.८६	-१९.४	९९.८६	१२.७
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दावी	११९०.१२	१५३१.१२	१६७०.१३	३४१.००	२८.७	१३९.०२	९.१
(क) सरकारी	८५.२९	१००.६६	८५.३७	१५.३६	१८.०	-१५.२९	-१५.२
(ख) गैर-सरकारी	११०४.८३	१४३०.४६	१५८४.७७	३२५.६३	२९.५	१५४.३१	१०.८
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दावी	११०१८१.४७	१३८९४५.९२	१७३५०७.४९	२८७६४.४५	२६.१	३४५६१.५७	२४.९
(क) साँवा	१०८०५४.२१	१३६७२७.९८	१७०८९८.५२	२८६७३.७७	२६.५	३४१७०.५५	२५.०
(ख) ब्याज	२१२७.२६	२२१७.९४	२६०८.९७	९०.६९	४.३	३९१.०२	१७.६
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी विल	७५.३४	५३१.८३	६४०.९९	-१८३.५१	-२५.७	१०९.१६	२०.५
७. नेपाल राष्ट्र बैंक वोण्ड	०.००	४९०२.००	०.००	४९०२.००		-४९०२.००	
८. अन्य सम्पत्ति	१५८७८.७१	१६८९३.१८	२१७२८.१६	१०१४.४७	६.४	४८३४.९८	२८.६

प्रा : प्रारम्भिक

तालिका २४ : विकास बैंकहरुको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्रा. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कुल निक्षेप	२३०७२.५३	२६८८९.५४	२२१०२.८१	३६१७.०१	१६.५	-४७८६.७३	-१७.८
१.१ चल्ती निक्षेप	५५३.९४	७२३.८३	५५८.८५	१६९.९०	३०.७	-१६४.९९	-२२.८
(क) स्वदेशी	५५०.२८	७१८.५५	५५३.७२	१६८.२७	३०.६	-१६४.८३	-२२.९
(ख) विदेशी	३.६६	५.२८	५.१३	१.६२	४४.४	-०.१५	-२.९
१.२ बचत निक्षेप	१२०६४.०८	१४३४१.९३	९२७८.८१	२२७७.८४	१८.९	-५०६३.११	-३५.३
(क) स्वदेशी	१२०५४.३७	१४३३९.२२	९२७५.८०	२२८४.८५	१९.०	-५०६३.४२	-३५.३
(ख) विदेशी	९.७१	२.७१	३.०१	-७.०१	-७२.१	०.३०	११.२
१.३ मुद्दति निक्षेप	६२२९.२७	६८२२.२१	८८६७.३०	६००.९४	९.७	२०४५.०९	३०.०
(क) स्वदेशी	६२१८.२०	६८२२.१०	८८६७.१९	६०३.९०	९.७	२०४५.०९	३०.०
(ख) विदेशी	३.०६	०.११	०.१०	-२.९५	-९६.५	०.००	-३.६
१.४ कल निक्षेप	४१९९.७०	४९८०.७४	३३७५.७२	७८१.०३	१८.६	-१६०५.०२	-३२.२
(क) स्वदेशी	४१४७.२६	४९५८.६५	३३४४.४६	८११.३९	१९.६	-१६०५.२०	-३२.४
(ख) विदेशी	५२.४४	२२.०९	२१.२७	-३०.३६	-५७.९	-०.८२	-३.७
१.५ मार्जिन निक्षेप	३३.५४	२०.८३	२२.१२	-१२.७१	-३७.९	१.२९	६.२
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	०.००	०.५०	१८.१४	०.५०		१७.६४	
३. वैदेशिक दायित्व	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
४. अन्य दायित्व	५७९९.८१	६२७८.६१	५७२४.६०	४७८.८०	८.३	-५५४.००	-८.८
४.१ पुँजी कोष	२७५३.४७	२९२७.८२	२९६९.९५	१७४.३५	६.३	४२.१३	१.४
४.२ जगेडा कोषहरु	११७८.३२	१२१३.७७	१२२८.२२	३५.४५	३.०	१४.४५	१.२
४.३ अन्य दायित्व	१८६८.०१	२१३७.०१	१५२६.४३	२६९.००	१४.४	-६१०.५८	-२८.६
सम्पत्ति = दायित्व	२८८७२.३४	३३१६८.६५	२७८४५.५५	४२९६.३१	१४.९	-५३२३.१०	-१६.०
५. तरल कोषहरु	१८६८.३७	२१९२.३१	१९०७.८५	३२३.९४	१७.३	-२८४.४६	-१३.०
५.१ नगद मौज्जात	६८९.४१	७८१.९७	६५१.९२	९२.५६	१३.४	-१३०.०४	-१६.६
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	११४८.३८	१३७३.८९	१२३६.४७	२२५.५०	१९.६	-१३७.४१	-१०.०
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्जात	८.४५	७.१७	९.६०	-१.२८	-१५.२	२.४३	३३.९
५.४ विदेशमा रहेको मौज्जात	२२.०९	२९.२६	९.८२	७.१७	३२.५	-१९.४४	-६६.४
५.५ मार्गस्थ रकम	०.०४	०.०३	०.०३	-०.०२	-३६.७	०.००	०.०
६. कर्जा तथा लगानी	२५३५९.१८	२९४७०.००	२५१८०.१०	४११०.८२	१६.२		-१४.६
६.१ सरकारमाथिको दावी	३०८.७८	५५६.११	६८१.४८	२४७.३३	८०.१	१२५.३७	२२.५
६.२ गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दावी	१९.५९	१८.८२	१७.०१	-०.७७	-३.९	-१.८१	-९.६
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दावी	५४०४.१७	५४१६.७३	४१९९.९९	१२.५६	०.२	-१२१६.७५	-२२.५
(क) सरकारी	०.००	०.००	०.००	०.००			
(ख) गैर-सरकारी	५४०४.१७	५४१६.७३	४१९९.९९	१२.५६	०.२	-१२१६.७५	-२२.५
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दावी	१९६२६.६३	२३४७८.३३	२०२८१.६३	३८५१.७०	१९.६	-३१९६.७०	-१३.६
(क) साँवा	१९३४१.५८	२३२६९.८८	२००७३.५९	३९२८.३०	२०.३	-३१९६.२९	-१३.७
(ख) ब्याज	२८५.०५	२०८.४५	२०८.०३	-७६.६०	-२६.९	-०.४२	-०.२
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी विल	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
७. नेपाल राष्ट्र बैंक वोण्ड	०.००	६.००	०.००	६.००		-६.००	
८. अन्य सम्पत्ति	१६४४.७९	१५००.३४	७५७.६०	-१४४.४५	-८.८	-७४२.७४	-४९.५

प्रा : प्रारम्भिक

तालिका २५ : वित्त कम्पनीहरुको सम्पत्ति र दायित्वको विवरण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्रा. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कुल निक्षेप	७१६३.६२	६३०२.७९	५१७९.८०	-८६०.८३	-१२.०	-११२५.९९	-१७.९
१.१ चल्ती निक्षेप	५४२.६४	४५४.२४	४३७.१८	-८८.४०	-१६.३	-१७.०६	-३.८
(क) स्वदेशी	५४२.६४	४५४.२४	४३७.१८	-८८.४०	-१६.३	-१७.०६	-३.८
(ख) विदेशी	०.००	०.००	०.००				
१.२ बचत निक्षेप	३३७५.५०	३२०४.६९	१८४४.६६	-१७०.८१	-५.१	-१३६०.२४	-४२.४
(क) स्वदेशी	३३७५.५०	३२०४.६९	१८४४.६६	-१७०.८१	-५.१	-१३६०.२४	-४२.४
(ख) विदेशी	०.००	०.००	०.००	०.००			
१.३ मुद्दति निक्षेप	३१५५.००	२४९८.५८	२५१९.७९	-६५६.४२	-२०.८	२१.२०	०.८
(क) स्वदेशी	३१५५.००	२४९८.५८	२५१९.७९	-६५६.४२	-२०.८	२१.२०	०.८
(ख) विदेशी	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
१.४ कल निक्षेप	८९.०८	१४३.७९	३७४.०२	५४.७२	६१.४	२३०.२३	१६०.१
(क) स्वदेशी	८९.०८	१४३.७९	३७४.०२	५४.७२	६१.४	२३०.२३	१६०.१
(ख) विदेशी	०.००	०.००	०.००	०.००			
१.५ मार्जिन निक्षेप	१.३९	१.४८	१.३५	०.०८	५.९	-०.१३	-८.६
२. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट सापटी	०.००	१८.८९	५१.२३	१८.८९		३२.३४	
३. वैदेशिक दायित्व	०.००	०.००	०.००				
४. अन्य दायित्व	३३३९.९७	३५७३.९५	२७७७.५९	२३३.९८	७.०	-७९६.३६	-२२.३
४.१ पुँजी कोष	१५७६.३८	१३१६.४२	१०५०.७६	-२५९.९५	-१६.५	-२६५.६७	-२०.२
४.२ जगेडा कोषहरु	५५१.८५	७५१.३३	५४६.९३	१९९.४८	३६.१	-२०४.४०	-२७.२
४.३ अन्य दायित्व	१२११.७५	१५०६.२०	११७९.९१	२९४.४५	२४.३	-३२६.२९	-२१.७
सम्पत्ति = दायित्व	१०५०३.५९	९८९५.६३	८००५.६२	-६०७.९६	-५.८	-१८९०.०२	-१९.१
५. तरल कोषहरु	६८३.०८	६६१.६०	५९८.४०	-२१.४८	-३.१	-६३.१९	-९.६
५.१ नगद मौज्जात	१०१.४५	१०२.०८	१०९.१३	०.६३	०.६	७.०४	६.९
५.२ नेपाल राष्ट्र बैंकमा रहेको मौज्जात	५८१.५५	५५५.१४	४८०.२४	-२६.४१	-४.५	-७४.८९	-१३.५
५.३ विदेशी मुद्रा मौज्जात	०.०४	०.०१	०.०१	-०.०३	-६.७.२	०.००	-१९.२
५.४ विदेशमा रहेको मौज्जात	०.०३	४.१२	८.९८	४.०९		४.८६	
५.५ मार्गस्थ रकम	०.०१	०.२४	०.०४	०.२३		-०.२०	
६. कर्जा तथा लगानी	९३७१.५७	८८२६.४१	७२९९.०९	-५४५.१७	-५.८	-१५२७.३२	-१७.३
६.१ सरकारमाथिको दावी	३०४.७०	३८५.५०	४०१.८०	७९.८०	२६.२	१७.३०	४.५
६.२ गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानमाथिको दावी	९.९४	१३.१९	१५.०४	३.२५	३२.७	१.८५	१४.०
६.३ वित्तीय संस्थामाथिको दावी	१९४०.१३	२०७१.४६	१३६९.७६	१३१.३४	६.८	-७०१.७०	-३३.९
(क) सरकारी	०.००	०.००	०.००	०.००		०.००	
(ख) गैर-सरकारी	१९४०.१३	२०७१.४६	१३६९.७६	१३१.३४	६.८	-७०१.७०	-३३.९
६.४ निजी क्षेत्रमाथिको दावी	७११६.८१	६३५७.२५	५५१२.४९	-७५९.५५	-१०.७	-८४४.७७	-१३.३
(क) साँवा	६४९७.३७	५६८६.०२	४९२८.१२	-८११.३५	-१२.५	-७५७.९०	-१३.३
(ख) ब्याज	६१९.४४	६७१.२३	५८४.३७	५१.८०	८.४	-८६.८७	-१२.९
६.५ खरिद र डिस्काउण्ट गरेको विदेशी विल	०.००	०.००	०.००				
७. नेपाल राष्ट्र बैंक वोण्ड	०.००	०.००	०.००				
८. अन्य सम्पत्ति	४४८.९४	४०७.६३	१०८.१३	-४१.३१	-९.२	-२९९.५०	-७३.५

प्रा : प्रारम्भिक

तालिका २६ : वाणिज्य बैंकहरुबाट असुल हुन बाँकी कर्जाको क्षेत्रगत विवरण

(रु. करोडमा)

	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ प्रा. असार	वार्षिक परिवर्तन			
				२०७२/७३		२०७३/७४	
				रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कृषि	५०७०.६	६११२.५	७५३५.०	१०४१.९	२०.५	१४२२.५	२३.३
२. खानी	३०६.४	२९७.१	३४६.८	-९.३	-३.०	४९.७	१६.७
३. उत्पादन क्षेत्र	२३९७२.३	२७८३०.४	३१५९४.२	३८५८.१	१६.१	३७६३.८	१३.५
४. निर्माण	११५१७.६	१४२३०.३	१७८७७.७	२७१२.८	२३.६	३६४७.४	२५.६
५. धातु उत्पादन, मेसिनरी र विद्युतीय उपकरण तथा जडान	१२४०.२	१६३२.८	२२६३.३	३९२.५	३१.६	६३०.६	३८.६
६. यातायात, उपकरण उत्पादन तथा जडान	१४३७.७	२१५२.०	२४२०.६	७१४.३	४९.७	२६८.६	१२.५
७. संचार र सार्वजनिक सेवा	४१२८.९	६३८२.८	८७६१.०	२२५३.९	५४.६	२३७८.२	३७.३
८. थोक तथा खुद्रा विक्रेता	२५६२५.३	३३०८८.७	३९७९४.५	७४६३.४	२९.१	६७०५.८	२०.३
९. वित्त, बीमा र स्थिर सम्पत्ति	८९२२.०	११४५१.८	१४८५८.९	२५२९.८	२८.४	३४०७.१	२९.८
१०. सेवा उद्योग	८८४३.८	१०३९५.४	१३७१७.८	१५५१.६	१७.५	३३२२.४	३२.०
११. उपभोग्य कर्जा	४३०३.६	५०३२.४	७००२.२	७२८.९	१६.९	१९६९.८	३९.१
१२. स्थानीय सरकार	१६२.२	१५७.६	१५०.७	-४.६	-२.८	-६.९	-४.४
१३. अन्य	१४७८३.७	२०४८६.४	२७२६७.१	५७०२.७	३८.६	६७८०.७	३३.१
जम्मा	११०३१४.३	१३९२५०.३	१७३५८९.९	२८९३६.०	२६.२	३४३३९.६	२४.७

प्रा : प्रारम्भिक

तालिका २७ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई नेपाल राष्ट्र बैंकबाट उपलब्ध गराइएको पुनरकर्जाको बक्यौता विवरण

(रु. करोडमा)

क्र.सं	संस्था	आर्थिक वर्ष		
		२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
१.	वाणिज्य बैंकहरु	६७४.४	७५२.४	४७.७
२.	विकास बैंकहरु	-	-	५२.२
३.	वित्त कम्पनीहरु	-	७.६	१४४१.१
	जम्मा	६७४.४	७६०.०	१५४१.०

तालिका २८ : लघु वित्त संस्थाहरुको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रु. करोडमा)

विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७२	२०७३	२०७४ ^अ	२०७२/७३	२०७३/७४
साधन					
पूँजी कोष	६१४.२७	८६७.३७	१२७६.३६	४१.२	४७.२
निक्षेप	१५९९.६८	२४०९.५३	३४४०.१२	५०.६	४२.८
सापटी	३८५९.६९	५२४३.१४	६६९५.३०	३५.८	२७.७
अन्य	५३८.९७	७२०.००	१०१७.२१	३३.६	४१.३
नाफा नोक्सान हिसाव	२५५.६१	३३०.६२	३७१.८९	२९.३	१२.५
साधन = उपयोग	६८६८.२३	९५७०.६६	१२८००.८८	३९.३	३३.८
उपयोग					
तरल कोष	६९७.९८	११०७.३२	१२७४.१०	५८.६	१५.१
लगानी	२४६.६३	२८४.३५	२७५.३१	१५.३	-३.२
कर्जा तथा सापटी	५५०६.६९	७७२३.३०	१०६५१.५२	४०.३	३७.९
अन्य	४१२.३१	४५४.६२	५९२.९९	१०.३	३०.४
नाफा नोक्सान हिसाव	४.६२	१.०८	६.९६	-७६.६	५४४.८

अ : अपरिष्कृत

तालिका २९ : सीमित बैंकिङ कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरुको वित्तीय साधन तथा उपयोगको विवरण

(रु. करोडमा)

विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७२	२०७३	२०७४ ^अ	२०७२/७३	२०७३/७४
साधन					
पूँजी कोष	२१५.१०	२७६.१०	२८६.२२	२८.४	३.७
निक्षेप	१८७१.२८	२५४१.७०	२५३९.९४	३५.८	-०.१
सापटी	१४४.१२	१५९.५५	२०२.१७	१०.७	२६.७
अन्य	१९३.९२	२०९.१८	१७६.५५	७.९	-१५.६
नाफा नोक्सान हिसाव	७३.७२	६५.१७	१०२.७७	-११.६	५७.७
साधन = उपयोग	२४९८.१५	३२५१.६९	३३०७.६५	३०.२	१.७
उपयोग					
तरल कोष	६५७.५२	८०४.२७	६८५.९४	२२.३	-१४.७
लगानी	२१८.१६	२३५.८५	२८२.८७	८.१	१९.९
कर्जा तथा सापटी	१४४०.७९	२०१८.४५	२१३६.५०	४०.१	५.८
अन्य	१६२.७२	१७६.५४	१७६.५४	८.५	०.०
नाफा नोक्सान हिसाव	१८.९६	१६.५८	२५.८०	-१२.५	५५.६

अ : अपरिष्कृत

तालिका ३० : बीमा कम्पनीहरुको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रु. करोडमा)

विवरण	असार मसान्त			२०७२/७३		२०७३/७४	
	२०७२	२०७३	२०७४ ^अ	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
साधन							
चुक्ता पूँजी	८३०.००	१०९९.५२	१४५२.२१	२६९.५२	३२.५	३५२.६९	३२.१
जगेडा कोष	९९३०.००	१३५४१.६९	१६२८१.९४	३६११.६९	३६.४	२७४०.२५	२०.२
अन्य दायित्व	१६७०.००	११८२.९५	८५४.८५	-४८७.०५	-२९.२	-३२८.१०	-२७.७
साधन = उपयोग	१२४३०.००	१५८२४.१६	१८५८९.००	३३९४.१६	२७.३	२७६४.८४	१७.५
उपयोग							
बैंक तथा नगद मौज्दात लगानी	५१०.००	५५१.७३	४६२.३५	४१.७३	८.२	-८९.३८	-१६.२
स्थिर सम्पत्ति	१०१७०.००	१३३२९.६५	१६१२६.३१	३१५९.६५	३१.१	२७९६.६६	२१.०
अन्य सम्पत्ति	३३०.००	२७३.७०	२९९.३३	-५६.३०	-१७.१	२५.६३	९.४
अन्य सम्पत्ति	१४२०.००	१६६९.०८	१७०१.०१	२४९.०८	१७.५	३१.९३	१.९

अ : अपरिष्कृत

स्रोत : बीमा समिति

तालिका ३१ : कर्मचारी संचयकोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रु. करोडमा)

विवरण	असार मसान्त			२०७२/७३		२०७३/७४	
	२०७२	२०७३	२०७४ ^अ	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
साधन							
संचयकोष	१८७५६.५३	२१७९३.६६	२४४१४.५४	३०३७.१३	१६.२	२६२०.८८	१२.०
जगेडा कोष	४६२.८०	४४३.९२	४६५.९०	-१८.८८	-४.१	२१.९८	५.०
अन्य दायित्व तथा व्यवस्था	२२४.९९	२४७.९०	२४७.९०	२२.९१	१०.२	०.००	०.०
साधन = उपयोग	१९४४४.३२	२२४८५.४८	२५१२८.३३	३०४१.१६	१५.६	२६४२.८५	११.८
उपयोग							
बैंक तथा नगद मौज्दात लगानी	८०१.४८	७८८.११	२५२.१०	-१३.३७	-१.७	-५३६.०१	-६८.०
वैक मुद्धती निक्षेप	५४३१.६९	६९४५.७७	७८६९.०४	१५१४.०८	२७.९	९२३.२७	१३.३
सरकारी ऋणपत्र	३६८७.००	५१३७.२०	६०५२.००	१४५०.२०	३९.३	९१४.८०	१७.८
आवास योजना	१५२२.६४	१५८६.५२	१५३९.०४	६३.८८	४.२	-४७.४८	-३.०
शेयर लगानी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
शेयर लगानी	२२२.०५	२२२.०५	२७८.००	०.००	०.०	५५.९५	२५.२
अन्य लगानी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
कर्जा तथा सापट	१२८९३.५६	१४४१०.५०	१६६६६.०९	१५१६.९४	११.८	२२५५.५९	१५.७
परियोजना कर्जा	२४८१.९६	२४७४.९६	२८४७.१०	-७.००	-०.३	३७२.१४	१५.०
संचयकर्ता सापटी	१०४११.६०	११९३५.५४	१३८१८.९९	१५२३.९४	१४.६	१८८३.४५	१५.८
स्थिर सम्पत्ति	३२.०३	४०.००	११८.१०	७.९७	२४.९	७८.१०	१९५.३
अन्य सम्पत्ति	२८५.५७	३०१.१०	२२३.००	१५.५३	५.४	-७८.१०	-२५.९

अ : अपरिष्कृत

स्रोत : कर्मचारी संचयकोष

तालिका ३२ : नागरिक लगानी कोषको साधनको स्रोत तथा उपयोगको विवरण

(रु. करोडमा)

विवरण	असार मसान्त			२०७२/७३		२०७३/७४	
	२०७२	२०७३	२०७४ ^अ	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन	रकम परिवर्तन	प्रतिशत परिवर्तन
साधन							
१. चुक्ता पूँजी	४५.००	६०.७५	७४.०३	१५.७५	३५.०	१३.२८	२१.९
२. जगेडा कोष	१८४.५७	१५१.४१	२३२.२९	-३३.१६	-१८.०	८०.८८	५३.४
३. कोष संकलन	६७२२.५४	८०१५.६४	९३५४.५१	१२९३.१०	१९.२	१३३८.८७	१६.७
४. अन्य दायित्व	९७.२३	७३.५४	२४९.३३	-२३.६९	-२४.४	१७५.७९	२३९.०
साधन = उपयोग	७०४९.३४	८३०१.३४	९९१०.१६	१२५२.००	१७.८	१६०८.८२	१९.४
उपयोग							
१. तरल सम्पत्ति	९३१.३६	६०.००	२२८.३५	-८७१.३६	-९३.६	१६८.३५	२८०.६
२. लगानी	४१७२.३४	६२८७.५८	६८५६.४७	२११५.२४	५०.७	५६८.८९	९.०
३. कर्जा तथा सापटी	१७३७.३७	१३६०.८३	२३१०.८९	-३७६.५४	-२१.७	९५०.०६	६९.८
४. अन्य सम्पत्ति	२०८.२७	५९२.९३	५१४.४५	३८४.६६	१८४.७	-७८.४८	-१३.२

अ : अपरिष्कृत

स्रोत : नागरिक लगानी कोष

तालिका ३३ : नेपालको वित्तीय प्रणालीको संरचना

(रु. करोडमा)

विवरण	२०७१/७२			२०७२/७३			२०७३/७४		
	कुल सम्पत्ति/ दायित्व	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात प्रतिशतमा	कुल सम्पत्ति/ दायित्व	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात प्रतिशतमा	कुल सम्पत्ति/ दायित्व (अपरिष्कृत)	अंश प्रतिशतमा	कुल सम्पत्तिको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात प्रतिशतमा
वित्तीय संस्थाहरु	३०४७०७.१	८८.५	१४३.०	३६८९५२.५	८८.७	१६४.२	४१६४५६.०	८८.५	१६०.२
नेपाल राष्ट्र बैंक	७८६९८.२	२२.९	३६.९	९८१५३.०	२३.६	४३.७	१०४८६७.९	२२.३	४०.३
वाणिज्य बैंकहरु	१७५३७२.६	५०.९	८२.३	२१४१२१.६	५१.५	९५.३	२५८३०२.८	५४.९	९९.४
विकास बैंकहरु	२८८७२.३	८.४	१३.६	३३१६८.६	८.०	१४.८	२७८४५.५	५.९	१०.७
वित्त कम्पनीहरु	१०५०३.६	३.१	४.९	९८९५.६	२.४	४.४	८००५.६	१.७	३.१
लघुवित्त कारोवार गर्ने वित्तीय संस्थाहरु	६८६८.२	२.०	३.२	९५७०.७	२.३	४.३	१२७७४.४	२.७	४.९
सहकारी संस्थाहरु (सीमित बैंकिङ कारोवार गर्ने)	२४९८.१	०.७	१.२	२७७४.२	०.७	१.२	३३०७.६	०.७	१.३
लघुवित्त कारोवार गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरु	१८९४.०	०.६	०.९	१२६८.८	०.३	०.६	१३५२.१	०.३	०.५
सम्भौतामूलक बचत संस्थाहरु	३९४३८.१	११.५	१८.५	४६५९७.३	११.२	२०.७	५३६२७.५	११.४	२०.६
कर्मचारी संचयकोष	१९४४४.३	५.६	९.१	२२४७१.८	५.४	१०.०	२५१२८.३	५.३	९.७
नागरिक लगानी कोष	७०४९.३	२.०	३.३	८३०१.३	२.०	३.७	९९१०.२	२.१	३.८
विमा कम्पनीहरु	१२९४४.५	३.८	६.१	१५८२४.२	३.८	७.०	१८५८९.०	४.०	७.२
हुलाक बचत बैंक	१७८.५	०.१	०.१	२१९.२	०.१	०.१	२८१.३	०.१	०.१
जम्मा	३४४३२३.८	१००.०	१६१.६	४१५७६९.१	१००.०	१८५.०	४७०३६४.८	१००.०	१८१.०
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (रु. करोडमा)			२१३०१५.०			२२४७४२.७०			२५९९२३.४
धितोपत्र बजारको बजार पूँजीकरण (रु. करोडमा)			९८९४०.४			१८९०१३.०			१८५६८२.९
बजार पूँजीकरणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात (प्रतिशतमा)			४६.४			८४.१			७१.४

तालिका ३४ : शेयर बजार परिसूचक

विवरण	असार मसान्त			प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७१/७२	२०७२/७३
१ सूचीकृत कम्पनीको संख्या	२३२	२३०	२०८	-०.९	-९.६
२ सूचीकृत कम्पनीको चुक्ता पूँजी (रु. करोडमा)	१५७५७.६१	२०४०१.९६	२८९५९.०४	२९.५	४१.९
३ कुल बजार पूँजीकरण (रु. करोडमा)	९८९४०.४०	१८९०१३.००	१८५६८२.९४	९१.०	-१.८
४ वार्षिक कारोबार रकम (रु. करोडमा)	६५३३.१६	१६३९५.७८	२०४७८.७१	१५१.०	२४.९
५ कारोबार भएको दिन	२१६	२३३	२३०	७.९	-१.३
६ कारोबार भएको कम्पनी संख्या	२७१	२७४	२७०	१.१	-१.५
७ कारोबार संख्या	४८३८५६	८३६९८७	१३५६५१५	७३.४	६१.७
८ सूचीकृत शेयर संख्या (हजारमा)	१६३१५२५	२१०५४३७	२९६५८८४	२९.०	४०.९
९ कारोबार भएको शेयर संख्या (हजारमा)	१५९७७७	३०२०२१	३९२५९८	८९.१	३०.०
१० चुक्ता पूँजी/कुल गार्हस्थ उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	७.४०	९.०८	११.१४	२२.७	२२.७
११ कारोबार रकम/चुक्ता पूँजी अनुपात (प्रतिशत)	४१.४६	८०.३६	७०.७२	९३.८	-१२.०
१२ कारोबार रकम/बजार पूँजीकरण अनुपात (प्रतिशत)	६.६०	८.६७	११.०३	३१.४	२७.१
१३ बजार पूँजीकरण/गार्हस्थ उत्पादन अनुपात (प्रतिशत)	४६.४५	८४.१०	७१.४४	८१.१	-१५.१
१४ नेप्से परिसूचक (कारोबार बन्द हुँदा)	९६१.२३	१७१८.१५	१५८२.६७	७८.७	-७.९
१५ नेप्से सेन्सेटिभ परिसूचक (कारोबार बन्द हुँदा)	२०४.६७	३६९.०७	३३६.०४	८०.३	-८.९
१६ नेप्से फ्लोट परिसूचक (कारोबार बन्द हुँदा)	६८.४७	१२५.४१	११६.१४	८३.२	-७.४

स्रोत: नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेड

तालिका ३५ : नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेडमा सूचीकृत भएका धितोपत्रहरू

	२०७२/७३			२०७३/७४		
	शेयर संख्या (हजारमा)	रकम (रु. करोडमा)	अंश प्रतिशतमा	शेयर संख्या (हजारमा)	रकम (रु. करोडमा)	अंश प्रतिशतमा
संस्थागत आधारमा						
वाणिज्य बैंक	१७९१८७.७	१९४४.९	६४.२	४६७८२२.४	४६७८.२	३४.९
विकास बैंक	४७६८७.६	४७६.९	१५.७	१३००५७.४	१३००.६	९.७
बीमा कम्पनी	२०६७७.३	२०६.८	६.८	४०८१८.५	४०८.२	३.०
वित्त कम्पनी	११३९३.६	११३.९	३.८	२७३३२.३	२७३.३	२.०
उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
होटलहरू	१२१२८.६	१२१.३	४.०	६५८५.१	६५.९	०.५
व्यापारिक संस्थाहरू	०.०	०.०	०.०	१०७.१	१.१	०.०
जलविद्युत	१६५१८.४	१६५.२	५.५	३३००७.२	३३०.१	२.५
अन्य	६५.०	०.७	०.०	७४६५७५.०	६३४०.८	४७.३
कुल	२८७६५८.२	३०२९.६	१००.०	१४५२३०४.९	१३३९८.०	१००.०
धितोपत्रको आधारमा						
साधारण शेयर	३०५२४.७	३०५.२	१०.१	४६६६६.९	४६६.७	३.५
हकप्रद शेयर	४१२८२.८	४१२.८	१३.६	२९६४४१.५	२९६४.४	२२.१
बोनस शेयर	२१४१५०.७	२१४१.५	७०.७	३६४१९६.५	३६४२.०	२७.२
सरकारी ऋणपत्र	०.०	०.०	०.०	६२००००.०	६२००.०	४६.३
कनभर्टिबल प्रेफरेन्स शेयर	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
बैंकहरूले जारी गरेको ऋणपत्र	१७००.०	१७०.०	५.६	०.०	०.०	०.०
अन्य	०.०	०.०	०.०	१२५०००.०	१२५.०	०.९
कुल	२८७६५८.२	३०२९.६	१००.०	१४५२३०४.९	१३३९८.०	१००.०

स्रोत : नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेड

तालिका ३६ : सूचीकृत कम्पनीहरु र बजार पूँजीकरणको स्थिति

विवरण	सूचीकृत कम्पनीको संख्या			बजार पूँजीकरण (रकम रु. करोडमा)						बजार पूँजीकरणको प्रतिशत परिवर्तन	
	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ असार	२०७२ असार		२०७३ असार		२०७४ असार		२०७२/७३	२०७३/७४
				रकम	शेयर अंश	रकम	शेयर अंश	रकम	शेयर अंश		
वित्तीय संस्थाहरु	१९८	१९३	१६५	७६९०५.७	७७.७	१५८१४४.३	८३.७	१५८६०८.२	८५.४	१०५.६	०.३
वाणिज्य बैंक	२९	२९	२७	४९६२४.२	५०.२	९९५१६.०	५२.७	९७९४९.०	५२.८	१००.५	-१.६
विकास बैंक	९६	९५	८०	९६९२.०	९.८	२३३१२.१	१२.३	२५८४२.८	१३.९	१४०.५	१०.९
वित्त कम्पनी	५१	४७	३६	४२२१.८	४.३	६८४२.७	३.६	५२३६.१	२.८	६२.१	-२३.५
बीमा कम्पनी	२२	२२	२२	१३३६७.७	१३.५	२८४७३.५	१५.१	२९५८०.२	१५.९	११३.०	३.९
निर्माण तथा प्रशोधन	१८	१८	१८	२९६८.१	३.०	४५८०.३	२.४	४१९९.०	२.३	५४.३	-८.३
होटल	४	४	४	२४८५.६	२.५	२६८१.२	१.४	२९३५.६	१.६	७.९	९.५
व्यापार	४	४	४	११७.८	०.१	११८.०	०.१	१२३.८	०.१	०.२	४.९
जलविद्युत	६	८	१४	६९२१.२	७.०	८८२२.६	४.७	७७१९.७	४.२	२७.५	-१२.५
अन्य	२	३	३	९५४२.०	९.६	१४६६६.७	७.८	१२०९६.७	६.५	५३.७	-१७.५
कुल	२३२	२३०	२०८	९८९४०.४	१००.०	१८९०१३.०	१००.०	१८५६८२.९	१००.०	९१.०	-१.८

स्रोत : नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेड

अनुसूची १.१ : वित्तीय कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नामावली
(२०७४ असार मसान्त)

(१) वाणिज्य बैंकहरू

क्र.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	चुक्तापूँजी [#] (रु. करोडमा)	कार्यक्षेत्र
१	नेपाल बैंक लि.	धर्मपथ, काठमाडौं	१९९४०७३०	७४५.९६	राष्ट्रियस्तर
२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.	सिंहदरबारप्लाजा, काठमाडौं	२०२२०१०१०	८५८.९०	राष्ट्रियस्तर
३	कृषि विकास बैंक लि.	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०२४०१००७	१२५२.०४	राष्ट्रियस्तर
४	नविल बैंक लि.	विणामार्ग, तीनधारा, काठमाडौं	२०४१००३०२९	६१८.५५	राष्ट्रियस्तर
५	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लि. ^१	दरबारमार्ग, काठमाडौं	२०४२०११०२६	९९५.०५	राष्ट्रियस्तर
६	स्टाण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लि.	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०४३०१०१६	४००.५७	राष्ट्रियस्तर
७	हिमालयन बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०४९०१००५	६४९.९६	राष्ट्रियस्तर
८	नेपाल एस.वि.आई. बैंक लि.	केशरमहल, काठमाडौं	२०५०००३०२३	४९७.९९	राष्ट्रियस्तर
९	नेपाल बंगलादेश बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०५१००२०२३	४००.८५	राष्ट्रियस्तर
१०	एभरेष्ट बैंक लि.	लाजिम्पाट, काठमाडौं	२०५१००७०१	४६०.६४	राष्ट्रियस्तर
११	कुमारी बैंक लि. ^२	दरबारमार्ग, काठमाडौं	२०५७०१२०२१	६१५.८०	राष्ट्रियस्तर
१२	लक्ष्मी बैंक लि.	हात्तीसार, काठमाडौं	२०५८०१२०२१	३१५.९०	राष्ट्रियस्तर
१३	सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लि.	नारायणहिटीपथ, काठमाडौं	२०६४००१००७	६८५.९७	राष्ट्रियस्तर
१४	प्राइम कमर्सियल बैंक लि. ^३	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०६४००६००७	६३२.५४	राष्ट्रियस्तर
१५	सनराइज बैंक लि.	गौरीधारा, काठमाडौं	२०६४००६०२५	५४५.३२	राष्ट्रियस्तर
१६	मेगा बैंक नेपाल लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०६७००४००७	४५८.२३	राष्ट्रियस्तर
१७	सेन्चुरी कमर्सियल बैंक लि. ^४	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६७०११०२६	५४६.०६	राष्ट्रियस्तर
१८	सानिमा बैंक लि.	नागपोखरी, काठमाडौं	२०६८०११००३	५३०.५९	राष्ट्रियस्तर
१९	माछापुच्छ्रे बैंक लि.	न्युरोड, पोखरा, कास्की	२०६९००३०२५*	६५९.८७	राष्ट्रियस्तर
२०	एन आई सी एशिया बैंक लि.	थापाथली, काठमाडौं	२०७०००३०१६*	५८१.९६	राष्ट्रियस्तर
२१	ग्लोबल आइएमई बैंक लि. ^५	पानीपोखरी, काठमाडौं	२०७००१२०२६*	८२५.३१	राष्ट्रियस्तर
२२	एनएमबी बैंक लि.	बबरमहल, काठमाडौं	२०७२००७००१*	६४६.१८	राष्ट्रियस्तर
२३	प्रभु बैंक लि.	बबरमहल, काठमाडौं	२०७२०१००२९*	५८८.१४	राष्ट्रियस्तर
२४	सिद्धार्थ बैंक लि.	हात्तीसार, काठमाडौं	२०७३०३००७*	५२५.०९	राष्ट्रियस्तर
२५	बैंक अफ काठमाडौं लि.	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०७३०३०३०*	५६२.९६	राष्ट्रियस्तर
२६	सिभिल बैंक लि. ^६	कमलादी, काठमाडौं	२०७१००१००१*	५१०.८१	राष्ट्रियस्तर
२७	नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लि.	बागवजार, काठमाडौं	२०७३०१०१७*	४६७.९१	राष्ट्रियस्तर
२८	जनता बैंक नेपाल लि. ^७	थापाथली, काठमाडौं	२०७३०१२०२५*	६२४.५४	राष्ट्रियस्तर

* मर्जर पश्चात प्रदान गरिएको इजाजतपत्रानुसारको संचालन मिति ।

१ नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लि.ले एस डेभलपमेण्ट बैंक लि. लाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

२ कुमारी बैंक लि.ले काष्टमण्डप डेभलपमेण्ट बैंक लि., कांकेविहार विकास बैंक लि., महाकाली विकास बैंक लि. र पश्चिमाञ्चल फाइनेन्स कम्पनीलाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

३ प्राइम कमर्सियल बैंक लि.ले विराटलक्ष्मी विकास बैंक लि. र कन्ट्री डेभलपमेण्ट बैंक लि. लाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

४ सेन्चुरी कमर्सियल बैंक लि.ले इन्भेष्टमेण्ट डेभलपमेण्ट बैंक लि., अरनिको डेभलपमेण्ट बैंक लि. र सगरमाथा फाइनेन्सलाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

५ ग्लोबल आइएमई बैंक लि.ले रिलायबल डेभलपमेण्ट बैंक लि. लाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

६ सिभिल बैंक लि.ले युनिक फाइनेन्सियल इन्स्टिच्युसन लि. र हामा मर्चेण्ट एण्ड फाइनेन्स लि. लाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

७ जनता बैंक नेपाल लि.ले सिद्धार्थ डेभलपमेण्ट बैंक लि. लाई प्राप्त गरे पश्चात्को चुक्ता पूँजी ।

चुक्ता पूँजी २०७४ जेठको आधारमा ।

(२) विकास बैंकहरु

क्र.सं	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	चुक्तापूँजी [#] (रु. करोडमा)	कार्य क्षेत्र
१	एन.आई.डि.सि. डेभलपमेन्ट बैंक लि.	दरबारमार्ग, काठमाडौं	२०१६०३०१	४१.५८	राष्ट्रियस्तर
२	नारायणी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	रत्ननगर, चितवन	२०५८०७०१	५.५६	१-३ जिल्ला (नवलपरासी, चितवन, मकवानपुर)
३	सहयोगी विकास बैंक लि.	जनकपुरधाम, धनुषा	२०६००७०६	३१.४६	१-३ जिल्ला (धनुषा, महोत्तरी, सिन्धुली)
४	कर्णाली विकास बैंक लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०६०११०६	१५.१०	१-३ जिल्ला (बाँके, बर्दिया, दाङ्ग)
५	एक्सेल डेभलपमेन्ट बैंक लि.	वितार्मोड, भ्वापा	२०६२०४०६	३८.४६	१-३ जिल्ला (इलाम, भ्वापा र मोरङ्ग)
६	वेस्टर्न डेभलपमेन्ट बैंक लि.	घोराही, दाङ्ग	२०६२०५०३०	३१.३९	१-३ जिल्ला (दाङ्ग, बाँके र कपिलवस्तु)
७	मितेरी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	धरान, सुनसरी	२०६३०६०२७	३८.०३	१-३ जिल्ला (भ्वापा, मोरङ्ग, सुनसरी)
८	तिनाउ विकास बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६३०७१५	३४.१४	१-३ जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी, चितवन)
९	मुक्तिनाथ विकास बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०६३०९०१९	१५४.२७	राष्ट्रियस्तर
१०	सेवा विकास बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६३११०१३	१०१.७१	४-१० जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी र कपिलवस्तु), पाल्पा, स्याङ्जा, चितवन, गुल्मी, अर्घाखाँची, दाङ्ग र बाँके)
११	कन्काई विकास बैंक लि.	दमक, भ्वापा	२०६४०१०२०	१५.००	१-३ जिल्ला (भ्वापा, इलाम, मोरङ्ग)
१२	भार्गव विकास बैंक लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०६४०५१३	२५.५५	१-३ जिल्ला (बाँके, दाङ्ग र बर्दिया)
१३	अल्पाइन डेभलपमेन्ट बैंक लि.	हेटौडा, मकवानपुर	२०६४०६०१८	२६.०१	१-३ जिल्ला (मकवानपुर, चितवन, काभ्रे)
१४	कर्पोरेट डेभलपमेन्ट बैंक लि.	वीरगञ्ज, पर्सा	२०६४०७०२१	३०.५०	१-३ जिल्ला (पर्सा, मकवानपुर, काभ्रे)
१५	काबेली विकास बैंक लि.	धनकुटाबजार, धनकुटा	२०६४०९००१	८.४२	१ जिल्ला (धनकुटा)
१६	पूर्णमा विकास बैंक लि.	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०६५०२०७	३५.२४	१-३ जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी र चितवन)
१७	हाम्रो विकास बैंक लि.	बट्टार, नुवाकोट	२०६६०१००६	१५.२९	१ जिल्ला (नुवाकोट)
१८	कञ्चन डेभलपमेन्ट बैंक लि.	महेन्द्रनगर, कञ्चनपुर	२०६६०६०३	३४.७९	१-३ जिल्ला (कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा)
१९	राप्तीभेरी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०६६१०००१	१४.३८	१-३ जिल्ला (बाँके, बर्दिया, दाङ्ग)
२०	टुरिजम् डेभलपमेन्ट बैंक लि.	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०६६१२००५	१७६.९१	राष्ट्रियस्तर
२१	मिसन डेभलपमेन्ट बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६७०३००१	३८.९९	१-३ जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी, कपिलवस्तु)
२२	माउण्ट मकालु डेभलपमेन्ट बैंक लि.	बसन्तपुर, तेह्रथुम	२०६७०४००५	६.५०	१ जिल्ला (तेह्रथुम)
२३	सिन्धु विकास बैंक लि.	बाह्रविसे, सिन्धुपाल्चोक	२०६७०५०२४	२६.२२	१-३ जिल्ला (सिन्धुपाल्चोक, काभ्रेपलाञ्चोक, दोलखा)
२४	सहारा विकास बैंक लि.	मलंगवा, सर्लाही	२०६७०७१०	६.७३	१ जिल्ला (सर्लाही)
२५	नेपाल कम्युनिटी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६७०७१७	२२.०३	१-३ जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी र चितवन)
२६	सालपा विकास बैंक लि.	दिक्तेल, खोटाङ्ग	२०६९०४००१	२.८०	१ जिल्ला (खोटाङ्ग)
२७	सप्तकोशी डेभलपमेन्ट बैंक लि.	टंकिसिनवारी, मोरङ्ग	२०६९०६०१६	२१.१०	१-३ जिल्ला (मोरङ्ग, ईलाम, पाँचथर)

२८	साभा विकास बैंक लि.	धनगढी, कैलाली	२०७०००१०१७	१०.००	१-३ जिल्ला (कैलाली, कञ्चनपुर, डोटी)
२९	ग्रीन डेभलपमेन्ट बैंक लि.	बाग्लुङ्ग बजार, बाग्लुङ्ग	२०७०००५००९	१०.००	१-३ जिल्ला (म्याग्दी, बाग्लुङ्ग र कास्की)
३०	सांग्रिला डेभलपमेन्ट बैंक लि. ^८	वालुवाटार, काठमाडौं	२०७१००३०२९*	१३५.८५	राष्ट्रियस्तर
३१	देव: विकास बैंक लि.	लालदरवार, काठमाडौं	२०७२००३०२५*	१४०.९४	राष्ट्रियस्तर
३२	कैलाश विकास बैंक लि	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०७३००२०१७*	२२९.१५	राष्ट्रियस्तर
३३	साइन रेसुङ्गा डेभलपमेन्ट बैंक लि	बुटवल, रुपन्देही	२०७३००२०२९*	११०.२९	४-१० जिल्ला (रुपन्देही, नवलपरासी, अर्घाखाँची, गुल्मी, पाल्पा, दाङ, प्युठान, कपिलवस्तु, बाग्लुङ्ग, चितवन)
३४	कामना विकास बैंक लि	पोखरा, कास्की	२०७३००३००६*	८०.४४	राष्ट्रियस्तर
३५	ज्योति विकास बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०७३००४००९*	११०.१९	राष्ट्रियस्तर
३६	गरिमा विकास बैंक लि.	लाजिम्पाट, काठमाडौं	२०७३००६००४*	१२९.६६	राष्ट्रियस्तर
३७	ओम डेभलपमेन्ट बैंक लि. ^९	पोखरा, कास्की	२०७४००३००२*	१६६.८५	राष्ट्रियस्तर
३८	महालक्ष्मी डेभलपमेन्ट बैंक लि. ^{१०}	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०७४००३०१८*	२६३.३७	राष्ट्रियस्तर
३९	गण्डकी विकास बैंक लि. ^{११}	पोखरा, कास्की	२०७४००३०२१*	१८४.३९	राष्ट्रियस्तर
४०	लुम्बिनी विकास बैंक लि. ^{१२}	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०७४००३०२५*	२३७.१९	राष्ट्रियस्तर

* मर्जर पश्चात् प्रदान गरिएको इजाजतपत्रानुसारको संचालन मिति ।

८ सांग्रिला डेभलपमेन्ट बैंक लि.ले कसमस डेभलपमेन्ट बैंक लि. लाई प्राप्ति गरे पश्चात्को चुक्ता पूंजी ।

९ ओम डेभलपमेन्ट बैंक लि. र मनासलु डेभलपमेन्ट बैंक लि. एक आपसमा गाभिए पश्चात्को चुक्ता पूंजी ।

१० यति डेभलपमेन्ट बैंक लि. र महालक्ष्मी विकास बैंक लि. एक आपसमा गाभिएर महालक्ष्मी डेभलपमेन्ट बैंक लि. कायम भए पश्चात्को चुक्ता पूंजी ।

११ फेवा विकास बैंक लि. र गण्डकी डेभलपमेन्ट बैंक लि. एक आपसमा गाभिएर गण्डकी डेभलपमेन्ट बैंक लि. कायम भए पश्चात्को चुक्ता पूंजी ।

१२ भिबोर सोसाइटी डेभलपमेन्ट बैंक लि. र लुम्बिनी फाइनेन्स एण्ड लिजिड कम्पनी लि. एक आपसमा गाभिएर लुम्बिनी विकास बैंक कायम भए पश्चात्को चुक्ता पूंजी ।

२०७३ चैत्र मसान्त पश्चात् सि.नं. १ देखि १२ सम्म उल्लेख भए बमोजिम १४ वटा संस्थाहरु अन्य संस्थामा विलय भई कायम भएको संख्या ।

चुक्ता पूंजी २०७४ जेठको आधारमा ।

(३) वित्त कम्पनीहरु

क्र.सं	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	चुक्तापूँजी [#] (रु. करोडमा)	कार्य क्षेत्र
१	नेपाल फाइनेन्स लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०४९००९०२२	१३.५८	राष्ट्रिय स्तर
२	नेपाल शेयर मार्केट्स एण्ड फाइनेन्स लि.	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०५०००७००३	२३.३३	राष्ट्रिय स्तर
३	युनिभन फाइनेन्स लि.	नारायणचौर, नक्साल, काठमाडौं	२०५१००८०२६	१७.६६	राष्ट्रिय स्तर
४	गुडविल फाइनेन्स लि.	हात्तीसार, काठमाडौं	२०५२००२००१	४५.३८	राष्ट्रिय स्तर
५	ललितपुर फाइनेन्स लि.	लगनखेल, ललितपुर	२०५२००८०२८	१८.७९	राष्ट्रिय स्तर
६	युनाइटेड फाइनेन्स लि.	दरवारमार्ग, काठमाडौं	२०५२०१००१२	६७.२७	राष्ट्रिय स्तर
७	जनरल फाइनेन्स लि.	चाबहिल, काठमाडौं	२०५२०१००१८	१३.२२	राष्ट्रिय स्तर
८	प्रोग्रेसिभ फाइनेन्स कम्पनी लि.	न्यूरोड, काठमाडौं	२०५२०११०१४	२१.००	राष्ट्रिय स्तर
९	जानकी फाइनेन्स कम्पनी लि.	जनकपुरधाम, धनुषा	२०५३०११०२४	३४.१९	१-३ जिल्ला (धनुषा, महोत्तरी, सिराहा)
१०	पोखरा फाइनेन्स लि.	पोखरा, कास्की	२०५३०१२००३	५५.७४	राष्ट्रिय स्तर
११	अरुण फाइनेन्स लि.	धरान, सुनसरी	२०५४००५००१	१५.००	राष्ट्रिय स्तर
१२	मल्टीपर्स फिनेन्स कम्पनी लि	राजविराज, सप्तरी	२०५५००१००२	४.१५	१ जिल्ला (सप्तरी)

१३	सृजना फाइनान्स लि.	विराटनगर, मोरङ	२०५६००८०२८	३०.२४	१-३ जिल्ला (मोरङ, सुनसरी, सप्तरी)
१४	वर्ल्ड मर्चेण्ट बैकिङ एण्ड फाइनान्स कम्पनी लि.	हेटौंडा, मकवानपुर	२०५८००४०२६	१८.२०	राष्ट्रिय स्तर
१५	क्यापिटल मर्चेण्ट बैकिङ एण्ड फाइनान्स लि.	वत्तिस्पुतली, काठमाडौं	२०५८०१००१९	९३.५१	राष्ट्रिय स्तर
१६	क्रिप्टल फाइनान्स लि.	थापाथली, काठमाडौं	२०५८०११००१	७.००	राष्ट्रिय स्तर
१७	गुहेश्वरी मर्चेण्ट बैकिङ एण्ड फाइनान्स लि.	पुल्चोक, ललितपुर	२०५९००२०३०	४९.३५	राष्ट्रिय स्तर
१८	आइ.सि.एफ.सि. फाइनान्स लि.	भाटभटेनी, काठमाडौं	२०६१००३०३१	८०.१८	राष्ट्रिय स्तर
१९	कृवेर मर्चेण्ट फाइनान्स लि.	ज्ञानेश्वर, काठमाडौं	२०६२०१२०११	१५.००	राष्ट्रिय स्तर
२०	सेती फाइनान्स लि.	टिकापुर, कैलाली	२०६३००२००४	१५.२६	१ जिल्ला (कैलाली)
२१	नमस्ते वित्तीय संस्था लि.	घोराही, दाङ	२०६४००३०२५	८.४०	१ जिल्ला (दाङ)
२२	मञ्जुश्री फाइनान्सियल इन्स्ट्रुमेण्ट्स लि.	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०६४००६०३०	७२.४४	राष्ट्रिय स्तर
२३	जेविल्स फाइनान्स लि.	न्यूरोड, काठमाडौं	२०६६००७०११	२८.९०	राष्ट्रिय स्तर
२४	सिनर्जी फाइनान्स लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६९००८०२१*	४७.४४	राष्ट्रिय स्तर
२५	रिलायन्स फाइनान्स लि.	प्रदर्शनीमार्ग, काठमाडौं	२०७०००१०२५*	५१.२६	राष्ट्रिय स्तर
२६	गोर्खाज फाइनान्स लि.	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०७२०१२०२८*	५७.८७	राष्ट्रिय स्तर
२७	श्री इन्भेष्टमेण्ट एण्ड फाइनान्स कम्पनी लि.	डिल्लीबजार, काठमाडौं	२०७३०१००१९*	३४.५४	राष्ट्रिय स्तर
२८	सेन्ट्रल फाइनान्स लि.	कुपण्डोल, ललितपुर	२०७३०१२०१०*	५२.०७	राष्ट्रिय स्तर

* मर्जर पश्चात् प्रदान गरिएको इजाजतपत्रानुसारको संचालन मिति ।

२०७३ चैत्र मसान्त पश्चात् पश्चिमाञ्चल फाइनान्स कम्पनी लि., लुम्बिनी फाइनान्स एण्ड लिजिड कम्पनी लि., युनिक फाइनान्सियल इन्स्ट्रुमेण्ट्स लि., हामा मर्चेण्ट एण्ड फाइनान्स लि. र सगरमाथा फाइनान्स लि. अन्य संस्थामा विलय भई कायम भएको संख्या । हिमालय फाइनान्स लि.(सुन्धारा, काठमाडौं) र सम्भ्रना फाइनान्स कम्पनी लि.(वनेपा, काभ्रे) खारेजीको प्रकृत्यामा रहेको ।

चुक्ता पूँजी २०७४ जेठको आधारमा ।

(४) लघुवित्त विकास बैंकहरु

क्र.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	चुक्तापूँजी [#] (रु. करोडमा)	कार्य क्षेत्र
१	निर्धन उत्थान बैंक लि.	नक्साल, काठमाडौं	२०५६००४००१	६०.००	राष्ट्रिय स्तर
२	रुरल माइक्रो फाइनान्स डेभलपमेण्ट सेन्टर लि.	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०५६००८०२०	६९.२१	राष्ट्रिय स्तर
३	डिप्रोक्स लघु वित्त विकास बैंक लि.	रत्ननगर, चितवन	२०५८००३०१९	६०.४५	राष्ट्रिय स्तर
४	छिमेक लघु वित्त विकास बैंक लि.	पुरानोवानेश्वर, काठमाडौं	२०५८००८०१२	८३.४१	राष्ट्रिय स्तर
५	स्वावलम्बन लघु वित्त विकास बैंक	लालकोलोनी मार्ग, काठमाडौं	२०५८०१०००१	४१.९०	राष्ट्रिय स्तर
६	साना किसान विकास बैंक लि.	सुविधानगर, काठमाडौं	२०५८०११००२	५०.३१	राष्ट्रिय स्तर
७	नेरुडे लघु वित्त विकास बैंक लि.	विराटनगर, मोरङ	२०६४००३००१	२१.६०	राष्ट्रिय स्तर
८	नयाँ नेपाल लघु वित्त विकास बैंक लि.	धुलिखेल, काभ्रे	२०६५०१२००७	२.००	४-१० जिल्ला (काभ्रे, रामेछाप, सिन्धुली, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा, सप्तरी, सुनसरी, मोरङ, भापा)
९	मिथिला लघु वित्त विकास बैंक लि.	ढल्केवर, धनुषा	२०६६००१०१६	५.७४	४-१० जिल्ला (सिन्धुली, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा, सर्लाही, सप्तरी, रौतहट, उदयपुर, वारा, रामेछाप)
१०	समिट माइक्रो फाइनान्स डेभलपमेण्ट बैंक लि.	वितार्तामोड, भापा	२०६६००२००६	७.२५	४-१० जिल्ला (भापा, मोरङ, सुनसरी, ताप्लेजुङ, इलाम, पाँचथर, उदयपुर, सिराहा, सप्तरी, धनकुटा)
११	स्वरोजगार लघु वित्त विकास बैंक लि.	वनेपा, काभ्रे	२०६६००९००१	७.००	४-१० जिल्ला (काभ्रे, चितवन, मकवानपुर, नवलपरासी, रौतहट, वारा, पर्सा, तनहुँ, गोरखा र लम्जुङ)

१२	फर्स्ट माइक्रोफाइनेन्स डेभलपमेन्ट बैंक लि.	ज्ञानेश्वर, काठमाडौं	२०६६००९०१३	२६.४५	राष्ट्रियस्तर
१३	नागवेली लघु वित्त विकास बैंक लि.	वितार्तामोड, भ्रपा	२०६६०१००२१	५.०५	१-३ जिल्ला (भ्रपा, मोरंग, इलाम)
१४	कालिका माइक्रोक्रेडिट डेभलपमेन्ट बैंक लि.	वालिक, स्याङ्जा	२०६७००४००५	५.००	४-१० जिल्ला (स्याङ्जा, कास्की, पर्वत, पाल्पा, नवलपरासी, रुपन्देही, तनहुँ, धादिङ्ग, गोरखा र मकवानपुर)
१५	मिमिरे माइक्रोफाइनेन्स डेभलपमेन्ट बैंक लि.	बनेपा, काभ्रे	२०६७००६००७	३.००	१० + ५ जिल्ला (रसुवा, नुवाकोट, धादिङ्ग, दोलखा, गुल्मी, काभ्रेपलान्चोक, मकवानपुर, चितवन, नवलपरासी, पाल्पा, रुकुम, रोल्पा, सल्यान, अर्घाखाँची र प्युठान)
१६	जनउत्थान सामुदायिक लघुवित्त विकास बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०६७००७०२३	२.४०	४-१० जिल्ला (कैलाली, कन्चनपुर, बाँके, बर्दिया, दाङ, कपिलवस्तु, रुपन्देही, नवलपरासी, चितवन, पर्सा)
१७	वोमी माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	खानीखोला, धादिङ्ग	२०६८०११०२५	६.४८	१५ + १७ जिल्ला (धादिङ्ग, मकवानपुर, चितवन, नवलपरासी, तनहुँ, लम्जुङ्ग, काभ्रेपलान्चोक, कास्की, स्याङ्जा, पाल्पा, सिन्धुली, ओखलढुङ्गा, उदयपुर, धनकुटा, गोरखा, नुवाकोट, इलाम, तेह्रथुम, रुपन्देही, कपिलवस्तु, बारा, पर्सा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा, सप्तरी, सुनसरी, मोरङ्ग, दाङ्ग र बाँके)
१८	लक्ष्मी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	महाराजगंज, काठमाडौं	२०६९००२०२२	२२.००	राष्ट्रियस्तर
१९	आइ एल एफ सी ओ लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	चूचेपाटी, काठमाडौं	२०६९००३०२१	१०.००	राष्ट्रियस्तर
२०	महिला सहयात्रा माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	चितलाड, मकवानपुर	२०६९००८०१४	१२.१०	राष्ट्रियस्तर
२१	किसान माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	लम्कीचुहा, कैलाली	२०६९०१०००३	३.२२	१० + ५ जिल्ला (कैलाली, अछाम, बाजुरा, बझाङ्ग, बैतडी, दार्चुला, कालिकोट, हुम्ला, मुग, डोटी, डडेल्धुरा, दैलेख, सल्यान, जाजरकोट र जुम्ला)
२२	विजय लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	गैंडाकोट, नवलपरासी	२०६९०१२०१५	१६.१०	राष्ट्रिय स्तर
२३	एनएमवि माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	पोखरा-हेम्जा, कास्की	२०६९०१२०१८	११.२७	राष्ट्रिय स्तर
२४	फरवार्ड कम्प्युनिटि माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	दुहवी-भलुवा, सुनसरी	२०७०००२००३	२०.००	राष्ट्रिय स्तर
२५	रिलायबल माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	वेशीशहर, लमजुङ्ग	२०७०००२००५	५.६५	१० + ५ जिल्ला (लमजुङ्ग, मनाङ्ग, मुस्ताङ्ग, डोल्पा, रामेछाप, सिन्धुपाल्चोक, धादिङ्ग, नुवाकोट, रसुवा, गोर्खा, तनहुँ, कास्की, पाल्पा, काभ्रेपलान्चोक र ओखलढुङ्गा)
२६	महुली सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	बगधुवा, सप्तरी	२०७०००३००१	२.८०	४-१० जिल्ला (सप्तरी, सिरहा, उदयपुर, खोटाङ्ग, सुनसरी, भोजपुर, ओखलढुङ्गा, सिन्धुली, धनकुटा र रामेछाप)
२७	सूर्योदय लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	पुतलीवजार, स्याङ्जा	२०७०००४००१	४.००	४-१० जिल्ला (बागलुङ्ग, म्याग्दी, पर्वत, स्याङ्जा, मनाङ्ग, लमजुङ्ग, मुस्ताङ्ग, गुल्मी, प्युठान र रोल्पा)
२८	मेरो माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	बट्टार, नुवाकोट	२०७०००४००३	२२.००	राष्ट्रिय स्तर
२९	समता माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	पिप्रा, सिमरा	२०७०००५००९	३.१६	५ जिल्ला (बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी र सिन्धुली)
३०	आरएसडिसी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०७०००५०२६	११.५०	राष्ट्रिय स्तर
३१	सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	पाँचखाल, काभ्रेपलान्चोक	२०७१००३००१	७.००	४-१० जिल्ला (पाँचखाल, काभ्रेपलान्चोक, दोलखा, रामेछाप, सोलुखुम्बु, ओखलढुङ्गा, नुवाकोट, खोटाङ्ग, भोजपुर र संखुवासभा)

समष्टिगत आर्थिक तथा वित्तीय अवस्था

३२	नेशनल माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	निलकण्ठ, धादिङ	२०७१००३०१८	१०.००	राष्ट्रिय स्तर
३३	नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०७१००४०३०*	५५.७५	राष्ट्रिय स्तर
३४	नेपाल सेवा लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	फटकसिला, सिन्धुपाल्चोक	२०७१००७००९	२.१०	१-३ जिल्ला (सिन्धुपाल्चोक, रसुवा र नुवाकोट)
३५	उन्नती माइक्रो फाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	सिद्धार्थनगर, रुपन्देही	२०७१००७०२१	३.०८	४-१० जिल्ला (रुपन्देही, पाल्पा, प्युठान, कपिलवस्तु, अर्घाखाँची, गुल्मी, पर्वत, बागलुङ, म्याग्दी र मुस्ताङ)
३६	स्वदेशी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	इटहरी, सुनसरी	२०७१००९०१६	१०.००	राष्ट्रिय स्तर
३७	नाडेप लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	गजुरी, धादिङ	२०७२००२००१	११.२०	राष्ट्रिय स्तर
३८	सपोर्ट माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	हाँसपोसा, इटहरी	२०७२००३०२७	४.२०	४-१० जिल्ला (सुनसरी, तेह्रथुम, धनकुटा, पाँचथर, भोजपुर, उदयपुर, खोटाङ, सिन्धुली, रामेछाप र मकवानपुर)
३९	आरम्भ माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	मेलम्ची, सिन्धुपाल्चोक	२०७२००४००७	२.०४	४-१० जिल्ला (सिन्धुपाल्चोक, नुवाकोट, दोलखा, रामेछाप, सिन्धुली, ओखलढुंगा, खोटाङ, भोजपुर, तेह्रथुम र धनकुटा)
४०	जनसेवी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	कुश्मा, पर्वत	२०७२००६०१२	४.९०	४-१० जिल्ला (पर्वत, बागलुङ, म्याग्दी, गुल्मी, रुकुम, रोल्पा, कास्की, तनहुँ, लम्जुङ्ग र गोरखा)
४१	चौतारी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	बुटवल, रुपन्देही	२०७२००९०१९	९.२७	४-१० जिल्ला (नवलपरासी, रुपन्देही, कपिलवस्तु, गुल्मी, अर्घाखाँची, पाल्पा, रोल्पा, दाङ र सल्यान)
४२	घोडीघोडा लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	श्रीपुर बेलौरी, कञ्चनपुर	२०७३००२०३०	१.११	४-१० जिल्ला (कैलाली, कञ्चनपुर, बर्दिया, सुर्खेत, दाङ, सुर्खेत, डोटी, डडेल्धुरा, बैतडी, दार्चुला)
४३	आशा लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	मदनपुर, नुवाकोट	२०७३००५०१३	७.००	राष्ट्रिय स्तर
४४	नेपाल एग्रो लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	पोखरा, कास्की	२०७३००६००४	१.४०	४-१० जिल्ला (कास्की, पर्वत, बागलुङ्ग, गुल्मी, प्युठान, रोल्पा, तनहुँ, सल्यान, पाल्पा र लम्जुङ्ग)
४५	रामारोशन लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	मंगलसेन, अछाम	२०७३००६००६	१.३४	४-१० जिल्ला (अछाम, डडेल्धुरा, डोटी, बझाङ, बाजुरा, कैलाली, जुम्ला, कालिकोट, दैलेख र सुर्खेत)
४६	क्रिएटिभ लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	प्रतापपुर, कैलाली	२०७३००६००९	१.४०	४-१० जिल्ला (कैलाली, कञ्चनपुर, बर्दिया, सुर्खेत, डोटी, अछाम, कालिकोट, बाजुरा, दार्चुला र बझाङ)
४७	गुराँश लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	धनकुटाबजार, धनकुटा	२०७३००८००१	२.८०	४-१० जिल्ला (ताप्लेजुङ्ग, पाँचथर, इलाम, तेह्रथुम, धनकुटा, संखुवासभा, भोजपुर, मोरङ्ग, सुनसरी र ओखलढुङ्गा)
४८	गणपति लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	शुक्लगण्डकी, तनहुँ	२०७३००८०२४	७.००	राष्ट्रिय स्तर
४९	इन्फिनिटी माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	गैँडाकोट, नवलपरासी	२०७३०१०००७	७.००	राष्ट्रिय स्तर
५०	आँधिखोला लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	भीरकोट, स्याङ्जा	२०७३०११००१	१.९२	४-१० जिल्ला (स्याङ्जा, कास्की, लमजुङ्ग, तनहुँ, नवलपरासी, रुपन्देही, पाल्पा, अर्घाखाँची, गुल्मी र कपिलवस्तु)
५१	स्वाभिमान माइक्रोफाइनेन्स वित्तीय संस्था लि.	तिलोत्तमा, रुपन्देही	२०७४००२००८	१.४०	राष्ट्रिय स्तर
५२	स्पर्श लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	पोखरा लेखनाथ, कास्की	२०७४००३०२९	५.६०	४-१० जिल्ला (कास्की, बागलुङ्ग, म्याग्दी, लमजुङ्ग, तनहुँ, नवलपरासी, पर्वत, गुल्मी, अर्घाखाँची, र गोरखा)
५३	सवैको लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	बन्दीपुर, तनहुँ	२०७४००३०३०	११.२०	राष्ट्रिय स्तर

* मर्जर पश्चात्को संचालन मिति ।

चुक्ता पूँजी २०७२ जेठको आधारमा ।

(५) सहकारी संस्था (सीमित बैंकिङ कारोबार मात्र)

क्र.सं	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	चुक्तापूजी# (रु. करोडमा)
१	श्री नवजीवन को-अपरेटिभ्स लिमिटेड	धनगढी, कैलाली	२०५०००८३०	१३.८०
२	सगुन सहकारी संस्था लि	क्षेत्रपाटी, काठमाडौं	२०५१००६०२३	१.१७
३	नेपाल सहकारी वित्तीय संस्था लि.	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०५१००९०१५	२.९५
४	द सहारा लोन सेविङ को अपरेटिभस् सोसाइटी लि.	मलंगवा, सर्लाही	२०५२००९००२	१४.५८
५	विन्दवासिनी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	खोपासी, काभ्रे	२०५२००३००७	१७.५५
६	महिला सहकारी संस्था लि.	कूलेश्वर, काठमाडौं	२०५२००६०११	२.८४
७	सहकारी वित्तीय विकास संस्था लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५३००३००२	२.००
८	श्री मनकामना सहकारी संस्था लि.	बनेपा, काभ्रे	२०५३०११००७	५.३७
९	भेरी सहकारी वित्तीय संस्था लि.	नेपालगञ्ज, बाँके	२०५३०११०२२	१.८१
१०	विकु वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	गैडाकोट, नवलपरासी	२०५४००४०२७	१७.७६
११	किसान बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि	लम्की, कैलाली	२०५४००९०१४	६.७५
१२	स्टार बहुउद्देश्यीय वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	विराटनगर, मोरङ	२०५५००९००९	३.२४
१३	हिमालय सहकारी संस्था लि	पुरानोवानेश्वर, काठमाडौं	२०५५००९०१६	५.७०
१४	उपकार वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	वालिङ, स्याङ्जा	२०५६०१२००८	५.४०

नेपाल बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.(मेचीनगर, भापा)को सिमित बैंकिङ कारोबार गर्ने इजाजतपत्र यस बैंकको मिति २०७४।०२।३० को निर्णय अनुसार खारेज गरिएको ।

चुक्तापूजी २०७३ चैतको आधारमा ।

(६) गैर-सरकारी संस्था (लघुकर्जा कारोबार गर्ने)

क्र.सं.	नाम	केन्द्रीय कार्यालय	संचालन मिति	कार्य क्षेत्र
१	चारतारे युवा क्लब	तित्याङ्ग, बागलुङ,	२०५७००२०२३	बागलुङ
२	युनिक नेपाल	नयाँगाउ,बर्दिया	२०५७००३०१५	बाँके, बर्दिया, कैलाली, कन्चनपुर, डडेल्धुरा
३	सामुदायिक महिला विकास केन्द्र (स्वेडेक)	राजविराज, सप्तरी	२०५७००३०२०	सप्तरी
४	धौलागिरी सामुदायिक श्रोत विकास केन्द्र	वाग्लुङ्ग	२०५७००८००६	बागलुङ
५	विकासका लागि स्थानीय स्वयं सेवकहरुको प्रयास	धनकुटा	२०५८००३०२६	धनकुटा
६	महिला अधिकार तथा विकास केन्द्र	काठमाडौं पो.व.नं.१०९५	२०५८०१२०३०	काठमाडौं
७	मानुषी	काठमाडौं पो.व.नं.११३५	२०५९००९०२०	काठमाडौं, सिन्धुपाल्चोक, नुवाकोट, दोलखा
८	जीवन विकास समाज	वरियाती, मोरङ	२०५९००३००४	मोरङ, सुनसरी, भापा, इलाम, धनकुटा, सिन्धुली, उदयपुर
९	महिला आदर्श सेवा केन्द्र	नयाँवानेश्वर, काठमाडौं	२०५९००३०१८	काठमाडौं
१०	पाटन विजिनेस एण्ड प्रोफेसनल वीमेन	पुल्चोक, ललितपुर	२०५९००३०१८	ललितपुर
११	महिला स्वावलम्बन समाज	भरतपुर, चितवन	२०५९००३०२०	चितवन
१२	श्रृजनात्मक महिला वातावरण विकास संस्था	महाराजगंज, काठमाडौं	२०५९००४००८	काठमाडौं
१३	सृजना विकास केन्द्र	पोखरा, कास्की	२०५९००५००६	कास्की
१४	घरेलु तथा साना उद्योग संघ	चावहिल, काठमाडौं	२०५९००५०१७	काठमाडौं
१५	सोसल अपग्रेड इन प्रोग्रेस अफ एजुकेशनल रिजन	तुलसीपुर, दाङ	२०५९००७०१२	दाङ
१६	नेपाल महिला सामुदायिक सेवा केन्द्र	त्रिभुवन न.पा.,दाङ	२०५९००७०१३	दाङ, प्यूठान, सल्यान, रोल्पा
१७	ग्रामीण महिला विकास संस्था	त्रिभुवन न.पा., दाङ	२०६०००९०१०	दाङ
१८	ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्र	त्रिभुवन न.पा., दाङ	२०६०००३००४	दाङ, बाँके, प्यूठान, सल्यान, रोल्पा

१९	ग्रामीण सेवा नेपाल	भजनी, कैलाली	२०६०००६००८	कैलाली
२०	महिला उपकार मञ्च	कोहलपुर, बाँके	२०६०००७०१२	बाँके
२१	ग्रामीण स्वयं सेवक समाज	हरिऔन, सर्लाही	२०६२००८००५	सर्लाही, महोत्तरी
२२	श्रृजना सामुदायिक विकास केन्द्र	चोहर्वा, सिरहा	२०६९००८००३	सिरहा, उदयपुर, सिन्धुली
२३	राष्ट्रिय शैक्षिक तथा सामाजिक विकास संस्था	कुशमा, पर्वत	२०६९००८००३	म्याग्दी, पर्वत, कास्की, स्याङ्जा, पाल्पा, तनहुँ, लम्जुङ्ग, गोरखा, बाग्लुङ, नवलपरासी, चितवन
२४	नेपाल ग्रामीण विकास संस्था	हाँडीगाँउ, काठमाडौं	२०६९००८०२८	काठमाडौं, मकवानपुर, बारा, पर्सा
२५	नेपाल महिला उद्यमी संघ	पुतलीसडक, काठमाडौं	२०६९००९०२०	काठमाडौं

(७) अन्य संस्था

क्र.सं.	संस्थाको नाम	कार्यालय	सम्पर्क कार्यालय	स्वीकृति प्रदान भएको मिति
१	राष्ट्रिय सहकारी बैंक लि.	कुपण्डोल, ललितपुर	बानेश्वर, काठमाडौं	२०६७००४००४
२	श्री मशरेक बैंक पि एस सी	दुवई युएई	थापाथली, काठमाडौं	२०६७००६०२६
३	जलविद्युत लगानी तथा विकास कम्पनी लि.	बबरमहल, काठमाडौं	बबरमहल, काठमाडौं	२०६९००३०२६
४	ओम्नी प्रा.लि. ^{\$}	आदर्शनगर, वीरगंज	आदर्शनगर, वीरगंज	२०७१००१०२४
५	हुलास इन्भेष्टमेण्ट प्रा.लि. ^{\$}	गणबहाल, काठमाडौं	गणबहाल, काठमाडौं	२०७१००४०१८
६	सिप्रदी हायर पचेज प्रा.लि. ^{\$}	थापाथली काठमाडौं	थापाथली काठमाडौं	२०७१००७०२०
७	एम.ए.डब्लु. इन्भेष्टमेण्ट प्रा.लि. ^{\$}	विराटनगर, मोरङ	टेकु, काठमाडौं	२०७१००९०३०
८	बतास इन्भेष्टमेण्ट कम्पनी प्रा.लि. ^{\$}	पोखरा, कास्की	गैरीधारा, काठमाडौं	२०७१०१००२९
९	स्याकार इन्भेष्टमेण्ट कम्पनी प्रा.लि. ^{\$}	कान्तिपथ, काठमाडौं	कान्तिपथ, काठमाडौं	२०७३००३०१०
१०	जगद्रम्बा क्रेडिट एण्ड इन्भेष्टमेण्ट प्रा.लि. ^{\$}	नक्साल, काठमाडौं	नक्साल, काठमाडौं	२०७३००९०१७

\$ हायर पचेज कारोबार गर्ने प्रयोजनको लागि ।

भाग

२

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति	६३
राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन	६७
वित्तीय क्षेत्र सुधार, वित्तीय पहुँच विस्तार तथा नियमन	७१
ग्रामीण स्वावलम्बन कोष तथा लघु वित्त सम्बन्धी अन्य परियोजना	७६
बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण	७८
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	८२
मुद्रा व्यवस्थापन	८५
जनशक्ति व्यवस्थापन	८६
विविध	८८
तालिकाहरू	९६
अनुसूचीहरू	१०४

नेपाल राष्ट्र बैंकको कामकारबाही

आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति

२.१ नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम आर्थिक स्थायित्व र अर्थतन्त्रको दिगो विकासका निमित्त मूल्य र शोधनान्तर स्थिरता कायम गर्नको लागि यस बैंकले मौद्रिक नीति तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । यसका अतिरिक्त मौद्रिक नीतिले उत्पादनशील क्षेत्रको कर्जा विस्तारलाई प्रोत्साहन गर्ने तथा वित्तीय पहुँच विस्तार एवम् साक्षरता अभिवृद्धिका माध्यमबाट समावेशी आर्थिक विकास हासिल गर्ने कार्यमा समेत सहयोग पुऱ्याउँदै आएको छ । यसै क्रममा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्दै लक्षित आर्थिक वृद्धिलाई सघाउ पुऱ्याउने प्रमुख उद्देश्य लिई नेपाल सरकारको बजेट वक्तव्यमा उल्लिखित नीति तथा कार्यक्रमहरूसँग समेत तादात्म्यता हुने गरी यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीति २०७३ असार ३० गते सार्वजनिक गरेको थियो ।

उद्देश्य तथा लक्ष्यहरू

- २.२ भूकम्पबाट प्रभावित अर्थतन्त्रको पुनरुत्थान कार्यमा सहयोग पुऱ्याउँदै माग पक्षबाट मुद्रास्फीति एवम् वाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न नदिने, वाह्य क्षेत्र एवम् व्याजदर स्थायित्वका लागि उपयुक्त मौद्रिक व्यवस्थापन गर्ने, वित्तीय लगानीलाई उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ प्रोत्साहित गर्ने तथा वित्तीय पहुँच विस्तारका माध्यमबाट वित्तीय समावेशिता अभिवृद्धि गर्ने मौद्रिक नीतिका प्रमुख उद्देश्यहरू थिए ।
- २.३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति दरलाई ७.५ प्रतिशतभित्र कायम राख्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य रहेको थियो । यसका अतिरिक्त कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्ने तथा ६.५ प्रतिशतको लक्षित आर्थिक वृद्धिलाई सहयोग पुऱ्याउन आवश्यक मौद्रिक तरलता व्यवस्थापन गर्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य रहेको थियो ।
- २.४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को ६ महिनाको अवधिमा विद्यमान आर्थिक तथा वित्तीय क्षेत्रको यथार्थ स्थिति एवम् बाँकी अवधिको परिदृश्यका आधारमा केही आर्थिक परिसूचकहरूको प्रक्षेपणलाई संशोधन गरी २०७३ फागुन १० गते मौद्रिक नीतिको अर्द्ध-वार्षिक समीक्षा सार्वजनिक गरिएको थियो ।
- २.५ आर्थिक वृद्धि र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वका आधारमा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ सन्तोषप्रद रह्यो । अनुकूल मौसम, सेवा क्षेत्रका गतिविधिमा भएको विस्तार एवम् समग्र आपूर्ति व्यवस्थामा आएको सुधारका कारण समग्र आर्थिक वृद्धिदर उत्साहप्रद रह्यो । फलस्वरूप: आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन वृद्धिदर ६.५ प्रतिशतको लक्ष्यभन्दा केही माथि अर्थात् आधारभूत मूल्यमा ६.९ प्रतिशत र उत्पादकको मूल्यमा ७.५ प्रतिशत कायम रहेको अनुमान छ । मूल्यतर्फ, अधिल्लो वर्षको आधार प्रभाव तथा आपूर्ति व्यवस्थामा आएको सुधारका कारण समीक्षा वर्षमा वार्षिक औसत मुद्रास्फीति दर ४.५ प्रतिशतमा सीमित रह्यो । वाह्य क्षेत्रतर्फ, समीक्षा वर्षमा रु. ८२ अर्ब १५ करोडको शोधनान्तर बचत कायम रही २०७४ असार मसान्तमा ११.४ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम रह्यो ।

तालिका २.१ : मुद्रास्फीति तथा शोधनान्तर बचत

	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	
			लक्ष्य	यथार्थ
वार्षिक औसत मुद्रास्फीति (प्रतिशतमा)	७.२	९.९	७.५	४.५
शोधनान्तर बचत (रु. अर्बमा)	१४५.०४	१८८.९५	५१.०	८२.१५

मौद्रिक नीतिको अन्तरिम तथा संचालन लक्ष्य

- २.६ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा मूल्य स्थिरता मौद्रिक नीतिको प्राथमिक लक्ष्य लिई भारतीय मुद्रासँगको स्थिर विनिमयदर प्रणालीलाई मौद्रिक नीतिको अंकुशको रूपमा निरन्तरता दिइएको थियो । अन्य मुलुकको मुद्रास्फीतिको अवस्था, विनिमय दर, आपूर्तिजन्य अवस्था आदि मध्यनजर गरी मुद्रास्फीतिलाई ७.५ प्रतिशतको सीमाभित्र राखिने लक्ष्य लिइएको थियो । यसका लागि मौद्रिक नीतिले विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई अन्तरिम लक्ष्य एवम् बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अधिक तरलतालाई संचालन लक्ष्यको रूपमा निरन्तरता दिएको थियो ।
- २.७ समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न तथा लक्षित आर्थिक वृद्धिका लागि आवश्यक तरलता व्यवस्थापन गर्न तरलता ओभरह्याङ्गको विद्यमान स्थितिसमेतलाई मध्यनजर गरी आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १७ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको थियो । त्यसैगरी, समीक्षा वर्षमा कुल आन्तरिक कर्जा २५.० प्रतिशतले र निजी क्षेत्रको दाबी २० प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको थियो । मौद्रिक नीति कार्यान्वयनमा आएपछिको ६ महिनाको यथार्थ स्थिति एवम् बाँकी अवधिको परिदृश्यलाई समेत ध्यानमा राखी मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षामार्फत् मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १७ प्रतिशतबाट १७.९ प्रतिशत हुने संशोधित अनुमान गरिएको थियो भने आन्तरिक कर्जा र निजी क्षेत्रतर्फको दाबी वृद्धिको पूर्वानुमान यथावत् राखिएको थियो ।
- २.८ समीक्षा वर्षमा समग्र आर्थिक गतिविधिमा उल्लेख्य विस्तार आएतापनि विप्रेषण आप्रवाहमा कम विस्तार भएको एवम् उच्च आयातका कारण बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलतामा चाप परेकोले विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर प्रक्षेपित १७ प्रतिशत भन्दा केही तल १५.५ प्रतिशतमा सीमित हुन पुग्यो । त्यसैगरी, समीक्षा वर्षमा आन्तरिक कर्जा तथा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा वृद्धिसमेत लक्षित स्तरभन्दा कम रहन गयो । आन्तरिक कर्जा १९.४ प्रतिशत र निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा १८.० प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो (तालिका २.२) ।

तालिका २.२ : मुद्राप्रदाय तथा आन्तरिक कर्जा

	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	
			लक्ष्य	यथार्थ
विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	१९.९	१९.५	१७.०	१५.५
संकुचित मुद्राप्रदायको वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	१९.७	१८.५	१८.५	१३.९
आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	१६.२	१८.२	२५.०	१९.४
निजी क्षेत्रतर्फको दाबीको वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	१९.४	२३.२	२०.०	१८.०

मौद्रिक नीतिका उपकरणहरू

- २.९ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा र सो अनुरूपको आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य हासिल गर्न सहज हुने गरी मौद्रिक नीतिका संचालन लक्ष्य तथा उपकरणहरू चयन गरिएका थिए । बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलतामा हुने उतार चढावलाई न्यूनीकरण गर्दै ब्याजदर स्थायित्व कायम गर्ने र मौद्रिक व्यवस्थापनलाई आधुनिकीकरण गर्ने उद्देश्यले ब्याजदर करिडोर पद्धति कार्यान्वयनमा ल्याइएको थियो ।

- २.१० दुई हप्ता अवधिको बजारमा आधारित पूर्व निर्धारित रिपो रेटलाई नीतिगत दरको रूपमा लिइएको थियो । खुला बजार कारोबार समितिले दुई कार्य दिन अगाडिको भारत औसत अन्तरबैंक दरमा २०० आधार विन्दु (बेसिस प्वाइन्ट) थपी रिपोरेट निर्धारण हुने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.११ बजारमा आधारित पूर्व निर्धारित व्याजदरमा दुईहप्ते निक्षेप संकलन बोलकबोलमार्फत् तरलता प्रशोचन गर्ने व्यवस्था गरिएको थियो । खुला बजार कारोबार समितिले दुई कार्य दिन अगाडिको भारत औसत अन्तरबैंक दरमा १० बेसिस प्वाइन्टले घटाई निक्षेप संकलन दर निर्धारण गर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१२ मौद्रिक नीतिका उद्देश्य र तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाले निर्धारण गरेको तरलता परिमाणलाई आधार बनाई खुला बजार कारोबार समितिले आवश्यकता अनुसार दुई हप्ता अवधिको निक्षेप संकलन बोलकबोलको लागि आह्वान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१३ व्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमा (Upper bound) को काम स्थायी तरलता सुविधाको दरले र तल्लो सीमा (Lower bound) को काम दुई हप्ता अवधिको निक्षेप संकलनको व्याजदरले गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको थियो । अन्तरबैंक व्याजदर र दुई हप्ता अवधिको रिपोरेट व्याजदर करिडोरभित्र रहने नीतिगत व्यवस्था गरिएको थियो । लक्षित अन्तरबैंक दर करिडोरको तल्लो वा माथिल्लो कुन सीमामा रहन्छ, सोको अनुभवको आधारमा व्याजदर करिडोर पद्वतिमा क्रमशः सुधार गर्दै लगिने समेत व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१४ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपातलाई “क” वर्गको लागि ६ प्रतिशत, “ख” वर्गको लागि ५ प्रतिशत र “ग” वर्गको लागि ४ प्रतिशत यथावत कायम गरिएको थियो । अनिवार्य नगद मौज्जात गणनाको लागि दुई हप्ताको समयावधि तथा ७० प्रतिशतको दैनिक मौज्जात कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको थियो । त्यसैगरी, वैधानिक तरलता अनुपात सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई समेत निरन्तरता दिइएको थियो । अन्तिम ऋणदाता सुविधा तथा सुरक्षणपत्रहरूको डिष्काउण्ट गर्ने प्रयोजनको लागि प्रयोगमा ल्याइने ७ प्रतिशतको विद्यमान बैंकदरलाई यथावत कायम गरिएको थियो ।

तालिका २.३ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपात र वैधानिक तरलता अनुपात (प्रतिशतमा)

शीर्षक	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
अनिवार्य नगद अनुपात			
“क” वर्गका संस्था	६.०	६.०	६.०
“ख” वर्गका संस्था	५.०	५.०	५.०
“ग” वर्गका संस्था	४.०	४.०	४.०
वैधानिक तरलता अनुपात			
“क” वर्गका संस्था	१२.०	१२.०	१२.०
“ख” वर्गका संस्था	९.०	९.०	९.०
“ग” वर्गका संस्था	८.०	८.०	८.०

- २.१५ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले भूकम्प पीडितहरूलाई घर निर्माणका लागि २ प्रतिशतसम्मको व्याजदरमा कर्जा उपलब्ध गराउनु पर्ने र त्यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकले शून्य व्याजदरमा पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको थियो ।
- २.१६ केरा लगायतका फलफुल खेती, तरकारी खेती, पशुपंक्षी एवम् मत्स्यपालन लगायतका व्यावसायिक कृषि, जलविद्युत र तोकिएका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह विस्तार गरी समग्र आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यस बैंकले प्रदान गर्दै आएको साधारण पुनरकर्जा दरलाई ४ प्रतिशतमा यथावत कायम गरिएको थियो । साथै, अष्ट्रिच पालन, अलैंची खेती र मौरी पालन गरी निर्यात गरेमा निर्यात बराबरको रकममा विद्यमान प्रक्रिया अनुसार १ प्रतिशत व्याजदरमा विशेष पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१७ यस बैंकले रुग्ण उद्योग, घरेलु तथा साना उद्योग, वैदेशिक रोजगारी, दलित, जनजाति, उत्पीडित, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, विपन्न वर्ग तथा समुदायका व्यक्तिद्वारा संचालित साना व्यवसाय आदिलाई प्रवर्द्धन गर्न र निर्यातलाई प्रोत्साहन गर्न १ प्रतिशतमा प्रदान गर्दै आएको विशेष पुनरकर्जा र विदेशी मुद्रामा निर्यात प्रोत्साहित गर्न लिबोरमा ०.२५ विन्दु थप गरी हुने व्याजदरमा दिइने निर्यात पुनरकर्जा दरलाई पनि यथावत राखिएको थियो ।

- २.१८ वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको २० प्रतिशत तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको थियो । यसमध्ये कृषि तथा ऊर्जा क्षेत्रमा प्रवाह गर्नुपर्ने कर्जाको न्यूनतम सीमा हालको १२ प्रतिशतबाट २०७४ असार मसान्तसम्ममा १५ प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको थियो । त्यसैगरी, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा क्रमशः १५ प्रतिशत र १० प्रतिशत कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने साविकको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको थियो ।
- २.१९ पर्यटकीय संभावना रहेका तर तुलनात्मक रूपमा विकास हुन नसकेका पर्यटकीय गन्तव्य पाथिभरा, माइपोखरी, हलेसी, लाडटाड, स्वर्गद्वारी, माथिल्लो मुस्ताड, गढीमाई, जनकपुरधाम, रारा तथा खप्तड क्षेत्रमा सुविधा सम्पन्न स्तरीय होटल स्थापना गर्न साधारण पुनरर्का उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.२० उच्च गरिबी रहेका बाजुरा, कालिकोट, बझाङ, हुम्ला, दार्चुला, जुम्ला, डोटी, अछाम, मुगु र बैतडी गरी १० जिल्लाहरू तथा गरिबीको गहनता तुलनात्मक रूपमा बढी भएका पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही, महोत्तरी, धनुषा, सिराहा र सप्तरीका दक्षिणी सीमावर्ती ११४ वटा गाउँ विकास समिति र ४ वटा नगरपालिकाहरूमा कृषि तथा साना व्यवसायमा आधारित आयमूलक क्रियाकलापलाई प्रोत्साहित गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकबाट १ प्रतिशत ब्याजदरमा विशेष पुनरर्का सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको थियो ।
- २.२१ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा उल्लेख भए बमोजिम युवा तथा साना व्यवसायीहरूलाई तोकिएका व्यावसायिक कृषिमा प्रवाह हुने कर्जामा ५ प्रतिशतका दरले ब्याज अनुदान उपलब्ध गराउने तथा सो क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रवाह गरिने कर्जालाई सरल बनाउन “युवाहरूलाई व्यावसायिक कृषि कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” मा आवश्यक संशोधन गर्ने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख थियो ।
- २.२२ हालसम्म बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको लक्षित वर्गमा नपरेका र आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गभन्दा माथि रहेकाहरू (Missing Middle) लाई कर्जा प्राप्त गर्न सहज होस् भन्ने उद्देश्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका साना तथा मझौला व्यवसाय डेस्क (SME Desk) लाई थप प्रभावकारी बनाउन अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख थियो ।
- २.२३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को बजेटमा उल्लेख भए अनुसार उद्यमशील युवाहरूलाई लगानीको बीउपुँजी (Seed Capital) उपलब्ध गराउने उद्देश्यले स्थापना हुने च्यालेन्ज फण्डको सुविधा प्राप्त गर्ने युवाहरूलाई आवश्यक हुने थप वित्तीय साधन उपलब्ध गराउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । यस्तो कर्जा उत्पादनशील कर्जा तथा विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था मिलाइने उल्लेख थियो ।
- २.२४ वाणिज्य बैंकहरूले विपन्न वर्गमा लगानी गर्नुपर्ने ५ प्रतिशतको कर्जा अनुपातलाई यथावत् राखी यस अन्तर्गत न्यूनतम २ प्रतिशत कर्जा प्रत्यक्ष रूपमा लगानी गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको थियो । साथै, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले लगानी गर्नुपर्ने विपन्न वर्ग कर्जा अनुपातलाई यथावत् कायम राखिएको थियो ।
- २.२५ व्यावसायिक कृषि परियोजनाको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह गरिने रु. १० लाखसम्मको परियोजना कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्ने व्यवस्था राखिएको थियो ।
- २.२६ मौद्रिक नीति तर्जुमा तथा सोको कार्यान्वयनलाई थप व्यवस्थित एवम् प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले मौद्रिक नीति तर्जुमा कार्यविधि, २०७३ तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइएको थियो । यस कार्यविधिमा भएको व्यवस्था अनुसार आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि मौद्रिक नीतिको त्रयमासिक समीक्षा गर्न शुरुवात गरिएको छ ।

राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन

निष्कासन तथा व्यवस्थापन

- २.२७ यस बैंकले आन्तरिक ऋण व्यवस्थापन र तरलता व्यवस्थापनका साथै छोटो अवधिको तरलता व्यवस्थापनका लागि तोकिएका ऋणपत्र (विकास ऋणपत्र, ट्रेजरी बिल, नेपाल राष्ट्र बैंक ऋणपत्र) को धितोमा स्थायी तरलता सुविधा प्रदान गर्ने कार्य गर्दै आएको छ । राष्ट्रऋण ऐन, २०५९, राष्ट्रऋण नियमावली, २०५९ (दोस्रो संशोधन), ऋणपत्रको प्राथमिक तथा दोस्रो बजार व्यवस्थापन नियमावली, २०६१, राष्ट्रऋण व्यवस्थापन मार्गदर्शन, २०७४ र नेपाल राष्ट्र बैंक खुला बजार कारोबार विनियमावली, २०७१ का साथै अन्य विनियमावली तथा कार्यविधि अनुरूप यस बैंकले नेपाल सरकारको आन्तरिक ऋण तथा तरलता व्यवस्थापनको कार्य गर्दै आइरहेको छ ।
- २.२८ आर्थिक वर्षको बजेटमा व्यवस्था भए बमोजिमको आन्तरिक ऋण उठाउन राष्ट्रऋण उठाउने ऐन पारित भएपश्चात् नेपाल सरकारबाट स्वीकृत वार्षिक आन्तरिक ऋण निष्कासन तालिका र बोलकबोल तालिका बमोजिम आन्तरिक ऋण उठाउने कार्य हुँदै आएको छ ।
- २.२९ यस बैंकले हाल ट्रेजरी बिल, विकास ऋणपत्र, नागरिक बचतपत्र, राष्ट्रिय बचतपत्र र वैदेशिक रोजगार बचतपत्र मार्फत् नेपाल सरकारको आन्तरिक ऋणको व्यवस्थापन गर्दै आएको छ ।

ट्रेजरी बिल्स

- २.३० आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा रु. १० अर्बको ९१ दिने, रु. १४ अर्बको १८२ दिने तथा रु. ९ अर्बको ३६४ दिने गरी कुल रु. ३३ अर्बको ट्रेजरी बिल जारी भयो । त्यसैगरी, विगतमा निष्कासन भई २०७४ असार मसान्तसम्ममा भुक्तानी हुन बाँकी रु. ११० अर्ब ४० करोड ९३ लाखको ट्रेजरी बिलको भुक्तानी अवधि अनुसार पटक-पटक गरी नविकरण गर्ने कार्य समेत सम्पन्न भयो भने समीक्षा वर्षमा रु. ३८ अर्ब ६४ करोड ९८ लाख ५० हजारको ट्रेजरी बिल नेपाल सरकारबाट भुक्तानी भएको छ ।

विकास ऋणपत्र

- २.३१ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा रु. ५५ अर्बको विकास ऋणपत्र जारी गरियो । उच्च बोलकबोल विधिबाट निर्धारित ब्याजदरको आधारमा विकास ऋणपत्र निष्कासन गर्ने पद्धति अनुरूप समीक्षा वर्षमा ५-वर्षे अवधिको दुई पटक गरी रु. १३ अर्ब, ६-वर्षे अवधिको ३ पटक गरी रु. १९ अर्ब, ७, ९, १३ र १५-वर्षे अवधिको एक एक पटक गरी क्रमशः रु. ५ अर्ब, रु. ७ अर्ब रु. ५ अर्ब र रु. ६ अर्ब गरी जम्मा नौ पटक विकास ऋणपत्र निष्कासन गरिएको थियो । उक्त विकास ऋणपत्रहरूको ब्याजदर ५-वर्षे अवधिको ३.०२ प्रतिशत र ३.६० प्रतिशत, ६-वर्षे अवधिको ३.९८ प्रतिशत, ३.०८ प्रतिशत र ३.५६ प्रतिशत, ७-वर्षे अवधिको ३.४७ प्रतिशत, ९-वर्षे अवधिको ३.९९ प्रतिशत, १३-वर्षे अवधिको ३.८४ प्रतिशत र १५-वर्षे अवधिको ४.९९ प्रतिशत कायम हुन आएको थियो । आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को अन्त्यसम्ममा भुक्तानी हुन बाँकी विकास ऋणपत्र रु. १६३ अर्ब ९० करोड रहेको छ । भुक्तानी हुन बाँकी विकास ऋणपत्रको भुक्तानी अवधि ५ देखि १५ वर्षसम्म रहेको छ ।

नागरिक बचतपत्र/राष्ट्रिय बचतपत्र/वैदेशिक रोजगार बचतपत्र

- २.३२ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को आन्तरिक ऋण निष्कासन तालिका अनुसार रु. ५ अर्ब बराबरको नागरिक बचतपत्र निष्कासन गर्न दुई पटक बिक्री खुला गरिएकोमा रु. २८ करोड ५६ लाख ६० हजार बिक्री भएको छ । ५-वर्षे अवधिको उक्त नागरिक बचतपत्रको ब्याजदर (कुपन दर) ८.५ प्रतिशत तोकिएको थियो । आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को अन्त्यसम्म भुक्तानी हुन बाँकी नागरिक बचतपत्र रु. ७ अर्ब ९६ करोड ५३ लाख रहेको छ । यसै आर्थिक वर्षमा रु. १२ करोड ६५ लाख ६६ हजार बराबरको नागरिक बचतपत्र नेपाल सरकारबाट भुक्तानी भएको छ ।
- २.३३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नयाँ राष्ट्रिय बचतपत्र निष्कासन गरिएन भने उक्त आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्म रु. ९० करोड ६५ लाखको राष्ट्रिय बचतपत्र भुक्तानी हुन बाँकी छ ।
- २.३४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को आन्तरिक ऋण निष्कासन तालिका अनुसार विभिन्न मितिमा ५-वर्षे अवधिको १० प्रतिशत ब्याजदर (कुपन दर) को रु. १ अर्बको वैदेशिक रोजगार बचतपत्र निष्कासन गर्न बिक्री खुला

गरिएकोमा तीन पटकमा कुल रु. ५ करोड २१ लाख ३५ हजार बिक्री भएको छ । सो आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्म रु. ५२ करोड ९६ लाखको वैदेशिक रोजगार बचतपत्र भुक्तानी हुन बाँकी छ भने समीक्षा वर्षमा वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको साँवा रु. ८६ लाख ६० हजार नेपाल सरकारबाट भुक्तानी भएको छ ।

खुद आन्तरिक ऋण निष्कासन

२.३५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा विविध उपकरण मार्फत रु. ८८ अर्ब ३३ करोड ७८ लाख बराबरको कुल आन्तरिक ऋण उठाइयो भने भुक्तानी रु. ३८ अर्ब ७८ करोड ५१ लाख हुन गयो । उठाएको भन्दा भुक्तानी कम हुन गएकोले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा खुद आन्तरिक ऋण निष्कासन रु. ४९ अर्ब ५५ करोड २७ लाखले धनात्मक रहन गयो ।

तालिका २.४ : खुद आन्तरिक ऋण निष्कासन

(रु. करोडमा)

विवरण	ऋण निष्कासन			कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात		
	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
(क) कुल निष्कासन	४२४२.२६	८७७७.४५	८८३३.७८	२.००	३.९०	३.४०
ट्रेजरी बिल्स	१०००.००	२०५०.००	३३००.००	०.४७	०.९१	१.२७
विकास ऋणपत्र	३०००.००	६२००.००	५५००.००	१.४१	२.७६	२.१२
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
नागरिक बचतपत्र	२३३.९४	५००.००	२८.५७	०.११	०.२२	०.०१
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	८.३२	२७.४५	५.२१	०.००	०.०१	०.००
विशेष ऋणपत्र	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
(ख) कुल भुक्तानी	४७४५.४९	५०४०.२४	३८७८.५१	२.२३	२.२४	१.४९
ट्रेजरी बिल्स	२६६१.००	२४२९.९०	३६६४.९९	१.२५	१.०८	१.४९
विकास ऋणपत्र	२००४.०९	१०१७.००	०.००	०.९४	०.४५	०.००
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.००	१५६८.००	०.००	०.००	०.७०	०.००
नागरिक बचतपत्र	८०.००	२५.००	१२.६६	०.०४	०.०१	०.००
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	०.४०	०.३४	०.८७	०.००	०.००	०.००
विशेष ऋणपत्र	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
(ग) खुद निष्कासन	-५०३.२३	३७३७.२१	४९५५.२७	-०.२४	१.६६	१.९१
ट्रेजरी बिल्स	-१६६१.००	-३७९.९०	-५६४.९९	-०.७८	-०.१७	-०.२२
विकास ऋणपत्र	९९५.९१	५१८३.००	५५००.००	०.४७	२.३०	२.१२
राष्ट्रिय बचतपत्र	०.००	-१५६८.००	०.००	०.००	-०.७०	०.००
नागरिक बचतपत्र	१५३.९४	४७५.००	१५.९१	०.०७	०.२१	०.०१
वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	७.९२	२७.११	४.३४	०.००	०.०१	०.००
विशेष ऋणपत्र	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
(घ) तिर्न बाँकी कुल आन्तरिक ऋण	१९६७८.५७	२३४१५.७९	२८३७१.०६	९.२६	१०.४१	१०.९२
(ङ) कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	२१२४६५.००	२२४८६९.१०	२५९९२३.४०			

भुक्तानी गर्न बाँकी नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण दायित्व

२.३६ नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण दायित्व आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा रु. २३४ अर्ब १५ करोड ८० लाख रहेकोमा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा रु. २८३ अर्ब ७१ करोड ६ लाख रहेको छ । नेपाल सरकारले समीक्षा वर्षमा ट्रेजरी बिल मार्फत उठाएको रु. ३३ अर्ब सोही अवधिमा भुक्तानी गरेको रु. ३८ अर्ब ६४ करोड ९८ लाख ५० हजार भन्दा कम भएकोले ट्रेजरी बिलको परिमाण अघिल्लो वर्षको रु. ११६ अर्ब ५ करोड ९१ लाखबाट आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को अन्त्यमा रु. ११० अर्ब ४० करोड ९३ लाखमा झरेको छ । गत आर्थिक वर्षमा विकास ऋणपत्र मार्फत रु. ५५ अर्ब आन्तरिक ऋण उठाइएको र भुक्तानी

नभएकोले विकास ऋणपत्रको परिमाणमा वृद्धि भएको छ । त्यसैगरी, अधिल्लो आर्थिक वर्षमा नागरिक बचतपत्र र वैदेशिक रोजगार बचतपत्रमार्फत् उठाइएको रकम सोही अवधिमा भुक्तानी भएको रकमभन्दा बढी रहेकोले यी बचतपत्रको परिमाण पनि गत वर्षको तुलनामा केही मात्रामा बढेको छ । अधिल्लो आर्थिक वर्षमा राष्ट्रिय बचतपत्र निष्कासन नगरिएको तथा भुक्तानी पनि नभएको हुँदा सो बचतपत्रको परिमाण रु. ९० करोड ६५ लाख यथावत रहेको छ ।

तालिका २.५ : नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण दायित्व

(रु. करोडमा)

सि.नं	ऋणपत्रको किसिम	आर्थिक वर्ष २०७१/७२		आर्थिक वर्ष २०७२/७३		आर्थिक वर्ष २०७३/७४		प्रतिशत परिवर्तन	
		रकम	अंश	रकम	अंश	रकम	अंश	२०७२/७३	२०७३/७४
१.	ट्रेजरी बिल	११९८५.८१	६०.९	११६०५.९१	४९.६	११०४०.९३	३८.९२	-३.१७	-४.८७
२.	विकास ऋणपत्र	५७०७.००	२९.०	१०८९०.००	४६.५	१६३९०.००	५७.७७	९०.८२	५०.५१
३.	राष्ट्रिय बचतपत्र	१६५८.६५	८.४	९०.६५	०.४	९०.६५	०.३२	-९४.५३	०.००
४.	नागरिक बचतपत्र	३०५.६१	१.६	७८०.६२	३.३	७९६.५३	२.८१	१५५.४३	२.०४
५.	वैदेशिक रोजगार बचतपत्र	२१.५०	०.१	४८.६२	०.२	५२.९६	०.१९	१२६.१४	८.९३
६.	विशेष ऋणपत्र	०.००	०.०	०.००	०.०	०.००	०.००	०.००	०.००
जम्मा		१९६७८.५७	१००.०	२३४१५.८०	१००.०	२८३७१.०६	१००.०		

नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेका सरकारी ऋणपत्र

२.३७ अधिविकर्ष रकमको सेक्युरिटाइजेशन गर्दा, खुला बजार कारोबार अन्तर्गत सोभै खरिद बोलकबोल गर्दा तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लिएको स्थायी तरलता सुविधाको भुक्तानी गर्न नसक्ने अवस्थामा दोस्रो बजारबाट धितो राखिएको ऋणपत्र खरिद गरेमा तथा बजार निर्माताले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको ऋणपत्र नेपाल राष्ट्र बैंकलाई बिक्री गरेमा वा खरिद गर्न अनुरोध गरेमा नागरिक/राष्ट्रिय/वैदेशिक रोजगार बचतपत्र, विकास ऋणपत्र र ट्रेजरी बिल नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा आउने हुन्छन् । त्यस्तै, मौद्रिक नीति व्यवस्थापनका लागि दोस्रो बजारबाट आवश्यक ट्रेजरी बिल तथा विकास ऋणपत्र सोभै खरिद गर्न सक्ने प्रावधान रहेको हुँदा सो अन्तर्गत पनि ऋणपत्रहरूको स्वामित्व नेपाल राष्ट्र बैंकमा आउने हुन्छ । आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा पनि विगतका वर्षमा भैं नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेका सरकारी ऋणपत्रमध्ये ट्रेजरी बिलको अंश अन्य बचतपत्रको भन्दा उच्च रहेको छ ।

तालिका २.६ : नेपाल राष्ट्र बैंकको स्वामित्वमा रहेका सरकारी ऋणपत्रको विवरण

(रु. करोडमा)

सि.नं.	ऋणपत्रको किसिम	२०७१/७२		२०७२/७३		२०७३/७४		प्रतिशत परिवर्तन	
		रकम	अंश	रकम	अंश	रकम	अंश	२०७२/७३	२०७३/७४
१.	ट्रेजरी बिल	१५४६.८९	९६.६९	१६०९.९९	९८.१२	३०४५.७४	७२.७५	४.०८	८९.१८
२.	विकास ऋणपत्र	०.००	०.००	०.००	०.००	८९४.२०	२१.३६	०.००	८९४.२०
३.	राष्ट्रिय बचतपत्र	२.१४	०.१३	०.१३	०.०१	१८.२४	०.४४	-९३.९३	१३९३०.७७
४.	नागरिक बचतपत्र	५०.७६	३.१७	३०.७६	१.८७	२२७.४७	५.४३	-३९.४१	६३९.६२
५.	वैदेशिकरोजगार बचतपत्र	०	०	०.००१	०.००	१.००	०.०२	०.००	९९९००.००
जम्मा		१५९९.७९	१००	१६४०.८८	१००	४१८६.६५	१००		

बजार निर्माता र बिक्री एजेण्टको लागि इजाजतपत्र तथा निरीक्षण

२.३८ सर्वसाधारणका लागि निष्कासन गरिने सरकारी ऋणपत्रहरूमध्ये नागरिक बचतपत्र र राष्ट्रिय बचतपत्रको प्राथमिक तथा दोस्रो बजार कारोबार र वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको दोस्रो बजार कारोबार गर्न आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि तीन वर्षका लागि ५१ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई बजार निर्माताको र वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको प्राथमिक निष्कासन कार्यका लागि १३ वटा बैंक, वित्तीय संस्था तथा रेमिट्यान्स कम्पनीलाई बिक्री एजेण्टको इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभिने क्रम जारी रहेकाले आर्थिक वर्षको अन्त्यमा बजार निर्माताको संख्या घटेर ३८ पुगेको छ । समीक्षा अवधिमा इजाजतपत्र प्राप्त बजार निर्माताहरू मध्ये केही बजार निर्माताको निरीक्षण गरी अनुशिक्षण दिने कार्य समेत सम्पन्न भएको छ ।

सरकारी ऋणपत्र सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम

- २.३९ सरकारी ऋणपत्रको कारोबारलाई थप प्रभावकारी बनाउनको निमित्त बजार निर्माताका काठमाडौं उपत्यका स्थित केन्द्रीय तथा शाखा कार्यालयका कर्मचारीहरुको सहभागितामा सरकारी ऋणपत्रहरुको प्राथमिक तथा दोस्रो बजार कारोबार सम्बन्धी तीनवटा अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ ।
- २.४० सरकारी ऋणपत्रको कारोबारलाई उपत्यका बाहिर समेत विस्तार गर्ने उद्देश्यले राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभागको आयोजनामा उपत्यका बाहिर केन्द्रीय कार्यालय रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका पदाधिकारीहरुको सहभागितामा एकदिने राष्ट्रऋण तथा मौद्रिक व्यवस्थापनका उपकरणहरु र अनलाइन बोलकबोल प्रणाली विषयक तीनवटा अनुशिक्षण गोष्ठी संचालन गरिएको छ ।
- २.४१ अनलाइन बोलकबोल प्रक्रिया सम्बन्धी जानकारी दिने उद्देश्यले राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभागका कर्मचारीहरुको निमित्त बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रको तालिम हलमा अनलाइन बोलकबोल प्रणाली सम्बन्धी एक दिने अनुशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ ।
- २.४२ समीक्षा वर्षमा काठमाडौं उपत्यका भित्रका गैर-बैंक वित्तीय संस्थाका कर्मचारीहरुको सहभागितामा अनलाइन बोलकबोल प्रणाली सम्बन्धमा दुईवटा अनुशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ ।
- २.४३ वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न नेपाली नागरिकका नेपालमा रहेका घरपरिवारका सदस्यहरुलाई वैदेशिक रोजगार बचतपत्र सम्बन्धी जानकारी प्रदान गरी सोको बिक्री प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले काठमाडौं उपत्यका भित्र र बाहिर गरी नौ स्थानमा अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।
- २.४४ नेपाली नागरिक तथा गैर आवासीय नेपालीहरुलाई वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको बारेमा जानकारी दिने, सो बचतपत्रको बिक्री प्रवर्द्धन गर्ने तथा विदेशमा आर्जित रकम वैधानिक माध्यमबाट नेपाल भित्राउने उद्देश्य अनुरूप बढी संख्यामा नेपालीहरु वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न गन्तव्य मुलुकहरुमध्ये कतारको दोहा र यूएईको दुवईमा वैदेशिक रोजगार बचतपत्र सम्बन्धी जानकारीमूलक कार्यक्रम आयोजना गरिएको छ ।
- २.४५ वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको बिक्री प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुलाई अभिमुखीकरण तालिम दिने नेपाल सरकारको वैदेशिक रोजगार विभागबाट इजाजतपत्र प्राप्त ११६ संस्थाका प्रमुखहरुको सहभागितामा एक दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण (Trainers Training) कार्यक्रम काठमाडौंमा सञ्चालन गरिएको छ ।

राष्ट्र ऋण सम्बन्धी पूर्वाधार

- २.४६ नेपाल राष्ट्र बैंक खुला बजार कारोबार विनियमावली, २०७१ को विनियम १७ बमोजिम प्रदान गरिँदै आएको स्थायी तरलता सुविधा (Standing Liquidity Facility-SLF) सम्बन्धी व्यवस्थालाई थप व्यवस्थित, प्रभावकारी एवम् प्रविधि मैत्री बनाउने उद्देश्यले स्थायी तरलता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- २.४७ राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभागको कामलाई अझ व्यवस्थित, सरल तथा सहज र प्रविधि मैत्री बनाउनका लागि राष्ट्रऋण व्यवस्थापन मार्गदर्शन, २०६० को सट्टामा राष्ट्रऋण व्यवस्थापन मार्गदर्शन, २०७४ स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । यसैगरी, बजार निर्माता सम्बन्धी कार्यविधि, २०७० संशोधन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार, वित्तीय पहुँच विस्तार तथा नियमन

कानूनी सुधार

२.४८ वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐनहरूमध्ये नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ व्यवस्थापिका संसदबाट संशोधन भएका छन् भने बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ खारेज भई बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ लागू भएको छ । यसका अतिरिक्त निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण कोषको स्थापना र संचालन सम्बन्धी ऐन, २०७३ जारी भएको छ । कर्मचारी संचय कोष ऐन, २०१९ मा संशोधन भएको छ । संशोधित ऐनहरूले समस्याग्रस्त संस्थाहरूको फरफारक, वित्तीय क्षेत्रको सुशासन तथा वित्तीय साधनको सुरक्षा एवम् प्रभावकारी परिचालनमा सहयोग पुर्याउने विश्वास लिइएको छ ।

२.४९ विनिमय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ मा समसामयिक सुधार गर्ने उद्देश्यले सरोकारवालाहरू बीच छलफल भइरहेको छ ।

वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति कार्यान्वयन

२.५० नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषदबाट २०७३ पुस २२ मा स्वीकृत भई आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि २०७७/७८ सम्म पाँच वर्षको लागि कार्यान्वयनमा ल्याइएको वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि गठित कार्यान्वयन समितिको संयोजक नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नर रहने तथा उक्त समितिको सचिवालय यस बैंकको संस्थागत योजना विभागमा रहने व्यवस्था भएको छ । उक्त रणनीतिलाई क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लगेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पुँजी वृद्धि

२.५१ आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी वृद्धि गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेपश्चात् यी संस्थाहरूले मर्जर/एक्विजिशन, बोनस, हकप्रद एवम् थप शेयर लगायतका माध्यमबाट पुँजी वृद्धि गर्ने कार्य अगाडि बढाएका छन् । जसअनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी २०७२ असार मसान्तको रु. १४० अर्ब ७९ करोडबाट २०७४ असारमा रु. २२५ अर्ब ३१ करोड पुगेको छ ।

२.५२ २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको प्राथमिक पुँजी र जोखिम भारित सम्पत्तिको अनुपात १३.३५ प्रतिशत तथा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको यस्तो अनुपात क्रमशः १९.४३ प्रतिशत तथा २०.२१ प्रतिशत रहेको छ । २०७३ असारमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूको प्राथमिक पुँजी र जोखिम भारित सम्पत्तिको अनुपात क्रमशः १०.६२ प्रतिशत, १४.४१ प्रतिशत तथा २१.२८ प्रतिशत रहेको थियो ।

निष्क्रिय कर्जा तथा कर्जा/पुँजी तथा निक्षेप अनुपात

२.५३ समीक्षा वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निष्क्रिय कर्जा अनुपात अघिल्लो वर्षको तुलनामा घटेको छ भने पुँजी निक्षेप अनुपात बढेको छ । २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको कुल कर्जामा निष्क्रिय कर्जाको अनुपात १.५४ प्रतिशत रहेको छ । २०७३ असारमा यस्तो अनुपात १.८२ प्रतिशत रहेको थियो । त्यसैगरी, २०७४ असारमा विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूको निष्क्रिय कर्जा अनुपात क्रमशः १.३६ प्रतिशत तथा १३.३७ प्रतिशत रहेको छ । अघिल्लो वर्षको असारमा यस्तो कर्जा क्रमशः १.४८ प्रतिशत र १४.४२ प्रतिशत रहेको थियो । वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा/पुँजी तथा निक्षेप अनुपात २०७३ असारमा ७५.९७ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ असारमा ७९.५७ प्रतिशत पुगेको छ ।

वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम

२.५४ वित्तीय संस्थाहरूको सञ्जाल विस्तारसँगै वित्तीय पहुँच बढ्दै गएको छ । वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका भौगोलिक क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई शाखा खोल्न प्रोत्साहन गरी वित्तीय समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरूप यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तोकिएको १४ जिल्लामा शाखा खोलेमा सदरमुकाममा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकाम भन्दा बाहिर शाखा खोलेमा रु. १ करोडसम्म निर्व्याजी सापटी निश्चित अवधिको लागि उपलब्ध गराउने नीतिगत व्यवस्था समीक्षा अवधिमा पनि यथावत राखिएको छ । त्यसैगरी, लघुवित्त सेवाको पहुँच कम भएका तोकिएका २२ जिल्लामा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाले शाखा खोली वित्तीय सेवाको कार्यक्रम संचालन गरेमा शाखा

- संचालनका लागि रु. ३० लाखसम्म शून्य व्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइने व्यवस्था समेत आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा समेत यथावत राखिएको छ ।
- २.५५ समीक्षा वर्षमा थप ११ वटा लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई वित्तीय कारोबार सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र प्रदान गरिएको छ । नयाँ स्थापना भएका संस्थाहरूमा नुवाकोट जिल्लामा १, कास्की जिल्लामा २, अछाम जिल्लामा १, कैलाली जिल्लामा १, धनकुटा जिल्लामा १, तनहुँ जिल्लामा २, नवलपरासी जिल्लामा १, स्याङ्जा जिल्लामा १ तथा रुपन्देही जिल्लामा १ छन् ।
- २.५६ समीक्षा वर्षमा रुपन्देही जिल्लामा १, सर्लाही जिल्लामा २, तनहुँ जिल्लामा २, नवलपरासी जिल्लामा १, कपिलवस्तु जिल्लामा १, गोरखा जिल्लामा २, काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लामा १ र जाजरकोट जिल्लामा १ गरी ११ वटा प्रस्तावित लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिएको छ । त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा ६ वटा कम्पनीहरूले हायर पर्चेज कर्जा कारोबार गर्ने अनुमतिका लागि निवेदन दिएकोमा तीनवटा कम्पनीहरू अनुमति प्राप्त गर्ने अन्तिम चरणमा रहेका छन् भने बाँकी तीन कम्पनीहरूबाट प्राप्त कागजातहरूको अध्ययन भइरहेको र उक्त कम्पनीहरूको प्रबन्धपत्र तथा नियमावलीमा यस बैंकबाट जारी भएको निर्देशनसँग मेल खाने गरी संशोधन गराइएको छ ।
- २.५७ आर्थिक वर्ष २०७१/७२ को मौद्रिक नीतिमा गैह्र-सरकारी संस्थाहरूलाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी २०७३ असार मसान्तसम्ममा “घ” वर्गको लघुवित्त वित्तीय संस्थामा परिणत भइसक्नु पर्ने व्यवस्था बमोजिम आर्थिक वर्ष २०७२/७३ भित्र “घ” वर्गको लघुवित्त वित्तीय संस्थामा परिणत हुनको लागि २५ वटा संस्थाहरूबाट निवेदन प्राप्त भएको थियो । यद्यपी नेपाल सरकार, कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयबाट जारी कम्पनी निर्देशिका २०७२ को बुँदा नं. ६ बमोजिम संस्था दर्ता ऐन, २०३४ बमोजिम दर्ता भएका संस्था वा साभेदारी फर्म वा प्राइभेट फर्मको छुट्टै कानुनी अस्तित्व नहुने भएकोले त्यस्तो फर्मको नामबाट कम्पनी स्थापना हुन नसक्ने र त्यस्ता फर्महरू कुनै कम्पनीको संस्थापक पनि हुन नसक्ने व्यवस्था रहेकोले गैह्र-सरकारी संस्थाहरू संस्थापक हुन नपाउने व्यवस्थाका कारण ती संस्थाहरूलाई “घ” वर्गमा परिणत गर्ने प्रक्रिया स्थगित गरिएको थियो । सो सन्दर्भमा कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयको मिति २०७३।१०।२८ को पत्रानुसार कम्पनी निर्देशिका, २०७२ को प्रथम संशोधन अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्न इजाजतपत्रप्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरू समेत संस्थापक भई दर्ता भएको कम्पनीको शेयर वा डिवेन्चर नामसारी वा हस्तान्तरणको लागि निर्देशिका संशोधन भएको मितिले २ वर्षमा नबढ्ने गरी समय थप गरेको जानकारी प्राप्त भएको हुनाले त्यस्ता संस्थाहरू “घ” वर्गको संस्थामा परिणत हुने प्रक्रिया सम्बन्धमा यस बैंकको संचालक समितिको मिति २०७३।११।३० मा बसेको बैठकको निर्णय बमोजिम २०७४ चैत मसान्तसम्म सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी “घ” वर्गको संस्थामा परिणत भइसक्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी “घ” वर्गको संस्थामा परिणत हुन निवेदन दिएका संस्थाहरूको संख्या २५ रहेको छ ।
- २.५८ वित्तीय पहुँच बढाउन यस बैंकले शाखारहित बैंकिङ्ग सेवालाई प्राथमिकता दिँदै आएको छ । ग्रामिण क्षेत्रहरूमा POT (Point of Transaction) मेशिन एवम् मोबाईल बैंकिङ्गको माध्यमबाट शाखारहित बैंकिङ्ग सेवा सञ्चालनका लागि बैंकहरूको प्राविधिक तथा व्यावहारिक पक्षहरूको समेत अनुगमन गरी यस बैंकले स्वीकृति प्रदान गर्ने गरेको छ । २०७४ असार मसान्तसम्ममा कुल १००८ स्थानमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस्तो सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । समीक्षा अवधिमा कुल १९६ स्थानमा शाखा रहित बैंकिङ्ग सेवा प्रदान गर्न स्वीकृति प्रदान गरिएको छ । साथै, नेपाल एसबीआई बैंक लिमिटेडलाई नेपालकै पहिलो यान्त्रिक शाखा In-touch Outlet सञ्चालन गर्ने स्वीकृति प्रदान गरिएको र हाल उक्त सेवा सञ्चालनमा आइसकेको छ ।
- २.५९ समीक्षा वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उल्लेख्य रूपले शाखा विस्तार गरेका छन् । २०७३ असार मसान्तसम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शाखा संख्या ४२७२ रहेकोमा समीक्षा अवधिमा उक्त संख्या बढेर ४९६८ पुगेको छ । यसबाट प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था शाखाबाट औसतमा करिब ५६१० जनसंख्याले सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ । यस अवधिमा “क”, “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूमा निक्षेप खाता संख्या करिब १ करोड ९७ लाख र ऋणी संख्या करिब १२ लाख १६ हजार रहेका छन् ।

तालिका २.७ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शाखाहरु

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	२०७१	२०७२	२०७३	२०७४
वाणिज्य बैंकहरुको शाखा	१५४७	१६७२	१८६९	२२७४
विकास बैंकहरुको शाखा	८१८	८०८	८५२	७६९
वित्त कम्पनीहरुको शाखा	२३९	२४२	१७५	१३०
लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरुको शाखा	८२६	१११६	१३७६	१८९५
जम्मा शाखा संख्या	३४३०	३८३८	४२७२	५०६८
निक्षेप खाता संख्या (लाखमा)	१३१.३०	१४९.३५	१६८.३६	१९७.५४
ऋणी संख्या (हजारमा)	९४०	१०३३	१०९७	१२१६
शाखारहित बैकिङ्ग केन्द्रको संख्या			८१२	१००८

२.६० समीक्षा वर्षमा सात वटा प्रदेशका ७५३ वटा स्थानीय तहमध्ये २९७ स्थानीय तहमा मात्र वाणिज्य बैंकको सञ्जाल पुगेको छ ।

तालिका २.८ : प्रदेश अनुसार स्थानीय तहमा वाणिज्य बैंकको सञ्जाल (२०७४ असार)

प्रदेश	स्थानीय तहको संख्या	वाणिज्य बैंकको सञ्जाल पुगेका स्थानीय तहहरु
एक	१३७	५८
दुई	१३६	४७
तीन	११९	५८
चार	७७	३२
पाँच	१३३	६४
छः	६३	११
सात	८८	२७
जम्मा	७५३	२९७

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु एक आपसमा गाभ्ने गाभिने तथा प्राप्ति सम्बन्धी कार्य

२.६१ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई एकआपसमा गाभ्ने गाभिन तथा एकले अर्कोलाई प्राप्ति गर्न प्रोत्साहित गर्ने यस बैंकको नीतिगत व्यवस्थालाई आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा पनि निरन्तरता दिइएको छ । “बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने वा गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८ (प्रथम संशोधन २०६९)” र “बैंक तथा वित्तीय संस्था प्राप्ति (एक्विजिशन) सम्बन्धी विनियमावली, २०७०” खारेज गरी यस बैंकको सञ्चालक समितिको मिति २०७३/०५/१८ को बैठकबाट स्वीकृत भई “बैंक तथा वित्तीय संस्था एक आपसमा गाभ्ने गाभिने तथा प्राप्ति (एक्विजिशन) सम्बन्धी विनियमावली, २०७३” लागू गरिएको छ ।

२.६२ समीक्षा वर्षमा कुल ६३ वटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु एक-आपसमा गाभ्ने गाभिने (मर्जर) तथा प्राप्ति (एक्विजिशन) प्रक्रियामा सामेल भई २४ वटा संस्था कायम भएका छन् । समीक्षा वर्षमा गाभ्ने गाभिने (मर्जर) तथा प्राप्ति (एक्विजिशन) मार्फत् ३९ वटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुको अनुमतिपत्र खारेज भएको छ, जसमध्ये ३० वटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु एक आपसमा गाभ्ने गाभिने (मर्जर) प्रक्रियामा सामेल भई १३ वटा संस्था कायम भएका र ३३ वटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरु प्राप्ति (एक्विजिशन) प्रक्रियामा सामेल भई ११ वटा संस्था कायम भएका छन् । समीक्षा अवधिमा गाभ्ने गाभिने (मर्जर) मार्फत् १७ वटा र प्राप्ति (एक्विजिशन) मार्फत् २२ वटा इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुको अनुमतिपत्र खारेज भएको छ ।

तालिका २.९ : एक-आपसमा मर्ज/प्राप्ति भएका संस्थाहरु

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	२०६८ सम्म	२०६८/६९	२०६९/७०	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
वाणिज्य बैंक	२	२	३	४	२	८	१२
विकास बैंक	१	६	१२	६	१२	१३	३७
वित्त कम्पनी	६	७	१२	८	६	७	१४
लघुवित्त वित्तीय संस्था		-	-	-	५	०	०
जम्मा मर्ज/प्राप्ति भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	९	१५	२७	१८	२५	२८	६३
मर्ज/प्राप्ति पछि बनेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु	४	७	११	८	९	११	२४

शून्य ब्याजदर कर्जा

- २.६३ यस बैंकबाट “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तोकिएको १४ जिल्लामा शाखा खोलेमा सदरमुकाममा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकाम भन्दा बाहिर शाखा खोलेमा रु. १ करोडसम्म निर्व्याजी सापटी निश्चित अवधिको लागि उपलब्ध गराउने नीतिगत व्यवस्था अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा कर्जा प्रदान भएको छैन ।
- २.६४ यसैगरी लघुवित्त सेवाको पहुँच कम भएको तोकिएका २२ जिल्लामा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाले शाखा खोली वित्तीय सेवाको कार्यक्रम संचालन गरेमा शाखा संचालनका लागि रु. ३० लाखसम्म शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइने व्यवस्था अन्तर्गत एनएमवी माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेडले ओखलढुंगा, भोजपुर, रुकुम जिल्लामा १/१ वटा र खोटाङ्ग जिल्लामा २ वटा शाखा कार्यालय गरी जम्मा ५ वटा शाखा कार्यालय खोले वापत रु. १ करोड ५० लाख, स्वदेशी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडले रोल्पा, अछाम, सोलुखुम्बु र भोजपुर जिल्लामा १/१ वटा गरी जम्मा ४ शाखा कार्यालय खोले वापत रु. १ करोड २० लाख, चौतारी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.ले सल्यान जिल्लामा २ वटा र रोल्पा जिल्लामा १ वटा गरी जम्मा ३ वटा शाखा खोले वापत रु. ९० लाख, नेपाल एग्रो माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेडले सल्यान जिल्लामा ३ वटा र रोल्पा जिल्लामा १ वटा गरी जम्मा ४ वटा शाखा खोले वापत रु. १ करोड २० लाख, स्वावलम्बन लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेडले रसुवा जिल्लामा १ वटा शाखा खोले वापत रु. ३० लाख, विजय लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेडले ओखलढुङ्गा जिल्लामा २ वटा, सल्यान, र जाजरकोट जिल्लामा १/१ वटा गरी जम्मा ४ वटा शाखा खोले वापत रु. १ करोड २० लाख, महिला सहयात्रा माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था लि.ले रोल्पा जिल्लामा २ वटा, सल्यान र रुकुम जिल्लामा १/१ वटा गरी जम्मा ४ वटा शाखा खोले वापत रु. १ करोड २० लाख, मेरो माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेडले अछाम, रुकुम, सल्यान, रोल्पा र रसुवा जिल्लामा १/१ वटा शाखा गरी जम्मा ५ वटा शाखा खोले वापत रु. १ करोड ५० लाख र किसान माइक्रोफाइनान्स वित्तीय संस्था लि. ले जुम्ला, जाजरकोट, बाजुरा, बैतडी र सल्यान जिल्लामा १/१ वटा शाखा गरी जम्मा ५ वटा शाखा खोले वापत रु. १ करोड ५० लाख शून्य ब्याजदरमा कर्जा प्रदान गरिएको छ ।

पुनरकर्जा सुविधा

- २.६५ यस बैंकबाट प्रदान गरिने पुनरकर्जा दरमा कटौती गरिनुका साथै प्रक्रियागत सरलीकरण गरिएकोले पुनरकर्जा सुविधाको उपयोग उल्लेख्य रूपमा बढेको छ । समीक्षा अवधिमा १३ वटा वाणिज्य बैंक, २ वटा विकास बैंक तथा ८ वटा वित्त कम्पनीहरूलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ प्रवाहित असल कर्जाको धितोमा रु. १३ अर्ब ७८ करोड २० लाख बराबरको साधारण पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएको छ भने अघिल्लो आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा ३ वटा वाणिज्य बैंकहरू तथा १ वित्त कम्पनीलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ प्रवाहित असल कर्जाको धितोमा रु. ७ अर्ब ६० करोड बराबरको साधारण पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएको थियो ।
- २.६६ समीक्षा वर्षमा ५ वटा वाणिज्य बैंकहरूलाई रु. ८२ करोड ८७ लाख निर्यात पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्ष रु. १ अर्ब ३० करोडको निर्यात पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराइएको थियो । भूकम्पबाट प्रभावित घरपरिवारलाई आवासीय घर पुनर्निर्माणका लागि प्रदान गरिने पुनरकर्जा कार्यविधि बमोजिम समीक्षा अवधिसम्ममा १७ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रु. ७९ करोड ९० लाख पुनरकर्जा उपलब्ध गराइएको छ । अघिल्लो आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा ७ वटा वाणिज्य बैंक र १ वित्त कम्पनी गरी जम्मा ८ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रु. ५ करोड ९० लाख पुनरकर्जा यो शीर्षकमा प्रदान गरिएको थियो ।

गुनासो व्यवस्थापन समिति (Grievance Management Committee) को गठन तथा काम कारबाही

- २.६७ बैंक तथा ऋणीबीचको कारोबारमा कुनै पनि पक्षलाई मर्का पर्न गएमा त्यस्तो मर्काको सुनुवाइको लागि नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषदको मिति २०६३/८/२९ को निर्णयानुसार डेप्युटी गभर्नरको संयोजकत्वमा अर्थ मन्त्रालयको प्रतिनिधि र बैंकर्स संघको अध्यक्ष सदस्यको रूपमा रहने तथा उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधि पर्यवेक्षकको रूपमा रहने गरी गुनासो व्यवस्थापन समितिको गठन भएको हो । समीक्षा वर्षमा १०३ वटा गुनासा तथा उजुरीहरू परेकोमा गुनासो व्यवस्थापन समितिमा ३३ गुनासाहरूको सुनुवाइ भइसकेको छ भने बाँकी उजुरीका सम्बन्धमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग आवश्यक पत्राचार भई

निवेदक तथा सम्बन्धित पक्षसँग समन्वय गरी समाधान गर्न पहल भइरहको छ। यसैगरी, समीक्षा अवधिमा अनौपचारिक रूपमा (लिखित माध्यमबाट बाहेक) प्राप्त करिब ४०० उजुरीहरूको सम्बोधन गरिएको छ।

गुनासो व्यवस्थापन

२.६८ समितिमा विशेष गरी कर्जाको समयावधि थप गर्ने, प्रक्रिया नपुऱ्याई धितोमा राखिएको सम्पत्ति लिलामी गरिएकोले लिलामी रोक्ने, तेस्रो पक्षले कर्जा अपचलन गरी धितो फुकुवा नगरेकोले सो फुकुवा गर्ने तथा कालोसूचीमा समावेश गराउने तथा हटाउने लगायतका विषयमा निवेदन पर्ने गरेका छन्। यस्ता गुनासोहरू उपर ऋणी तथा बैंक दुवै पक्षलाई समितिमा उपस्थित गराई आपसी समझदारी कायम गराउने र समितिबाट सो सम्बन्धमा भएका निर्णय जानकारी तथा कार्यान्वयन गराउने गरिएको छ। यस बैंकमा गठन गरिएको सो ईकाइको क्रियाकलापबाट बैंक र ऋणी बीचमा उत्पन्न भएका समस्यालाई समाधान गर्न सघाउ पुग्नको साथै, बैंकिङ्ग एवम् वित्तीय क्षेत्रमा देखिएको कर्जा सम्बन्धी समस्यालाई न्यूनीकरण गर्नमा समेत सघाउ पुग्न गएको छ।

खाता रोक्का, राहदानी जफत लगायतका कारबाही

२.६९ समीक्षा अवधिमा नेपाल प्रहरीको विभिन्न अनुसन्धान कार्यालयहरू, आन्तरिक राजस्व कार्यालय तथा करदाता सेवा कार्यालयहरू र अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको अनुरोधमा विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेका कुल ७८५ वटा खाताहरू फुकुवा तथा रोक्का गरिएको छ।

रुग्ण उद्योग पुनरकर्जा

२.७० रुग्ण उद्योगको पुनरुत्थानको लागि सहूलियत प्रदान गर्न यस बैंकबाट रुग्ण उद्योगलाई प्रदान गरिएको असल कर्जाको धितो सुरक्षणमा वार्षिक १ प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने र यस प्रकारको पुनरकर्जा सुविधा उपयोग गर्दाको अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ऋणीबाट वार्षिक ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ। साथै, रुग्ण उद्योगका सम्बन्धमा वित्तीय क्षेत्रबाट हुन सक्ने सुविधा सम्बन्धी कार्यविधि, २०७० स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको छ।

विपन्न वर्ग कर्जा

२.७१ “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो कुल कर्जाको क्रमशः ५ प्रतिशत, ४.५ प्रतिशत र ४ प्रतिशत कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाहित गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ। २०७४ असार मसान्तसम्म वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो कुल कर्जाको ६.० प्रतिशत (रु. ९२ अर्ब ४९ करोड), विकास बैंकले ९.१ प्रतिशत (रु. १६ अर्ब ६० करोड) र वित्त कम्पनीहरूले ५.२ प्रतिशत (रु. २ अर्ब २० करोड) कर्जा विपन्न वर्गतर्फ प्रवाह गरेका छन्। यस अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लगानीमा रहेको कुल कर्जाको ६.३ प्रतिशत (रु. १११ अर्ब २९ करोड) कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरेका छन्।

NFRS कार्यान्वयन

२.७२ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा सहज तथा मितव्ययी रूपमा Nepal Financial Reporting Standard (NFRS) कार्यान्वयन गर्न तथा सो कार्यान्वयनको क्रममा आवश्यक समन्वयकारी भूमिका खेल्न यस बैंकका गैर-कार्यकारी सञ्चालकको संयोजकत्वमा एक उच्चस्तरीय NFRS Oversight Committee गठन गरिएको छ। साथै, यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी निर्देशन र NFRS बीच सामन्जस्यता (Harmonisation) कायम गर्न विद्यमान निर्देशन संशोधन गर्नुपर्ने आवश्यक विषयहरू समावेश गरी नयाँ निर्देशनको मस्यौदा तयार पार्न एक कार्यदल गठन गरिएको छ।

वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन

२.७३ यसै बैंकले नियमित रूपमा वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन (Financial Stability Report) प्रकाशन गर्ने गरेको छ। सोही क्रममा २०७३ असार महिनाको तथ्याङ्कमा आधारित वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन (Financial Stability Report) को नवौँ अंक स्वीकृतिको चरणमा रहेको छ।

बासेल-३ का प्रावधानहरूको कार्यान्वयन

२.७४ बासेल-३ का प्रावधानहरूलाई आवश्यकता र औचित्यका आधारमा क्रमशः कार्यान्वयन गर्दै लैजाने यस बैंकको नीति अनुसार नेपालका वाणिज्य बैंकहरूमा बासेल-३ मा आधारित Capital Adequacy Framework, २०१५ यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरूलाई २०७३ पुसदेखि पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने गरी लागू भएको छ। बासेल-३ को प्रावधान मध्ये Liquidity coverage ratio, Net stable funding ratio र Systemically Important Financial Institution (SIFI) Measures सन् २०१९ सम्ममा लागू हुने व्यवस्था छ।

लेखापरीक्षक/लेखापरीक्षण गर्ने संस्था एवम् व्यवसायिक विशेषज्ञको सूची खारेज

२.७५ साविकको बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ६० को उपदफा (२) को प्रयोजनको लागि यस बैंकले नेपाल चार्डर्ड एकाउन्टेन्टस् संस्थाबाट पेश भएको लेखापरीक्षकको सूची वार्षिक रूपमा प्रकाशित गर्दै आएको तथा उक्त ऐनको दफा १३ को प्रयोजनको लागि यस बैंकबाट प्रकाशित हुँदै आएकोमा बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ मा लेखापरीक्षकको सूची तथा व्यावसायिक विशेषज्ञहरूको सूची कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था नरहेकोले यस बैंकबाट प्रकाशित गरिएको लेखापरिक्षक तथा व्यावसायिक विशेषज्ञहरूको सूची खारेज गरिएको छ।

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष तथा लघु वित्त सम्बन्धी परियोजना

ग्रामीण स्वावलम्बन कोष

२.७६ नेपाल सरकार र यस बैंकको संयुक्त पहल तथा पुँजीगत सहयोगमा सहकारी संस्था तथा गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई थोक कर्जा उपलब्ध गराउने गरी वि.सं. २०४७ सालमा स्थापित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषमा हालसम्ममा नेपाल सरकारबाट जम्मा रू. ५४ करोड र नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रू. २५ करोड ३४ लाख प्राप्त भई कुल रू. ७९ करोड ३४ लाख पुगेको छ। बदलिँदो परिप्रेक्ष्यमा ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको उद्देश्य अनुरूप लगानीको दायरालाई अभै फराकिलो बनाई समसामयिक बनाउने उद्देश्यले ग्रामीण स्वावलम्बन कोष संचालन निर्देशिका, २०६९ तयार गरी वि.सं. २०६९ फागुन २ गतेबाट लागू गरिएको छ। कोषले आफूसँग आवद्ध संस्थाहरूलाई सम्बन्धित संस्थाहरूको प्राथमिक पूँजी (शेयर पूँजी,साधारण जगेडा र नाफा रकम) को पहिलो कर्जामा २० गुणासम्म, दोश्रो र तेश्रो कर्जाको हकमा १५ गुणासम्म हुने गरी पहिलो पटक रू. २५ लाख, दोस्रो पटक रू. ३० लाख र तेश्रो पटक रू. ३५ लाखसम्मको कर्जा किस्ताबन्दीमा उपलब्ध गराउँदै आएको छ। कोषबाट विपन्न वर्गको आर्थिक/सामाजिक उत्थानका लागि प्रति सदस्य बढीमा रू. ९० हजारसम्म सहकारी/गैर-सरकारी संस्थाहरू मार्फत् लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था रहेको छ। सामूहिक लघुउद्यम परियोजना कर्जा अन्तर्गत दोस्रो पटकको कर्जा सदुपयोग गरी राम्रो ख्याती कमाएका ऋणी सदस्यले सामूहिक रूपमा कुनै लघुउद्यम संचालन गर्न चाहेमा यस्तो सामूहिक परियोजनाका लागि प्रति परियोजना रू. १ लाख ५० हजारसम्म कर्जा उपलब्ध गराउन सकिने व्यवस्था समेत रहेको छ। यसैगरी, आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि दीर्घकालीन पूँजीको आवश्यकता पर्ने व्यवसायहरू खासगरी चिया, अलैची, कोल्डस्टोरका लागि आवश्यक पर्ने पूँजीको व्यवस्था गर्न कृषि विकास बैंक र लघुवित्त सम्बन्धी कार्य गर्ने विकास बैंकहरूलाई कोषबाट थोक कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था समेत गरिएको छ।

तालिका २.१० : ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कारोबार विवरण

स.नं.	विवरण	२०७१ असार	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ असार
१	कर्जा वितरण भएको जिल्ला संख्या	६८	६८	७०	७०
२	कर्जा वितरित संस्था संख्या	९४०	१०२४	११०४	११६५
३	लाभान्वित परिवार संख्या	४६०८१	४९२४५	५५,३०४	५८,८३०
४	वितरित कर्जा रकम (रू. हजारमा)	१५२३३००	१७००६००	२,००,०७,३८	२,२९,८३,६९
५	असुल भएको कर्जा रकम (रू. हजारमा)	९१३०००	११६५०००	१,४४,४३,१५	१,६९,६५,७४
६	लगानीमा रहिरहेको कर्जा रकम (रू. हजारमा)	६९०४००	५३५६००	५५,६९,५३	६०,९७,८७
७	भाखा नाघेको कर्जा (असुल हुनुपर्ने रकमको प्रतिशत)	३.६७	५.३८	४.६६	४.६४
८	कर्जा असुली (प्रतिशत)	९६.३३	९४.६२	९५.३४	९५.३६

२.७७ २०७४ असार मसान्तसम्ममा कोषले ११११ वटा सहकारी संस्था र ५३ वटा गैर-सरकारी संस्था गरी ११६४ वटा संस्थाहरूलाई रू. २ अर्ब २९ करोड ८३ लाख ६१ हजार ऋण लगानी गरेकोमा रू. १ अर्ब ६९ करोड ६५ लाख ७४ हजार असुली भई रू. ६० करोड १७ लाख ८७ हजार लगानीमा रहिरहेको छ। सोही अवधिसम्ममा दीर्घकालीन ऋणतर्फ जम्मा रू. १५ करोड ९२ लाख लगानी गरिएकोमा रू. १२ करोड ८६ लाख ३८ हजार असुली भई रू. ३ करोड ५ लाख ६२ हजार लगानीमा रहिरहेको छ। हाल उक्त दीर्घकालीन कर्जा रकम कृषि विकास बैंक लिमिटेडमा मात्र लगानीमा रहिरहेको छ।

तालिका २.११ : ग्रामीण स्वावलम्बन कोषको कर्जा प्रवाह स्थिति (२०७४ असार मसान्त)

विवरण	गैर-सरकारी संस्था	सहकारी संस्था	कृषि विकास बैंक	जम्मा
कर्जा प्रवाह				
(क) संस्था संख्या	५३	११११	१	११६५
(ख) साँवा रकम (रू. हजारमा)	२,२४,७६	२,११,६६,८५	१५,९२,००	२,२९,८३,६१
(ग) लाभान्वित परिवार संख्या	४०,०४	५,४८,२६	०	५,८८,३०
कर्जा असुली				
(क) साँवा रकम (रू. हजारमा)	२,०४,५७	१,५४,७४,७९	१२,८६,३८	१,६९,६५,७४
(ख) व्याज रकम (रू. हजारमा)	२७,६१	१८,६०,०८	०	१८,८७,६९
लगानीमा रहिरहेको				
(क) संस्था संख्या	१५	३८९	१	४०५
(ख) साँवा रकम (रू. हजारमा)	२०,१९	५६,९२,०६	३,०५,६२	६०,१७,८७
भाखा नाघेको				
(क) संस्था संख्या	१५	११०	०	१२५
(ख) साँवा रकम (रू. हजारमा)	२०,१९	८,०५,४०	०	८,२५,५९

२.७८ देशका ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका सहकारी तथा गैर-सरकारी संस्थाहरूको पहुँच कोषसम्म पुऱ्याउने उद्देश्यले विभिन्न गोष्ठी तथा कार्यक्रम संचालन गरी प्रचार प्रसारको कामलाई समेत निरन्तरता दिइएको छ।

लघुवित्त सम्बन्धी परियोजना

२.७९ नेपाल सरकार र नेपाल राष्ट्र बैंकबीच भएको सहायक ऋण सम्झौता बमोजिम निश्चित समयावधिमा भुक्तानी हुने गरी विभिन्न परियोजनाहरू संचालन गरिएका थिए। ग्रामीण महिलाको लागि उत्पादन कर्जा कार्यक्रम (२० वर्ष), महिलाको लागि लघु कर्जा कार्यक्रम (२५ वर्ष), तेस्रो पशु विकास कार्यक्रम (२७ वर्ष), पश्चिम तराई गरिवी निवारण आयोजना (३६ वर्ष) र सामुदायिक भूमिगत जल सिंचाई सेक्टर आयोजना (३६ वर्ष) जस्ता कार्यक्रमहरूको लागि विभिन्न मितिमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त भएको साँवा रकम रू. ८३ करोड ६ लाख ९७ हजार लगानीबाट कार्यक्रमहरू संचालन भई हाल लगानी सम्बन्धी कार्य समाप्त भइसकेको छ। उक्त कार्यक्रमहरूमा लगानी गरिएको रकममध्ये रू. ७८ करोड २६ लाख २४ हजार असुल भई हाल करिब रू. ४ करोड ८० लाख ७३ हजार लगानीमा रहिरहेको छ। नेपाल सरकारलाई भुक्तानी दिन बाँकी सावाँ रकम रू. ३८ करोड ८० लाख ७९ हजार रहेको छ। त्यसैगरी, २०७४ असार मसान्त सम्ममा एशियाली विकास बैंक, मन्िलाको अनुदान सहयोगमा सञ्चालनमा रहेको Raising Income of Small and Medium Farmer's Project (RISMFP) बाट प्राप्त सहायता रकम रू. १६ करोड ४६ लाख ४९ हजार रकम मध्ये रू. ६ करोड ३४ लाख ९० हजार मध्य तथा सुदूर-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रको १० जिल्लामा रहेका कृषक समूह, सहकारी संस्था, कृषि उद्यमी र कृषि बजार समितिलाई लगानी गरिएको छ।

२.८० ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय पहुँचको माध्यमद्वारा दीगो आर्थिक विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने गरी जर्मनको German Financial Cooperation with Nepal को Sustainable Economic Development in Rural Areas विषयक कार्यक्रमको लागि सम्पन्न Financial Agreement अन्तर्गत 7 million Euros को Confirmation of Implementation Modalities/ Request for proposal as selection Mode for PFI's/ Financing and Separate Agreements मा ३० जुन २०१६ मा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा संयोजन गर्न अर्थ मन्त्रालय अन्तर्गत रहि नेपाल राष्ट्र बैंकले Onlending Agent को रूपमा कार्य गर्ने गरी सहमति भएको छ।

- २.८१ यस बैंकले विगतदेखि नै CICTAB, APRACA, Alliance for Financial Inclusion (AFI), Child and Youth Finance International (CYFI), World Bank, ADB, UNDP, UNCDF, UNICEF, Save The Children, Danida, DFID लगायतका विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय निकाय तथा मञ्चहरूमा आवद्ध भई वित्तीय पहुँच, वित्तीय साक्षरता, वित्तीय समावेशीकरण, ग्रामीण वित्त, लघु वित्त, कृषि विकास, ग्रामीण वित्त, लघुउद्यम आदि क्षेत्रको विकासका लागि विभिन्न परियोजना तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्दै आएको छ।
- २.८२ नेपाल सरकार र डेनमार्क सरकारबीच UNNATI-Inclusive Growth Program कार्यान्वयनमा ल्याउने सम्बन्धमा भएको द्विपक्षीय सम्झौता बमोजिम यस बैंकसँगको सहकार्यमा संयुक्त राष्ट्र संघीय पूँजी विकास कोष (UNCDF) को सहयोगमा सन् २०१४-१८ का लागि उन्नती वित्तीय सेवाको पहुँच (Access to Finance-A2F) कार्यक्रम संचालनमा ल्याइएको छ। पूर्वाञ्चलका ७ पहाडी जिल्लाहरू ईलाम, पाँचथर, तेह्रथुम, भोजपुर, धनकुटा, ताप्लेजुङ्ग र संखुवासभामा मूलतः डेरी, अदुवा, अलैंची र अर्थोडक्स चिया खेतीमा संलग्न करिब १ लाख ५० हजार साना किसानहरूलाई कृषि मूल्य-श्रृंखला (Agricultural Value Chain) मा सहयोग पुग्ने गरी त्यस क्षेत्रमा कार्यरत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमार्फत वित्तीय सेवा उपलब्ध गराउने र १ लाख ग्राहकहरूलाई शाखारहित बैंकिङ्ग र मोबाइल वित्तीय सेवा उपलब्ध गराउने लक्ष्य लिइएको यस परियोजनाको कुल सहायता रकम करिब ९.४ मिलियन अमेरिकी डलर रहेको छ।
- २.८३ वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी विषयलाई नीतिगत रूपमा सम्बोधन गर्न यस बैंकले राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीति, २०७३ को मस्यौदा तर्जुमा गरी स्वीकृतिका लागि नेपाल सरकार समक्ष पठाइएको छ।
- २.८४ उन्नती वित्तीय पहुँच आयोजना कै अंगको रूपमा UNCDF को सहयोगमा नेपालमा Making Access Possible (MAP) कार्यक्रम समेत संचालनमा रहेको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत सन् २०१४ मा वित्तीय समावेशीकरणको अवस्थाका बारेमा राष्ट्रिय स्तरको सर्वेक्षण (Finiscope Survey, 2014) भई सोको नतिजा समेत सार्वजनिक भएको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत हाल माग पक्षीय र आपूर्ति पक्षीय अध्ययनको आधारमा वित्तीय समावेशीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय मार्ग चित्र (Financial Inclusion Roadmap) निर्धारण गर्ने कार्य भइरहेको छ।
- २.८५ उन्नती वित्तीय पहुँच आयोजना अन्तर्गत नेपालमा डिजिटल वित्तीय सेवा सम्बन्धी कार्यक्रम (Mobile Money for the Poor- MM4P) समेत संचालनमा रहेको छ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको भुक्तानी प्रणाली विभागलाई Retail Payment को क्षेत्रमा सहयोग गर्ने तथा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा e-mapping को कार्य गर्ने जस्ता कार्यहरू अगाडी बढिरहेका छन्।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण

बैंक सुपरिवेक्षण

- २.८६ यस बैंकले नियमित रूपमा गर्ने समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण कार्य (Corporate Level On-site Inspection) अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा १९ वटा वाणिज्य बैंकहरूको जोखिममा आधारित निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ। अघिल्लो आर्थिक वर्षबाट शुरु गरिएको अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमको जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण विधि अनुरूप नै वाणिज्य बैंकहरूको सुपरीवेक्षण कार्य सम्पादन गर्दै प्राप्त कैफियतहरूलाई सुधार गराउने तथा बैंकहरूको मूल्याङ्कन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ।
- २.८७ नियमित समष्टिगत स्थलगत निरीक्षणका अतिरिक्त आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा यस बैंकमा विभिन्न निकायहरूबाट प्राप्त उजुरी एवम् गुनासो लगायतका विषयमा आधारित भई विभिन्न बैंकहरूमा विशेष निरीक्षण टोलीद्वारा कुल १८ वटा विशेष स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरिनुका साथै यस्तै प्रकृतिका ८१ वटा उजुरीहरूको सम्बन्धमा आवश्यक कागजात यस बैंकमा भिकाई छानविन तथा निरीक्षण समेत गरिएको छ।
- २.८८ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न गर्नु अघि वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्नुपूर्व यस बैंकबाट स्वीकृति लिनुपर्ने प्रावधान अनुसार आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वित्तीय विवरणको आधारमा २८ वटै वाणिज्य बैंकहरूलाई वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृत प्रदान गरिएको छ। यसरी वित्तीय विवरण प्रकाशनको लागि स्वीकृति दिँदा यस बैंकबाट भएको स्थलगत तथा गैर-स्थलगत निरीक्षणबाट औल्याइएका

कमीकमजोरी एवम् वाह्य लेखापरीक्षकले कैफियत जनाएका विषयहरूमा सुधार गर्दै नदोहोच्याउनका लागि समेत बैंकहरूलाई निर्देशन दिइएको छ ।

- २.८९ यस बैंकबाट सम्पन्न भएका समष्टिगत, विशेष तथा लक्षित स्थलगत निरीक्षण तथा गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षणको आधारमा तयार गरिएको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेखित कैफियतहरू तथा उक्त कैफियतहरू सच्याउन दिइएका निर्देशनहरूको पालनाको स्थिति सम्बन्धमा नियमित अनुगमन गर्ने कार्य गरिएको छ ।
- २.९० स्वस्थ बैकिङ्ग पद्धतिको विकासद्वारा वित्तीय स्थायित्व कायम गर्नको निमित्त CAELS Rating, CAMELS Rating, पूर्व चेतावनी संकेतहरू (Early Warning Signals), वाणिज्य बैंकहरूको जोखिम विवरण (Risk Profile) आदि तयार गरी भावी दिनमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा समस्या नहोस् भन्ने उद्देश्यले समयमै सचेत गराउने प्रक्रियालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
- २.९१ तरलतासम्बन्धी समस्यालाई समयमै पहिचान गर्दै यसको समुचित व्यवस्थापनका लागि गैर-स्थलगत इकाई अन्तर्गत खडा गरिएको अनुगमन डेस्क मार्फत् बैकिङ्ग क्षेत्रमा रहेको तरलतालाई दैनिक तथा नियमित अन्तरालमा मापन तथा अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ ।
- २.९२ बैंकहरूले पाक्षिक रूपमा कायम राख्नुपर्ने अनिवार्य नगद मौज्जात तथा मासिक रूपले कायम गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपातको अनुगमन गर्ने कार्य जारी राखिएको छ । उक्त अनुपातलाई वाञ्छितस्तरमा कायम नगर्ने बैंकहरूलाई हर्जाना लगाउने व्यवस्था भए बमोजिम गत आर्थिक वर्षमा कुल ५ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई जरिवाना गरिएको भएतापनि आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा सो कारणले कुनैपनि वाणिज्य बैंकलाई हर्जाना लगाउन परेको छैन ।

तालिका २.१२ : हर्जाना सम्बन्धी विवरण

(न्यूनतम अनिवार्य मौज्जात र वैधानिक तरलता अनुपात कायम नगर्ने)

बैंक तथा वित्तीय संस्था	२०७१/७२		२०७२/७३		२०७३/७४	
	संख्या	रु.	संख्या	रु.	संख्या	रु.
“क”	-	-	१	१,६५,६६७१२	-	-
“ख”	३	९,४६४।५४	३	१२,८५,३६३।१०	-	-
“ग”	-	-	१	७,०४५।७७	१	३२,७४७।८८
कुल रकम	३	९,४६४।५४	५	१४,५६,०७५।९९	१	३२,७४७।८८

- २.९३ विपन्न वर्गमा प्रवाह हुने कर्जाको निर्दिष्ट वर्गसम्म पहुँच पुऱ्याउन यस प्रकारको कर्जा प्रवाह भए/नभएको अनुगमन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । गत आर्थिक वर्षमा ८ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई तोकिएको अनुपातमा विपन्न वर्ग कर्जा प्रवाह नगरेकोले जरिवाना गरिएकोमा समीक्षा वर्षमा भने सबै वाणिज्य बैंकले तोकिएको अनुपातमा विपन्न वर्ग कर्जा प्रवाह गरेका छन् ।

तालिका २.१३ : हर्जाना सम्बन्धी विवरण

(लक्ष्य अनुसार विपन्न वर्ग कर्जा प्रवाह नगर्ने)

बैंक तथा वित्तीय संस्था	२०७१/७२		२०७२/७३		२०७३/७४	
	संख्या	रु.	संख्या	रु.	संख्या	रु.
“क”	१	१७५२१०१।४३	१	१,१५,२६,६६१।२८	-	-
“ख”	४	२७५००८५।२५	२	१,८९,९२१।८०	-	-
“ग”	४	५६,८८,६९३।५६	५	११,२६,४४५।००	-	-
कुल रकम	९	१०९९०८००।२४	८	१,२८,४३,०२८।०८	-	-

- २.९४ अर्थतन्त्रको एकै क्षेत्र तथा प्रयोजनमा बैंकहरूले प्रवाह गर्ने कर्जामा रहेको अधिकेन्द्रत जोखिमको अनुगमन गर्ने कार्यलाई पनि निरन्तरता दिइएको छ ।
- २.९५ वाणिज्य बैंकहरूको निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणबाट प्राप्त नतिजा एवम् वित्तीय स्थितिको विश्लेषण सहित समसामयिक विषयहरू समेटिएको आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वार्षिक बैंक सुपरिवेक्षण प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको छ ।

- २.९६ यस बैंकले अन्य देशका केन्द्रीय बैंकहरूसँग सुपरिवेक्षकीय सूचना तथा सहयोग आदान-प्रदान गर्दै सुपरिवेक्षकीय कार्यालाई थप मजबुत बनाउन आपसी सहयोग विस्तारका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिएको छ। सुपरिवेक्षण अधिकारीहरू बीच पारस्परिक सहयोग र सम्बन्ध विस्तार गर्ने तथा सुपरिवेक्षकीय जानकारी आदान-प्रदान गर्ने उद्देश्यले मिति २०७३ माघ २७ मा नेपाल राष्ट्र बैंक तथा पाकिस्तानको केन्द्रीय बैंक स्टेट बैंक अफ पाकिस्तानबीच सहमतिपत्र (Memorandum of Understanding-MOU) मा हस्ताक्षर भएको छ। यस अघि भारतको केन्द्रीय बैंक रिजर्व बैंक अफ इण्डिया, चीनको चाइना बैंकिङ्ग रेगुलेटरी कमिसन तथा बंगलादेशको केन्द्रीय बैंक बंगलादेश बैंकसँग यस किसिमको सम्झौता गरिसकिएको छ।
- २.९७ समीक्षा अवधिमा AML/CFT तथा यस बैंकले दिएको निर्देशनको उल्लंघनको सम्बन्धमा ३ वटा वाणिज्य बैंकहरूलाई ४ पटक स्पष्टीकरण सोधिएको छ भने एउटा वाणिज्य बैंकलाई ध्यानाकर्षण गराइएको छ।

विकास बैंक सुपरिवेक्षण

- २.९८ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को लागि जारी भएको मौद्रिक नीतिबाट राष्ट्रियस्तरका 'ख' वर्ग विकास बैंकलाई समेत BASEL II को Framework लागू गरिएको छ।
- २.९९ आधार दर (Base Rate) को अवधारणा 'क' वर्गका वित्तीय संस्थाबाट क्रमशः अन्य वित्तीय संस्थाहरूमा समेत लागू गर्दै लैजाने सन्दर्भमा 'ख' वर्गका वित्तीय संस्थाहरूमा आधार व्याजदरको नियमित अनुगमन गरिएको छ।
- २.१०० यस बैंकबाट जारी गरिएको दबाव परीक्षण (Stress Testing) सम्बन्धी मार्गदर्शनका आधारमा राष्ट्रियस्तरका "ख" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले गर्ने गरेको दबाव परीक्षण (Stress Testing) को नियमित अनुगमन गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीति मार्फत क्षेत्रीयस्तरका विकास बैंकहरूलाई समेत दबाव परीक्षण (Stress Testing) क्रमशः लागू गर्दै जाने कार्ययोजना बमोजिम क्षेत्रीयस्तरका विकास बैंकहरूबाट समेत तथ्यांक प्राप्त गरी सो कार्यको थालनी गरिएको छ।
- २.१०१ प्रत्येक वर्ष कम्तीमा एक पटक "ख" वर्गका विकास बैंकहरूको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गर्ने गरी योजनावद्ध कार्यक्रम अगाडि बढाइएको छ। समीक्षा वर्षमा ४३ वटा "ख" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको समष्टिगत स्थलगत निरीक्षण, १३ वटा विशेष तथा आकस्मिक निरीक्षण र १ अनुगमन निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ।
- २.१०२ आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वित्तीय विवरण लेखापरीक्षण गराई यस बैंकमा स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने विकास बैंकहरूमध्ये राष्ट्रियस्तरका २२, १० जिल्लास्तरका ९, ३ जिल्लास्तरका २५ र १ जिल्लास्तरका ९ गरी जम्मा ६५ वटा "ख" वर्गका विकास बैंकहरूको वित्तीय विवरण स्वीकृत गरी वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न सहमति गरिएको थियो। साथै, ५ वटा वित्तीय संस्थाको नगद लाभांश (Cash Dividend) र ४५ वटा संस्थाहरूलाई बोनस शेयर (Stock Dividend) वितरण गर्न स्वीकृति प्रदान गरिएको छ।
- २.१०३ "ख" वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको नियमित रूपमा गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण गर्ने गरिएको छ। आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को चौथो त्रयमास अवधि र २०७३/७४ को प्रथम, दोस्रो र तेस्रो त्रयमास अवधिको गैरस्थलगत सुपरिवेक्षण प्रतिवेदन तयार गरी विकास बैंकहरूको प्रमुख वित्तीय परिसूचकहरू र विकास बैंकको वार्षिक प्रतिवेदन २०७२/७३ तयार गरी सार्वजनिक जानकारीका लागि बैंकको वेबसाइटमा राखिएको छ।
- २.१०४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को असार मसान्तसम्ममा 'ख' वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको नियमित रूपमा वैधानिक तरलता अनुपात विवरणको अनुगमन गर्दा सबै संस्थाहरूले यस बैंकले तोके बमोजिमको वैधानिक तरलता अनुपात कायम गरेको देखिएको छ।
- २.१०५ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को असार मसान्तसम्ममा 'ख' वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको नियमित रूपमा अनिवार्य नगद मौज्जात विवरण र विपन्न वर्गमा प्रवाह गरेको कर्जाको अनुगमन गर्दा सबै संस्थाहरूले यस बैंकले तोके बमोजिमको अनुपात कायम गरेको देखिएको छ।

वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण

- २.१०६ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा २५ वटा वित्त कम्पनीहरूको स्थलगत निरीक्षण, ५ वटा वित्त कम्पनीहरूको विशेष निरीक्षण तथा ४ वटा वित्त कम्पनीहरूको अनुगमन निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ ।
- २.१०७ समीक्षा वर्षमा २८ वटा वित्त कम्पनीहरूलाई वार्षिक वित्तीय विवरण प्रकाशन गर्न स्वीकृति दिइएको छ ।
- २.१०८ समीक्षा वर्षमा ९ वटा वित्त कम्पनीहरू मर्जर/एक्वीजिसनमा जानुका साथै दुईवटा समस्याग्रस्तबाट फुकुवा भई २०७४ असार मसान्तमा २१ वटा वित्त कम्पनीहरू नियमित रूपमा संचालन भइरहेका तथा ७ वित्त कम्पनीहरू समस्याग्रस्त रहेका छन् ।

तालिका २.१४ : वित्त कम्पनीहरूको प्रमुख परिसूचकहरू (२०७४ असार)

(क)	कुल चुक्ता पुँजी	रु. ८ अर्ब १९ करोड ९१ लाख ९३ हजार
(ख)	कुल निक्षेप	रु. ५० अर्ब ६ करोड ४८ लाख १ हजार
(ग)	कुल कर्जा	रु. ४३ अर्ब ८८ करोड ५२ लाख ४३ हजार
(घ)	उत्पादनशिल क्षेत्र कर्जा	रु. ५ अर्ब ६८ करोड ६५ लाख ४२ हजार (१२.९६ प्रतिशत)
(ङ)	विपन्न वर्ग कर्जा	रु. २ अर्ब १८ करोड ६८ लाख ७ हजार (५.५१ प्रतिशत)
(च)	कुल रियल स्टेट कर्जा	रु. ३ अर्ब ५९ करोड ७३ लाख ४२ हजार (८.२० प्रतिशत)
(छ)	निस्कृत कर्जा	३.०८ प्रतिशत
(ज)	कुल कर्जा/कुल निक्षेप र प्राथमिक पुँजी	७२.१३ प्रतिशत
(झ)	कर्जा/निक्षेप अनुपात	८७.६५ प्रतिशत
(ञ)	तरल सम्पत्ति/कुल निक्षेप	३४.६४ प्रतिशत

लघु वित्त संस्था सुपरिवेक्षण

- २.१०९ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा यस बैंकले ४१ वटा लघु वित्त विकास बैंकहरू, १ राष्ट्रिय सहकारी विकास बैंक, ८ वटा सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्थाहरू र ८ वटा वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गरेको छ । यसै अवधिमा ३ वटा लघु वित्त संस्थाहरूको विशेष निरीक्षण सम्पन्न गरिएको छ ।

समस्याग्रस्त बैंक तथा वित्तीय संस्था रिजोलुसन

- २.११० नेपाल राष्ट्र बैंकले समस्याग्रस्त घोषणा गरेका १६ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमध्ये पाँचवटा संस्थाहरू (नेपाल विकास बैंक, सम्भ्रना फाइनेन्स लिमिटेड, गोरखा विकास बैंक, युनाइटेड विकास बैंक र हिमालयन फाइनेन्स लिमिटेड) खारेजी/मर्जर/ प्राप्ति लगायतका विधिबाट रिजोलुसन भएका/हुने प्रक्रियामा रहेका छन् ।
- २.१११ जनरल फाइनेन्स लिमिटेड र अरुण फाइनेन्स लिमिटेड आ.व. २०७३/७४ मा समस्याग्रस्तबाट मुक्त भई नियमित रूपमा कारोबार गरिरहेका छन् ।
- २.११२ २०७४ असार मसान्तमा समस्याग्रस्त रहेका नौ वटा संस्थाहरूमध्ये दुई वटा “ख” वर्गका विकास बैंकहरू र सात वटा “ग” वर्गका वित्त कम्पनीहरू छन् ।
- २.११३ समस्याग्रस्त नौ वटा संस्थाहरूको २०७४ असार मसान्तको अपरिष्कृत वित्तीय विवरण अनुसार कुल निक्षेप रु. २ अर्ब २६ करोड र कुल कर्जा रु. ५ अर्ब ५५ करोड रहेको छ । यी संस्थाहरू समस्याग्रस्त हुँदाको वखत कुल निक्षेप रु.१० अर्ब ६३ करोड र कुल कर्जा रु. १३ अर्ब ३५ करोड रहेको थियो ।
- २.११४ हाल बाँकी रहेका नौ वटा समस्याग्रस्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू मध्ये ६ संस्थाहरूमा नयाँ लगानीकर्ताहरू (चार वटामा संस्थापक शेयर नयाँ लगानीकर्ताहरूको नाममा नामसारी भइसकेको र दुइवटा संस्थाको नामसारी हुने प्रक्रियामा रहेको) ले लगानी गरेका छन् । बाँकी ३ संस्थामध्ये क्रिष्टल फाइनेन्स लिमिटेड र नेपाल शेयर मार्केट्स एण्ड फाइनेन्स लिमिटेडको हकमा सम्मानित अदालतमा

मुद्रा विचाराधीन अवस्थामा रहेको छ भने नारायणी डेभलपमेण्ट बैंकमा हाल नयाँ लगानीकर्ताहरु र व्यवस्थापनबीच संस्था सुधारको लागि विभिन्न चरणमा छलफल भइरहेको छ ।

- २.११५ सम्बन्धित सरोकारवाला तथा सर्वसाधारणको जानकारीको लागि समस्याग्रस्त घोषणा गरिएका संस्थाहरुको त्रैमासिक रुपमा वित्तीय परिसूचकहरु तयार गरी यस बैंकको वेवसाईटमा अद्यावधिक गर्ने गरिएको छ ।
- २.११६ समस्याग्रस्त संस्थाहरुको नियमित अनुगमन गर्न तथा संस्था सुधारको कार्यलाई तदारुकताका साथ अगाडि बढाउने सन्दर्भमा सबै समस्याग्रस्त संस्थाहरुको नियमित रुपमा सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने गरिएको छ । त्यस्तै गरी आवश्यकता अनुसार संस्थाको संचालक समिति र नयाँ लगानीकर्ताहरूसंग छलफल गरी संस्था सुधार गर्ने कार्यलाई केन्द्रविन्दुमा राखी कार्य गर्ने गरिएको छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

- २.११७ नेपालका संघ संस्था तथा कम्पनीहरुले भारतबाट परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी हुने गरी Software खरिद गर्नु परेमा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर १५,००० (पन्ध्र हजार) सम्मको Software एल.सी. मार्फत् निश्चित प्रक्रिया पुरा गरी आयात गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.११८ परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खाता हुने नेपालीले आफ्नो खाताबाट वस्तु तथा सेवा खरिद गर्ने प्रयोजनका लागि वार्षिक अमेरिकी डलर १५ हजारसम्म भुक्तानी दिनसक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.११९ नगद परिवर्त्य विदेशी मुद्राको मागलाई दृष्टिगत गरी खरिद दर मात्र प्रकाशन हुँदै आएका स्वीडिस क्रोनर, डेनिस क्रोनर, हङकङ डलर, कुवेती दिनार र बहराइन दिनार समेत समावेश गरी कायम हुन आएका विदेशी मुद्राहरुको प्रचलित व्यवस्था बमोजिम खरिद तथा बिक्री दर दुबै तोकिएको खरिद/बिक्री गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१२० स्वीडेनको केन्द्रीय बैंक The Riksbank ले ३ अक्टोबर २०१६ भन्दा अगाडि जारी गरेका २००१ सिरिजका स्वीडीस क्रोनर १०० र ५०० दरका नोटहरु चलनचल्तीबाट हटाउन जानकारी गराइएकोले उक्त नोटहरु समेत २०७४ जेठ २८ गतेभित्र यस बैंकमा सट्टी गर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१२१ भारत बाहेक तेस्रो मुलुकहरुबाट ड्राफ्ट-टी.टी.को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एक पटकमा बढीमा अमेरिकी डलर ४० हजार बराबरसम्मको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी दिन पाइने व्यवस्था रहेकोमा सो सीमामा वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ५० हजार कायम गरिएको छ ।
- २.१२२ परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा (भारत बाहेक) अन्य मुलुकहरुबाट गरिने वस्तु तथा सेवा (लिज समेत) आयात गर्दाको हकमा **अमेरिकी डलर ५०,०००-** (पचास हजार मात्र) वा सो बराबरको परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भन्दा बढी रकमको आयात गर्ने भएमा पनि बैंक ग्यारेण्टी आवश्यक पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१२३ रेमिट्यान्स कार्ड जारी गर्ने विप्रेषण कम्पनी, प्रिन्सिपल कम्पनी भई कारोबार गर्ने विप्रेषण कम्पनी र विदेशस्थित प्रिन्सिपल कम्पनीको एजेन्ट भई विप्रेषणको कारोबार गर्ने कम्पनीहरुले २०७४ असार मसान्तसम्ममा क्रमशः रु. २५ करोड, रु. १० करोड र रु. २ करोड न्युनतम चुक्ता पुँजी कायम गरिसक्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१२४ परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खरिद सम्बन्धी कारोबार गर्ने संस्थाहरु र भारतीय रुपैयाँ खरिद/बिक्री र परिवर्त्य विदेशी मुद्राको खरिद सम्बन्धी दुबै कारोबार गर्ने संस्थाहरुको लागि २०७४ असार मसान्तसम्ममा क्रमशः रु. १५ लाख र रु. २० लाख चुक्ता पुँजी कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको थियो ।
- २.१२५ कुनै फर्म, कम्पनी तथा संस्थामा कार्यरत तेस्रो मुलुकका विदेशी नागरिकहरुले रोजगारदातासँग गरेको करारमा उल्लिखित तलब भत्ता तथा अन्य सुविधा वापतको रकममा प्रचलित कानून बमोजिम कर कट्टी पश्चात हुन आउने रकमको बढीमा ७५ (पचहत्तर) प्रतिशत सम्म परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा तोकिएका कागजातका आधारमा सम्बन्धित मुलुकमा पठाउन सकिने व्यवस्था गरिएको छ । सञ्चयकोष र अवकास कोषमा जम्मा भएको रकमको हकमा नियमानुसार लाग्ने कर कट्टा गरी पाउने पुरै रकम पठाउन सकिने र यस्तो रकम बढीमा मासिक अमेरिकी डलर ३ हजारका दरले वार्षिक अमेरिकी डलर ३६ हजारसम्म भुक्तानी गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।

- २.१२६ नेपालका फर्म, कम्पनी तथा संघ संस्थाहरूले मालवस्तु आयात तथा निर्यात गर्दा प्रयोग गरिने भारतीय बन्दरगाहहरूको सम्बन्धमा यस बैंकबाट जारी इ.प्रा.परिपत्र संख्या ५८० को बुँदा १(४) मा संशोधन गरी प्रतीतपत्र मार्फत भारतीय बन्दरगाह कोलकाता/हल्दिया तथा विशाखापतनम हुँदै सामान आयात गर्न सकिने भन्सार नाकाहरू तोकिएको छ ।
- २.१२७ भारत सरकार तथा भारतीय रिजर्व बैंकले भा.रु. ५०० र १००० दरका नोटहरू ८ नोभेम्बर २०१६ देखि चलनचल्तीबाट हटाएको हुँदा त्यस्ता भा.रु. ५०० र १००० दरका नोटहरू खरिद विक्री तथा सटही नगर्ने/नगराउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१२८ सुन आयात तथा विक्री व्यवस्था सम्बन्धमा जारी गरिएको “सुन आयात तथा विक्री वितरण कार्यविधि, २०६८” मा थप व्यवस्था गरी सुन आयात गर्दा Identified specific bar अंकित तथा शुद्ध सुन अर्थात् ९९.९९ सुन आयात गर्नु पर्ने, १००, २००, ५०० ग्राम र १ के.जी. सम्मका परिमाणमा सुन आयात गरी विक्री वितरण गर्नु पर्ने, बैंकहरूले सुनचाँदी व्यवसायीहरूलाई सुन विक्री गर्दा प्रदान गर्ने विजक/रसिदमा सुनको शुद्धता, ब्राण्ड, पहिचान नम्बर/सि.नं.(Identified No.) उल्लेख गर्नुपर्ने र एउटा व्यवसायीले एक संघ/महासंघबाट मात्र सुनको सिफारिश लिन पाउने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१२९ नगद अमेरिकी डलरको व्यवस्थापन गर्न वाणिज्य बैंकहरू आफैले नगद अमेरिकी डलर नयाँ नोट (Fresh Note) मात्र आयात गरी विक्री गर्न सक्ने, ग्राहकबाट नगद अमेरिकी डलर विक्री गर्दा Cash Handling Charge वापत प्रति अमेरिकी डलर अधिकतम ३० पैसा सम्म लिन सक्ने र डलर माग गर्न आउने ग्राहकलाई सकेसम्म बैंकिङ्ग उपकरण मार्फत् सटही दिन प्रोत्साहन गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१३० यस बैंकबाट जारी “सुन आयात तथा विक्री वितरण कार्यविधि, २०६८” को परिच्छेद २ को दफा ४ मा भएको दैनिक १५ (पन्ध्र) किलोग्राम सुन आयात गर्न सकिने व्यवस्थालाई वृद्धि गरी दैनिक आयात गर्न सकिने सुनको परिमाण २० (बीस) किलोग्राम कायम गरिएको छ ।
- २.१३१ विदेशबाट सामान आयात गर्ने व्यापारिक फर्म/कम्पनीले प्रतीतपत्र मार्फत् आयात हुने सामानको लागि प्रचलित व्यवस्था बमोजिम परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गर्नुपर्ने रकमसम्मको लागि बढीमा ९० दिनसम्म सम्बन्धित बैंकसंग २०७४ बैशाख मसान्तसम्म विदेशी मुद्रामा Loan Book गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१३२ विप्रेषण कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था, रेमिटान्स कम्पनी, सटही कारोबार गर्ने मनिचेन्जर, विदेशी विनिमयको कारोबार गर्ने होटल, ट्राभल्स, ट्रेकिङ्ग, कार्गो लगायतका निकायहरूले आफूले गरेको विदेशी विनिमय कारोबारको मासिक विवरण तथा कागजात बुझाउने व्यवस्था रहेकोमा सो कार्यलाई सरलीकृत र व्यवस्थित बनाउने उद्देश्यले यही २०७४ बैशाखदेखिको त्यस्तो विवरण अनिवार्य रूपमा Online Reporting का माध्यमबाट मात्र पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
- २.१३३ रेमिटान्स कारोबार गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्था र रेमिटान्स कम्पनीहरूले २०७४ साल साउनबाट रु. २ लाखभन्दा बढी विप्रेषण वापतको रकम भुक्तानी गर्दा अनिवार्य रूपमा बैंक खाता वा चेक मार्फत् गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
- २.१३४ विदेशी विनिमय नियमित गर्ने सन्दर्भमा विभिन्न मितिमा जारी गरिएका ई.प्रा. परिपत्र संख्या ३८१ देखि ६६८ सम्मका परिपत्रहरूमध्ये कायम रहेका परिपत्रहरूलाई परिमार्जन र समायोजन गरी तथा विदेशी विनिमयका सम्बन्धमा यस बैंक तथा नेपाल सरकारबाट विभिन्न मितिमा जारी गरिएका सार्वजनिक सूचनाहरूलाई समेत समावेश गरी तयार गरिएको “विदेशी विनिमय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य निकायहरूलाई जारी गरिएको एकिकृत परिपत्र-२०७४” जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- २.१३५ कार्डको प्रयोग बढ्दै गएको र विदेशी पर्यटकहरूले पनि त्यस्ता कार्ड ल्याई सोबाट नेपाली रुपैयाँमा सटही लिँदा मनिचेन्जरहरूले पनि Point of Sale (PoS) मार्फत् कार्डबाट सटही दिन सक्ने व्यवस्थाका सम्बन्धमा अध्ययन गर्न कमिटि गठन भई प्राविधिक र व्यवहारिक पक्षको बारेमा अध्ययन भइरहेको छ ।
- २.१३६ केही फर्म, कम्पनी, उद्योगले सम्बन्धित सरकारी निकायबाट स्वीकृति लिई तर यस बैंकको पूर्व स्वीकृति नलिई विदेशी लगानी वापतको विदेशी मुद्रा भित्र्याउने गरेको र केही फर्म, कम्पनी, उद्योगले यस बैंकबाट स्वीकृति लिई विदेशी लगानी भित्र्याइसकेको तर हालसम्म पनि यस बैंकमा लेखाङ्कन नगराएकोले

त्यस्ता सम्बन्धित फर्म, कम्पनी, उद्योगलाई तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरी विदेशी लगानी भित्र्याउनु पूर्व यस बैंकको स्वीकृति लिन र भित्र्याइसकेको विदेशी लगानीको हकमा प्रक्रिया पूरा गरी अनिवार्य रुपमा लेखाङ्कन गराउन सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको छ ।

- २.१३७ नेपालमा स्थापित कुनै पनि उद्योग, कम्पनी, वा संस्थाले वैदेशिक ऋण लिनका लागि सम्बन्धित सरकारी निकायबाट स्वीकृति प्राप्त गरी यस बैंकबाट समेत सोको स्वीकृति प्राप्त गरेको अवस्थामा सो ऋण लिन धितोपत्र सुरक्षण राख्नुपरेमा तथा व्यक्तिगत जमानी दिनुपरेमा सोसँग सम्बन्धित सम्भौता समेत सम्बन्धित सरकारी निकायबाट स्वीकृति प्राप्त भएको अवस्थामा यस बैंकबाट समेत तोकिएको शर्तहरूको पालना गर्ने गरी स्वीकृति प्रदान गर्न सकिने नीतिगत व्यवस्था गरी सूचना प्रकाशन गरिएको छ ।
- २.१३८ विदेशी लगानी समेतमा विकास गरिने परियोजनाहरूको हकमा नेपाल सरकार, लगानी बोर्डबाट राष्ट्रिय गौरवको योजना भनी तोकिएको वा लगानी बोर्डबाट स्वीकृति प्राप्त विदेशी लगानीमा देशभित्र संचालन हुने परियोजनाहरूमा सम्भाव्यता अध्ययन, भौगर्भिक अन्वेषण, सर्भे र डिजाइनका लागि विदेशी लगानीकर्ताकै देशमा खर्च भएको रकम तोकिएका शर्तहरू पूरा गरी निवेदन गरेको अवस्थामा पूँजीकृत गरी वैदेशिक लगानीको रुपमा गणना गर्न दिन सकिने व्यवस्था गरी सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको छ ।
- २.१३९ यस बैंकबाट इजाजत लिएर मात्र विदेशी विनिमयको कारोबार गर्न सकिने स्पष्ट व्यवस्था रहेको र हालसम्म नेपालमा Bitcoin लाई मुद्राको रुपमा कानूनी मान्यता प्राप्त नभएको अवस्थामा यदाकदा केही व्यक्तिहरूले इन्टरनेटका माध्यमबाट Bitcoin सम्बन्धी कारोबार गरिरहेको भन्ने बुझिन आएकोले नेपालमा Bitcoin सम्बन्धी कारोबार पूर्ण रुपमा गैर कानूनी रहेको विषयमा सार्वजनिक सूचना जारी गरिएको छ ।
- २.१४० २०७४ असार मसान्तसम्म होटल १२३, ट्रेकिङ्ग ११७०, ट्राभल एजेन्सी ७०८, मनिचेन्जरहरू ४०२, रेमिट्यान्स कम्पनी ५२, वाणिज्य बैंक २८, विकास बैंक ८, वित्त कम्पनी २, NCHL १, विदेशी एयरलाइन्सका जि.एस.ए/पि.एस.ए.तर्फ ६१, कार्गो कुरियरतर्फ ५४ वटा र अन्य विभिन्न संघ/संस्थातर्फ २१ वटा समेत गरी जम्मा २६३० वटा संस्थाहरूले विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न स्वीकृति लिएका छन् ।
- २.१४१ विदेशी मुद्रा कारोबार गर्न इजाजतपत्र प्राप्त फर्म, कम्पनी वा संस्थाहरू (बैंक तथा वित्तीय संस्था बाहेक) मध्ये आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा उपत्यकाभित्र मनिचेन्जर १४५, होटल ४९, ट्रेकिङ्ग १०, रेमिट्यान्स कम्पनी ४ र उपत्यका बाहिरका मनिचेन्जर १८ समेत जम्मा २२६ वटा संस्थाहरूको नियमित निरीक्षण भएको छ । सो मध्ये १२ वटा मनिचेन्जर र ५ वटा होटललाई नगद जरिवाना गरिएको छ भने जरिवानाबाट रु. ४ लाख ३० हजार असुली भएको छ ।
- २.१४२ विदेशी विनिमय लगानी सम्बन्धी निर्देशिका, २०६६ को पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गरिएको छ ।

तालिका २.१५ : विदेशी मुद्रा कारोबार गर्न इजाजतप्राप्त फर्म, कम्पनी वा संस्थाहरू
(बैंक तथा वित्तीय संस्था बाहेक)

विवरण	२०७१ असार	२०७२ असार	२०७३ असार	२०७४ असार
विप्रेषण सम्बन्धी कार्य गर्ने फर्म वा कम्पनी	४७	४९	४९	५२
मनिचेन्जर	३३६	४३१	४०३	४०२
होटल	३२०	३२९	१६२	१२३
ट्रेकिङ्ग	१५११	१६६०	१११३	११७०
ट्राभल एजेन्सी	१६७०	१७४४	८१९	७०८
विदेशी एयरलाइन्स	५४	५९	३२	६१
कार्गो कुरियर	३०१	३०५	५७	५४
अन्य संघ संस्थाहरू	७३	७९	४३	२१
जम्मा	४३१२	४६५६	२६७८	२५९१*

* बैंक तथा वित्तीय संस्था ३८ र एक NCHL बाहेक

मुद्रा व्यवस्थापन

- २.१४३ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा रु. १००० दरको २० करोड थान, रु. १०० दरको १२ करोड थान, रु. ५० दरको १५ करोड थान र रु. २० दरको ५ करोड ५० लाख थान नोटहरु छपाई भई बैंकको ढुकुटीमा दाखिला भइसकेको छ । साथै, रु. ५ दरको नोट २६ करोड थान छपाईको लागि China Banknote Printing and Minting Corporation, China सँग र रु. १० दरको २४ करोड थान छपाईको लागि Oberthur Fiduciaire, France सँग सम्झौता भए बमोजिमका नोटहरु छपाई भई आउने क्रम प्रारम्भ भइसकेको छ ।
- २.१४४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा विभिन्न दरका निम्नानुसारका नोटहरु ३८ करोड २१ लाख ५० हजार थान (रु. ८९ अर्ब ४ करोड २ लाख) चलनचल्तीको लागि निष्काशन भएको छ भने नोट छपाई खर्च रु. ९३ करोड ८७ लाख भएको छ ।

तालिका २.१६ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा स्टकबाट निष्काशित नोटको विवरण

दर (रु.)	थान (लाखमा)	रकम रु. (करोडमा)
५	६९४.५०	३४.७२
१०	६०२.००	६०.२०
२०	३३३.००	६६.६०
५०	५०६.००	२५३.००
१००	७७४.५०	७७४.५०
५००	२८०.००	१,४००.००
१०००	६३१.५०	६,३१५.००
जम्मा	३,८२१.५०	८,९०४.०२

- २.१४५ २०७४ असार मसान्तमा चलनचल्तीमा रहेको कुल नोट रु. ४३० अर्ब ९९ करोड रहेको छ । यो २०७३ असार मसान्तसम्म चलनचल्तीमा रहेका विभिन्न दरका रु. ३८६ अर्ब १६ करोड नोटको तुलनामा ११.६१ प्रतिशतले बढी हो । निष्काशित नोटको लागि सुरक्षण वापत विदेशी मुद्राहरु र विदेशी सुरक्षणपत्र राख्ने गरिएको छ । २०७४ असार मसान्तसम्ममा चलनचल्तीमा रहेको नोटको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका २.१७ : चलनचल्तीमा रहेको नोटको विवरण (२०७४ असार मसान्तसम्म)

दर (रु.)	चलनचल्तीमा रहेका नोट (थान लाखमा)	रकम (रु. करोडमा)	प्रतिशत
१	१,६११.११	१६.११	०.०४
२	९२८.५४	१८.५७	०.०४
५	४,३६८.२७	२१८.४१	०.५१
१०	३,३४४.२६	३३४.४३	०.७८
२०	१,९८०.६६	३९६.१३	०.९२
२५	२२.९८	५.७५	०.०१
५०	१,४७९.२४	७३९.६२	१.७२
१००	१,५२५.४५	१,५२५.४५	३.५४
२५०	३.५०	८.७५	०.०२
५००	१,९०२.२७	९,५११.३५	२२.०७
१०००	३,०३२.४४	३०,३२४.४३	७०.३६
जम्मा	२०,१९८.७२	४३,०९९.००	१००.००

- २.१४६ नेपालभरि नेपाली मुद्राको आपूर्ति व्यवस्था सरल, सहज र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वय गर्न र नेपाल सरकारको साधारण र पूँजीगत खर्चका लागि आवश्यक पर्ने रकम यस बैंकको काठमाडौं उपत्यकामा १, काठमाडौं उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरुमा ७, राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडका ४३ र नेपाल बैंक लिमिटेडका २४ वटा शाखा कार्यालयहरु समेत गरी ७५ वटा नोटकोषहरु मार्फत् नेपाली नोटको आपूर्ति गर्ने र चलनचल्तीमा पठाउन योग्य नभएका नोटहरु यस बैंकमा खिच्ने कार्य हुँदै आएको छ । आर्थिक वर्ष २०७४/७५ देखि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक क्रमशः भूपा जिल्लाको दमक र सुनसरी जिल्लाको धरानमा गरी २ वटा नोटकोष थप भएकोले कुल नोटकोष संख्या ७७ पुगेको छ । नोटकोषमा तोकिएको वीमाडू

रकमभन्दा बढी रकम जम्मा हुन आएमा यस बैंकले आफ्नै खर्चमा बढी जम्मा भएको रकम फिर्ता ल्याउने र नोटकोषमा रकम कम भएमा पठाउने व्यवस्था गर्दै आएको छ । वाणिज्य बैंकहरूका अतिरिक्त विगत केही समय यताबाट राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरू र वित्त कम्पनीहरूलाई समेत नोटकोष कारोबारमा आवद्ध गरिएको छ । साथै, नोटकोष कारोबारमा देखिने समस्याहरूलाई निराकरण गर्ने उद्देश्यले विद्यमान संचालन व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउन नोटकोष कारोबारमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई सहभागी गराई गोष्ठीहरू संचालन गर्नुका साथै समय समयमा नोटकोषहरूको निरीक्षण तथा अनुगमनबाट प्राप्त कैफियतहरूलाई सुधार गर्न समेत लगाइएको छ ।

२.१४७ सुकिला नोटहरू मात्र बजारमा प्रचलनमा ल्याउने उद्देश्य बमोजिम सफा नोट नीति कार्यान्वयन प्रक्रियालाई आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा पनि निरन्तरता दिइनुका साथै सर्वसाधारणलाई जानकारी दिने उद्देश्यले उपत्यका बाहिर ३ स्थानमा र उपत्यकाभित्र १ स्थानमा अन्तरक्रियात्मक गोष्ठी संचालन गरिएको छ । आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि लागू गरिएको सफा नोट नीतिलाई अभ्र प्रभावकारी बनाउन मिति २०७३/०१/१२ मा नयाँ परिपत्र जारी गरी नोटको पाकेटमा स्टिच नलगाउन, केरमेट नगर्न तथा जथाभावी च्यात्ने कार्य नगर्न/नगराउन निर्देशन दिइएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले निक्षेप तथा भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्दा उक्त परिपत्रको पालना भए गरे/नगरेको बारे नियमित निरीक्षण गरी आवश्यक निर्देशन दिने गरिएको छ । नोटलाई सुरक्षित साथ प्रयोगमा ल्याउने तथा भुत्रा, मैला नोटलाई प्रचलनमा नल्याउने बारे सरोकारवाला तथा सर्वसाधारणलाई जानकारी दिने उद्देश्य अनुरूप सूचनाहरू नेपाल राष्ट्र बैंकको वेवसाइटमा राख्ने गरिएको छ ।

२.१४८ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एवम् सर्वसाधारणसँग रहेका भुत्रा, मैला र च्यातिएका तथा चलनचल्तीमा पठाउन अयोग्य नोटहरू २०७३ साउनदेखि २०७४ असार मसान्तसम्ममा विभिन्न दरका गरी निम्न बमोजिम रु. २५ अर्ब ७५ करोड ४२ लाख बराबर नोटहरू जलान गरिएको छ । शुरु मितिदेखि २०७४ असार मसान्तसम्ममा जलान गरिएका त्यस्ता चलनचल्तीमा ल्याउन अयोग्य र भुत्रा नोटहरूको कुल रकम रु. ३६१ अर्ब ४० करोड ४१ लाख रहेको छ ।

तालिका २.१८ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा चलनचल्तीमा पठाउन अयोग्य नोटहरू जलान गरेको विवरण

दर (रु.)	जलानमा पठाएको (थान लाखमा)	रकम (रु. करोडमा)
१	१.००	०.०१
२	१.७०	०.०४
५	३५३.८३	१७.६९
१०	३६२.६५	३६.२७
२०	३१८.०२	६३.६०
२५	०.०९	०.०२
५०	२८५.४४	१४२.७२
१००	४०२.०५	४०२.०५
२५०	०.०८	०.२०
५००	४१.७४	२०८.७०
१०००	१७०.४१	१,७०४.१२
जम्मा	१,९३७.०१	२,५७५.४२

जनशक्ति व्यवस्थापन

२.१४९ बैंकमा प्रशासनतर्फ १०११ र प्राविधिकतर्फ ११४ गरी कुल ११२५ जना कर्मचारीहरू कार्यरत रहेका छन् । यसरी कार्यरत कुल जनशक्तिमध्ये तहगत रूपमा हेर्दा अधिकृततर्फ ६५९, सहायकतर्फ ३२४ र श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगीतर्फ १४२ जना रहेका देखिन्छन् । कार्यरत कर्मचारीहरूको अनुपातिक विवरणतर्फ आर्थिक वर्षको अन्त्यमा अधिकृत स्तरका कर्मचारीको सहायक तथा कार्यालय सहयोगी कर्मचारी बीचको अनुपात १:०.७० कायम हुन आएको छ । अधिल्लो वर्ष यस्तो अनुपात १:०.७२ रहेको थियो । त्यसैगरी, वि.सं. २०७४ असार मसान्तसम्ममा सुरक्षातर्फ ८४ जना, स्वास्थ्यतर्फ ११, इन्जिनियरतर्फ २, सव-

इन्जिनियरतर्फ २, चालकतर्फ ६ र अन्य (यस बैंकबाट सेवानिवृत्त कर्मचारीहरूमध्येबाट) २१ गरी जम्मा १२६ जना व्यक्तिहरू करारमा कार्यरत रहेका छन् ।

तालिका २.१९ : कार्यरत जनशक्तिसम्बन्धी विवरण

तह	कार्यरत जनशक्ति २०७४ असार मसान्त		
	प्रशासन	प्राविधिक	जम्मा
अधिकृत विशिष्ट	९	-	९
अधिकृत प्रथम	४७	१	४८
अधिकृत द्वितीय	१४०	२१	१६१
अधिकृत तृतीय	४९३	२८	४८१
जम्मा	६०९	५०	६५९
सहायक प्रथम	४२	१६	५८
सहायक द्वितीय	१६५	३८	२०३
सहायक तृतीय	५३	१०	६३
सहायक चतुर्थ	-	-	-
सहायक पंचम	-	-	-
जम्मा	२६०	६४	३२४
श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगी प्रथम	४४	-	४४
श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगी द्वितीय	२९	-	२९
श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगी तृतीय	८	-	८
श्रेणी विहिन कार्यालय सहयोगी चतुर्थ	६१	-	६१
जम्मा	१४२	-	१४२
कुल जम्मा	१०११	११४	११२५

२.१५० आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा सहायक निर्देशक तहमा २३ जना बैंक सेवामा प्रवेश गरेका छन् भने विविध कारणले कुल १२४ जना कर्मचारीहरू बैंक सेवाबाट अलग भएका छन् । बैंक सेवाबाट अलग हुनेहरूमध्ये ११७ जना अनिवार्य अवकाश भएका, ५ जनाको राजिनामा स्वीकृत भएको र २ जनाको असामयिक निधन भएको छ ।

२.१५१ समीक्षा वर्षमा खुला प्रतियोगिताबाट २३, मूल्याङ्कन बढुवाबाट ५० र आन्तरिक प्रतियोगिताबाट ३१ जना गरी जम्मा १०४ जना विभिन्न तहमा पदपूर्ति गरिएको छ । खुला प्रतियोगिताबाट अधिकृत तृतीय (सहायक निर्देशक) तहमा मात्र पदपूर्ति भएको छ । साथै, ६ जना चालकलाई करारमा पदपूर्ति गरिएको छ ।

तालिका २.२० : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा भएको पदपूर्ति सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	पद	सेवा	खुला प्रतियोगिताबाट	मूल्याङ्कन बढुवाबाट	आन्तरिक प्रतियोगिताबाट
१.	अधिकृत विशिष्ट	प्रशासन	-	४	-
२.	अधिकृत प्रथम	प्रशासन	-	६	५
३.	अधिकृत प्रथम	प्राविधिक	-	१	-
४.	अधिकृत द्वितीय	प्रशासन	-	१५	१२
५.	अधिकृत द्वितीय	प्राविधिक	-	३	-
६.	अधिकृत तृतीय	प्रशासन	२३	५	३
७.	अधिकृत तृतीय	प्राविधिक	-	-	-
८.	सहायक प्रथम	प्रशासन	-	४	८
९.	सहायक प्रथम	प्राविधिक	-	४	-
१०.	सहायक द्वितीय	प्रशासन	-	६	३
११.	सहायक द्वितीय	प्राविधिक	-	२	-
१२.	सहायक तृतीय	प्रशासन	-	-	-
१३.	कार्यालय सहयोगी चतुर्थ	प्रशासन	-	-	-
१४.	करार चालक	प्राविधिक	६	-	-
	जम्मा		२९	५०	३१

२.१५२ समीक्षा वर्षमा यस बैंकमा कार्यरत कर्मचारीहरू तथा बैंकमा करारमा कार्यरत सुरक्षा समूह (सर्भलेन्स ग्रुप) को मासिक पारिश्रमिकमा २०७३ साउन १ गतेदेखि लागू हुने गरी २५ प्रतिशतले वृद्धि गरिएको छ ।

साथै, यस बैंकबाट अवकाश प्राप्त गरी करारमा कार्यरत पूर्व कर्मचारीहरूको पारिश्रमिकमा निर्णय भएको मितिदेखि लागू हुने गरी १५ प्रतिशतले वृद्धि गरिएको छ ।

- २.१५३ सञ्चालक समितिको निर्णयानुसार जनशक्ति विकास योजना निर्माण उच्चस्तरीय समिति र सो समितिलाई प्राविधिक रूपमा सहयोग गर्न जनशक्ति विकास योजना मस्यौदा उप-समिति समेत गठन भई जनशक्ति विकास योजना निर्माण सम्बन्धी कार्य निरन्तर रूपमा अगाडि बढिरहेको छ ।

विविध

बजेट व्यवस्थापन, संस्थागत जोखिम न्यूनीकरण तथा रणनीतिक योजना

बजेट व्यवस्थापन

- २.१५४ नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ४३ मा गरिएको व्यवस्था तथा नेपाल राष्ट्र बैंक बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन निर्देशिका, २०७२ को बुँदा ६(३) बमोजिम आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को बैंकको आय-व्यय (बजेट) सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत भएको छ ।
- २.१५५ आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को बैंकको वार्षिक आय-व्यय (बजेट) को कार्यान्वयन पक्षलाई थप प्रभावकारी, मितव्ययी र परिणाममुखी तुल्याउनका लागि बजेट स्वीकृत गर्दाका बखत सञ्चालक समितिले जारी गरेका २६ बुँदाको निर्देशन कार्यान्वयन एवम् पालनाका लागि सम्पूर्ण विभाग/कार्यालय/महाशाखा/इकाईहरूलाई जानकारी गराइएको छ । बजेट कार्यान्वयन गर्दा यस बैंकको बजेट निर्देशिकामा भएका व्यवस्थाहरू पालनाका लागि समेत जानकारी गराइएको छ ।
- २.१५६ नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र नेपाल राष्ट्र बैंक बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन निर्देशिका, २०७२ अनुसार संस्थागत योजना विभागले प्रत्येक बजेट केन्द्रबाट प्राप्त प्रतिवेदन विश्लेषण गरी बैंकको आम्दानी खर्चको प्रत्येक ३/३ महिनामा समीक्षा गरी आवश्यक राय/सुझाव सहित बजेट समीक्षा समितिमा पेश गर्ने र बजेट समीक्षा समितिले उक्त प्रतिवेदनमा आवश्यकता अनुसार मूल्याङ्कन गर्ने एवम् बजेट कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन थप निर्देशन जारी गर्न सिफारिश सहित बजेट समीक्षा प्रतिवेदन सञ्चालक समिति समक्ष पेश गरी स्वीकृत गर्ने गरिएको छ ।
- २.१५७ बैंकको विभिन्न विभाग/महाशाखा/कार्यालयहरू बीच एक आपसमा समन्वय गरी बैंकका दैनिक क्रियाकलापहरूलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले प्रत्येक वर्ष वार्षिक कार्ययोजना र बजेट सम्बन्धी छलफल गर्न व्यवस्थापन विचार गोष्ठीको आयोजना गर्ने क्रममा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा पनि यस्तो गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो । यस्तो गोष्ठीबाट बैंकको विभाग/महाशाखा/कार्यालयहरूको काममा प्रभावकारी समन्वय भइरहेको र दैनिक कामकारवाहीमा महसुस गरिएका समस्याहरूको समेत समाधानमा सघाऊ पुग्न गएकोले बैंकको कार्य संचालन थप प्रभावकारी हुन गई कार्य सम्पादनस्तरमा गुणात्मक सुधार हुँदै गएको छ ।
- २.१५८ यस बैंकको बजेट तर्जुमा र खर्च प्रणालीसँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने विभिन्न विभाग, महाशाखा, इकाई र कार्यालयहरूमा बजेट तर्जुमा एवम् कार्यान्वयनको सिलसिलामा देखिएका समस्याहरूमा छलफल गरी समाधान गर्ने उद्देश्यले “बजेट कार्यान्वयन र अनुगमन सम्बन्धी गोष्ठी” को आयोजना गरिएको छ । यस्तो गोष्ठी आयोजनाबाट बैंकले लिएको दूरदृष्टि र लक्ष्य एवम् स्वीकृत वार्षिक कार्य योजनाहरूसँग सामञ्जस्यता स्थापित हुने गरी व्यावहारिक र उद्देश्यपरक बजेट तर्जुमा गर्न ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने पक्षहरूमा छलफल गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ । साथै, बजेट सम्बन्धी कार्यमा संलग्न कर्मचारीहरूको लागि जी.एल. सम्बन्धी अनुशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

जोखिम व्यवस्थापन कार्यान्वयन

- २.१५९ नेपाल राष्ट्र बैंक, जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६६ लाई अझ परिष्कृत र समय सापेक्ष बनाउन नेपाल राष्ट्र बैंक, जोखिम व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३ मिति २०७३/११/२३ देखि लागू गरिएको छ ।

- २.१६० विभिन्न विभागबाट प्राप्त विवरणहरूको आधारमा आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को तेस्रो त्रयमाससम्मको जोखिम व्यवस्थापन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । विभाग तथा कार्यालयका कामकारवाहीमा निहित जोखिमहरूको Reporting लाई अझ चुस्त बनाउने प्रयोजनको लागि “Risk Assessment and Reporting Template” तयार गरि सो Template लाई २०७४/७५ को प्रथम त्रयमासदेखि लागू गर्ने निर्देशन समेत “जोखिम व्यवस्थापन समिति” बाट प्राप्त भएको छ ।
- २.१६१ नेपाल राष्ट्र बैंकको व्यावसायिक निरन्तरता योजना (Business Continuity Plan - BCP) बनाई लागू गर्ने प्रयोजनार्थ २०७४ असारमा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको सेमिनार गरिएको थियो । BCP बनाउने प्रारम्भिक चरणमा हरेक विभाग/कार्यालयहरूको Business Impact Analysis (BIA) गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।

रणनीतिक योजना कार्यान्वयन

- २.१६२ नेपाल राष्ट्र बैंकको दोस्रो रणनीतिक योजना (२०१२-२०१६) को कार्यान्वयन अवधि ३१ डिसेम्बर २०१६ मा समाप्त भई समग्र मूल्याङ्कनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । रणनीतिक योजना (२०१२-२०१६) मा कुल २०१ वटा कार्यहरूबाट सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएकोमा सञ्चालन प्रकृतिका एवम् असान्दर्भिक देखिएका १७ वटा कार्यहरू रणनीतिक योजनाबाट हटाइएका र सो अवधिमा सम्पन्न हुन नसकेका १० वटा महत्वपूर्ण कार्यहरूलाई आगामी रणनीतिक योजनामा समावेश गरिने छ । यसरी गणना गर्दा कायम हुन आएका १७४ वटा कार्य मध्ये १५७ वटा कार्य पूर्ण रूपमा सम्पन्न भएका तथा १७ वटा कार्यहरू सम्पन्न हुने चरणमा रहेका छन् ।
- २.१६३ बैंकको तेस्रो रणनीतिक योजना (२०१७-२०२१) तर्जुमाको अन्तिम चरणमा रहेको छ । उक्त रणनीतिक योजना उपर सरोकारवालाहरूसँग विभिन्न चरणमा अन्तरक्रिया भई बैंकको संचालकको संयोजकत्वमा गठित रणनीतिक योजना तर्जुमा समितिले अन्तिम रूप दिने प्रक्रियामा रहेको छ ।

वार्षिक कार्ययोजना कार्यान्वयन

- २.१६४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को तेस्रो त्रयमाससम्म वार्षिक मूल्याङ्कन एवम् समीक्षा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । वार्षिक कार्ययोजना बमोजिम विभाग, महाशाखा, कार्यालय तथा इकाइहरूलाई तेस्रो त्रयमासमा शुरु वा सम्पन्न गर्नुपर्ने गरी स्वीकृत गरिएका कुल ३७६ कार्यक्रमहरूका लागि तोकिएको भाराङ्क मध्ये तेस्रो त्रयमाससम्म ३६४.९९ भाराङ्क बराबरको कार्य सम्पादन गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरिएकोमा २५७.२१ भाराङ्क बराबर (लक्ष्यको ७०.४७ प्रतिशत) कार्य सम्पन्न भएको छ । तेस्रो त्रयमाससम्ममा पूर्णरूपले सम्पन्न गर्नुपर्ने १८३ कार्यमध्ये ९६ कार्यहरू पूर्णरूपले सम्पन्न भएका छन् । १६७ वटा उपकार्यहरूमध्ये १२३ सम्पन्न भएका छन् ।
- २.१६५ नेपाल राष्ट्र बैंक योजना तर्जुमा एवम् मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०७२ बमोजिम सम्पूर्ण विभाग तथा कार्यालयहरूको आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को कार्ययोजना सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत भएको छ ।

सूचना प्रविधि र वित्तीय जानकारी सम्बन्धी कार्य

- २.१६६ नयाँ सफ्टवेयर विकास तथा पहिले तयार गरिएका सफ्टवेयरहरूमा आवश्यक सुधार एवम् नयाँ सफ्टवेयर प्राप्त गर्ने क्रममा यस बैंकबाट इजाजत लिई विदेशी मुद्राको कारोबार गर्ने संस्थाहरूको इजाजत नवीकरण गर्न र वाणिज्य बैंकहरूले गर्ने LC कारोबारहरूको अभिलेख राख्न सफ्टवेयर निर्माण गरी सञ्चालन गरिएको छ ।
- २.१६७ नेपाल भित्र रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको शाखा, एटीएम, वीएलबी (Branchless Banking) आउटलेटहरू रहेको स्थानको सहज पहिचान गर्न कम्प्युटरमा Graphical Presentation गर्नको लागि E-mapping सफ्टवेयर तथा Mobile App तयार गरिएको छ । सो सँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलनको लागि Mobile App को अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गरी Mobile App मार्फत् तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ ।
- २.१६८ क्षेत्रिय स्तरमा कार्यसञ्चालन गर्ने “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई पनि reporting.nrb.org.np को छाताभित्र ल्याउने कार्य शुरु गरिएको छ ।

- २.१६९ बैंकको सबै विभाग तथा कार्यालयहरूमा रहेको कम्प्युटरहरूमा Active Directory system जडान गर्ने र File Server खडा गर्ने काम गरिएको छ भने बिराटनगर तथा भैरहवा स्थित शाखा कार्यालयहरूमा पुराना Network wiring लाई विस्थापित गरी नयाँ Network wiring जडान गरी संचालनमा ल्याइएको छ । बैंकका जिल्ला स्थित कार्यालयहरू मध्ये धनगढी कार्यालय बाहेक अन्य सबै कार्यालयहरूको लागि Network wiring गर्नु पूर्व आवश्यक Network Estimate तथा Network Drawing बनाउने काम गरिएको छ ।
- २.१७० बैंकको केन्द्रीय कार्यालयमा अवस्थित नयाँ बनेको भवन तथा Library भएको भवनको भुइतल्लामा रहेको वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभागमा व्यवस्थित तरिकाले Network wiring गरी संचालनमा ल्याइएको छ भने बैंकको केन्द्रीय कार्यालयमा रहेका सबै भवनहरूलाई जोड्ने गरी Fiber Optic Backbone Network जडान गरिएको छ ।
- २.१७१ यस बैंकबाट दैनिक जारी हुने विदेशी विनिमय दरको graphical presentation र API तयार गरिएको छ । साथै, नेपाल राष्ट्र बैंकको आधिकारिक वेवसाइट र नयाँ इमेल सिस्टममा SSL (Secured Socket Layer) सुरक्षा प्रयोगमा ल्याइएको छ ।
- २.१७२ बैंकद्वारा संचालनमा रहेको पुरानो E-mail Server लाई विस्थापित गरी नयाँ E-mail Server मा Migration गरिएको छ । साथै, बैंकको वेबसाइट www.nrb.org.np को होस्टिङ्ग सेवा प्रदायक परिवर्तन गरी सर्भर माइग्रेसन गरिएको छ ।
- २.१७३ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकमा डाटा रिपोर्टिङ्ग गर्दा बैंकको वेवसाइट रहेको सर्भरभित्र नै गरिआएकोमा बैंकको वेवसाइटको performance प्रभावकारी बनाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रिपोर्टिङ्ग गर्ने application अलग्गै सर्भरमा राखी reporting.nrb.org.np बाट संचालन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै, बैंकको Website तथा Intranet मा सम्बन्धित विभागबाटै Content Upload गर्न सकिने गरी Content Management System (CMS) तयार गरिएको छ ।
- २.१७४ बैंकको Disaster Recovery Site (DR Site) स्थापना गर्ने कार्य अन्तरगत DR Site को सिभिलतर्फको सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न गरी Data Center र DR Site मा राखिने कम्प्युटर उपकरणहरूको Configuration Test सम्पन्न गरी सम्बन्धित शाखा कार्यालयहरूमा पठाइएको छ ।
- २.१७५ भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूले तयार पारेका तथा नयाँ स्थापनाका क्रममा रहेका र कार्यालय स्थानान्तरण भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तयार पारेका सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधारहरू निरीक्षण गरिएको छ । त्यसैगरी, विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा गई ती संस्थाहरूको सूचना प्रविधि पूर्वाधारहरूको सुपरिवेक्षण गरिएको छ ।

कानूनी वहस/पैरवी

मुद्दाहरूको वहस/पैरवी

- २.१७६ यस बैंकको निर्देशन उल्लंघन गरेको कारणबाट बैंक तथा वित्तीय संस्था र त्यसका पदाधिकारीहरूलाई यस बैंकले गरेका कारवाहीमा चित्त नबुझी पुनरावेदन गरेका र यस बैंकलाई समेत विपक्षी बनाई विभिन्न अदालतहरूमा दायर भएका मुद्दाहरू देहाय बमोजिम छन् ।

क्र.सं.	मुद्दाहरू	संख्या
१.	चालु मुद्दाहरू	६६
२.	फैसला भएका मुद्दाहरू	३६
३.	दामासाही सम्बन्धी मुद्दाहरू	३

आन्तरिक लेखापरीक्षण

- २.१७७ बैंकको आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागबाट आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नियमित रूपमा भएका आन्तरिक लेखापरीक्षणसम्बन्धी कार्यहरूमा बैंकिङ्ग कार्यालय, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग, वित्त व्यवस्थापन विभाग, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग, सामान्य सेवा विभाग र उपत्यका वाहिरका सबै कार्यालयहरूको जोखिममा

- समेत आधारित रहेर नियमित लेखापरीक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको छ । साथै, लेखापरीक्षण समितिबाट दिइएका निर्देशनहरूको पालना भए नभएको सम्बन्धमा अनुगमन गर्ने कार्य समेत सम्पन्न गरिएको छ ।
- २.१७८ बैंक वित्तीय संस्था स्थापना एवम् वित्तीय कारोबार गर्ने इजाजतपत्रसम्बन्धी नीतिगत एवम् प्रक्रियागत व्यवस्था, २०६३ को कार्यान्वयन अवस्था तथा अन्य विषय, बैंकको विद्यमान कानूनी व्यवस्थाबमोजिम विदेशी विनियम कारोबार गर्नेसम्बन्धी इजाजतपत्र प्रदान, सोको कार्यान्वयन अवस्था तथा लगानी, विद्यमान नीतिगत व्यवस्थाबमोजिम वार्षिक बजेट/कार्ययोजनाको तर्जुमा तथा सोको कार्यान्वयन अवस्था, नेपाल राष्ट्र बैंक कर्मचारी सेवा विनियमावली, २०६८ (दोस्रो संशोधन २०७२ सहित) तथा विद्यमान नीतिगत व्यवस्था बमोजिम पदपूर्ति/सरुवा/बढुवा तथा तालिम/सेमिनार आदि विषयहरूमा लेखापरीक्षण कार्य सम्पन्न गरी लेखापरीक्षण समितिमा प्रतिवेदन पेश गरिएको छ ।
- २.१७९ बैंकले प्रयोग गरी रहेको General Ledger (GL) सफ्टवेयर लगायतका HRMISS आदि सफ्टवेयरहरूको बाह्य विज्ञबाट System Audit गराउने कार्य अन्तरगत Terms of Reference (ToR) तथा Expression of Interest (EoI) तयार गर्ने तथा Auditor छनौट गर्ने कार्य सम्पन्न गरी System Audit गर्ने कार्य प्रारम्भ भएको छ ।
- २.१८० आन्तरिक लेखापरीक्षणको कार्यलाई अझ प्रभावकारी बनाउन र बैंकको तथ्यांक प्रणालीसँग आवद्ध गर्ने क्रममा विभागभित्र GL System बाट बैंकभित्रका दैनिक कारोबारहरूको नियमित अनुगमन गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । साथै, गैरस्थलगत निरीक्षण गर्ने कार्यलाई नियमितता प्रदान गरी अर्द्धवार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्ने र देखिएका कमीकमजोरीहरूलाई सुधार गर्न लगाइएको छ ।
- २.१८१ बाह्य लेखापरीक्षण तथा आन्तरिक लेखापरीक्षणबाट औल्याइएका कैफियतहरूको सुधार भए/नभएको सम्बन्धमा अर्द्धवार्षिक रूपमा अनुगमन गरिएको छ ।
- २.१८२ मुद्रा व्यवस्थापन विभागले २०७३ सालको वडादशैमा नयाँ नोटको सटहीको लागि गरेको व्यवस्थापन तथा सटही कार्यको स्थलगत अनुगमन गरी लेखापरीक्षण समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गरिएको छ । साथै, सो प्रतिवेदनमा औल्याइएका कमीकमजोरीहरूलाई सुधार गर्न लेखापरीक्षण समितिबाट निर्देशन दिइएको छ ।
- २.१८३ नेपाल राष्ट्र बैंकको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन तथा जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्थाहरू तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा लेखापरीक्षण समितिले विभिन्न विभाग/कार्यालयहरूलाई निर्देशन दिएको छ ।
- २.१८४ बैंकका विभिन्न विभाग तथा कार्यालयहरूबाट २०७३ साल असोज महिनासम्म जारी भएका परिपत्र एवम् नीति नियमहरूलाई एकीकृत गरी “आन्तरिक परिपत्रको सँगालो” लाई अद्यावधिक गरी बैंकको वेबसाइटमा राख्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- २.१८५ लेखापरीक्षण गर्ने क्रममा देखिएका द्विविधा, समस्या, नीतिगत अस्पष्टता आदिको बारेमा लेखापरीक्षण समितिले मुद्रा व्यवस्थापन विभाग, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग, सामान्य सेवा विभाग, संस्थागत योजना विभाग र वित्त व्यवस्थापन विभागसँग छलफल गरी आवश्यक निर्देशन दिएको छ ।

सामान्य सेवा

- २.१८६ बालुवाटार परिसरस्थित उत्तरपूर्वी भागमा दुईतले भवन निर्माण गर्नुका साथै उक्त भवनमा क्युविकल पार्टिसन, फर्निचर र एअरकन्डिसन जडान लगायतका कार्यहरू सम्पन्न गरी २०७२ वैशाख १२ को विनाशकारी भूकम्प पश्चात् कार्यालय बाहिर संचालनमा रहेका विभागहरूलाई बालुवाटार परिसरमा स्थानान्तरण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- २.१८७ भूकम्पले भत्किएका बालुवाटार र थापाथली स्थित भवनहरूको भग्नावशेषहरू हटाउन तथा सो स्थानमा पूर्वाधार सहितका आधुनिक भवनहरू निर्माण गर्न नेपाल सरकार, केन्द्रीय आयोजना इकाईसँग गरिएको सम्झौताको आधारमा परामर्शदाताहरू नियुक्त गरी हाल भग्नावशेषहरू हटाउने तथा नयाँ भवनहरू निर्माण गर्न Master Plan को तयार गर्ने एवम् detailed engineering design, cost estimation, soil test, environmental impact study, bid documents तयार गर्ने लगायतका कार्यहरू भइरहेको छ ।
- २.१८८ बैंकको सानोठिमी भक्तपुरस्थित जग्गामा आवश्यक पूर्वाधार निर्माणका लागि detailed engineering design, cost estimation, soil test, environmental impact study, bid documentation लगायतका

कार्य गर्न परामर्शदाताको छनौट गरी Master Plan को मस्यौदा तयार भई सोको आधारमा detailed engineering design, cost estimation, soil test, environmental impact study, bid documentation गर्ने कार्य भइरहेको छ।

भुक्तानी प्रणाली

- २.१८९ भुक्तानी तथा फछ्यौट विनियमावली २०७२ (प्रथम संशोधन २०७३ समेत मिलाइएको) को विनियम ७ (२) मा SAARC Payment Council र अन्य अन्तर्राष्ट्रिय मञ्चहरूसँग भुक्तानी प्रणालीको कार्य सम्बन्धमा भए गरेका सम्झौताको कार्यान्वयन र सो सम्बन्धी अन्य कार्य गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने जिम्मेवारी समेत सचिवालयको काम भुक्तानी प्रणाली विभागले गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ।
- २.१९० यस बैंकले सम्पादन गर्ने भुक्तानी प्रणालीको ओभरसाइट कार्यको सुदृढीकरणका निमित्त अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोष (IMF) का एकजना Senior Financial Sector Expert ले २०७४ असार १० गतेदेखि असार २४ गतेसम्म प्राविधिक सहायता प्रदान गर्नुभएको थियो। यसैगरी भुक्तानी प्रणाली विकासमा सहयोग पुऱ्याउन The Bank of Korea का एकजना Payment Systems Advisor २०७३ फागुन २५ गतेदेखि यस बैंकमा कार्यरत रहनुभएको छ।
- २.१९१ भुक्तानी सेवा प्रदायकको कार्य गर्न अनुमति माग गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमध्ये २८ वटा वाणिज्य बैंकलाई विभिन्न शर्तहरू सहित भुक्तानी सेवा प्रदायक (Payment System Provider-PSP) को रूपमा रही भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्न अनुमति प्रदान गरिएको छ भने (क) प्रभु टेक्नोलोजी प्रा.लि., कमलादी, काठमाडौं - भुक्तानी प्रणाली संचालक/भुक्तानी सेवा प्रदायक, (ख) आइएमई डिजिटल सोलुसन प्रा.लि., पानीपोखरी, काठमाडौं - भुक्तानी सेवा प्रदायक र (ग) इसेवा फोन पे प्रा.लि., हात्तीसार, काठमाडौं - भुक्तानी सेवा प्रदायकलाई तोकिएका शर्तबमोजिम कार्य गर्ने गरी भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्न अनुमति प्रदान गरिएको छ।
- २.१९२ विद्युतीय भुक्तानी कारोबारका सम्बन्धमा (क) विद्युतीय भुक्तानी सेवा प्रदान गर्दा अपनाउनु पर्ने सुरक्षा व्यवस्था, (ख) दूरसञ्चार संजालमार्फत् स्वदेशी मुद्रामा गरिने वित्तीय सेवा सञ्चालन तथा (ग) विद्युतीय भुक्तानी कार्ड सञ्चालन सम्बन्धमा निर्देशन जारी गरिएको छ।
- २.१९३ Real Time Gross Settlement (RTGS), Central Securities Depository (CSD) र National Payment Switch स्थापना सम्बन्धमा अध्ययन गर्न गठित कार्यदलले तयार गरेको RTGS स्थापना सम्बन्धी अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।
- २.१९४ राष्ट्रिय साना मूल्यको भुक्तानी रणनीतिपत्र तयार गर्ने प्रयोजनका लागि कार्य समिति गठन गरिएको छ। साथै, नेपालको सानो मूल्यको भुक्तानी सम्बन्धमा हालको अवस्था बारे जानकारी लिने कार्य सम्पन्न भई प्रतिवेदनको मस्यौदा कार्यसमितिमा पेश भएको छ।
- २.१९५ यस बैंकबाट स्वीकृत NCHL-IPS Rule Book अनुसार नेपाल क्लियरिङ हाउस लि. बाट संचालन हुने NCHL-IPS निरीक्षण सम्पन्न भएको छ। नेपाल क्लियरिङ हाउस लि. ले २०७३ साल भदौ १ गतेबाट क्रमशः यो सुविधा संचालन गरेको छ।
- २.१९६ “सहरी क्षेत्रमा Electronic Payment System को प्रवर्द्धन” सम्बन्धमा देशको पहाडी क्षेत्र (पोखरा, कमलामाई, काठमाडौं उपत्यका, पाँचखाल र नीलकण्ठ) र तराई क्षेत्र (विराटनगर, वीरगञ्ज, नेपालगञ्ज र धनगढी) मा खटाइएको सर्वेक्षण टोलीबाट प्राप्त तथ्याङ्क/विवरणका आधारमा अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

बैंकिङ कारोबार

- २.१९७ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा सरकारी कारोबार गर्ने राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकका ७ वटा, नेपाल बैंक लि. का ३ वटा र कृषि विकास बैंक लि. का २ वटा शाखाहरू गरी जम्मा १२ वटा शाखाहरूको सरकारी कारोबारको निरीक्षण कार्य सम्पन्न गरिएको छ।
- २.१९८ नेपाल सरकारका जिल्लास्थित विभिन्न कार्यालयहरू र स्थानीय तहका कार्यालयहरूको सरकारी कारोबार संचालन गर्न यस बैंकले “क” वर्गका वाणिज्य बैंकहरू क्रमशः राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि., नेपाल बैंक लि., एभरेष्ट बैंक लि., नेपाल बङ्गलादेश बैंक लि., ग्लोबल आईएमई बैंक लि., एनएमबि बैंक लि., बैंक अफ

काठमाण्डू लि., कृषि विकास बैंक लि. र सेञ्चुरी कमर्सियल बैंक लि.लाई तोकिएको कार्यालय तथा स्थानका लागि स्वीकृति प्रदान गरी उक्त ९ वटा वाणिज्य बैंकहरूमार्फत् सरकारी कारोबार संचालन गर्दै आइरहेकोमा यस वर्ष थप ३ वटा वाणिज्य बैंकहरू नेपाल ईन्भेष्टमेन्ट बैंक लि., एन.आई.सी. एशिया बैंक लि. र प्राईम कमर्सियल बैंक लि.लाई सरकारी कारोबार गर्ने स्वीकृति प्रदान गरी २०७४/४/१ गतेदेखि कारोबार संचालन गर्ने अनुमति प्रदान गरिएको छ । साथै, नेपाल राष्ट्र बैंकका उपत्यकाबाहिरका जनकपुर, वीरगञ्ज, पोखरा, नेपालगञ्ज र धनगढी कार्यालयले गर्दै आइरहेको सरकारी कारोबार समेत २०७४/४/१ गतेदेखि राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.लाई हस्तान्तरण गरी उक्त क्षेत्रको सरकारी कारोबार गर्ने स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

- २.१९९ २०७३ भदौ १ गतेदेखि Inter-Bank Payment System (IPS) कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।
- २.२०० यस बैंकको जिल्लास्थित कार्यालयहरू विराटनगर, वीरगञ्ज, पोखरा तथा धनगढीमा Electronic Cheque Clearing (ECC-IPS) सम्बन्धी एक दिने गोष्ठी तथा विराटनगर, जनकपुर, विरगञ्ज, पोखरा, सिद्धार्थनगर, नेपालगञ्ज तथा धनगढी कार्यालयको ECC-IPS सम्बन्धी अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको छ ।
- २.२०१ ECC सिष्टम मार्फत् चेक क्लियरिङको सीमा रु. २० करोडबाट वृद्धि गरी रु. ३० करोड कायम गरिएको छ ।
- २.२०२ शुक्रबार High Value र First Express मात्र कारोबार भइरहेकोमा Second Express समेत थप गरिएको छ ।
- २.२०३ भा.रु. नगद वितरण कार्यलाई सहज बनाउन रिजर्व बैंक अफ इन्डियाबाट ४ पटकमा भा.रु. ४६० करोड ल्याई आपूर्तिको व्यवस्थापन गरिएको छ ।
- २.२०४ बजारमा श्रृजना भएको अमेरिकी डलरको अभावलाई सम्बोधन गर्न सिंगापुर स्थित CIMB Bank बाट १ करोड अमेरिकी डलर बराबरको १०० दरको नयाँ अमेरिकी डलर नोट ल्याइएको छ । त्यस्तै, बढी भएको अमेरिकन डलर कार्गो गरी UOB Bank, Singapore मा १७ पटकमा अमेरिकी डलर ६७.५८ मिलियन र CIMB Bank, Singapore मा १४ पटकमा अमेरिकी डलर ५७.८४ मिलियन फन्ड एजेन्सी खाताहरूमा जम्मा गर्न पठाइएको छ ।
- २.२०५ नेपाल सरकार अन्तर्गतका निकायहरू नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, सडक विभाग लगायतका कार्यालयहरूको अनुरोध अनुसार समीक्षा वर्षमा १२३ वटा नयाँ प्रतीतपत्र खोलिएको र खोलिएका विभिन्न प्रतीतपत्रहरूको कागजातका आधारमा नियमित भुक्तानी गरिएको छ ।

तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, भ्रमण तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम

- २.२०६ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट समयमा शुद्ध तथ्याङ्क प्राप्त गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका NRB Reporting सँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई सहभागी गराई उपत्यकाभित्र एउटा र उपत्यका बाहिर तीन वटा तथ्याङ्क गोष्ठी आयोजना गरिएका छन् ।
- २.२०७ “ख” वर्गका वित्तीय संस्थामा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी कार्यमा वित्तीय लगानी सम्बन्धी रिपोर्टिङ गर्ने कार्यमा संलग्न अधिकृतहरूसँग “नेपालमा विद्यमान सम्पत्ति शुद्धीकरण सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था, Politically Exposed Persons (PEPS) पहिचानका संयन्त्र आधार र स्रोतहरू, ग्राहकको खाता तथा कारोबारको अनुगमन तथा शंकास्पद कारोबार पहिचानका आधार र सो को व्यवस्थापन, गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण अन्तर्गत सम्पत्ति शुद्धीकरणका सम्बन्धमा संस्थाले पेश गर्नुपर्ने तथ्यांक विवरण र Bank's Self-Assessment Questionnaire मा संस्थाहरूले पेश गर्नुपर्ने विवरणहरू” सम्बन्धी विषयहरू समावेश गरी अन्तरक्रिया कार्यक्रमहरू आयोजना गरिएका छन् । यसै गरी वित्तीय क्षेत्रमा संस्थागत सुशासन चुनौतीको रूपमा देखा पर्न थालेको सन्दर्भमा काठमाडौं, भैरहवा र विराटनगरमा “ख” वर्गका वित्तीय संस्थाका संचालक समितिका अध्यक्ष तथा कार्यकारी प्रमुखहरूसँग संस्थागत सुशासन, कर्जा एवं सञ्चालन जोखिम र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सम्बन्धी विषयमा अन्तरक्रिया सम्पन्न गरिएको छ ।

- २.२०८ जाली नोट प्रचलनबाट हुन सक्ने विकृतिलाई निराकरण गर्ने उद्देश्यले नक्कली नोटको पहिचान गराउन सरोकारवालाहरुको सहभागितामा उपत्यकामा १ र उपत्यका बाहिर ३ अन्तरक्रियात्मक गोष्ठी संचालन गरिएका छन् ।
- २.२०९ बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रले अधिकृत स्तरीय १८, अधिकृत/सहायक स्तरीय ८ र सहायक स्तरीय ३ गरी जम्मा २९ वटा तालिम संचालन गरेको छ । यी तालिमहरुमा ने.रा. बैंकका ५८७ र अन्य संस्थाका ६४ गरी ६५१ जनाको सहभागिता थियो । सहभागीमध्ये ५४९ जना पुरुष र १०२ जना महिला रहेका थिए ।
- २.२१० “नेपालको भुक्तानी प्रणाली” विषयक एक-दिने अधिकृतस्तरीय अनुशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ । सो कार्यक्रममा यस बैंकका विभिन्न विभागहरु र उपत्यकाबाहिरका कार्यालयका अधिकृतस्तरका २४ जना कर्मचारीहरु सहभागी रहेका थिए ।
- २.२११ उपत्यका बाहिरका सम्पूर्ण शाखा कार्यालयहरुमा यस बैंकको सूचना प्रविधिका संरचनाहरु, सफ्टवेयरहरु तथा सूचनाको सुरक्षा सम्बन्धमा जानकारी दिने उद्देश्यले "IT Infrastructure, Information System Implementation, Upgrades & Security" विषयक तालिम संचालन गरिएको छ । साथै, Inventory Management Software लाई बैंकको सम्पूर्ण शाखा कार्यालयहरु तथा विभागहरुमा जडान गरी सञ्चालनको लागि आवश्यक तालिम पनि प्रदान गरिएको छ ।
- २.२१२ उच्च व्यवस्थापन समेतको सहभागितामा “बैंकबाट जारी गरिने नीति तथा निर्देशन; बैंकबाट गरिने कारवाहीको प्रक्रिया आदि विषयमा अदालतमा प्रतिरक्षाको क्रममा देखिएका समस्या र समाधानका लागि अपनाउनु पर्ने सजगता” विषयक एक दिने अन्तरक्रिया कार्यक्रम काठमाडौंमा आयोजना गरिएको छ । महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय अन्तर्गतका विभिन्न सरकारी वकील कार्यालय, राजश्व अनुसन्धान विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरु र नेपाल प्रहरीको अपराध अनुसन्धानको कार्यमा संलग्न प्रतिनिधिहरु बीच बैकिङ्ग प्रक्रिया तथा बैकिङ्ग कानूनसँग सम्बन्धित तालिमको कार्यक्रम नेशनल बैकिङ्ग इन्स्टिच्युट मार्फत् बुटवल र हेटौडामा सम्पन्न भएका छन् । महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय अन्तर्गतका विभिन्न सरकारी वकील कार्यालय, राजश्व अनुसन्धान विभाग अन्तर्गतका कार्यालयहरु र नेपाल प्रहरीको अपराध अनुसन्धानको कार्यमा संलग्न प्रतिनिधिहरु तथा माननीय जिल्ला तथा उच्च अदालतका न्यायाधिसहरुको सहभागितामा बैकिङ्ग प्रक्रिया तथा बैकिङ्ग कानूनसँग सम्बन्धित तालिमको कार्यक्रम राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठान मार्फत् पाल्पा र धनकुटामा सम्पन्न भएका छन् । त्यसैगरी, बैकिङ्ग कानून सम्बन्धी उच्च अदालतका माननीय न्यायाधीशहरु सहभागी भएको ४ दिने तालिम कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।
- २.२१३ बैंकको उच्च व्यवस्थापन र बैंकका सबै विभागीय/कार्यालय प्रमुखहरुबीच आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को वार्षिक प्रतिवेदनमा उल्लिखित कैफियतहरुको विषयमा अन्तरक्रियात्मक गोष्ठी गरिएको छ । आन्तरिक लेखापरीक्षणको क्रममा देखिएका कैफियतहरु सुधार गर्न र विगतमा बारम्बार दोहोरिने गरेका त्रुटीहरु पुनः नदोहोरिने व्यवस्था मिलाउन सबै विभाग तथा कार्यालयहरुलाई सो गोष्ठीमार्फत् निर्देशन दिइएको छ ।
- २.२१४ यस बैंकको बैकिङ्ग कार्यालय, काठमाडौंले सरकारी कारोबार गर्ने वाणिज्य बैंकका शाखाहरुका सम्बन्धित कार्यमा संलग्न कर्मचारीहरुका लागि “सरकारी कारोबार निर्देशिका, २०७१ तथा राजस्व व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (RMIS)” विषयक एक दिने अनुशिक्षण कार्यक्रम आयोजना गरिएको छ ।
- २.२१५ नेपाल सरकारलाई वार्षिक बजेट निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउन यस बैंकले पेश गर्ने पूर्वबजेटकालीन प्रतिवेदन तयार पार्ने क्रममा काठमाडौं लगायत देशका विभिन्न स्थानमा अन्तरक्रियाहरु सम्पन्न गरिएका छन् । यसैगरी मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्ने क्रममा सबै सरोकारवालाहरूसँग काठमाडौंमा अन्तरक्रिया गरिएको छ ।

अध्ययन अनुसन्धान सम्बन्धी कार्यहरु

- २.२१६ उन्नती वित्तीय पहुँच आयोजना अन्तर्गत UNCDF को सहयोगमा संघीय प्रणाली अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकको भूमिका विषयमा समेत अध्ययन गर्ने कार्य भइरहेको छ ।
- २.२१७ एकीकृत निर्देशिका बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट यस बैंकमा प्राप्त दैनिक, मासिक तथा त्रैमासिक तथ्याङ्कको आधारमा नियमित रूपमा मासिक र वार्षिक विवरण (Bulletin) तयार गरी प्रकाशन गर्ने गरिएको छ ।

- २.२१८ यस बैंकको अनुसन्धान विभागले “निःशुल्क भिसा र टिकट सम्बन्धी प्रावधानले वैदेशिक रोजगारमा परेको प्रभाव”, “देशभित्र रहेका उद्योग व्यवसाय लगायतका संस्थाहरूमा रहेको प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको अवस्था”, “गरिवीको दर उच्च रहेका जिल्लाहरूको आर्थिक स्थिति तथा वित्तीय पहुँचको अवस्था एवम् सम्भावना”, “Optimal Inflation Rate for Nepal”, “Volatility and International Trade of Nepal”, “Elasticity and Buoyancy of Taxation in Nepal: A Revisit of the Empirical Evidence” तथा “Effectiveness of Concessional Financing” विषयक अध्ययनहरू सम्पन्न गरेको छ ।
- २.२१९ यस बैंकको विराटनगर कार्यालयले “कृषि कर्जाको अवस्था र प्रभावकारिता” विषयमा भापा, मोरङ, सुनसरी र सप्तरी जिल्लालाई समेटि विशेष अध्ययन गरेको छ । यसैगरी, वीरगञ्ज कार्यालयले “चितवन जिल्लामा व्यावसायिक केरा खेती : अवस्था तथा सम्भावनाहरू” विषयक विशेष अध्ययन र नेपालगञ्ज कार्यालयले “बाँके जिल्लाका नेपालगञ्ज र कोहलपुर स्थित होटलहरूको अध्ययन”, “मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा जडीवुटीको अवस्थाको अध्ययन” र “सल्यान जिल्लामा अदुवा खेतीको अवस्था तथा सम्भावनाहरू” विषयक अध्ययनहरू गरेका छन् ।

संचालक समितिको बैठक

- २.२२० आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा संचालक समितिको बैठक ७५ पटक बस्यो । अधिल्लो वर्ष यस्तो बैठक ९७ पटक बसेको थियो ।

तालिका १ : चलनचल्लीमा रहेका विभिन्न दरका नोटहरु

(रु. करोडमा)

दर	असार मसान्त					
	२०७२		२०७३		२०७४	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	१६.१४	०.०५	१६.१२	०.०४	१६.११	०.०३
२	१८.६६	०.०६	१८.६१	०.०५	१८.५७	०.०४
५	१८५.९०	०.५८	२००.३७	०.५१	२१८.४१	०.५१
१०	२७९.४४	०.८८	३०२.५०	०.७८	३३४.४३	०.७८
२०	३४१.८६	१.७७	३७५.६२	०.९७	३९६.१३	०.९२
२५	५.८२	०.०२	५.७७	०.०१	५.७५	०.०१
५०	५६९.३२	१.७८	६६२.२३	१.७१	७३९.६२	१.७२
१००	१,१५५.४३	३.६२	१,१७३.४६	३.०५	१,५२५.४५	३.५४
२५०	८.७५	०.०३	८.७५	०.०२	८.७५	०.०२
५००	८,८४८.९६	२७.७३	९,१८९.६८	२३.८१	९,५११.३५	२२.०७
१०००	२०,४७७.७२	६४.१८	२६,६६२.९०	६९.०५	३०,३२४.४३	७०.३६
जम्मा	३१,९०८.००	१००.००	३८,६१६.०१	१००.००	४३,०९९.००	१००.००

तालिका २ : नोटको सुरक्षण

(रु. करोडमा)

असार मसान्त	सुन (१)	चाँदी (२)	विदेशी मुद्रा र सिम्युरिटी (३)	जम्मा	सरकारी ऋणपत्रहरु (५)	निष्काशित नोटको सुरक्षण (६)	जम्मा सुरक्षणमा विदेशी मुद्रा तथा सुन चाँदीको प्रतिशत
				(१+२+३)			(४÷६) × १००
				(४)			(७)
२०६३	७०.३	-	७९७५.६	८०४५.९	४१७.२	८४६३.१	९५.१
२०६४	-	-	८७१३.८	८७१३.८	४१७.२	९१३१.०	९५.४
२०६५	-	-	१०८७७.८	१०८७७.८	४१७.२	११२९५.०	९६.३
२०६६	-	-	१३७०३.८	१३७०३.८	४१७.२	१४१२१.०	९७.०
२०६७	-	-	१५७१२.८	१५७१२.८	४१७.२	१६१३०.०	९७.४
२०६८	-	-	१६३४४.८	१६३४४.८	४१७.२	१६७६२.०	९७.५
२०६९	-	-	१९७०७.८	१९७०७.८	४१७.२	२०१२५.०	९७.९
२०७०	-	-	२३३४६.०	२३३४६.०	-	२३३४६.०	१००.०
२०७१	-	-	२७३२५.०	२७३२५.०	-	२७३२५.०	१००.०
२०७२	-	-	३१९०८.०	३१९०८.०	-	३१९०८.०	१००.०
२०७३	-	-	३८६१६.०	३८६१६.०	-	३८६१६.०	१००.०
२०७४	-	-	४३,०९९.०	४३,०९९.०	-	४३,०९९.०	१००.०

तालिका ३ : बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रबाट संचालित तालिमहरू

क्र.सं.	तालिमको विषय	तह	मिति	सहभागी संख्या
१	Development in Monetary Policy Frameworks	अधिकृतस्तरीय	२०७३।४।२३-२४	२१
२	Nepal Financial Reporting Standard (NFRS)	अधिकृतस्तरीय	२०७३।४।३०-३२	२०
३	Pre-service	अधिकृतस्तरीय	२०७३।५।५-१०	२३
४	Management Development Programme	अधिकृतस्तरीय	२०७३।५।१२-१७	२४
५	Public Debt Management	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।५।२६-२८	२२
६	IT Infrastructure of NRB & Information Security Awareness	अधिकृतस्तरीय	२०७३।६।४-५	१८
७	Monetary & Fiscal Management	अधिकृतस्तरीय	२०७३।७।७-१०	२२
८	Basel I, Basel II and Basel III Framework	अधिकृतस्तरीय	२०७३।७।२८-३०	२२
९	National Payment System Development Strategy	अधिकृतस्तरीय	२०७३।८।५-७	२२
१०	Risk Based Internal Auditing System	अधिकृतस्तरीय	२०७३।८।१२-१४	२१
११	Operation of NRB Inventory Management System	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।८।१९-२०	२२
१२	Foreign Exchange Management: Policy, Regulation and Inspection	अधिकृतस्तरीय	२०७३।८।२६-२७	२१
१३	Central Banking	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।३-८	२३
१४	Risk Based Supervision	अधिकृतस्तरीय	२०७३।९।७-१९	२३
१५	Risk Management and Corporate Governance in NRB	अधिकृतस्तरीय	२०७३।९।२४-२५	२२
१६	Auctioning Process of Govt. Bond and Open Market Operation Instruments	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।०३-५	२१
१७	Olympic Banking (GL) System for Support Group	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।०९-११	३१
१८	Identification of Counterfeit Banknotes and Cash Management	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।०९-१९	२२
१९	Training on Role of Personal Assistant and Secretarial Assistant	सहायकस्तरीय	२०७३।९।०२१	२२
२०	Macroeconomic Model Building and Forecasting	अधिकृतस्तरीय	२०७३।९।०२६-२८	२२
२१	Procurement Procedures of NRB, Sarbajanik Kharid and Contract Management	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।१९-५	२२
२२	भुक्तानी तथा फछ्यौट विनियमावली र भुक्तानी सम्बन्धी कार्यगर्ने संस्था/संयन्त्रलाई प्रदान गरिने अनुमति नीति, २०७३ मा भएका व्यवस्थाहरू सम्बन्धि अनुशिक्षण	अधिकृतस्तरीय	२०७३।९।१९	२५
२३	Training on Support Service (Drivers)	सहायकस्तरीय	२०७३।९।१५	२०
२४	Training on Support Service (Supporting Staffs)	सहायकस्तरीय	२०७३।९।१७	२५
२५	HRMISS	अधिकृत/ सहायकस्तरीय	२०७३।९।१९-२०	२०
२६	Stress Management	अधिकृत विशिष्ट तथा प्रथमस्तरीय	२०७३।९।२७-२८	३२
२७	Risk Based Supervision	अधिकृतस्तरीय	२०७३।९।२९-१८	२१
२८	Management Development Programme for GBB Staff	अधिकृतस्तरीय	२०७४।०२।०७-१०	२५
२९	AML Supervision and Inter-agency Co-operation	अधिकृतस्तरीय	२०७४।०२।२८-२९	२२
३०	Advance Report Writing	अधिकृतस्तरीय	२०७४।०३।२७-२८	२५
	जम्मा			६८१

तालिका ४ : वैदेशिक तालिम, सेमिनार, बैठक तथा गोष्ठीहरू

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
1	SEACEN-FSI Regional Seminar on Problem Bank Supervision and Early Intervention	4	SEACEN	Singapore
2	Operational & Technological Risk Management & Supervision	3	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
3	The GSMA Mobile & 360 Africa & Mobile Money Leadership Forum	2	360 Africa	Tanzania
4	18th Conference of Directors of Supervision of Asia Pacific Economies & 29th Meeting of SEACEN Directors of Supervision	1	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
5	SEACEN/BOJ 2016 Symposium on Achieving Accurate Bank/Financial Reporting during the Periods of Rising Credit Risk	2	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
6	Executive Interaction Program	1	BIS	Basel, Switzerland
7	2016 Seminar on Anti-Money Laundering for Nepal	2	APG	China
8	High Level Seminar for Directors of Research & Training	2	SEACEN	Papua New Guinea
9	Database Management for Cooperatives & Rural Financing Institution	3	CICTAB	Pune, India
10	15th SEACEN Advanced Course on Payment & Settlement System : Strengthening Resilience of P Payment System to Cybercrimes	4	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
11	Co-operatives Governance for Board of Directors of Rural Financing Institution and Co-operatives	2	CICTAB	Sri Lanka
12	Human Capital Management & Talent Development	2	BNM	Kuala Lumpur, Malaysia
13	Regional Seminar on Fintech in Capital Market New Ecosystem for Market Based Financing Development & Financial Inclusion	4	ADB	Bangkok, Thailand
14	International Program on Management of Rural Financing Institutions & Co-operating for Rural Development	3	CICTAB	Hyderabad, India
15	Workshop on Applying AML/CFT Controls to Delegated Non-Financial Businesses & Professions	5	Bank of Korea	Seoul, Korea
16	The SEACEN Course on Macro prudential Policy	4	SEACEN	Papua New Guinea
17	14th Payment & Settlement System	2	Bank of Finland	Helsinki, Finland
18	Technical Assistance & Training Working Group of Egmont Group of Financial Intelligence UNITS-AD-HOC Meeting	2	APG	Warsaw, Poland
19	Observation Tour of Micro-financing System of Sri Lanka	1	CBSL	Sri Lanka
20	SEACEN Signature Course on Macroeconomic & Monetary Policy	4	SEACEN	Seoul, Korea
21	Central Bank Seminar	1	BIS	Zurich, Switzerland
22	24th SAARC-FINANCE Co-coordinators Meeting	1	SAARC-FINANCE	Sri Lanka
23	Human Resource Management	1	DBB	Frankfurt, Germany
24	6th Economics & Finance Conference	1	Banque de France	Paris, France
25	Meeting on the New Expected Loss Provisioning Framework & the Revisited Standardized Approach for Credit Risk	2	SEACEN	Hong Kong
26	8th AFI Global Policy Forum	1	AFI	Nadi, Fiji
27	19th APG Annual Meeting	2	APG	California, USA
28	Payment System & Instruments	2	ISCB	Istanbul, Turkey
29	Financial Sectors Legal Frameworks	2		Singapore
30	Developing Managerial Decision Making Skills for Marketing Cooperatives	4	CICTAB	Bhuaneshwor, India
31	Liquidity Analysis & Liquidity Management	1	DBB	Frankfurt, Germany
32	Financial Consumer Protection	1	DBB	Frankfurt, Germany
33	Reserve Management	1	BIS	Warth, Switzerland
34	Gold Reserve Management	2	World gold Council	London, UK
35	Prudential Supervision of the Banking Sector & Macro prudential Regulations	2	ISCB	Istanbul, Turkey
36	FSI-SEANZA Regional Seminar on Implementation of Macro prudential Policies	6	FSI-SEANZA	Bali, Indonesia
37	Seminar on Central Bank Transparency & Monetary Policy Communication	2	CBSL	Colombo, Sri Lanka
38	Maintaining Regional Financial Stability During a time Uncertain Global Economic Performance	3	SEACEN	Mumbai, India
39	Inter Government Meeting	1	NTTFC	Lhasa, China
40	Annual Plenary PPWG Meeting	2	FATF	Doha, Qatar
41	SEACEN-BIS High Level Seminar & 15th SEACEN Executive Committee Meeting	3	SEACEN	Manila, Philippines
42	Economic Education-The Role of Central Banks	1	DBB	Frankfurt, Germany

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
43	A Study Tour of E-Payment in India	1		New Delhi, India
44	SEACEN Seminar on Issues on Central Bank Governance Amid Global Uncertainties	4	SEACEN	Manila, Philippines
45	Experience Sharing on Remittance Inflows	3	RMA	Bhutan
46	Workshop on Human Resource Management & Training	2	Banque de France	Paris, France
47	Digital Payment Ecosystem Visit India	2	UNCDF	Mumbai/Delhi, India
48	Exposure Visit to Cambodia	25	CMA	Cambodia
49	International Program on Agro Value Chain Financing	2	CICTAB	Pune India
50	Contract Signing Between NRB & CIMB	2	NRB	Singapore
51	IMF 2016 Annual Meeting	2	IMF	Washington DC, USA
52	Management in the Central Bank	1	FRBank	New York, USA
53	Supervision	1	FRBank	New York, USA
54	SEACEN-IMF Course on Macroeconomic Diagnostics	4	SEACEN	Siam Reap, Cambodia
55	FATF October Plenary & Working Group Meeting	3	FATF	Paris, France
56	Seminar on Operationalizing Macro prudential tools in Supervision	1	BIS	Basel, Switzerland
57	Thomson Reuters Eikon Training	3	Thomson Reuters	Mumbai, India
58	Seminar on Safeguard Assessments of Central Banks	2	IMF	Singapore
59	Exposure Visit to Cambodia	25	CMA	Cambodia
60	Seminar on Central Bank Finance	2	Bank Indonesia	Indonesia
61	2016 Regional Forum on Investment Management of Foreign Exchange Reserves	1	ADB	Philippines
62	Destruction Process of Rs 1000	2	PERURI	Jakarta, Indonesia
63	Advanced Capital Planning & Stress Testing	3	SEACEN	Hong Kong
64	Outreach Meeting on Supervisory Challenges & Forward Looking Supervision	1	BIS	Hong Kong
65	FSI-EMEAP Regional Seminar the Regulation & Supervision of Systematically Important Banks	4	BIS	Beijing, China
66	To Bring US\$ From CMB	2	NRB	Singapore
67	Short-Term Forecasting at Central Banks	1	ISCB	Istanbul, Turkey
68	Seminar on Macro Stress Testing	2	IMF-STI	Singapore
69	7th MAS information Technology Supervision Workshop	2	MAS	Singapore
70	Seminar on SAARC Finance Database & First Meeting of Working Group in SAARC FINANCE Database	4	RBI	Pune, India
71	Seminar on Trading Book Issues & Market Infrastructure	1	BIS	Madrid, Spain
72	Invitation to Visit Banknote Printing in Nanchang	4	China Banknote	China
73	SEACEN-IMF Course of Monetary Policy Operations	3	SEACEN	Manila, Philippines
74	2016 SEACEN-OMFIF Joint Policy Summit	2	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
75	Financial Stability	4	Bank of Korea	Seoul, Korea
76	Agricultural & Rural Development Through Cooperative Business Model	3	CICTAB	Pune, India
77	Development Managerial Skills For Agricultural Co-Operative & Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Gurgaun, India
78	Market Development with Finance Co-operation	2	China Govt	China
79	Compliance for Financial Institutions	2	CBSL	Colombo, Sri Lanka
80	Central Bank Governance Forum- Governance Bodies and Enabling Mechanisms	2	Institute of Corporate Governance	Dubai
81	Seminar of Banking & Entrepreneurship Development of Nepal	1	NRNA	Bali Indonesia
82	52nd SEACEN Governors Conference	2	SEACEN	Yangon, Myanmar
83	23rd Mas Banking Supervision	2	MAS	Singapore
84	BIS Asian Reserve Management Workshop	2	BIS	Hong Kong
85	MANAFATE/APG Joint typologies & Capacity Building Workshop	1	APG	Jeddah, Saudi Arab
86	2016 Cyber Security Conclave	2	IFC	Dhaka, Bangladesh
87	SEACEN-IMF Course on Financial Cycles and Crisis	4	SEACEN-IMF	Mumbai, India
88	Forecasting , Budgeting & Financial Management	3	CBSL	Colombo, Sri Lanka
89	2016 International Sustainable Finance Forum- Market Innovation for Sustainable Finance	2	IFC	Bali, Indonesia
90	Financial Soundness Indicators	2	IMF-STI	Singapore
91	Maximizing the Power of Access: Finding an Optimal Balance Between Financial Inclusion & Financial Stability.	2	AFI	Bali, Indonesia
92	Best Practices in Commercial Bank Operations	2	CBSL	Colombo, Sri Lanka
93	Annual Conference on Central Bank Business Surveys & Liaison Program	2		Kuala Lumpur
94	Workshop on Credit Management	2	CBSL	Colombo, Sri Lanka
95	Legal Aspects of International Financial Institutions	2	IMF-STI	Singapore

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
96	Conference on Bank Resolution, Crisis Management & Deposit Insurance Issues	1	BIS	Basel, Switzerland
97	Meeting on Supervisory Priorities Including Implementing Basel II	1	BIS	Basel, Switzerland
98	Seminar on Impacts of Mobile Financial Services in The SAARC Region & 2nd Meeting of Researchers	3	Bangladesh Bank	Dhaka, Bangladesh
99	International Program in Application of Information Technology for Development of Agriculture Cooperatives & Rural Financing Institutions	3	CICTAB	Pune, India
100	3rd SEACEN Research Week	1	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
101	Exposure Visit to Program on Co-operative Business Model in Sri Lanka	2	CICTAB	Colombo, Sri Lanka
102	Discussion with RBI on the Issues of Demonetization Of INR 500 & 1000	2	MoF/N	Delhi, India
103	Training on Basel II & III Practices of RBI	5	RBI	Mumbai, India
104	Security Features in Genuine Currency Notes & Identification of Forged Notes	6	CBSL	Colombo, Sri Lanka
105	Regional Development: Fiscal Risk, Fiscal Space & SDGs	1	IMF-JICA	Japan
106	Central Banking Policies-Cruising New Frontiers	4	RBI	Chennai, India
107	MoU on Cooperation in the Field of Supervision and Exchange of Supervisory Information	2	NRB/State Bank of Pakistan	Karachi, Pakistan
108	Retreat Program	1	IMF	Vietnam
109	Brainstorming Workshop to Finalize the Draft Strategic Plan of SDF 2020 MSME	1	SAARC Dev.Fund	Colombo, Sri Lanka
110	Working Visit of RTGS System of RBI	3	RBI	Mumbai, India
111	Financial Soundness Indicators	2	IMF	Bangkok, Thailand
112	On-Site Banking Supervision	1	DBB	Munich, Germany
113	4th Meeting of the SEAVG Working Group to Enhance the Effectiveness and Formulate the new Rotation Scheme for SEAVG office at the IMF	1	BNM	Kuala Lumpur, Malaysia
114	Inauguration and First Steering Committee Meeting	2	IMF-SARTAAC	Delhi, India
115	Apec Financial Regulators Training Initiative Regional Seminar on Crisis Management	4	APEC	Bali, Indonesia
116	International Programme on Agricultural Financing and Rural Development	1	CICTAB	Dhaka, Bangladesh
117	Asia Reserve Managers Exchange	3	SCB	Singapore
118	7th Economic and Finance Conference	1	Int'l Institution of Social & Eco.Science	Tel Aviv, Israel
119	47th International Central Banking Course	1	State Bak of Pakistan	Pakistan
120	Women's Development through Income Generating Activities	2	CICTAB	Pune, India
121	International Programme on Good Governance for Women Board of Directors of Cooperatives and Rural Financing Institutions.	3	CICTAB	Pune, India
122	International Programme on Skill Development of Trainers Training in the area of Promotion and Financing of SHGs JLGs for Financial Inclusion for Rural Poor	3	CICTAB	Luchnow, India
123	Sale Promotion Program of Foreign Employment Saving Bonds	4	NRB	Doha, Dubai
124	Foreign Reserve Management	4	Bank of Korea	Seoul, Korea
125	Top Management Forum on Knowledge Management for SMEs	1	Korea	Korea
126	Seminar on Stress Testing for Supervision	1	BIS	Switzerland
127	Research and Observation Visit	2	Money Laundering Nepal	Fiji
128	Economic Education- The Role of Central Banks	1	DBB	Frankfurt, Germany
129	Meeting of the Supervisory College	4	RBI	Mumbai, India
130	5th Advance Programme for Central Bankers and Regulators	2	The Chinese University	Hong Kong
131	FATF Plenary and Working Group Meeting	2	FATF	France
132	Public Procurement	1	DBB	Frankfurt
133	Japan IMF Microfinance Seminar for Asia	1	National Graduate Institute for Policy Studies	Japan
134	SEACEN Foundation Course on Payment and Settlement Systems	3	SEACEN	Beijing, China
135	Fiscal Analysis and Forecasting	1	IMF-SARTTAC	Delhi
136	Human Resource Management at Central Banks	2	ISCB	Istanbul, Turkey
137	Cloud Services and Intermediate infrastructure Industries	1	WHD.Global	Rust, Germany
138	5th NRNA Asia Pacific Regional Meeting & Inaugural ADB-OMFIF Seminar	2	NRNA	Kuala Lumpur & Tokyo

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
139	International Program on Cooperative Governance for the Board of Directors of Cooperatives and Rural Financing Institutions	2	CICTAB	Pune, India
140	12th Asia-Pacific High Level Meeting on Banking Supervision	2	BIS	Bali, Indonesia
141	Assessor Training Workshop	1	APG/FATF	Washington DC, USA
142	Workshop on Achieving better Results in Complex Times	4	SEACEN	Bangkok, Thailand
143	2nd Dissemination Workshop: FAD-APRACA Regional Grant Project "RuFBeP"	1	APRACA	Indonesia
144	SAARCFINANCE Seminar on Financial Stability	2	SAARC-Finance	Islamabad, Pakistan
145	SEACEN-BOJ Intermediate Course on Payment and Settlement Systems	4	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
146	Regional Seminar on Liquidity Risk Management	4	APEC	Hong Kong
147	Dye Destruction Process of Rs 100	2	China Banknote	Nanchang, China
148	High Security Printing Conference Series 2016-17	2	Reconnaissance International	Baku, Azerbaijan
149	Payment & Settlement Systems: Operation, Risks and Oversight	4	RBI	Chennai
150	Exposure Visit/Training	24	CMA	Cambodia
151	Interaction Program With CMA Senior Management	3	CMA	Cambodia
152	Meeting of the Standing Committee	2	ICU	Myanmar
153	Financial Markets and Instruments	1	IMF-STI	Singapore
154	SAARC Finance Coordinators Meeting	1	SAARC Finance	Dhaka, Bangladesh
155	The Transmission of Macro-Prudential and Monetary Policies Across Borders & 2017 Spring Meeting of IMF	2	IMF/IBRN	Washington DC, USA
156	Observation Visit to International Practices in areas of Banking and Insurance Sector	1	MoF/N	Frankfurt & Berlin Germany
157	Internal Audit Practices at Central Banks	1	SCB	Istanbul, Turkey
158	Program on Strategic Leadership in Inclusive Finance	1	UNCDF	Boston, USA
159	Crisis Management and Resolution	4	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
160	Model Based Monetary policy analysis & Forecasting	2	IMF-STI	Singapore
161	IT Auditing	1	DBB	Frankfurt, Germany
162	Central Bank Accounting and Budget Management	2	Banque de France	Paris, France
163	Cash Related Processes at Central Bank-Risk Coverage by the Internal Audit Function	1	DBB	Frankfurt, Germany
164	Compilation of Balance of Payment Statistics	1	IMF	Washington DC, USA
165	The Currency Conference	1	Currency Research	Kuala Lumpur, Malaysia
166	Reserve and asset Management	1	BIS	Switzerland
167	Fiscal Framework	1	IMF-STI	Singapore
168	Equitable Growth through Financial Inclusion	1	RMA	Bhutan
169	Introductory Course on Monetary & Financial Statistics	1	IMF-STI	Singapore
170	4th International User Group Meeting	2	WHD. Global	New York, USA
171	Workshop on International Cooperation focused on Asset Recovery for BIMSTEC Member Countries	1	BFIU/WBG	Dhaka, Bangladesh
172	IADI 2017 Research Conference	1	BIS	Switzerland
173	68th APRACA Executive Meeting & Visit to the APRACA Secretariat	3	APRACA	Beijing & Bangkok
174	Developing a Leadership Growth Mindset	3	SEACEN	Myanmar
175	Regional Seminar on Cyber security/Technology Risk Supervision	2	APEC	Cook Islands
176	To Visit Banknote Printing Plant	3	China Banknote	Nanchang, China
177	KPP Knowledge Partnership Program	4	Bank of Korea	Seoul, Korea
178	Training on Quarterly National Accounting	1	IMF-SARTAAC	Delhi, India
179	Internet Based Fully Automation	1	NEPSE	Dhaka/Colombo
180	35th AGM of SEACEN	2	SEACEN	Kuala Lumpur
181	Capital Flows Macroeconomics analysis and policies	1	IMF-STI	Singapore
182	Financial Programming and Policies	1	IMF-SARTAAC	Delhi India
183	Fiscal Policy analysis with DSGE Models	1	IMF	Washington DC, USA
184	Financial Sector Surveillance	1	IMF-STI	Singapore
185	Working Group Meeting	2	FATF	Spain
186	UOB Hong Kong Cash Processing Centre	2	United Overseas Bank	Hong Kong
187	Annual General Meeting of BIS	2	BIS	Switzerland
188	Basel Regulations	5	RBI	Chennai, India
189	South-South Education Program for Economic and Finance	1	Finance Center for South South Corporation	Beijing
190	Portfolio analytics	1	BIS	Switzerland
191	Program with Ministry of Commerce and Industry	4	IMF-SARTTAC	New Delhi
192	Egmont Group Plenary	2	Egmont Group	Macau, China
193	Study Visit	1	Bank of Korea	Seoul Korea
194	SEACEN-MAS Financial Technology Disruption: Rebutting Finance and Regulation	4	SEACEN-MAS	Singapore

	विषय	सहभागी संख्या	आयोजक संस्था	स्थान
195	BNM-AFI Consumer Empowerment and market conduct programme	4	BNM-AFI	Kuala Lumpur, Malaysia
196	Course on Macroeconomic & Monetary Policy Management theme" Monetary Policy Challenges Since the Global Financial Crisis	4	SEAEN	Bali, Indonesia
197	39th Meeting of SEACEN Directors of Monetary Policy Research & High Level Seminar for Directors of Monetary Policy Research	1	SEACEN	Kuala Lumpur, Malaysia
198	46th Board of Directors Meeting & STS Meeting of the Asian Clearing Union	4	ACU	Colombo, Sri Lanka
199	APG Annual Meeting	2	APG	Colombo, Sri Lanka
200	Green Financing Symposium	1	BIS	Frankfurt, Germany
201	24th Banking Supervisors Training Program	2	SEACEN	Singapore
	Total	500		

तालिका ५ : काठमाडौं उपत्यका बाहिरका कार्यालयहरूबाट आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा भएको तोडा चलान एवम् विदेशी मुद्रा खरिद-बिक्री कारोबारको विवरण

क्र. सं.	कार्यालय	तोडा चलान एवम् दाखिला								विदेशी मुद्रा खरिद बिक्री					
		(रु. करोडमा)				भा.रु. (ने. रु. करोडमा)				अन्य विदेशी मुद्रा			भा. रु.		
		तोडा चलान		तोडा दाखिला*		तोडा चलान		तोडा दाखिला		(ने. रु. करोडमा)		(ने. रु. करोडमा)			
		नोटकोष संख्या+	पटक	रकम रु	पटक	रकम	पटक	रकम	पटक	रकम	खरिद	मौज्दात@	खरिद	बिक्री#	मौज्दात@
१.	विराटनगर	१०	५४	२९६६.००	८	४६.६८	३३	३७.८०	१	४८.००	१.९५	५.०७	-	३०.०८	९०६.३७
२.	जनकपुर	५	४६	१४२२.४८	३	६.१७	८	४.८८	-	-	२१.०७	१.९७	-	२४.६९	११७.४८
३.	वीरगञ्ज	४	१९	५७७.६५	७	१९१.८०	४	१.५४	-	-	४.२३	०.०४	-	३१.०२	८६.३६
४.	पोखरा	८	७९	१८६३.०० ⁺⁺	८	३८.०५	-	-	१	१०.००	९४.७०	८.३२	०.१०	९.४२	२७.८२
५.	सिद्धार्थनगर	७	७३	२०००.००	१२	१४.३८	५	३.२०	-	-	४८.०४	५.०४	२.१६	३८.२८	२३.४४
६.	नेपालगञ्ज	१३	६२	१३१०.००	२६	४०९.७८	-	-	१	४०.००	२.३३	१.४३	०.२४	२२.०८	५५.५९
७.	धनगढी	९	६६	९७७.९०	१०	९३.५१	-	-	१	४०.००	१.४३	१.४३	१.३५	३६.७०	३९.५५
	कुल	५६	३९९	११११७.०३	७४	८००.३७	५०	४७.४२	४	१३८.००	१७३.७५	२३.३०	३.८५	१९२.२७	१२५६.६१

+ कार्यालय अन्तर्गतको नोटकोष संख्या ।

* नोटकोष रहेका बैंक शाखाहरूबाट उक्त कोषबाटै दाखिला हुन आएको रकम मात्र ।

कार्यालयबाट ग्राहकहरूलाई बिक्री गरेको रकम मात्र ।

@ अन्य कार्यालयहरूमा रकमान्तर गरी २०७४ असार मसान्तको बाँकी मौज्दात ।

++ पोखरा कार्यालयको क्षेत्रभित्र पर्ने नोटकोषहरूमा जम्मा रु. १८६३ करोड तोडा चलान भएकोमा मनाङ जिल्लामा रु. ३८ करोड मुद्रा व्यवस्थापन विभागबाट तोडा चलान भएको पनि समावेश गरिएको ।

अनुसूची २.१ : “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएका निर्देशनहरू

- (१) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना सेयरधनीहरूलाई प्रदान गर्ने नगद लाभांश सेयरधनीको खातामा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने र सार्वजनिक निष्काशन (IPO/FPO) को क्रममा धितोपत्र बाँडफाँड पश्चात लगानीकर्ताले माग गरे बमोजिम शेयर प्राप्त गर्न नसकेको खण्डमा त्यस्तो रकम फिर्ता गर्दा निजले दरखास्त फाराममा उल्लेख गरेको खातामा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (२) पर्यटकीय सम्भावना रहेका तर तुलनात्मक रूपमा विकास हुन नसकेका पर्यटकीय गन्तव्य पाथिभरा, माइपोखरी, हलेसी, लाडटाड, स्वर्गद्वारी, माथिल्लो मुस्ताड, गढीमाई, जनकपुरधाम, रारा तथा खप्तड क्षेत्रमा सुविधा सम्पन्न स्तरीय होटल स्थापना गर्न प्रदान गरिएका असल कर्जाको सुरक्षणमा वार्षिक ४ प्रतिशत व्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराइने व्यवस्था गरिएको । साथै, अष्ट्रिच पालन, अलैची खेती र मौरी पालन गरी निर्यात गरेमा निर्यात बराबरको रकम नबढ्ने गरी असल कर्जाको धितो सुरक्षणका आधारमा वार्षिक १ प्रतिशत व्याजदरमा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था समेत कायम गरिएको ।
- (३) राष्ट्रियस्तरका वित्त कम्पनीहरूमा Basel II मा आधारित Capital Adequacy Framework 2007 (Updated 2008) समानान्तर रूपमा लागु गरिएको ।
- (४) मार्जिङ्ग लेन्डिङ्ग प्रकृतिको कर्जा प्रभाव गर्दा सुरक्षण बापत राखिने सेयरको मूल्याङ्कन गर्दा नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लिमिटेडबाट प्रकाशित पछिल्लो १८० कार्य दिनको अन्तिम मूल्यको औसत मूल्य वा सेयरको प्रचलित बजार मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, सो रकमको बढीमा ५० प्रतिशत रकमसम्म मात्र सेयर धितो कर्जा प्रवाह गर्न सकिने व्यवस्था कायम गरिएको ।
- (५) संस्थापक सेयरको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्ने प्रयोजनका लागि सुरक्षण बापत राखिने सेयरको मूल्याङ्कन गर्दा साधारण सेयरको पछिल्लो १८० कार्य दिनको औसत मूल्यको बढीमा ५० प्रतिशत मूल्य वा संस्थापक सेयरको अन्तिम कारोबारको मूल्यमध्ये जुन कम हुन्छ, सोको आधारमा मूल्य कायम गर्नु पर्नेछ । यसरी कायम गरिएको मूल्यको बढीमा ५० प्रतिशत रकमसम्म मात्र कर्जा दिन सकिने व्यवस्था कायम गरिएको ।
- (६) सहवित्तीयकरण कर्जामा परिणत गर्नु पर्ने बहु-बैंकिङ्ग कर्जा रकमको सीमा रु. ५० करोडबाट बढाई रु. १ अर्ब कायम गरिएको । साथै, यस व्यवस्था बमोजिम सहवित्तीयकरण कर्जामा परिणत नभएका बहुबैंकिङ्ग कर्जालाई २०७४ असार मसान्तदेखि सुक्ष्म निगरानी वर्गमा वर्गीकरण गरी सोही बमोजिमको कर्जा नोकसानी व्यवस्था गर्नु पर्ने व्यवस्था कायम गरिएको ।
तर, “क”, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्ग कर्जा अन्तर्गत लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रवाह गर्ने कर्जाको हकमा यो व्यवस्था बमोजिम सहवित्तीयकरण कर्जामा परिणत गर्न अनिवार्य नहुने व्यवस्था गरिएको ।
- (७) घर जग्गा तथा रियल स्टेटको सुरक्षणमा प्रवाह हुने कर्जाको रकम धितो सुरक्षणमा राखिएको घरजग्गा तथा रियल स्टेट सम्पत्तिको Fair Market Value को बढीमा ६० प्रतिशतबाट घटाई ५० प्रतिशत र आवासीय घर कर्जाको हकमा दुई तिहाईबाट ६० प्रतिशत सीमा कायम गरिएको ।
- (८) देहाय बमोजिमको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गर्न पाउने व्यवस्था कायम गरिएको :
  - व्यावसायिक कृषि परियोजनाको धितोमा प्रवाहित रु. १० लाखसम्मको कर्जा,
  - नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भई कार्यान्वयनमा आएको “युवाहरूलाई कृषि कर्जामा प्रदान गरिने व्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” बमोजिम तोकिएका कृषि व्यवसायहरूमा ऋणीहरूलाई प्रवाह भएको रु. १० लाखसम्मको कर्जा र
  - साना तथा लघु व्यवसायहरूलाई चल/अचल सम्पत्ति धितो लिई वा उद्यम/परियोजना धितो लिई प्रवाहित रु. १० लाखसम्मको कर्जा
- (९) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाल भुक्तानी गर्ने नगदको सीमा रु. ५० लाखबाट घटाई रु. ३० लाख कायम गरिएको ।
- (१०) विगतमा सुरक्षाको कारणबाट यस बैंकको स्वीकृति लिई/नलिई यस बैंकलाई सूचना मात्र दिएर बन्द गरिएका/गाभिएका शाखा/उपशाखाहरू पूर्ववत् रूपमा सञ्चालन गर्न यस बैंकको स्वीकृति लिइरहनु नपर्ने र द्वन्द्वकालमा विस्थापित भएका बैंकका शाखा पुनर्स्थापनालाई प्रभावकारी बनाउन त्यस्ता स्थानमा दुइवटा

- शाखा पुनर्स्थापना गरेको अवस्थामा काठमाडौं उपत्यकाभित्र यस बैंकको स्वीकृति लिइ एक शाखा खोल्न सकिने व्यवस्था गरिएको ।
- (११) अनिवार्य नगद मौजदात गणना गर्ने समयावधि दुई हप्ताको कायम गरिएको र अनिवार्य नगद मौजदातको कम्तिमा ७० प्रतिशत रकम दैनिक रूपमा कायम गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (१२) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले काठमाडौं उपत्यका, महानगरपालिका वा उप-महानगरपालिका वा नगरपालिकाका केन्द्र बाहेकका स्थानमा शाखा खोल्न यस बैंकको स्वीकृति लिनु नपर्ने र यस बैंकको पूर्व स्वीकृति बिना नगरपालिका, उप-महानगरपालिका र महानगरपालिकाका सोहि वडा एवम् गाउँ विकास समितिभित्र बाहेक अन्यत्र शाखा वा कुनै पनि किसिमको कार्यालय स्थानान्तरण गर्न बन्द गर्न वा गर्न वा गाभ्न नपाउने व्यवस्था गरिएको ।
- (१३) बैंक तथा वित्तीय संस्थामा नयाँ सञ्चालक नियुक्त/मनोनित भई आए पश्चात् सम्बन्धित संस्थाले आफ्नो संरचना, व्यवसायको प्रकृति, संस्थागत सुशासन, संस्थागत रणनीति, व्यवसायिक योजना, सञ्चालकको कर्तव्य तथा उत्तरदायित्व, जोखिम व्यवस्थापनका सम्बन्धमा अपनाइएका रणनीति, समष्टिगत आर्थिक एवम् वित्तीय अवस्था, वर्तमान कानूनी व्यवस्था, प्रचलनमा रहेका बैंकिङ्ग सेवा तथा पद्धति र यस बैंकबाट जारी गरिएका निर्देशन आदि विषयहरू समेटि एक महिनाभित्र अभिमुखीकरण (Orientation) गराउनु पर्ने र समग्र बैंकिङ्ग प्रणालीको संस्थागत सुशासन एवम् जोखिम व्यवस्थापनको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि पारदर्शिता (Transparency), खुलासा (Disclosure), स्वार्थको द्वन्द्व (Conflict of Interest), अनुपालना (Compliance) र अन्य नियामक निकायसँगको सम्बन्ध एवम् समन्वय लगायतका विषयमा अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यास (International Best Practice) समेटि आफ्ना सबै सञ्चालकहरूलाई हरेक वर्ष कम्तीमा एकपटक अभिमुखीकरण/पुनर्ताजगीकरण गराउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (१४) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्ना कर्मचारीहरूको दक्षता अभिवृद्धिका लागि प्रत्येक वर्ष कुल कर्मचारी खर्चको न्यूनतम ३ प्रतिशत रकम तालिम तथा वृत्ति विकासमा यस बैंकले तोकिएको शर्तहरूको अधिनमा रही कार्यविधि बनाई खर्च गर्नु पर्ने व्यवस्था कायम गरिएको ।
- (१५) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी कार्यमा थप क्रियाशील हुन आफ्नो हरेक आर्थिक वर्षको खुद मुनाफाको कम्तीमा १ प्रतिशत रकम छुट्टयाई संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोष खडा गरी जम्मा गर्नु पर्ने र कोषमा जम्मा भएको रकम यस बैंकले तोकेको क्षेत्रमा कार्यविधि बनाई अर्को आर्थिक वर्षभित्र खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाउन निर्देशन जारी गरिएको छ ।
- (१६) सम्मानित श्री सर्वोच्च अदालतको पूर्ण इजलाशबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले लिने जेथा जमानत एवम् लिलाम सम्बन्धमा मिति २०७२/०९/१६ मा भएको फैसलाबाट सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका नाममा १४ बुँदे निर्देशनहरू तत्काल कार्यान्वयन गर्न र सो सम्बन्धमा यस बैंकलाई अनुगमन गर्न भनी आदेश भएको हुँदा उपर्युक्त निर्देशनहरू तत्काल कार्यान्वयन गर्नु गराउनु हुन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई निर्देशन जारी गरिएको ।
- (१७) तोकिएका उत्पादनशील क्षेत्रमा न्यूनतम कर्जा प्रवाह नगरेमा वा कम प्रवाह गरेमा न्यूनतम रूपमा पुऱ्याउनु पर्ने रकममा हुन आउने नपुग रकममा २०७४ असार मसान्तदेखि नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ८१ बमोजिम सम्बन्धित इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले सो गणना अवधिमा कर्जामा लिने अधिकतम ब्याजदरले हुने रकम हर्जाना लगाउने व्यवस्था कायम गरिएको ।
- (१८) “घरेलु तथा साना उद्योग” को परिभाषा संशोधन गरी औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७३ को अनुसूची-२ मा उल्लिखित घरेलु उद्योगहरू र दश करोड रुपैयाँसम्म स्थिर पूँजी भएका साना उद्योगहरू पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (१९) इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यस बैंकले तोकेको शर्तहरूको अधिनमा रही प्राविधिक सेवा सम्झौता (Technical Service Agreement, TSA) गरी गैर-नेपाली नागरिकबाट व्यवस्थापन सेवा लिन सक्ने र कुनै विशेष प्राविधिक पदमा स्वदेशमै दक्ष कर्मचारी उपलब्ध नभएमा यस बैंकले तोकेको प्रक्रिया/व्यवस्थाहरूको पालना गरी गैर-नेपाली नागरिकलाई नियुक्त गरी काम गराउन सक्ने व्यवस्था कायम गरिएको ।

- (२०) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले माग तथा अल्प सूचनामा आधारित निक्षेप (Call Deposit) को ब्याजदर बचत खातामा प्रदान गरिने न्यूनतम ब्याजदर भन्दा बढी नहुने गरी तय गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (२१) इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुबाट निम्नानुसारको क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा तथा सापट रकमको बढीमा ५० प्रतिशतसम्मको रकमलाई २०७४ असार मसान्तसम्मको अवधिका लागि मात्र कर्जा/निक्षेप तथा प्राथमिक पूँजी अनुपात (CCD Ratio) कायम गर्ने प्रयोजनको लागि कर्जा तथा सापटबाट घटाउन सकिने व्यवस्था गरिएको ।
- (१) विपन्न वर्गमा प्रत्यक्ष रुपमा प्रवाहित २ प्रतिशतसम्मको कर्जा ।
- (२) “युवाहरुलाई व्यावसायिक कृषि कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” बमोजिम प्रवाहित थप कर्जा (उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ दोहोरो नपर्ने गरी), र
- (३) उत्पादनशील (कृषि, उर्जा, पर्यटन र घरेलु तथा साना उद्यम) क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जा ।”
- (२२) मिति २०७४/१/१ देखि दैनिक रुपमा CCD Ratio अनुगमन गरिने र दैनिक रुपमा गणना गरिने CCD Ratio को तोकिएको सीमा नाघेमा नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ को दफा ९९ अनुसार बढी प्रवाहित कर्जा रकममा बैंक दरले हुन आउने बराबर रकम हर्जाना लगाइने व्यवस्था गरिएको ।
- (२३) प्राकृतिक व्यक्तिलाई व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि सवारी साधन खरिद गर्न कर्जा प्रवाह गर्दा सो सवारी साधनको मूल्यको अधिकतम ५० प्रतिशतसम्म मात्र गर्नु पर्ने तर सार्वजनिक यातायात, निर्माण कार्य एवम् पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य र ढुवानी जस्ता सेवाका लागि प्रयोग हुने सवारी साधनको हकमा यो सीमा लागू नहुने व्यवस्था गरिएको ।
- (२४) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुबाट प्रवाह हुने Overdraft लगायतका Revolving प्रकृतिका व्यक्तिगत कर्जाहरुको सीमा रु. १ करोडबाट घटाई रु. ७५ लाख कायम गरिएको र उक्त सीमाभित्र नरहेका कर्जाको हकमा २०७४ असार मसान्तभित्र उक्त सीमामा ल्याइसक्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (२५) ऋणीले एउटै मिति वा अवधिको अलग-अलग वित्तीय विवरण पेश गरेको अवस्थामा त्यस्ता ऋणीलाई प्रवाहित कर्जालाई खराब कर्जामा वर्गीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (२६) ट्रस्ट रिसिप्ट कर्जा, विल्स डिस्काउन्टिङ्ग वा त्यस्तै प्रकृतिका आयात कर्जाको अधिकतम १२० को अवधिलाई बढाई २०७४ असार मसान्तसम्मका लागि १५० दिन कायम गरिएको ।
- (२७) नेपाल सरकार, मन्त्रपरिषदबाट “युवाहरुलाई व्यावसायिक कृषि कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७१” खारेज भई “व्यवसायिक कृषि तथा पशुपन्छी कर्जामा प्रदान गरिने ब्याज अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३” स्वीकृत भएकोले विद्यमान कार्यविधि खारेज गरी नयाँ कार्यविधि कार्यान्वयनका लागि निर्देशन जारी गरिएको ।
- (२८) कर्जा प्रवाह गर्दा लिने प्रशासनिक सेवा शुल्क तथा प्रतिबद्धता शुल्क सम्बन्धी व्यवस्थालाई परिमार्जन गरी ग्राहकले कर्जाको लागि निवेदन दिए पश्चात् कर्जा स्वीकृतिको प्रक्रिया आरम्भ गर्दाको वखत प्रशासनिक सेवा शुल्क लिन सकिने तर, कर्जा अस्वीकृत भएको अवस्थामा यस्तो शुल्क तत्काल ग्राहकको खातामा फिर्ता गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (२९) ब्याजदर सम्बन्धी विद्यमान निर्देशनलाई खारेज गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा तथा सापटको ब्याजदर निर्धारण गर्दा “आधार दर” (Base Rate) सँग आवद्ध गर्नुपर्ने गरी नयाँ निर्देशन जारी गरिएको ।
- (३०) विपन्न वर्गमा गणना हुने विद्यमान व्यवस्थाका केही बुँदाहरुमा संशोधन गरी देहाय बमोजिमका व्यवस्था कायम गरिएको ।
- (१) नवीकरणीय उर्जा प्रविधि अन्तर्गत घरेलु सौर्य विद्युत प्रणाली (Solar Home System), सौर्य चुलो (Solar Cooker), सौर्य ड्रायर (Solar Dryer), सौर्य वाटर पम्प (Solar Pump), बायोग्याँस (Biogas), सुधारिएको पानी घट्ट (Improved Water Mill), सुधारिएको चुलो (Improved Cook Stoves) प्रयोजनमा प्रतिपरिवार एक लाख रुपैयाँमा नबढ्ने गरी प्रवाह गरेको कर्जा । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका ऋणीको हकमा यस्तो सीमा एक लाख पचास हजार रुपैयाँ ।

- (२) विपन्न घरपरिवारहरूलाई लक्षित गरी नविकरणीय उर्जा प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले आयोजनाको कुल लागतको ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी लगानी गर्ने उपभोक्ता समिति, सहकारी, निजी तथा सार्वजनिक निजी साभेदारी स्वामित्वमा आधारित १००० किलोवाट क्षमतासम्मका लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना, ५०० किलोवाट पिक क्षमतासम्मका सौर्य मिनि ग्रीड, २०० किलोवाट क्षमतासम्मको ग्यासीफायर प्रविधि, ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको वायु तथा सौर्य वायु उर्जा मिश्रित प्रणाली र २०० घनमिटर क्षमतासम्मको संस्थागत वायोग्यास प्लाण्ट जस्ता परियोजनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उपभोक्ता समिति, वचत तथा ऋण सहकारी बाहेकका विषयगत सहकारी, निजी तथा सार्वजनिक निजी साभेदारी संस्थालाई प्रदान गर्ने रु. ३ करोडसम्मको कर्जा तथा सापट ।
- (३१) सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी विद्यमान निर्देशनलाई खारेज गरी सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारण सम्बन्धी ऐन, नियमन र यस बैंकको पालना नभएमा स्पष्ट जरिवाना सहितको नयाँ निर्देशन जारी गरिएको ।
- (३२) “घ” वर्गका लघुवित्त वित्तीय संस्थाले आफ्नो कोषको लागत (Cost of fund) मा प्रशासनिक लागत वापत बढीमा ४ प्रतिशत विन्दुसम्म थप गरी आउने दरमा बढीमा ७ प्रतिशत विन्दुसम्म थप गरी कर्जाको व्याजदर कायम गर्न सक्ने तर यसरी तय हुने कर्जाको व्याजदर १८ प्रतिशत भन्दा बढी हुन नहुने व्यवस्था गरिएको ।
- (३४) यस बैंकबाट इजाजतपत्र प्राप्त राष्ट्रिय स्तरको थोक कर्जा प्रदान गर्ने लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूले २०७५ असार मसान्तसम्म न्यूनतम चुक्ता पूँजी रु. ६० करोड कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको ।
- (३५) “घ” वर्गका लघुवित्त वित्तीय संस्थाबाट प्रदान हुने विपन्न वर्ग कर्जाको सीमा सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई संशोधन गरी देहाय बमोजिमको व्यवस्था कायम गरिएको :
- (क) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई सामुहिक जमानीमा लघु उद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रति समूह सदस्य बढीमा तीन लाख रुपैयाँसम्म लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने छ । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा पाँच लाख रुपैयाँ सीमा कायम गरिएको ।
- (ख) नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि अन्तर्गत Solar Home Systems र/वा Bio-gas प्रयोजनको लागि प्रति परिवार बढीमा रु. दुई लाखसम्मको लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने ।
- (ग) विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई स्वीकारयोग्य धितो लिई लघु उद्यम वा व्यवसाय सञ्चालन गर्न प्रति समूह सदस्य बढीमा रु. पाँच लाख रुपैयाँसम्म लघुकर्जा उपलब्ध गराउन सकिने छ । विगत दुई वर्षदेखि कर्जा उपभोग गरी असल वर्गमा परेका समूह सदस्यको हकमा सात लाख रुपैयाँ सीमा कायम गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्था नभएका गा.वि.स.हरूमा लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूबाट स्वीकारयोग्य धितो लिई समूहमा आवद्ध भएका तथा नभएका व्यक्तिहरूलाई लघुउद्यम सञ्चालन गर्न रु. दश लाखसम्म कर्जा प्रदान गर्न सकिने ।
- (घ) समूहमा आवद्ध नभएका विपन्न तथा न्यून आय भएका व्यक्तिलाई पर्याप्त धितो लिई बढीमा रु. तीन लाखसम्मको लघुकर्जा प्रदान गर्न सकिने ।
- (३७) लघुवित्त वित्तीय संस्था स्थापनाका लागि निवेदन लिने कार्य वित्तीय पहुँच कम भएका तोकिएको १० जिल्ला कार्य क्षेत्र रही संचालन आउने संस्था बाहेक अन्यत्रका लागि स्थगित गरिएको ।
- (३८) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सञ्चालक समितिमा कम्तीमा ५ जना र बढीमा ७ जना सञ्चालक हुने गरी संस्थापक शेयर समूह र सर्वसाधारण शेयर समूहबाट शेयर स्वामित्व अनुपातका आधारमा प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने भएकोले बैंक तथा वित्तीय संस्थाले यथाशीघ्र साधारण/विशेष साधारण सभा बोलाई आ-आफ्नो प्रबन्धपत्र तथा नियमावली संशोधन/समायोजन/परिमार्जन गरी प्रचलित कानून अनुरूप सञ्चालक समिति गठन गर्ने व्यवस्था मिलाउने सूचना जारी गरिएको ।
- (३९) नेपालको संविधानले तय गरेका प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तीमा एउटा वाणिज्य बैंकको शाखा स्थापना गर्ने सम्बन्धी कार्यक्रमलाई कार्यान्वयनमा ल्याउने सम्बन्धमा हाल वाणिज्य बैंक नरहेका स्थानीय तहमा बैंक

शाखा खोल्नका लागि बैकलाई प्रोत्साहन सहितको अनिवार्य रुपमा शाखा कार्यालय खोल्ने व्यवस्था कायम गरिएको ।

- (४०) यस बैकबाट जारी गरिएको “बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४” खारेज गरी “बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०७४” लागु गरिएको ।
- (४१) बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा १२७ को उपदफा (२) मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाका सञ्चालक समितिका अध्यक्षले नेपाल राष्ट्र बैंक समक्ष तोकिएको ढाँचामा पद तथा गोपनीयताको सपथ लिनुपर्ने व्यवस्था रहेकोले सो प्रयोजनका लागि “क” वर्गका वाणिज्य बैंकको हकमा गभर्नर/डेपुटी गभर्नर समक्ष, राष्ट्रिय स्तरका “ख” वर्गका विकास बैंकको हकमा डेपुटी गभर्नर वा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका कार्यकारी निर्देशक समक्ष, अन्य संस्था (जिल्लास्थित बाहेक) को हकमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका कार्यकारी निर्देशक वा निर्देशक समक्ष र जिल्लास्थित (उपत्यका बाहिर) प्रधान कार्यालय भएको क्षेत्रीय वा जिल्लास्तरीय संस्थाको हकमा उक्त क्षेत्रमा अवस्थित नेपाल राष्ट्र बैंकको कार्यालयको निर्देशक समक्ष पद तथा गोपनीयताको सपथ लिने व्यवस्था गरिएको ।

अनुसूची २.२ : ग्रामीण बैंकिङ्ग अनुशरणकर्ताको रुपमा निजी क्षेत्रबाट स्थापित लघुवित्त कारोबार गर्ने संस्थाहरू

क्र.सं.	लघुवित्त संस्थाको नाम	क्र.सं.	लघुवित्त संस्थाको नाम
१	निर्धन उत्थान बैंक लिमिटेड	२६	समता माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड
२	डिप्रोक्स लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	२७	सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
३	छिमेक लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	२८	नेशनल माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड
४	स्वावलम्बन लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	२९	नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड
५	नेरुडे लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	३०	नेपाल सेवा लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
६	नयाँ नेपाल लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	३१	उन्नती माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड
७	मिथिला लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	३२	स्वदेशी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
८	समीट माइक्रोफाईनान्स डेभलपमेण्ट बैंक लि.	३३	नाडेप लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
९	स्वरोजगार लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	३४	सपोर्ट माइक्रो फाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड
१०	नागवेली लघुवित्त विकास बैंक लिमिटेड	३५	आरम्भ माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड
११	कालिका माइक्रोव्रेडिट डेभलपमेण्ट बैंक लिमिटेड	३६	जनसेवी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१२	मिर्मिरे माइक्रोफाईनान्स बैंक लिमिटेड,	३७	चौतारी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१३	जनउत्थान सामुदायिक लघुवित्त विकास बैंक लि.	३८	घोडीघोडा लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१४	बोमी माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड	३९	आशा लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१५	लक्ष्मी लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	४०	नेपाल एग्रो लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१६	सिभिल लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	४१	रामारोशन लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१७	महिला सहयात्रा माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लि.	४२	क्रिएटिभ लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१८	किसान माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड	४३	गुराश लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
१९	विजय लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	४४	गणपति लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
२०	एनएमवी माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड	४५	इन्फिनिटी माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लि.
२१	फरवार्ड कम्युनिटी माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लि.	४६	आंध्रखोला लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड
२२	रिलायवल माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड	४७	स्वाभिमान माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लि
२३	महुली सामुदायिक लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	४८	स्पर्श लघुवित्त वित्तीय संस्था लि
२४	सुर्योदय लघुवित्त वित्तीय संस्था लिमिटेड	४९	सबैको लघुवित्त वित्तीय संस्था लि
२५	मेरो माइक्रोफाईनान्स वित्तीय संस्था लिमिटेड		

अनुसूची २.३ : थोक कर्जा कारोबार मात्र गर्ने लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरू

क्र.सं.	लघुवित्त संस्थाको नाम	क्र.सं.	लघुवित्त संस्थाको नाम
१	रुरल माइक्रोफाईनान्स डेभलपमेण्ट सेन्टर	३	फर्स्ट माइक्रोफाईनान्स डेभलपमेण्ट बैंक,
२	साना किसान विकास बैंक	४	आरएसडिसी लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.,

अनुसूची २.४ : २०७३ असारमसान्तसम्म कारोबार संचालन गरेका 'ख' वर्गका वित्तीय संस्थाहरुको विवरण

(क) राष्ट्रिय स्तर			
क्र.सं	नाम	क्र.सं	नाम
१	एन.आई.डि.सी. डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	८	कैलाश विकास बैंक लिमिटेड
२	महालक्ष्मी विकास बैंक लिमिटेड	९	सांग्रिला डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
३	देव विकास बैंक लिमिटेड	१०	गरिमा विकास बैंक लिमिटेड
४	लुम्बिनी विकास बैंक लिमिटेड	११	फेवा विकास बैंक लिमिटेड
५	ज्योति विकास बैंक लिमिटेड	१२	मुक्तिनाथ विकास बैंक लिमिटेड
६	कामना विकास बैंक लिमिटेड	१३	ओम डेभलपमेन्ट बैंक
७	टुरिजम डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड		

(ख) दश जिल्ला कार्यक्षेत्र भएका संस्थाहरु			
क्र.सं	नाम	क्र.सं	नाम
१	शाइन रेसुङ्गा डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	२	सेवा विकास बैंक लिमिटेड

(ग) तीन जिल्ला कार्यक्षेत्र भएका संस्थाहरु			
क्र.सं	नाम	क्र.सं	नाम
१	नारायणी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	११	कञ्चन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
२	सहयोगी विकास बैंक लिमिटेड	१२	सप्तकोशी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
३	कर्णाली विकास बैंक लिमिटेड	१३	साभ्ना विकास बैंक लिमिटेड
४	एक्सेल डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	१४	ग्रीन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
५	वेस्टर्न डेभलपमेन्ट बैंक लि	१५	राप्तीभेरी विकास बैंक लिमिटेड
६	मितेरी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	१६	मिसन डेभलपमेन्ट बैंक
७	तिनाउ विकास बैंक लि	१७	सिन्धु विकास बैंक लिमिटेड
८	कन्काई विकास बैंक, लिमिटेड	१८	नेपाल कम्युनिटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
९	भार्गव विकास बैंक लिमिटेड	१९	कपौरि डेभलपमेन्ट बैंक लि
१०	अल्पाइन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	२०	पूर्णमा विकास बैंक लिमिटेड

(घ) एक जिल्ला कार्यक्षेत्र भएका संस्थाहरु			
क्र.सं	नाम	क्र.सं	नाम
१	कावेली विकास बैंक लिमिटेड	४	माउण्ट मकालु डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
२	हाम्रो विकास बैंक लिमिटेड	५	सहारा विकास बैंक लिमिटेड
३	साल्या विकास बैंक लिमिटेड		

अनुसूची २.५ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा स्थलगत निरीक्षण गरिएका वाणिज्य बैंकहरु

क्र.सं.	वाणिज्य बैंकहरुको नाम
१.	सिभिल बैंक लि.
२.	नेपाल बैंक लि.
३.	नविल बैंक लि.
४.	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लि.
५.	नेपाल बंगलादेश बैंक लि.
६.	माछापुच्छ्रे बैंक लि.
७.	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.
८.	कुमारी बैंक लि.
९.	बैंक अफ काठमाण्डु लि.
१०.	एनएमबी बैंक लि.
११.	नेपाल एस.वी.आई. बैंक लि.
१२.	सेन्चुरी कमर्सियल बैंक लि.
१३.	सिद्धार्थ बैंक लि.
१४.	एन आई सी एशिया बैंक लि.
१५.	जनता बैंक नेपाल लि.
१६.	सनराइज बैंक लि.
१७.	मेगा बैंक नेपाल लि.
१८.	प्राइम कमर्सियल बैंक लि.
१९.	सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लि
२०.	कृषि विकास बैंक लि.

अनुसूची २.६ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा समष्टिगत निरीक्षण गरिएका विकास बैंकहरु

(क) स्थलगत निरीक्षण

१	देव विकास बैंक लिमिटेड	२३	सहयोगी विकास बैंक लिमिटेड
२	फेवा विकास बैंक लिमिटेड	२४	गरिमा विकास बैंक लिमिटेड
३	ज्योति विकास बैंक लिमिटेड	२५	हाम्रो विकास बैंक लिमिटेड
४	यति डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	२६	मिसन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
५	मुक्तिनाथ विकास बैंक लिमिटेड	२७	कामना विकास बैंक लिमिटेड
६	रिलायवल डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	२८	एस डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
७	साग्लिला विकास बैंक लिमिटेड	२९	एनआइडिसी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
८	गण्डकी विकास बैंक लिमिटेड	३०	एपेक्स डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
९	कैलाश विकास बैंक लिमिटेड	३१	सप्तकोशी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१०	शाइन रेसुङ्गा डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	३२	महालक्ष्मी विकास बैंक लिमिटेड
११	भार्गव विकास बैंक लिमिटेड	३३	भिवोर सोसाइटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१२	ग्रिन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	३४	साभा विकास बैंक लिमिटेड
१३	अल्पाइन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	३५	ओम डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१४	सालपा डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	३६	सिन्धु विकास बैंक लिमिटेड
१५	कञ्चन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	३७	तिनाउ डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१६	कर्णाली विकास बैंक लिमिटेड	३८	वेस्टर्न डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१७	कन्काइ विकास बैंक लिमिटेड	३९	कसमस डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
१८	मितेरी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	४०	कावेली विकास बैंक लिमिटेड
१९	सेवा विकास बैंक लिमिटेड	४१	माउण्ट मकालु डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
२०	राप्तिभेरी विकास बैंक लिमिटेड	४२	सहारा विकास बैंक लिमिटेड
२१	पूर्णमा विकास बैंक लिमिटेड	४३	नेपाल कम्प्युनिटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
२२	एक्सेल डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड		

(ख) विशेष निरीक्षण

१	त्रिवेणी विकास बैंक लिमिटेड	८	भिवोर सोसाइटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
२	मुक्तिनाथ विकास बैंक लिमिटेड	९	रिलायवल डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
३	मिसन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	१०	काष्ठमण्डप डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
४	कैलाश विकास बैंक लिमिटेड	११	सिन्धु विकास बैंक लिमिटेड
५	यति डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	१२	लुम्बिनी विकास बैंक लिमिटेड
६	भिवोर सोसाइटी डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड	१३	सिद्धार्थ डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड
७	सिद्धार्थ डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड		

(ग) अनुगमन निरीक्षण

१	अल्पाइन डेभलपमेन्ट बैंक लिमिटेड		

अनुसूची २.७ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि तीन वर्षको लागि बजार निर्माताको
इजाजतप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम
१.	मेगा बैंक नेपाल लि., कान्तिपथ, काठमाडौं
२.	लक्ष्मी बैंक लि., हात्तिसार, काठमाडौं
३.	सिभिल बैंक लि., कमलादी, काठमाडौं
४.	नविल बैंक लि., दरबारमार्ग, काठमाडौं
५.	सिटिजन बैंक इन्टरनेशनल लि., कमलादी
६.	सिद्धार्थ बैंक लि., हात्तिसार, काठमाडौं
७.	लुम्बिनी बैंक लि., नक्साल, काठमाडौं
८.	प्रभु बैंक लि., बबरमहल, काठमाडौं
९.	सनराईज बैंक लि., गौडिधारा, काठमाडौं
१०.	सेन्चुरी कर्मसंयल बैंक लि., पुतलीसडक
११.	नेपाल बंगलादेश बैंक लि., पुतलीसडक
१२.	एनएमवी बैंक लिमिटेड, बबरमहल, काठमाडौं
१३.	सानिमा बैंक लि., नक्साल, काठमाडौं
१४.	जनता बैंक लि., नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
१५.	कृषि विकास बैंक लि., रामशाहपथ, काठमाडौं
१६.	माछापुच्छ्रे बैंक लि., लाजिम्पाट, काठमाडौं
१७.	एनआईसी एशिया बैंक लि., थापाथली, काठमाडौं
१८.	विराटलक्ष्मी विकास बैंक लि., विराटनगर
१९.	सहयोगी विकास बैंक लि., विद्यापतिचोक, धनुषा
२०.	बागमती डेभलपमेण्ट बैंक लि., हरिवन, सर्लाही
२१.	इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेण्ट बैंक लि., घण्टाघर
२२.	एनआईडीसी डेभलपमेण्ट बैंक लि., दरबारमार्ग
२३.	कैलास विकास बैंक लि., पुतलीसडक, काठमाडौं
२४.	सुप्रिम डेभलपमेण्ट बैंक लि., तिनकुने, काठमाडौं
२५.	एपेक्स डेभलपमेण्ट बैंक लि., हात्तिसार, काठमाडौं
२६.	देव: विकास बैंक लि., लालदरवार, काठमाडौं

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम
२७.	एस डेभलपमेण्ट बैंक लि., नक्साल, काठमाडौं
२८.	काष्ठमण्डप डेभलपमेण्ट बैंक लि., न्यूरोड
२९.	इन्टरनेशनल डेभलपमेण्ट बैंक लि., टेकू
३०.	साँग्रिला डेभलपमेण्ट बैंक लि., बालुवाटार
३१.	रिलायवल डेभलपमेण्ट बैंक लि., ज्ञानेश्वर
३२.	त्रिवेणी विकास बैंक लि., थापाथली, काठमाडौं
३३.	ओम डेभलपमेण्ट बैंक लिमिटेड, चिप्लेढुङ्गा, पोखरा
३४.	भागव विकास बैंक लि., सुर्खेतरोड, नेपालगञ्ज
३५.	मालिका विकास बैंक लि., धनगढी, कैलाली
३६.	साभा विकास बैंक लि., धनगढी, कैलाली
३७.	सगरमाथा फाइनेन्स लि., मानभवन, ललितपुर
३८.	गुहेश्वरी मर्चेण्ट बैंकिङ्ग एण्ड फाइनेन्स लि., पुल्चोक
३९.	आईसीएफसी फाइनेन्स लि., भाटभटेनी
४०.	जेविल्स फाइनेन्स लि., न्यूरोड, काठमाडौं
४१.	गुडविल फाइनेन्स लि., हात्तिसार, काठमाडौं
४२.	युनिक फाइनेन्स लि., पुतलीसडक, काठमाडौं
४३.	नागरिक लगानी कोष, नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
४४.	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट बैंक लि., दरबारमार्ग
४५.	ग्लोबल आईएमई बैंक लि., पानीपोखरी, काठमाडौं
४६.	एक्सेल डेभलपमेण्ट बैंक लि., विर्तामोड, भद्रा
४७.	अरनिको डेभलपमेण्ट बैंक लि., धुलिखेल
४८.	यती डेभलपमेण्ट बैंक लि., दरबारमार्ग
४९.	सेण्ट्रल फाइनेन्स लि., कृपण्डोल, ललितपुर
५०.	इन्टरनेशनल लिजिङ्ग एण्ड फाइनेन्स कं.लि., काठमाडौं
५१.	श्री इन्भेष्टमेण्ट एण्ड फाइनेन्स कं.लि., डिल्लीबजार

अनुसूची २.८ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि ३ वर्षको लागि वैदेशिक रोजगार बचतपत्रको बिक्री एजेण्टको कार्य गर्ने इजाजतप्राप्त बैंक तथा रेमिट्यान्स कम्पनीहरू

क्र. सं.	बैंक तथा रेमिट्यान्स कम्पनीहरूको नाम	ठेगाना
१.	सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लिमिटेड	कमलादी, काठमाडौं
२.	एनएमबी बैंक लिमिटेड	बबरमहल, काठमाडौं
३.	नबिल बैंक लिमिटेड	दरबारमार्ग, काठमाडौं
४.	माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	लाजिम्पाट, काठमाडौं
५.	प्रभु बैंक लिमिटेड	बबरमहल, काठमाडौं
६.	सनराइज बैंक लिमिटेड	गैह्रिघारा, काठमाडौं
७.	सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	हात्तिसार, काठमाडौं
८.	सानिमा बैंक लिमिटेड	नक्साल, काठमाडौं
९.	सेञ्चरी कमर्सियल बैंक लिमिटेड	पुतलीसडक, काठमाडौं
१०.	प्रभु मनि ट्रान्सफर प्रा.लि.	लैनचौर, काठमाडौं
११.	सिटी एक्सप्रेस मनि ट्रान्सफर	घण्टाघर, काठमाडौं
१२.	आईएमई लिमिटेड	पानीपोखरी, काठमाडौं
१३.	सेवा रेमिट प्रा.लि.	कुलेश्वर, काठमाडौं

अनुसूची २.९ : संचालक समिति

(२०७४ असार मसान्त)

डा. चिरंजीवि नेपाल, गभर्नर	अध्यक्ष
श्री शान्तराज सुवेदी, सचिव, अर्थ मन्त्रालय	सदस्य
श्री चिन्तामणि सिवाकोटी, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
श्री शिवराज श्रेष्ठ, डेपुटी गभर्नर	सदस्य
प्रा. डा. श्रीराम पौड्याल	सदस्य
श्री रामजी रेग्मी	सदस्य
श्री बालकृष्णमान सिंह	सदस्य

अनुसूची २.१० : विशिष्ट श्रेणी र प्रथम श्रेणी अधिकृतहरूको नामावली

(२०७४ असार मसान्त)

अधिकृत विशिष्ट		
१.	श्री नारायणप्रसाद पौडेल	कार्यकारी निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
२.	श्री नरबहादुर थापा	कार्यकारी निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
३.	श्री जनकबहादुर अधिकारी	कार्यकारी निर्देशक, बैंकिङ कार्यालय
४.	श्री भिष्मराज ढुंगाना	कार्यकारी निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
५.	श्री लक्ष्मीप्रपन्न निरौला	कार्यकारी निर्देशक, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
६.	डा. शंकरप्रसाद आचार्य	कार्यकारी निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
७.	श्री महेश्वरलाल श्रेष्ठ	कार्यकारी निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
८.	श्री भुवन कँडेल	कार्यकारी निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
९.	श्री रमेशकुमार पोखरेल	कार्यकारी निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
१०.	डा. नेफिलमातङ्गि मास्के	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, भुक्तानी प्रणाली विभाग
११.	श्री उपेन्द्रकुमार पौडेल	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभाग
१२.	श्री एजिन्द्रप्रसाद लुईटेल	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभाग
१३.	डा. भुवनेशप्रसाद पन्त	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
१४.	डा. बामदेव सिग्देल	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
१५.	श्री वासुदेव अधिकारी	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग
१६.	डा. गोपालप्रसाद भट्ट	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
१७.	श्री नीलम ढुंगाना (तिम्सिना)	का.मु. कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
अधिकृत प्रथम		
१८.	श्री भलक शर्मा आचार्य	निर्देशक, समस्याग्रस्त संस्था रिजोलुसन महाशाखा
१९.	श्री देवकुमार ढकाल	निर्देशक, लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभाग
२०.	श्री मुकुन्दकुमार क्षेत्री	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
२१.	श्री हरिशरण के.सी.	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
२२.	श्री पिताम्बर भण्डारी	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२३.	श्री राजेन्द्र पण्डित	निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
२४.	श्री सुनिल उदास	निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
२५.	श्री ऋषिकेश भट्ट	निर्देशक, वित्तीय जानकारी इकाई

२६.	श्री मुकुन्द महत	निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
२७.	श्री प्रदीपराज पौड्याल	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२८.	डा. गुणाकर भट्ट	निर्देशक, अनुसन्धान विभाग
२९.	श्री नरेश शाक्य	निर्देशक, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
३०.	श्री सुमनकुमार अधिकारी	निर्देशक, संस्थागत योजना विभाग
३१.	श्री रमण नेपाल	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
३२.	डा. प्रकाशकुमार श्रेष्ठ	निर्देशक, गभर्नरको कार्यालय
३३.	श्री बमबहादुर मिश्र	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
३४.	श्री सीता घिमिरे	निर्देशक, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग
३५.	श्री भिष्मप्रसाद उप्रेती	निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
३६.	श्री सरिता भट्ट (अधिकारी)	निर्देशक, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
३७.	श्री रेवतीप्रसाद नेपाल	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, सिद्धार्थनगर कार्यालय
३८.	श्री रामु पौडेल	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, विराटनगर कार्यालय
३९.	श्री विश्रुत थापा	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, धनगढी कार्यालय
४०.	श्री रामबहादुर मानन्धर	निर्देशक, भुक्तानी प्रणाली विभाग
४१.	श्री विनोदकुमार तण्डुकार	निर्देशक, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
४२.	श्री चिरञ्जिवि चापागाईं	निर्देशक, भुक्तानी प्रणाली विभाग
४३.	श्री तेजबहादुर रानामगर	निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
४४.	श्री रामहरि नेउपाने	निर्देशक, कानून महाशाखा
४५.	श्री धनञ्जय शर्मा	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, वीरगञ्ज कार्यालय
४६.	श्री दयाराम शर्मा पंगेनी	निर्देशक, वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभाग
४७.	श्री तुलसीप्रसाद घिमिरे	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, जनकपुर कार्यालय
४८.	श्री गुरुप्रसाद पौडेल	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, नेपालगञ्ज कार्यालय
४९.	श्री अशोककुमार पौडेल	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
५०.	श्री रविन्द्र महर्जन	निर्देशक, बैंकिङ कार्यालय
५१.	श्री विमलराज खनाल	निर्देशक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग
५२.	श्री विनोदराज आचार्य	निर्देशक, लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभाग
५३.	श्री पोमनाथ गौतम	निर्देशक, नेपाल राष्ट्र बैंक, पोखरा कार्यालय
५४.	श्री रामप्रसाद गौतम	निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
५५.	श्री किरण पण्डित	निर्देशक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग
५६.	श्री सत्येन्द्र तिमिल्सिना	निर्देशक, भुक्तानी प्रणाली विभाग
५७.	श्री शिवराम दवाडी	निर्देशक (आई.टी.), सूचना प्रविधि विभाग
५८.	श्री प्रेमप्रसाद नेउपाने	का.मु. निर्देशक, मुद्रा व्यवस्थापन विभाग
५९.	श्री विनिता विष्ट	का.मु. निर्देशक, बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्र
६०.	श्री प्रल्हाद थापा	का.मु. निर्देशक, वित्त व्यवस्थापन विभाग
६१.	श्री उद्धवलाल रन्जितकार	का.मु. निर्देशक, टक्सार महाशाखा
६२.	श्री चेतप्रसाद उप्रेती	का.मु. निर्देशक, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग
६३.	श्रीबलराम पौडेल	का.मु. निर्देशक, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग
६४.	श्री इश्वरीप्रसाद नेउपाने	का.मु. निर्देशक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग
६५.	श्री आनन्द पौड्याल	का.मु. निर्देशक, सामान्य सेवा विभाग
६६.	श्री रोशनकुमार सिग्देल	का.मु. निर्देशक, आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग

भाग

३

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय स्थिति

सम्पत्ति तथा दायित्व	११७
आय विवरण	११८
वार्षिक वित्तीय विवरण	११९

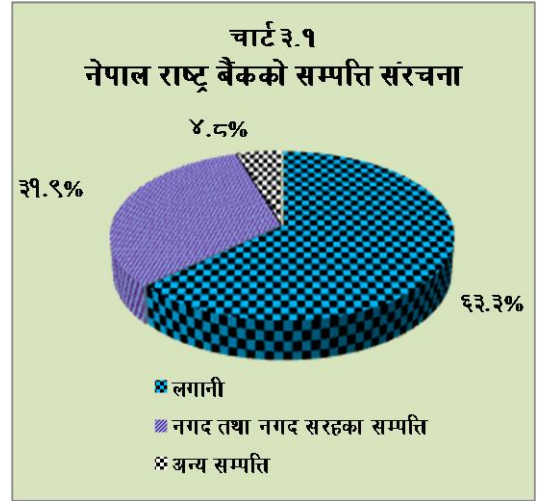

नेपाल राष्ट्र बैंकको वार्षिक वित्तीय विवरण

सम्पत्ति तथा दायित्व

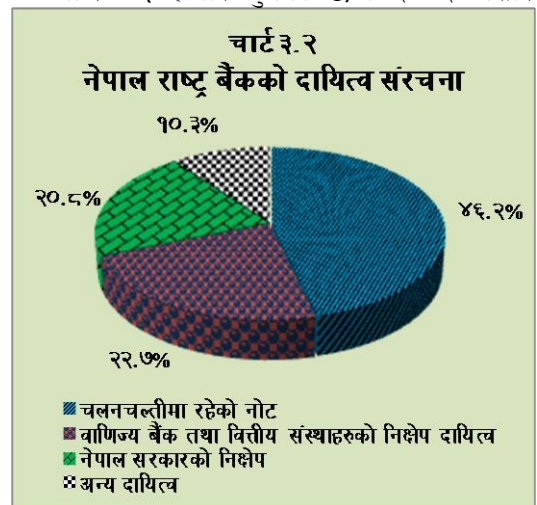
३.१ २०७४ असार मसान्तको वासलात अनुसार नेपाल राष्ट्र बैंकको सम्पत्ति तथा दायित्व २०७३ असार मसान्तको तुलनामा ७.२२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १० खर्ब ५७ अर्ब २० करोड ४६ लाख ७९ हजार पुगेको छ। २०७२ असार मसान्तको तुलनामा २०७३ असार मसान्तमा कुल सम्पत्ति तथा दायित्व २४.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ९८५ अर्ब ९७ करोड ८० लाख ६ हजार पुगेको थियो।

३.२ २०७४ असार मसान्तमा कायम कुल सम्पत्तिमा लगानीको अंश ६३.३३ प्रतिशत, नगद तथा नगद सरहका सम्पत्तिको अंश ३१.८५ प्रतिशत र बाँकी अन्य सम्पत्तिको अंश ४.८२ प्रतिशत रहेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उपर्युक्त सम्पत्तिहरूको अंश क्रमशः ५७.१० प्रतिशत, ३७.९१ प्रतिशत र ४.९९ प्रतिशत रहेको थियो।

३.३ २०७३ असार मसान्तको तुलनामा २०७४ असार मसान्तमा यस बैंकले विभिन्न उपकरणमा गरेको लगानी १८.९२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ६६९ अर्ब ५२ करोड ९२ हजार पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उपरोक्त बमोजिमको लगानी रु. ५६३ अर्ब २ करोड २१ लाख ४४ हजार रहेको थियो।

३.४ २०७३ असार मसान्तको तुलनामा २०७४ असार मसान्तमा यस बैंकको नगद तथा नगद सरहका सम्पत्तिमा ९.९० प्रतिशतले कमी भई रु. ३३६ अर्ब ७७ करोड ४४ लाख ४१ हजार पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा नगद तथा नगद सरहका सम्पत्ति रु. ३७३ अर्ब ७८ करोड ३७ लाख २० हजार रहेको थियो।

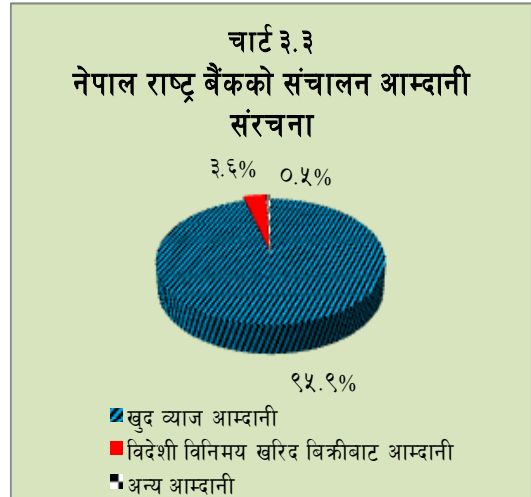
३.५ २०७४ असार मसान्तको कुल दायित्व तथा इक्विटीमा दायित्वको अंश ८८.२२ प्रतिशत तथा इक्विटीको अंश ११.७८ प्रतिशत रहेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उपर्युक्त दायित्वहरूको अंश क्रमशः ८५.५३ प्रतिशत र १४.४७ प्रतिशत रहेको थियो।

३.६ २०७४ असार मसान्तमा कायम कुल दायित्वमा चलनचल्लीमा रहेको नोटको अंश ४६.२१ प्रतिशत, वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप दायित्वको अंश २२.६९ प्रतिशत, नेपाल सरकारको निक्षेप दायित्वको अंश २०.७७ प्रतिशत र बाँकी अन्य दायित्वको अंश १०.३३ प्रतिशत रहेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उपर्युक्त दायित्वहरूको अंश क्रमशः ४५.७९ प्रतिशत, २४.२८ प्रतिशत, १५.८७ प्रतिशत र १४.०६ प्रतिशत रहेको थियो।

- ३.७ २०७३ असार मसान्तको तुलनामा चलनचल्तीमा रहेको नोट ११.६१ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. ४३० अर्ब ९९ करोड पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा चलनचल्तीमा रहेको नोटको रकम रु. ३८६ अर्ब १६ करोड रहेको थियो।
- ३.८ २०७३ असार मसान्तको तुलनामा वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको यस बैंकमा रहेको निक्षेप ३.३२ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. २११ अर्ब ५७ करोड ९३ लाख ६३ हजार पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उक्त निक्षेप रु. २०४ अर्ब ७८ करोड ३४ लाख २४ हजार रहेको थियो।
- ३.९ २०७३ असार मसान्तको तुलनामा नेपाल सरकारको निक्षेप दायित्व ४४.७७ प्रतिशतले वृद्धि भई २०७४ असार मसान्तमा रु. १९३ अर्ब ७५ करोड २६ लाख ८७ हजार पुगेको छ। २०७३ असार मसान्तमा सो निक्षेप दायित्व रु. १३३ अर्ब ८३ करोड २१ लाख ५६ हजार रहेको थियो।
- ३.१० २०७३ असार मसान्तको तुलनामा २०७४ असार मसान्तमा कुल इक्विटीमा १२.६८ प्रतिशतले कमी भएको छ। यस अन्तर्गत जगेडा कोष १४.३९ प्रतिशतले कमी भई रु. ११९ अर्ब ५६ करोड ९ लाख ७७ हजारमा भरेको छ। २०७३ असार मसान्तमा उक्त कोषमा रु १३९ अर्ब ६५ करोड १५ लाख ८८ हजार रहेको थियो।
- ३.११ २०७३ असार मसान्तमा शेयर पूँजी रु. ३ अर्ब रहेकोमा रु. २ अर्ब थप गरी २०७४ असार मसान्तमा रु. ५ अर्ब पुगेको छ।

आय विवरण

- ३.१२ २०७३ साउन १ गतेदेखि २०७४ असार ३१ गतेसम्मको आय विवरण अनुसार आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा नेपाल राष्ट्र बैंकको जम्मा खुद संचालन आम्दानी अघिल्लो वर्षको तुलनामा २०.८२ प्रतिशतले बढेर रु. २५ अर्ब ७४ करोड ४१ लाख ९३ हजार पुगेको छ। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को खुद संचालन आम्दानीमा खुद व्याज आम्दानीको अंश ९५.८७ प्रतिशत, विदेशी विनिमय खरिद विक्रीबाट आम्दानी ३.५८ प्रतिशत र अन्य संचालन आम्दानीको अंश ०.५५ प्रतिशत रहेको छ।
- ३.१३ खुद व्याज आम्दानी गत वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा २०.११ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २४ अर्ब ६८ करोड १५ लाख १९ हजार पुगेको छ भने अन्य आम्दानी ३६.६० प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २० करोड १९ लाख ६८ हजार रहेको छ। तर शुल्क तथा कमिसनतर्फ खुद नोक्सानी रहेकोमा गत वर्षको तुलनामा समीक्षा वर्षमा सो नोक्सानी ३७.०१ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १८ करोड ४३ लाख ३५ हजार पुगेको छ।
- ३.१४ आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को विदेशी विनिमय तथा अन्य सम्पत्ति पुनर्मूल्याङ्कन लाभ/हानि समायोजन अघिको खुद आय अघिल्लो वर्षको तुलनामा ३९.५७ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. १९ अर्ब ७० करोड २२ लाख ६१ हजार पुगेको छ। यस्तो खुद आय आर्थिक वर्ष २०७२/७३ मा रु. १४ अर्ब ११ करोड ५९ लाख ४४ हजार रहेको थियो।
- ३.१५ समीक्षा वर्षको विदेशी विनिमय पुनर्मूल्याङ्कन नोक्सान रु. २३ अर्ब ७५ करोड २७ लाख ९६ हजार, सुन तथा चाँदि पुनर्मूल्याङ्कन नोक्सान रु. ३ अर्ब ८७ करोड ६६ लाख ८० हजार र लगानी पुनर्मूल्याङ्कन लाभ रु. ९९ लाख ५३ हजार समायोजन पश्चात खुद आय रु. ७ अर्ब ९१ करोड ७२ लाख ६२ हजार रहेको छ। गत वर्ष खुद व्ययको सट्टा खुद आय रु. ३७ अर्ब ७५ करोड ९१ लाख २९ हजार रहेको थियो।
- ३.१६ समीक्षा वर्षमा अन्य विस्तृत (comprehensive) आय/व्यय पश्चातको कुल विस्तृत (comprehensive) व्यय रु. १० अर्ब ५६ करोड ८१ लाख ४७ हजार रहेको छ। गत वर्ष कुल विस्तृत व्ययको सट्टा कुल विस्तृत आय रु ३८ अर्ब ७८ करोड ३९ लाख ३९ हजार रहेको थियो।

STATEMENT OF FINANCIAL POSITION
As on 31st Asar, 2074 (15th July, 2017)

Figures in NRs.

Particulars	Notes	As on 31-3-2074	As on 31-3-2073
ASSETS			
Cash and Cash Equivalents	4.1	336,774,441,233	373,783,720,397
Trading Assets		-	-
Derivative Assets Held for Risk Management		-	-
Loans and Advances to Bank and Financial Institutions	4.2	6,927,270,915	6,700,152,878
Loans and Advances to Others	4.3	13,047,932,415	9,326,933,368
Overdraft to Government of Nepal		-	-
Gold and Silver	4.4	27,633,686,674	29,868,476,457
Investment Securities	4.5	669,520,092,160	563,022,144,135
Inventories	4.6	1,429,421,619	1,486,003,561
Investment Properties		-	-
Property, Plant and Equipment	4.7	978,441,149	868,002,056
Intangible Assets	4.8	138,405,026	161,594,152
Other Assets	4.9	754,987,780	760,978,967
TOTAL ASSETS		1,057,204,678,971	985,978,005,971
LIABILITIES AND EQUITY			
LIABILITIES			
Financial Liabilities held for Trading		-	-
Derivative Liabilities Held for Risk Management		-	-
Bills Payable		233,602,320	1,122,218,355
Deposits from Bank and Financial Institutions	4.10	211,579,363,272	204,783,424,094
Deposit from Government of Nepal		193,752,687,231	133,832,156,252
Deposits from Others	4.11	27,004,456,317	13,104,514,567
Short Term Borrowings	4.12	14,400,000,000	49,080,000,000
IMF Related Liabilities	4.13	21,559,685,462	23,789,350,031
Staff Liabilities	4.14	23,690,470,601	19,729,726,781
Subordinated Liabilities		-	-
Provisions		-	-
Other Liabilities	4.15	1,933,436,696	4,475,027,699
Currency in Circulation	4.16	430,990,000,000	386,160,000,000
Surplus Payable to Government of Nepal	4.17 (a)	7,500,000,000	7,250,000,000
Total Liabilities		932,643,701,900	843,326,417,780
EQUITY			
Capital		5,000,000,000	3,000,000,000
Reserves & Surplus	4.17 (b)	119,560,977,072	139,651,588,192
Non-controlling Interest		-	-
TOTAL EQUITY		124,560,977,072	142,651,588,192
TOTAL LIABILITIES AND EQUITY		1,057,204,678,971	985,978,005,971

Notes referred above and significant disclosures are integral part of this statement.

As per our report of even date

Dr. Gopal Prasad Bhatta

Act. Executive Director-Financial Management Dept.

Mr. Ishwar Nepal

Deputy Auditor General

Board of Directors:

Dr. Chiranjibi Nepal
Governor

CA. Tek Nath Acharya
T.N Acharya & Co.
Chartered Accountants

CA. Mahesh Khanal
M. Khanal & Co.
Chartered Accountants

CA. Prabin D. Joshi
Prabin Joshi & Co.
Chartered Accountants

Mr. Shankar Prasad Adhikari
Secretary MOF/Board Member

Mr. Chintamani Siwakoti
Deputy Governor

Mr. Shiba Raj Shrestha
Deputy Governor

Dr. Shree Ram Poudyal
Board Member

Mr. Ramjee Regmi
Board Member

Mr. Bal Krishna Man Singh
Board Member

Date: 2074/10/14
Place: Kathmandu

(Restricted as per the interim order of Supreme Court vide letter dated 2073.8.24)

NEPAL RASTRA BANK
STATEMENT OF NET INCOME AND OTHER COMPREHENSIVE INCOME
For the Year ended on 31st Asar, 2074 (15th JULY, 2017)

Figures in NRs.

Particulars	Notes	For the Year Ended 31-3-2074	For the Year Ended 31-3-2073
Interest Income	4.18	25,159,984,065	21,238,247,263
Interest Expense	4.19	(478,464,921)	(689,699,657)
Net interest Income		24,681,519,144	20,548,547,606
Fee and Commission Income	4.20	66,995,016	63,863,308
Fee and Commission Expense	4.21	(251,329,717)	(198,405,380)
Net Fee and Commission Income		(184,334,700)	(134,542,072)
Net Trading Income		-	-
Net income from Other Financial Instruments at Fair Value through Profit or Loss		-	-
Foreign Exchange Gain/(Loss) - Realised		920,815,808	213,802,381
Other Income	4.22	201,967,577	147,850,467
Total Operating Income		25,619,967,829	20,775,658,382
Impairment Allowance on Financial Assets Written back		124,225,097	532,816,000
Net Operating Income		25,744,192,927	21,308,474,382
Personnel Expenses	4.23	(4,188,331,805)	(5,451,313,632)
Depreciation, Amortisation and Impairment of Non-Financial Assets	4.24	(112,238,988)	(101,700,802)
Operating Expenses	4.25	(1,741,360,826)	(1,639,516,333)
Income/(Expenditure) before revaluation		19,702,261,308	14,115,943,614
Foreign Exchange Gain/(Loss) - Unrealised		(23,752,795,700)	17,929,777,629
Net Gold and Silver Revaluation Gain/(Loss)		(3,876,680,456)	5,708,576,716
Securities Revaluation Gain/(Loss)		9,952,836	4,830,707
Net Income/(Expenditure) for the year		(7,917,262,011)	37,759,128,666
Other Comprehensive Income			
Actuarial gain (Loss) in defined benefit Retirement Schemes		(1,898,003,065)	-
Foreign currency translation differences		-	-
Net gain (loss) on hedges of net investments		-	-
Net Change in fair value of Cash flow hedges		-	-
Net Change in Fair value of available- for -sale financial assets		(752,882,409)	1,024,809,982
Other Comprehensive income		(2,650,885,474)	1,024,809,982
Total Comprehensive income		(10,568,147,486)	38,783,938,648

Notes referred above and significant disclosures are integral part of this statement.

Dr. Gopal Prasad Bhatta

Act. Executive Director-Financial Management Dept.

Board of Directors:

Dr. Chiranjibi Nepal
Governor

CA. Tek Nath Acharya
T.N Acharya & Co.
Chartered Accountants

CA. Mahesh Khanal
M. Khanal & Co.
Chartered Accountants

CA. Prabin D. Joshi
Prabin Joshi & Co.
Chartered Accountants

Mr. Shankar Prasad Adhikari
Secretary MOF/Board Member

Mr. Chintamani Siwakoti
Deputy Governor

Mr. Shiba Raj Shrestha
Deputy Governor

Dr. Shree Ram Poudyal
Board Member

Mr. Ramjee Regmi
Board Member

Mr. Bal Krishna Man Singh
Board Member

Date: 2074/10/14
Place: Kathmandu

(Restricted as per the interim order of Supreme Court vide letter dated 2073.8.24)

NEPAL RASTRA BANK
STATEMENT OF CASH FLOWS

For the Year ended on 31st Asar, 2074 (15th JULY, 2017)

Figures in NRs.

PARTICULARS	For the Year Ended	For the Year Ended
	31-3-2074	31-3-2073
Cash Flow From Operating Activities:		
Net Income/(Expenditure) for the year	(7,917,262,011)	37,759,128,666
Adjustments:		
Gold and Silver Revaluation (gain)/loss (Net)	3,876,680,456	(5,708,576,716)
Revaluation (Gain) or Loss on Foreign Exchange	23,752,795,700	(17,929,777,630)
Securities Revaluation Gain	(9,952,836)	(4,830,707)
Depreciation & Amortisation	112,238,988	101,700,802
Dividend Income	(62,991,715)	(24,568,748)
Provisions no Longer Required Written Back	(124,225,097)	(532,816,000)
Grant Income	-	(115,825)
Profit from Sale of Assets/ Investments	(6,110,898)	(10,885,370)
Assets Written Off	-	16,126
Interest paid on IMF Liabilities	29,849,447	5,494,745
Surplus/(Deficit) Due to Restatement of Prior Period Errors	(22,463,634)	-
Actuarial gain (Loss) in defined benefit Retirement Schemes	(1,898,003,065)	-
Cash Flow From Operation Before Inc / Dec in Operating Assets	17,730,555,333	13,654,769,344
(Increase)/Decrease in Operating Assets	(3,885,543,955)	(3,351,400,245)
Loans & Advances	(3,948,117,083)	(3,171,596,283)
Inventories	56,581,942	615,380,915
Other Assets	5,991,186	(795,184,877)
Increase/(Decrease) in Operating Liabilities	46,466,948,689	99,303,956,972
Government Deposit	59,920,530,979	99,302,756,800
Deposit Liabilities	20,695,880,929	8,251,239,432
Bills Payable	(888,616,035)	733,315,198
Short Term Borrowings	(34,680,000,000)	49,080,000,000
IMF Deposit	-	819,800,000
Staff Liabilities	3,960,743,819	3,695,505,705
Other Liabilities	(2,541,591,003)	(62,578,660,163)
Net Cash Flow From Operating Activities	Total (A)	60,311,960,068
Cash Flow From Investing Activities:		
Net (Incr)/Decr in Investment Securities	(107,116,652,501)	(148,761,309,070)
Gold & Silver	(1,641,890,673)	(2,919,284,605)
Purchase of Property, Plant & Equipment	(299,900,789)	(197,122,811)
Sale of Property, Plant & Equipment	107,211,240	25,861,029
Purchase of Intangible Assets	(688,508)	(1,047,550)
Dividend Income	62,991,715	24,568,748
Net Cash Flow From Investing Activities	Total (B)	(108,888,929,516)
Cash Flow From Financing Activities:		
Bank Note Issued	44,830,000,000	67,080,000,000
Increase/Decrease in ECF/RCF Loan & SDR Allocation	(2,229,664,568)	(1,082,759,919)
Interest paid on IMF Liabilities	(29,849,447)	(5,494,745)
Surplus Paid to GON	(7,250,000,000)	(7,000,000,000)
Net Cash Flow From Financing Activities	Total (C)	35,320,485,984
Net Cash Flow for the Year (A+B+C)	(13,256,483,464)	16,770,737,148
Revaluation Gain or Loss on Foreign Exchange	(23,752,795,700)	17,929,704,517
Cash and Cash Equivalent at the Beginning of the Year	373,783,720,397	339,083,278,732
Cash and Cash Equivalent at the end of the Year	336,774,441,233	373,783,720,397

As per our report of even date

Dr. Gopal Prasad Bhatta
Act. Executive Director-Financial Management Dept.

Mr. Ishwar Nepal
Deputy Auditor General

Board of Directors:

Dr. Chiranjibi Nepal
Governor

CA. Tek Nath Acharya
T.N Acharya & Co.
Chartered Accountants

CA. Mahesh Khanal
M. Khanal & Co.
Chartered Accountants

CA. Prabin D. Joshi
Prabin Joshi & Co.
Chartered Accountants

Mr. Shankar Prasad Adhikari
Secretary MOF/Board Member

Mr. Chintamani Siwakoti
Deputy Governor

Mr. Shiba Raj Shrestha
Deputy Governor

Dr. Shree Ram Poudyal
Board Member

Mr. Ramjee Regmi
Board Member

Mr. Bal Krishna Man Singh
Board Member

Date: 2074/10/14
Place: Kathmandu

(Restricted as per the interim order of Supreme Court vide letter dated 2073.8.24)

NEPAL RASTRA BANK
Statement of Changes in Equity
 For the Year ended on 31st Asar, 2074 (15th JULY, 2017)

Figures in NRs.

PARTICULARS	Capital	Statutory Reserve				Gold & Silver Equilisation Reserve	Fair Value Reserve	Revaluation Reserve	Other Reserves	Retained Earning	Total
		General Reserve	Monetary Liability Reserve	Financial Stability Fund	Exchange Equilisation Fund						
Balance as on 1st Shrawan 2072	3,000,000,000	21,745,438,676	3,489,959,379	-	64,644,715,969	4,480,191,137	2,235,996,388	854,909,553	10,631,289,675	35,148,685	111,117,649,461
Net Income for the year										37,759,128,749	37,759,128,749
Other Comprehensive Income							1,024,809,982			-	1,024,809,982
Appropriation of Net Income:											
To General Reserve		1,964,852,718								(1,964,852,718)	-
To Monetary Liability Reserve			707,554,619							(707,554,619)	-
To Exchange Equilisation Fund					17,929,777,630					(17,929,777,630)	-
To Gold & Silver Equilisation Reserve						5,708,576,716				(5,708,576,716)	-
To Revaluation Reserve							4,830,707			(4,830,707)	-
To Other Reserve								4,228,685,044		(4,228,685,044)	-
Inter Fund Transfer:											
Gold & Silver to General Reserve											-
Other Reserve to General Reserve		24,708,491							(24,708,491)		-
Balance Surplus Transfer to Government										(7,250,000,000)	(7,250,000,000)
Balance as on 1st Shrawan 2073	3,000,000,000	23,734,999,885	4,197,513,998	-	82,574,493,598	10,188,767,853	3,260,806,370	859,740,259	14,835,266,228	0	142,651,588,192
Adjustment for Prior Period Income									814,411	(23,278,046)	(22,463,635)
Restated Balance	3,000,000,000	23,734,999,885	4,197,513,998	-	82,574,493,598	10,188,767,853	3,260,806,370	859,740,259	14,836,080,639	(23,278,045)	142,629,124,557
Net Income for the year										(7,917,262,011)	(7,917,262,011)
Other Comprehensive Income										(2,650,885,474)	(2,650,885,474)
Appropriation of Net Income:											
To General Reserve		4,239,793,020								(4,239,793,020)	-
To Monetary Liability Reserve			889,049,010							(889,049,010)	-
To Financial Stability Fund				889,049,010						(889,049,010)	-
To Exchange Equilisation Fund					(23,752,795,700)					23,752,795,700	-
To Gold & Silver Equilisation Reserve						(3,876,680,456)				3,876,680,456	-
To Revaluation Reserve							9,952,836			(9,952,836)	-
To Other Reserve								3,507,471,975		(3,507,471,975)	-
To Net Cumulative Surplus Fund								2,734,774		(2,734,774)	-
Inter Fund Transfer:											
Gold & Silver to General Reserve											-
General Reserve to Share Capital	2,000,000,000	(2,000,000,000)									-
Other Reserve to General Reserve											-
Balance Surplus Transfer to Government										(7,500,000,000)	(7,500,000,000)
Balance as on 31st Asar 2074	5,000,000,000	25,974,792,905	5,086,563,008	889,049,010	58,821,697,899	6,312,087,397	3,270,759,206	859,740,259	18,346,287,388	0	124,560,977,072

Board of Directors:

As per our report of the even date.

.....
 Dr. Chiranjibi Nepal
 Governor

.....
 Mr. Shankar Prasad Adhikari
 Secretary MOF/Board Member

.....
 Dr. Gopal Prasad Bhatta
 Act. Executive Director-Financial Management Dept.

.....
 Mr. Ishwar Nepal
 Deputy Auditor General

.....
 Mr. Chinta Mani Siwakoti
 Deputy Governor

.....
 Mr. Shiba Raj Shrestha
 Deputy Governor

.....
 CA. Tek Nath Acharya
 T.N Acharya & Co.
 Chartered Accountants

.....
 CA. Mahesh Khanal
 M. Khanal & Co.
 Chartered Accountants

.....
 CA. Prabin D. Joshi
 Prabin Joshi & Co.
 Chartered Accountants

.....
 Dr. Sri Ram Poudyal
 Board Member

.....
 Mr. Ramjee Regmi
 Board Member

.....
 Mr. Bal Krishna Man Singh
 Board Member
 (Restricted as per the Interim Order of Supreme Court vide
 letter dated 2073/08/24)

.....
 Date: 2074/10/14
 Place: Kathmandu

NEPAL RASTRA BANK
Notes Forming part of Financial Statements
Fiscal Year: 2073-74 (2016-17)

1. General information

Nepal Rastra Bank (hereinafter referred to as 'NRB' or 'the Bank'), the Central Bank of Nepal, was incorporated under Nepal Rastra Bank Act, 2012 as superseded by NRB Act 2058 (amended on 2073). The Bank is domiciled in Nepal and its central office is located at Baluwatar, Kathmandu. The Bank's jurisdiction is spread throughout the country. The main activities/objectives of the Bank include:

- a. Formulating necessary monetary and foreign exchange policies.
- b. Issuing of currency of circulation.
- c. Promoting stability and liquidity required in banking and financial sector.
- d. Developing a secure, healthy and efficient system of payment.
- e. Regulating, inspecting, supervising and monitoring the banking and financial system.
- f. Promoting entire banking and financial system of Nepal.

2. Basis of preparation

2.1 Statement of Compliance

The financial statements are prepared in accordance with Nepal Financial Reporting Standards (NFRS) as issued by Accounting Standards Board, Nepal which are generally in compliance with the International Financial Reporting Standards as issued and applicable, except mentioned hereinafter. NFRS also includes interpretations (IFRIC and SIC) as issued by International Accounting Standards Board. The standards that are not fully complied with includes NFRS 9 - Financial Instruments, NAS 19 - Employee Benefits and NFRS 12 - Disclosure of Interests in Other Entities.

Format of Financial statements of Nepal Rastra Bank has been changed from this fiscal year for better presentation of items in Financial statements in line with NFRS.

The financial statements include Statement of Financial Position, Statement of Net Income and Other Comprehensive Income, Statement of Changes in Equity, Cash Flow Statement and Notes to Accounts. Assets and liabilities are presented in the Statement of Financial Position in the order of their liquidity. Expenses are classified as per their nature.

2.2 Responsibility of Financial Statements

The Board of Directors of the Bank is responsible for preparation and presentation of the bank's financial statements and for the estimates and judgments used in them. The financial statements are approved by the Board Meeting held on 14th Magh 2074 (28th January 2018).

2.3 Functional and Presentation Currency

The financial statements are prepared in Nepalese Rupees (NRs.) which is the functional currency. All financial information presented in Nepalese Rupees has been rounded to the nearest rupee except otherwise indicated.

2.4 Fiscal Year

The financial statements relate to the fiscal year 2073/74 i.e. 1st Sawan 2073 to 31st Asar 2074 corresponding to Gregorian calendar 16th July 2016 to 15th July 2017. The previous year was 1st Sawan 2072 to 31st Asar 2073 (16th July 2015 to 15th July 2016).

2.5 Use of Estimates, Assumptions or Judgments

The preparation of the financial statements in conformity with NFRS requires management to make judgment, estimates and assumption that affect the application of accounting policies and the reported amounts of assets, liabilities, income and expenses. Actual result may differ from these estimates.

Estimated and underlying assumptions are reviewed on an ongoing basis. Revision to accounting estimates are recognized in the period in which the estimates are revised and in any future period affected.

Information about significant areas of estimates, uncertainty and critical judgment in applying accounting policies that have the most significant effect on the amounts recognized in the financial statements are:

- Key assumptions used in discounted cash flow projections
- Measurement of defined benefit obligations
- Provisions and contingencies
- Determination of net realizable value
- Determination of useful life of the property, plants and equipment
- Determination of capitalization value and useful life of the intangible assets

2.6 Controlling Body

The controlling body of the Bank is the Government of Nepal (GoN) holding 100 percent of its capital. In the normal course of its operations, the Bank enters into following transactions with GoN and state controlled enterprises/entities:

- The Bank shall be the banker and financial advisor of Government of Nepal and a financial agent of the Government.
- Government of Nepal shall consult the Bank on any matters that are within the jurisdiction of its competence. It shall be the duty of the Bank to advice on matter consulted by the Government of Nepal.
- Government of Nepal shall, while preparing annual budget, consult the Bank on the domestic debt including overdrafts.
- The Bank shall submit a pre-budget review report to Government of Nepal each year on the economic and financial matters.

The Bank does not generally collect any commission, fees or other charges for services, which it renders to the Government or related entities except where agreement states otherwise.

3. Significant Accounting Policies

3.1 Basis of Measurement

The financial statements are prepared on a historical cost basis except for following material items.

Items	Measurement Basis
Non Derivative Financial Instrument at Fair value through profit or Loss	Fair value
Available for sale financial assets, except for equity investments whose fair value are not available	Fair value
Gold Investment other than inventories	Fair value
Inventories	Cost or market value whichever is lower
Net defined benefit liability/(assets)-gratuity & pension fund and staff security fund	Fair value of plan assets less the present value of the defined benefit obligation

3.2 Basis of Consolidation

The Bank's investment in Rastriya Beema Samsthan and Agriculture Project Service Center is in excess of 50% of the paid up capital of those entities. These investments were made under the specific directives or policies of the Government of Nepal and other relevant statutes. Accordingly, the Bank did not exercise control or significant influence on the entities except for regulatory purposes. As the requirement of NFRS 10- Consolidated Financial Statements does not meet for consolidation, the consolidation of the financial statements of the subsidiaries is not done.

3.3 Interest Income/(Expenses)

Revenue is recognized when it is probable that the economic benefits associated with the transaction will flow to the Bank and the amount of revenue can be measured reliably. Expenses are accounted on accrual basis.

Interest income/(expenses) is recognized in Statement of Net Income and Other Comprehensive Income using the effective interest method when it is probable that the economic benefits associated with the transaction will flow to the Bank and the amount of revenue can be measured reliably.

The effective interest rate is the rate that exactly discount estimated future cash receipt or payment through expected life of the financial instrument or where appropriate a shorter period, to the net carrying amount of the financial asset and liability. While calculating the effective interest rate, the Bank estimates cash flows considering all contractual terms of the financial instrument but excluding future credit losses. The calculation includes all amount paid or received by the Bank that are an integral part of the effective interest rate of the financial instrument, including the transaction costs and other premium or discounts.

Interest income on investments from certain banks and financial institutions which are declared as problematic and receipt of interest from which is not forthcoming are not recognized.

- i. Interest on financial assets and financial liabilities measured at amortized cost on an effective interest basis.
- ii. Interest on available for sale investment securities calculated on an effective interest basis.
- iii. The effective portion of fair value changes in qualifying hedging derivatives designated in cash flow hedges of variability in interest cash flows, in the same period as the hedged cash flow affect interest income/expenses; and
- iv. The effective portion of fair value changes in qualifying hedging derivatives designated in fair value hedges of interest rate risk.

3.4 Non Interest Income

i. Fees and Commission income

Fees and commission income is earned for currency exchange and government transactions and other services. These are measured on accrual basis.

ii. Net trading income

Net trading income comprises gains less losses relating to trading assets and liabilities and included all realized and unrealized fair value changes.

iii. Net income from financial instruments designated at fair value

All gains and losses from the changes in the fair value of financial assets and liabilities designated at fair value are recognized through Net Income. Interest income and expenses and dividend income arising on these financial instruments are also included, except for interest arising from debt securities issued by the Bank, and derivatives managed in conjunction with those debt securities which is recognized in Interest expense.

Net income from other financial instrument at fair value through profit and loss related to non trading derivatives held for risk management purposes that do not form part of the qualifying hedge relationships are recognized through profit or loss. It includes realized and unrealized fair value changes, interest, dividend and foreign exchange differences.

iv. Other Income

- Balances unclaimed and outstanding for more than three clear consecutive accounting years in unclaimed account is written back to income.
- Dividend income is recognized when the right to receive income is established.

- Penal income is accounted on cash basis.

Income and expenses are presented on a net basis only when permitted under NFRS.

3.5 Leases

Payment made under operating leases are recognized in Statement of Net Income on straight line basis over the term of the lease.

3.6 Foreign Currency Transaction

Income and expenditure denominated in foreign currency are translated into Nepalese Rupees on the basis of exchange rate prevailing on the value date.

Monetary assets and liabilities denominated in foreign currencies at the reporting date are translated into the functional currency at the rate of exchange prevailing on that date. The foreign currency gain or loss on monetary items is the difference between the amortized cost in the functional currency at the beginning of the year/origination date, adjusted for effective interest and payment during the year and the amortized cost in the foreign currency translated at the rate of exchange at the reporting date.

Non monetary assets and liabilities that measured at fair value in a foreign currency are translated into the functional currency at the rate of exchange prevailing at the date on which the fair value is determined. Non monetary items that are measured based on historical cost in the foreign currency are translated using the rate of exchange on the date of transactions.

An amount equivalent to the net exchange gain /loss during the year is transferred to/from 'Exchange Equalization Fund' through Statement of Other Comprehensive Income.

3.7 Income Tax

Income of the NRB is exempted from taxes under section 8 of the NRB Act, 2058 as well as Section 10 of Income Tax Act, 2058.

3.8 Financial Assets and Financial Liabilities

i) Recognition

The Bank initially recognizes loans and advances, deposits, debt securities issued, subordinated liabilities on the date of which they are originated. All other financial instruments (including regular-way purchases and sales of financial assets) are recognized on the trade date which is the date on which the Bank becomes a party to the contractual provisions of the instruments.

A financial asset or financial liability is measured initially at fair value plus, or an item not at fair value through profit or loss, transactions costs that are directly attributable to its acquisition or issue.

ii) Classification

Financial assets

The classification and measurement of financial assets will depend on how these are managed (the entity's business model) and their contractual cash-flow characteristics. These factors determine whether the financial assets are measured at amortized cost, fair value through other comprehensive income ('FVOCI') or fair value through profit or loss ('FVPL').

The Bank classifies its financial assets into one of the following categories:

- At amortised cost: Financial assets at amortised cost are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments for which the Bank has intent and ability to hold till maturity. They are initially recognized at fair value plus any directly attributable transaction cost. Subsequent to initial recognition, Such financial assets are measured at amortized cost using effective interest rate method less any impairment losses.
- At fair value through profit or loss: Financial assets are classified at fair value through profit or loss if the Bank manages such investments and makes purchases and sales decisions based on its fair

value in accordance with investment strategy. Attributable transaction costs and changes in fair value are taken to revenue.

- At fair value through other comprehensive income: Financial assets at FVOCI are non-derivative financial assets that are designated as available-for-sale or not classified in any of the above category. Financial assets at FVOCI are recognized initially at fair value plus any directly attributable transaction cost. Subsequent to initial recognition, financial assets are measured at fair value, as far as such fair value is available, and changes therein, other than impairment losses which are recognized in other comprehensive income and presented in the fair value reserve in equity. When an investment is derecognized, gain or loss accumulated in equity is reclassified to Statement of Net Income.

Financial liabilities

All financial liabilities are recognized initially on the trade date, which is the date that the bank becomes a party to the contractual provisions of the instrument except for Debt Securities which are initially recognized on the date that they are issued. A financial liability is derecognized when its contractual obligations are discharged, cancelled or expired. Non derivatives financial liabilities are classified into the other financial category. Such financial liabilities are recognized initially at fair value less any directly attributable transaction cost. Subsequent to initial recognition, these financial liabilities are measured at amortized costs using effective interest rate method.

(iii) Derecognition

Financial assets

The Bank derecognizes a financial assets when the contractual rights to the cash flow from the financial assets expire, or it transfers the rights to receive the contractual cash flows in a transaction in which substantially all of the risk and rewards of the ownership of the financial assets are transferred or in which the Bank neither transfer nor retains substantially all of the risk and rewards of the ownership and it does not retain control of the financial assets.

On derecognition of a financial assets, the difference between the carrying amount of the assets (or the carrying amount allocated to the portion of the assets derecognized) and the sum of (i) the consideration received (including any new assets obtained less any new liability assumed) and (ii) any cumulative gain or loss that had been recognized in Other Comprehensive Income (OCI) is recognized in income or expenditure. Any interest in transferred financial assets that qualify for derecognition that is created or retained by the Bank is recognized as a separate assets or liability.

Financial liabilities

The Bank derecognizes a financial liability when its contractual obligations are discharged or cancelled or expired.

(iv) Offsetting

The financial assets and financial liabilities are offset and the net amount presented in the statement of financial position when and only when, the bank has a legal right to set off the amounts and it intends either to settle them on a net basis or to realize the asset and settle the liability simultaneously.

(v) Amortised cost measurement

The 'amortized cost' of a financial asset and financial liability is the amount at which the financial asset or financial liability is measured at initial recognition, minus principal repayments, plus or minus the cumulative amortization using the effective interest method of any difference between initial amount recognized and the maturity amount minus any reduction for impairment.

(vi) Fair value measurement

Fair value of a financial instrument is the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable, willing parties at an arm's length transaction. Quoted market values represent fair value when a financial instrument is traded in an organized and liquid market. Where

quoted market values are not available, fair values are estimated by other techniques such as discounted cash flows.

(vii) Identification and measurement of impairment

Financial assets

At each reporting date the bank assesses the objective evidence that a financial asset or group of financial assets is impaired or not. A financial asset or a group of financial assets is impaired and impairment losses are incurred only if there is objective evidence of impairment as a result of one or more events that occurred after the initial recognition of the asset and that loss event has an impact on the estimated future cash flows of the financial assets or group of financial assets that can be reliably estimated.

Objective evidence that financial assets are impaired includes:

- significant financial difficulty of the borrower or issuer
- breach of contract, such as default or delinquency by a borrower
- the Bank, for economic or legal reasons relating to the financial difficulties, grant to the borrower a concession that the lender would not otherwise consider
- indication that a borrower or issuer will enter bankruptcy;
- disappearance of an active market for a security; or
- observable data relating to a group of assets such as adverse changes in the payment status of borrowers or issuers in the group or economic conditions that correlate with defaults in the group.

The amount of loss is measured as the difference between the asset's carrying amount and amount the management considers it as recoverable on the basis of financial position of the borrower or issuer and appropriate estimation made by the management. Appropriate provisions for possible losses on investments in shares, fixed deposits; and loans and advances have been made. Receivables considered as bad and irrecoverable are written off from the books of account and directly charged to Statement of comprehensive income.

In addition, for an investment in an unquoted equity security, a significant or prolonged decline in its book value is objective evidence of impairment.

Impairment losses are recognized in income or expenditure and reflected in an allowance account against loans and receivables or held to maturity investment securities. Impairment loss on available for sale securities are a part of equity routed through Statement of OCI. Interest on the impaired assets continues to be recognized through the unwinding of the discount. If an event occurring after the impairment was recognized causes the amount of impairment loss to decrease, then the decrease in impairment loss is reversed through income statement (OCI in case of available for sale).

If, in a subsequent period, the fair value of an impaired available-for-sale securities increases and the increase can be related objectively to an event occurring after the impairment loss was recognized, then the impairing loss is reversed through income or expenditure; otherwise, any increase in fair value is recognized through OCI. Any subsequently recovery in the fair value of an impaired available-for-sale debt is recognized through OCI. Any subsequent recovery in the fair value of an impaired available for sale equity security is always recognized in OCI.

Non financial assets

Non-financial assets are reviewed for impairment whenever events or changes in circumstances indicate that the carrying amount may not be recoverable. An impairment loss is recognized for the amount by which the assets carrying amount exceeds its recoverable amount. The recoverable amount is the higher of an asset's fair value less cost and value in use. Provision for the assets such as Numismatic and Medallion coins and Non-moving metals are made on as per the indication of impairment. An impairment loss is recognized in Statement of Net Income. Provisions against impairment are reviewed at each balance sheet date and adjusted to reflect the current best estimates. Changes in the provisions are recognized as income/expense in the statement of comprehensive income.

(viii) Designation at fair value through Profit or Loss

The Bank has designated financial assets and financial liabilities at fair value through profit or loss in either of the following circumstances:

- The assets or liabilities are managed, evaluated and reported internally on a fair value basis.
- the designation eliminates or significantly reduces an accounting mismatch that would otherwise arise.

3.9 Cash and Cash Equivalents

Cash and cash equivalents include notes and coins on hand, unrestricted balances held with banks and highly liquid financial assets with original maturities of three months or less from the acquisition date that are subject to an insignificant risk of changes in their fair value.

3.10 Trading Assets and Liabilities

Trading assets and liabilities are those assets and liabilities that the Bank acquires or incurs principally for the purpose of selling or repurchasing in the near term, or holds as part of a portfolio that is managed together for short-term profit or position taking.

Trading assets and liabilities are initially recognized and subsequently measured at fair value in the statement of financial position with transactions cost recognized in income and expenditure. All changes in the fair value are recognized as part of the net trading income in income and expenditure.

3.11 Loans and Advances to Banks and Financial Institutions

Loans and advances to Banks and Financial Institutions include non derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. The loan is provided by the Bank for short period under Standing Liquidity Facilities, refinance and other facilities.

3.12 Loan and Advances to Others

Loan and advances to others include loans to employees, interest receivable on financial instruments and advances to staff as well as parties. The Bank provides various types of loans to its employee as per the Staff Bylaws of the Bank. The loans are measured at cost.

3.13 Investment Securities

Investment securities are initially measured at fair value plus, in the case of investment securities not at fair value through profit or loss., incremental direct transaction cost, and subsequently accounted for depending on their classification as either held to maturity, fair value through profit or loss, or available-for-sale.

3.14 Investment Property

Investment property is property held either to earn rental income or for capital appreciation or for both but not for sale in the ordinary course of business, use in the supply of services or for administrative purpose.

3.15 Property and Equipment

i. Recognition and Measurement

Property and equipment are measured at cost less accumulated depreciation and any accumulated impairment losses. Cost comprises purchase price including nonrefundable duties and taxes; and any directly attributable cost incurred in bringing the asset to their present location and condition necessary for it to be capable of operating in the manner intended by the management but excluding trade discounts and rebates. Subsequent expenditure is capitalized only when it is probable that future economic benefits associated with the expenditure will flow in to the Bank. Ongoing repair and maintenance are expensed as incurred.

If significant part of an item of property or equipment have different useful lives, then they are accounted for as separate items (major components) of property and equipment.

Any gain or loss on disposal of an item of property and equipment (calculated as the difference between the net proceeds from disposal and carrying amount of the items) is recognized within other income in Statement of Net Income.

ii. Depreciation

Land is not depreciated. All other property, plant and equipment are depreciated from the date they are available for use or in respect of self-constructed assets, from the date that the construction is completed and ready for use. Depreciation is charged on straight-line method over the estimated useful life of current and comparative years of significant items of property, plant and equipment. Useful lives and residual values are reviewed on each reporting date and adjusted if required.

The estimated useful lives of the significant items of Property & Equipment are as follows:

<u>Class of assets</u>	<u>Estimated useful life</u>
Building	Above 33 years
Office and Computer Equipment	5 years
Fixtures and fittings	10 years
Machinery Equipment	5 years
Vehicles	5 years
Others	5 years

Depreciation methods, useful lives and residual values are reviewed at each reporting date and adjusted if appropriate.

iii. Assets received in grant

Equipment acquired under grant is recognized as "Grant Assets" and included under respective head of property, plant and equipment with corresponding credit to "Deferred Grant Income" under the head of Other Liabilities.

3.16 Intangible Assets

Intangible assets include software purchased by the bank. The intangible assets that are acquired by the Bank and have definite useful lives are measured at cost less accumulated amortization and any impairment losses. Costs incurred in the ongoing maintenance of software are expensed immediately as incurred. Subsequent cost on software is capitalized only when it increases the future economic benefits embodied in the specific asset to which it relates. Software, useful life of which have been defined by terms of contract or conditions for use are amortized on straight-line basis over the useful life of asset.

Software, useful life of which have not been clearly defined by terms of contract or condition of use as well have a definite useful lives due to technological obsolescence are amortized on straight-line basis over estimated useful life of ten years and five years for business application software and other software respectively.

3.17 Impairment of Non Financial Assets

At each reporting date, the Bank reviews the carrying amounts of its non financial assets to determine where there is an indication of impairment. If such indication exists, then the asset's recoverable amount is estimated.

Impairment losses are recognized in Statement of Net Income. Impairment loss is reversed only to the extent that assets carrying amount does not exceed the carrying amount that would have been determined, net of depreciation or amortization, if no impairment loss has been recognized.

3.18 Gold and silver

Gold and Silver (other than inventories)

Gold held as investment (paper gold) is stated at market value and any appreciation or depreciation with respect to the cost is taken to/from "Gold and Silver Equalization Reserve" through Statement of Other Comprehensive Income.

Gold and silver stock (physical) are carried at cost or net realizable value whichever is less. Cost for gold and silver is determined on the basis of specific identification of their individual cost (IAS 2.23).

3.19 Inventories

Inventories are carried at cost or net realizable value whichever is less. Cost for inventories is determined under the weighted average method. Other stores except dispensary stock, various coin/metal stocks as well as printed notes are charged directly to Statement of Net Income. Durable goods with unit cost of twenty five thousand rupees or less are expensed off at the time of purchase.

3.20 Deposit and Borrowings

Deposits and borrowings (debt securities issued) are the source of funds of the bank in addition to its reserves.

Deposits and borrowings (including debts securities issued) are initially measured at fair value minus incremental direct transaction cost and subsequently measured at their amortized cost using the effective interest method, except where the Bank designates liabilities at fair value through profit or loss.

3.21 Provisions

A provision is recognized if as a result of a past event, the Bank has a present legal or constructive obligation that can be estimated reliably, and it is probable that an outflow of economic benefits will be required to settle the obligation. Provisions are determined by discounting the expected future cash flows at the pre-tax rate that reflects current market assessment of the time value of money and the risks specific to the liability. The unwinding of the discount is recognized as finance cost.

3.22 Employee Benefits

i. Defined Contribution Plans

A defined contribution plan is a post-employment benefit plan under which an entity pays a fixed contribution to a separate entity and has no legal or constructive obligation to pay future amounts. Obligations for contributions to defined contribution plans are recognized as employee benefit expense in profit or loss in the periods during which the related service are rendered by employees. Pre-paid contributions are recognized as an asset to the extent that cash refund or reduction in future payments is available. Contributions to a defined contribution plan being due for more than 12 months after the end of the period in which the employee render the service are discounted at their present value. Following are the defined contribution plan provided by the bank to its employees:

- 1) **Contributory Retirement Fund:** All permanent employees are entitled for participation in employee's Provident Fund (Retirement Fund) wherein the employees contribute at various rates of their current drawn salaries. The bank contributes 10% of basic salary to this fund, which is separately administered as a defined contribution plan as per Nepal Rastra Bank Staff By-Law 2068: Rule 78 Sub-rule 1(a) & 1(c). The Bank's obligations for contributions to the above Fund are recognized as an expense in Statement of Net Income as the related services are rendered.
- 2) **Welfare Provident Fund:** Certain amounts as prescribed by the Board are annually transferred to this fund, which is meant to be a defined contribution scheme for the welfare of the employees, as per Nepal Rastra Bank Staff By-Law 2068: Rule 78 Sub-rule 1(b) and 1(c). Contributions by the Bank are expensed in Statement of Net Income as the related services are accounted.

ii. Defined Benefits Plan

A defined benefit plan is a post-employment benefit plan other than a defined contribution plan. The Bank's net obligation in respect of defined benefit plans is calculated separately for each plan by estimating the amount of future benefit that employees have earned in return for their service in current and prior periods. That benefit is discounted to determine its present value. Any unrecognized past service costs and the fair value of any plan assets are deducted. The discount rate is the yield at the reporting date on corporate bonds, that have maturity dates approximating the terms of the Bank's obligation and that are denominated in the currency in which the benefits are expected to be paid.

The calculation of defined benefit obligation is performed annually by a qualified actuary using the projected unit credit method. The Bank recognizes all actuarial gains and losses arising from defined benefit plans immediately in other comprehensive income and all expenses related to defined benefits plans in employee benefit are expensed in Statement of Net Income.

Remeasurements of the net defined benefit liability comprise actuarial gains and losses. The return on plan assets (excluding interest) and the effect of the assets ceiling (if any excluding interest) are recognized immediately in OCI. The Bank determines the net interest expense (income) on the net defined liability (assets) for the period by applying the discount rate used to measure the defined benefit obligation at the beginning of the annual period to the then-net defined benefits liability (assets), taking into account any changes in the net defined benefits liability (asset) during the period as a result of contribution and benefits payments. Net interest expenses and other expenses related to defined benefit plans are recognized in personal expenses in Statement of Net Income.

Following are the defined benefit plans provided by the bank to its employees:

- 1) **Gratuity and Pension Scheme:** Gratuity and Pension Scheme is a defined benefit obligation under which employees having service period of five years or more but less than twenty years are eligible for gratuity, which is based on last pay-scale of staff's existing designation and completed years of service. Similarly, employees having service period of twenty years or more are eligible for pension, which is based on last pay-scale of staff's existing designation and completed years of service. The bank measures the obligation of this plan as valued by a qualified actuary using projected credit method. All expenses related to defined benefits plans in employee benefit are expensed in Statement of Net Income.
- 2) **Staff Security Fund:** Staff Security Fund is defined benefit plan under which all the permanent employees are entitled to staff security fund at the time of retirement, death or termination from the service by any other circumstances at the predetermined factor prescribed by the bank, which is based on last drawn salary and completed years of service as per Nepal Rastra Bank Staff By-Law 2068: Rule 78 Sub-rule 1(e). Employees having service period of thirty years are eligible for maximum sixty three months salary. The bank measures the obligation of this plan as valued by a qualified actuary using projected credit method. All expenses related to defined benefits plans in employee benefit are expensed in Statement of Net Income.
- 3) **Staff Medical Fund:** Employees are eligible for medical benefits based on the specified slabs as per medical rules, last drawn salary and completed years of service, as per Nepal Rastra Bank Staff By-Law 2068: Rule 78 Sub-rule 1(d). Incremental liability is provided for and transferred to this Fund.
- 4) **Leave Encashment:** As per Nepal Rastra Bank Staff By-Law 2068: Rule 86,87 and 91, the employees are entitled to en-cash their un-utilized accumulated leave at the time of retirement or any other prescribed time as decided by the management of the bank. Home leave, Sick leave and Special Leave are defined benefit plans which are recognized when the leave remains un-availed at the time of closing date. Provision is created for liability on employees' leave based on obligation dischargeable to employees at balance sheet date.

iii. Other long term employee benefits

The group net obligation in respect of long term employee benefits is the amount of future benefits that employees earned in return or their service in the current and prior period. That benefit is discounted to determine its present value. Remeasurements are recognized in Statement of Net Income in the period in which they arise.

iv. Termination Benefits

The termination benefits are expensed at the earlier of which the Bank can no longer withdrawn the offer of those benefits and when the Bank recognizes costs for restructuring. If benefits are not expected to be wholly settled within 12 months of the reporting date, then they are discounted.

v. **Short term employee benefits**

Short term employees benefits are expenses as the related services is provided. A liability is recognized for the amount expected to be paid if the Bank has a present legal or constructive obligation to pay this amount as a result of past service provided by the employees and obligation can be estimated reliably.

3.23 Currency in Circulation

Currency in circulation represents notes issued by the Bank as a sole currency issuing authority in Nepal. Currency notes issued by the Bank are legal tender under the NRB Act 2058. This represents the liability of the Bank towards the holder of the currency note. The liability for notes in circulation is recorded at face value in the balance sheet. These liabilities are secured by assets including foreign currency and foreign securities etc. as permitted by Nepal Rastra Bank Act 2058.

The Bank also issues coins of various denominations for circulation. Currency circulation liability does not include the liability on account of coins in circulation, as allowed by the Act.

3.24 Transactions on Repurchase Obligations (Repo) and Reverse Repo

Repurchase Arrangements (Repo) and Reverse Repo of securities are recorded as follows:

- a) Securities sold subject to repurchase arrangements (Repo) are recorded as refinance and loan to banks. The obligation to repurchase is shown as liabilities for securities sold under agreement to repurchase and the difference between the sale and repurchase value is accrued on a pro rata basis and recorded as expense.
- b) Securities purchased under agreements to resell ('reverse repos') are recorded as deposits and other balances of banks or customers, as appropriate. The difference between sale and repurchase price is treated as interest and accrued over the life of the agreements using the effective interest method. Securities lent to counterparties are also retained in the statement of financial position.

3.25 Unclaimed Account

Unclaimed account under Sundry Liabilities represents amount that remained unclaimed and outstanding for more than two years. Amount outstanding for more than three years in unclaimed account is transferred to miscellaneous income in Statement of Net Income.

3.26 Bills Payable and Bills Receivable

The Bank carries out the function of repayment of Government securities and interest thereon on behalf of the GON. Bills Payable primarily represents the year-end un-disbursed or unadjusted amount of payments received from GON in respect of interest / repayment liabilities of such securities. The year-end balance of Bills Purchased represents the amounts paid by the Bank to the security holders but the corresponding claim adjustment with Bills Payable is pending.

3.27 Consolidation of Project Accounts

The Bank manages and implements various projects, which are helpful in attaining its objectives, on its own by entering into project agreement with the funding agencies or subsidiary loan agreements with Government of Nepal or on behalf of Government of Nepal (GON).

The projects for which the Bank has entered in to separate subsidiary loan agreements with Government of Nepal or has entered into separate project agreements with other funding agencies are consolidated with the Bank's account. For projects which are implemented by the bank on behalf of the GON, the accounts of these projects are not consolidated with bank's financial statements as the Bank has no obligation towards such projects or any other counter party and there is no right of the Bank in assets, liabilities, equity, income and expense of such projects. However, disclosure of financial and other information of such projects is given in the notes.

3.28 Changes in Accounting Policies

There were no changes in accounting policies adopted by the Bank from the previous year. However any deviation from such the policies has been explained in the following sections.

3.29 Presentation

The presentation of certain line items of previous year financial statements have been changed (regrouped or rearranged) to align the financial statements.

4. Notes relating to items in the financial statements

4.1 Cash and Cash Equivalent

In line with the accounting policy as given in Note 3.9, balances of cash and cash equivalent at the reporting date are as below:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Foreign Currency:		
Cash in Hand & at Vault	17,603,729,593.68	16,919,382,217.59
Balances with Other Banks	55,539,228,832.37	5,425,938,495.77
GOI Treasury Bills	229,506,949,862.40	203,070,960,576.00
US Government Treasury Bills	15,406,025,704.70	5,338,216,111.67
Notice Deposit (JPY)	8,426,240,000.00	12,272,561,979.48
Time Deposit	-	69,001,821,584.32
Investment in FIXBIS	1,999,800,000.00	6,432,082,697.32
Investment in Repurchase Agreements	-	48,038,622,166.88
IMF Related Assets: SDR Holdings	171,322,847.73	2,416,907,139.17
Total Foreign Currency	328,653,296,840.88	368,916,492,968.20
Local Currency:		
Cash in Hand & at Vault	8,086,615,706.00	4,647,968,185.09
Balances with Other Banks	34,528,685.85	219,259,243.96
Total Local Currency	8,121,144,391.85	4,867,227,429.05
Total	336,774,441,232.73	373,783,720,397.25

4.2 Loans and Advances to B/FI

Please refer accounting policy in Note 3.11. The balances of loans and advances to banks and financial institution (B/FI) and microfinance (MFI) are as below:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Refinance:		
Commercial Banks	6,094,782,647	6,614,252,877.89
Development Banks	501,370,772	5,000,000.00
Finance Companies	277,117,496	38,900,000.00
Loan to Micro Finance Institutions	64,000,000	52,000,000.00
Less: Allowance for impairment	(10,000,000)	(9,999,999.83)
Total	6,927,270,915	6,700,152,878
Allowance for impairment		
Balance as on 01-04-2073	10,000,000.00	10,000,000.00
Charge for the year	-	-
Effect of foreign currency movements	-	-
Unwind of discount	-	-
Balance as on 31-03-2074	10,000,000.00	10,000,000.00

These investments are realized on the settlement date as per the terms of loan agreement.

4.3 Loans and Advances to Others

Please refer accounting policy in Note 3.12. The balances are given as below:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Receivable from GON against payment to IMF	2,431,416,400	-
Loans to Employees	4,076,871,800	4,389,546,115
Less: allowance for impairment	-	-
Net Loans and advances to Employees	4,076,871,800	4,389,546,115
Interest Receivable	4,423,473,836	3,984,356,526
Less: Interest Suspense	(91,422,121)	(444,346,919)
Net Interest Receivable	4,332,051,715	3,540,009,607
Advances Recoverable	2,217,922,378	1,407,707,525
Less: Impairment Allowance	(10,329,878)	(10,329,878)
Net Advances Recoverable	2,207,592,500	1,397,377,646
Total	13,039,442,869	9,326,933,368

Loans and advances to employees are provided with/without collateral.

4.4 Gold & Silver

Please refer accounting policy in Note 3.18. The balances are gives as below:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Investment in Paper Gold	25,929,438,227	28,206,181,776.74
Gold Held in Stock	1,612,492,258	1,566,791,538
Silver Held in Stock	91,756,189	95,503,142.25
Total	27,633,686,674	29,868,476,457

4.5 Investment Securities

Please refer accounting policy in Note 3.13. The balances are given as below:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
At Amortized Cost	625,006,512,704.35	542,928,410,390.39
At Fair Value through Other Comprehensive Income (OCI)	44,513,579,455.68	20,093,733,744.25
At Fair Value through Profit or Loss		
Total	669,520,092,160.03	563,022,144,134.64
a) Investment Securities at Amortized Cost		
US Government Treasury Notes/Bonds	71,944,021,840	103,078,298,438
Government Treasury Notes/Bonds (CNY)	56,766,905,759	52,368,638,018
Investment in Mid term Instruments	8,082,347,421	8,302,929,017
Balance with Banks in Time Deposit (FCY)	462,162,752,642	356,979,796,952
Government Bond	4,871,051,043	4,871,051,043
Fixed deposit with BFIs	21,510,087,903	17,742,525,923
Less individual allowance for impairment	(330,653,903)	(414,829,000)
Total	625,006,512,704	542,928,410,390
Impairment Loss on Available for Sale Investment Securities		
Balance as on 01-04-2073	414,829,000	947,645,000
Charge for the year	-	-
Reversal of Impairment	(84,175,097)	(532,816,000)
Balance as on 31-03-74	330,653,903	414,829,000

b) Investment Securities at Fair Value through OCI		
Government Treasury Bills	30,158,502,599	16,099,450,874
Saving Certificates	11,382,487,396	308,861,000
Investment in Rural Self Reliance Fund	253,400,000	253,400,000
Equity securities measured at fair value	2,575,028,961	3,327,911,370
Unquoted equity securities measured at cost	151,660,500	151,660,500
Less: Allowance for impairment of equity securities	(7,500,000)	(47,550,000)
Total	44,513,579,456	20,093,733,744
Impairment Loss on Available for Sale Investment Securities		
Balance as on 01-04-2073	47,550,000	47,550,000
Charge for the year	-	-
Reversal of Impairment	(40,050,000)	-
Balance as on 31-03-74	7,500,000	47,550,000

The Bank does not have investment securities to be measured at fair value through profit or loss.

Impairment allowance has been done for the investment in Agricultural Project Service Center, which is in liquidation and National Productivity and Economic Development Center, which is not in operation.

Investment in equity securities includes the following:

Particulars	% of holding	31-03-2074	31-03-2073
Investment in Quoted Securities			
Rural Microfinance Development Cen.	4.05	140,334,584	21,045,000
Citizen Investment Trust	13.00	2,341,151,989	3,090,879,330
Nepal Grameen Bikas Bank Limited	3.59	93,542,387	215,987,040
Total		2,575,028,961	3,327,911,370
Investment in Unquoted Securities			
(a) Investment in Shares of Subsidiaries			
Agricultural Project Services Centre	62.50	5,000,000	5,000,000
Rastriya Beema Sansthan - Life Ins.	55.56	1,000,000	1,000,000
Sub-Total		6,000,000	6,000,000
(b) Investment in Shares of Associates			
Nepal Stock Exchange Ltd.	34.60	12,080,500	12,080,500
National Productivity and Eco. Dev.	31.52	2,500,000	2,500,000
Sub-Total		14,580,500	14,580,500
(c) Other Investments			
Deposit & Credit Guarantee Fund	10.00	107,580,000	107,580,000
Nepal Clearing House	10.00	15,000,000	15,000,000
Credit Information Bureau	10.03	3,500,000	3,500,000
National Banking Institute	15.29	5,000,000	5,000,000
Sub-Total		131,080,000	131,080,000
Total		151,660,500	151,660,500

4.6 Inventories

Please refer accounting policy in Note 3.19. The details of balance are as follows:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Security Note Stock	1,123,201,889	1,083,988,682
Coin Stock	295,282,162	390,974,691
Numismatic and Medallion Coins	22,909,158	22,931,719
Other Metal Stock	22,485,598	22,722,881
Dispensary Stock	499,863	342,639
Total Inventories	1,464,378,671	1,520,960,613
Less: Impairment Allowance		
Non-moving Numismatic and Medallion Coins	(22,465,794)	(22,465,794)
Non-moving Other Metal Stock	(8,716,000)	(8,716,000)
Unissuable Note Stock	(3,775,258)	(3,775,258)
Total Allowance for Impairment	(34,957,052)	(34,957,052)
Total Inventories Net of Allowance for Impairment	1,429,421,619	1,486,003,561

4.7 Property and Equipment

Please see accounting policy in Note 3.15. The details are given as below:

Particulars		Land	Building	Computer & Accessories	Vehicles	Machinery Equipment	Office Equipment	Furniture and Fixture	Other Assets	Capital Work in Progress	Total Assets
Depreciation Rate			3%	20%	20%	20%	20%	10%	20%		
Original Cost	Balance as on 1 st Sawan 2072	193,834,552	612,427,278	202,141,506	245,002,388	110,352,524	114,856,087	22,996,728	4,740,096	15,146,638	1,521,497,798
	Addition during the Year	-	73,073,279	32,955,699	41,300,469	3,016,681	16,782,653	2,806,717	201,193	32,765,127	202,901,818
	Disposal/Write Off/Adjustment	-	(18,075,083)	(43,064,007)	(45,661,925)	(5,484,027)	(8,302,811)	(2,837,864)	(83,479)	(5,778,883)	(129,288,079)
	Balance as on 31 st Asar 2073	193,834,552	667,425,475	192,033,197	240,640,931	107,885,178	123,335,929	22,965,582	4,857,811	42,132,883	1,595,111,537
Accumulated Depreciation	Balance as on 1 st Sawan 2072	-	252,185,134	142,813,730	150,442,319	103,204,102	86,449,235	18,822,210	4,514,666	-	758,431,395
	Depreciation for the Year	-	18,207,472	20,662,169	24,678,200	3,413,814	9,475,518	780,317	93,851		77,311,342
	Disposal/Write Off/Adjustment	-	(7,519,716)	(41,383,389)	(43,070,656)	(5,484,020)	(8,296,532)	(2,795,466)	(83,477)		(108,633,256)
	Balance as on 31 st Asar 2073	-	262,872,890	122,092,509	132,049,863	101,133,896	87,628,222	16,807,061	4,525,040	-	727,109,481
Net Book Value as on 31st Asar 2073		193,834,552	404,552,584	69,940,688	108,591,069	6,751,281	35,707,707	6,158,520	332,771	42,132,883	868,002,056
Original Cost	Balance as on 1 st Sawan 2073	193,834,552	667,425,475	192,033,197	240,640,931	107,885,178	123,335,929	22,965,582	4,857,811	42,132,883	1,595,111,537
	Addition during the Year		60,364,846	51,367,607	76,558,835	5,202,260	24,851,729	21,180,905	27,685	60,346,922	299,900,789
	Disposal/Write Off/Adjustment			(22,747,161)	(39,984,574)	(2,588,349)	(5,552,942)	(459,374)	(1)	(74,982,788)	(146,315,189)
	Balance as on 31 st Asar 2074	193,834,552	727,790,321	220,653,643	277,215,192	110,499,089	142,634,716	43,687,113	4,885,495	27,497,017	1,748,697,137
Accumulated Depreciation	Balance as on 1 st Sawan 2073	-	262,872,890	122,092,509	132,049,863	101,133,896	87,628,222	16,807,061	4,525,040	-	727,109,481
	Depreciation for the Year		20,085,014	21,879,389	31,185,001	2,551,287	11,806,534	772,357	81,772		88,361,354
	Disposal/Write Off/Adjustment			(22,465,067)	(14,271,809)	(2,588,335)	(5,395,026)	(459,364)	(35,246)		(45,214,847)
	Balance as on 31 st Asar 2074	-	282,957,904	121,506,831	148,963,055	101,096,848	94,039,730	17,120,054	4,571,566	-	770,255,988
Net Book Value as on 31st Asar 2074		193,834,552	444,832,416	99,146,812	128,252,138	9,402,240	48,594,986	26,567,058	313,929	27,497,017	978,441,149

Allowances for obsolescences has been made for Rs.33,52,949 on Building under Construction which is presented under Capital Work in Progress

4.8 Intangible Assets and Goodwill

Please refer accounting policies in Notes 3.16. The details of balance are as follows:

Particulars	Computer Software				Total Assets	
	Useful Life Defined by Contractual Agreements	Other Useful Life		Capital Work in Progress		
Amortisation Rate		20%	10%			
Original Cost	Balance as on 1 st Sawan 2072	3,304,395	10,728,596	229,272,935	1,866,440	245,172,366
	Addition during the Year	783,090	-		264,460	1,047,550
	Disposal/Write Off/Adjustment	(2,323,555)	(2,402,853)			(4,726,408)
	Balance as on 31 st Asar 2073	1,763,930	8,325,743	229,272,935	2,130,900	241,493,508
Accumulated Amortisation	Balance as on 1 st Sawan 2072	2,846,789	7,713,703	49,675,803	-	60,236,295
	Depreciation for the Year	457,599	1,004,568	22,927,293		24,389,460
	Disposal/Write Off/Adjustment	(2,323,550)	(2,402,849)			(4,726,399)
	Balance as on 31 st Asar 2073	980,838	6,315,422	72,603,096	-	79,899,356
Net Book Value as on 31st Asar 2073		783,092	2,010,321	156,669,839	2,130,900	161,594,152
Original Cost	Balance as on 1 st Sawan 2073	1,763,930	8,325,743	229,272,935	2,130,900	241,493,508
	Addition during the Year		688,508			688,508
	Disposal/Write Off/Adjustment					-
	Balance as on 31 st Asar 2074	1,763,930	9,014,251	229,272,935	2,130,900	242,182,016
Accumulated Amortisation	Balance as on 1 st Sawan 2073	980,838	6,315,422	72,603,096	-	79,899,356
	Depreciation for the Year	261,004	689,337	22,927,293		23,877,634
	Disposal/Write Off/Adjustment					-
	Balance as on 31 st Asar 2074	1,241,842	7,004,758	95,530,390	-	103,776,990
Net Book Value as on 31st Asar 2074		522,088	2,009,492	133,742,545	2,130,900	138,405,026

4.9 Other Assets

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Deposits	1,663,378	1,652,378
Project Assets	693,073,513	660,992,763
Other Receivables	60,250,889	98,333,826
Total	754,987,780	760,978,967

4.10 Deposits from banks and financial institutions

See accounting policy in Note 3.20. The details of balance are as follows:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Foreign Currency	3,460,173,528	3,246,826,181
Local Currency	208,119,189,745	201,536,597,913
Total	211,579,363,272	204,783,424,094

Deposit from bank and financial institutions include amount deposited by B/FI for cash reserve ratio (CRR), among others. All deposits are non interest bearing.

4.11 Deposits from Others

See accounting policy in Note 3.20. The details of balance are as follows:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Foreign Currency:		
Public Enterprises	408,582,097	382,438,025
Other Organisations	621,156	644,526
Total Foreign Currency	409,203,253	383,082,551
Local Currency:		
Public Enterprises	15,839,648,424	7,623,376,274
Margin Deposit in LCs	6,316,051,238	3,523,329,157
Other Organisations	4,439,553,402	1,574,726,584
Total Local Currency	26,595,253,064	12,721,432,015
Total	27,004,456,317	13,104,514,567

All deposits are non interest bearing and current in nature.

4.12 Short Term Borrowings

See accounting policy in Note 3.19. The details of balance are as follows:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
NRB Bonds	-	49,080,000,000.00
Deposit Collection-Auction	14,400,000,000.00	-
Reverse Repo Liabilities	-	-
Total carrying amount	14,400,000,000.00	49,080,000,000.00

NRB Bonds, Deposit Collection under auction and Reverse Repo liabilities are instruments used by the Bank to withdraw liquidity from the market on short term basis (less than one year).

4.13 IMF Related Liabilities

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Foreign Currency:		
Special Drawing Right Allocation	9,769,636,572	10,183,273,536
Interest Bearing Loan :		
Loan under Rapid Credit Facility (RCF)	2,454,904,632	3,838,264,380
Loan under Extended Credit Facility (ECF)	153,359,809	586,027,665
Total Foreign Currency	12,377,901,013	14,607,565,581
Local Currency:		
IMF Account No 1	9,180,925,768	9,180,925,768
IMF Account No 2	858,681	858,681
Total Local Currency	9,181,784,449	9,181,784,449
Total	21,559,685,462	23,789,350,031

4.14 Staff Liabilities

See accounting policy in Note 3.22. The details of balance are as follows:

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Medical Fund (Includes Medical Earning Fund, Interest, etc)	669,763,754	283,082,210
Welfare Provident Fund	487,900,116	436,853,982
Liability for Staff Leave Encashment	972,344,883	888,152,300
Liability for Retired Staff	435,323,511	304,972,601
Gratuity and Pension Fund	18,451,547,560	15,726,708,968
Staff Security Fund	2,673,590,776	2,089,956,721
Total	23,690,470,601	19,729,726,781

4.15 Other Liabilities

Particulars	31-03-2074	31-03-2073
Interest Payable	12,622,370.45	1,074,901.10
Asian Clearing Union	166,188,402.50	218,456,119.89
Earnest Money	-	7,784,489.13
Insurance Premium Collected from Staff	127,429,553.60	143,636,626.62
Other Payables of Project	1,455,463.54	373,587,879.99
Payable against GON Bonds	-	2,390,069,996.67
Unclaimed Account	37,382,274.92	33,840,398.57
General Account	47,278,943.02	48,078,943.02
Deferred Grant Income	122.70	122.70
Other Liabilities	1,541,079,564.98	1,258,498,221.43
Total	1,933,436,695.71	4,475,027,699.12

4.16 Currency in Circulation

See accounting policies in Notes 3.23. The details of balance are as follows:

The denomination wise amounts of currency note issued by the bank and are in circulation at the balance sheet date was as follows:

Denomination	31-03-2074	31-03-2073
1	161,110,983	161,224,148
2	185,708,612	186,140,232
5	2,184,133,530	2,003,683,295
10	3,344,261,790	3,025,011,680
20	3,961,314,460	3,756,168,120
25	57,462,375	57,676,325
50	7,396,195,550	6,622,293,550
100	15,254,496,700	11,734,570,900
250	87,459,000	87,516,250
500	95,113,527,000	91,896,788,500
1000	303,244,330,000	266,628,927,000
Total	430,990,000,000	386,160,000,000

The currency in circulation at the end of the reporting period included cash-in-hand NRs. 8,086,615,706 (P.Y. NRs. 4,652,557,463).

4.17 (a) Appropriation of Net Income/(Expenditure) and Surplus payable to Government of Nepal

The Board of Directors of the Bank has Appropriated the Following Amount to Different Fund During the Year as required by Nepal Rastra Bank Act, 2058 and the balance amount will be paid to GON as per the said Act.

Net Income/(Expenditure) for the year	(7,917,262,011)	37,759,128,749
Transfer (to)/from Exchange Equalisation Fund	23,752,795,700	(17,929,777,630)
Transfer (to)/from Gold & Silver Equalisation Reserve	3,876,680,456	(5,708,576,716)
Transfer (to)/from Securities Revaluation Fund	(9,952,836)	(4,830,707)
Investment Revaluation Fund	-	-
Actuarial gain (Loss) in defined benefit Retirement Schemes	(1,898,003,065)	-
Surplus/(Deficit) Due to Restatement of Prior Period Errors	(23,278,046)	35,148,685
Surplus Available for Distribution	17,780,980,197	14,151,092,381
Less: Appropriations		
General Reserve	(4,239,793,020)	(1,964,852,718)
Monetary Liability Reserve	(889,049,010)	(707,554,619)
Financial Stability Fund	(889,049,010)	-
Development Fund	(4,160,000,000)	(3,551,232,671)
Development Finance Project Mobilisation Fund	-	(23,374,544)
Liquidity Stabilization Fund	-	(400,000,000)
Banking Development Fund	(30,000,000)	(30,000,000)
Mechanisation Fund	-	(200,000,000)
Gold Replacement Fund	(70,354,384)	(24,077,829)
Net Cumulative Surplus Fund	(2,734,774)	-
Balance Payable to Government of Nepal	7,500,000,000	7,250,000,000

Board of Directors of Nepal Rastra Bank decides for appropriation in different funds and surplus amount left after appropriation is to be transferred to Government of Nepal as per Nepal Rastra Bank Act, 2058, clause no. 41(1)(ga). Hence the surplus payable to GON is shown as liability.

4.17 (b) Reserves & Surplus

The balance of balance sheet on reporting date stands as below:

Particulars	31-03-2074	As on 31-3-2073
Capital Reserve:		
Gold and Silver Equalization Reserve	6,312,087,397	10,188,767,853
Statutory Reserve:		
General Reserve	25,974,792,905	23,734,999,885
Monetary Liabilities Reserve	5,086,563,008	4,197,513,998
Financial Stability Fund	1,889,049,010	-
Exchange Equalization Fund	58,821,697,898	82,574,493,598
Net Cumulative Surplus Fund	2,734,774	-
Other Reserves and Funds:		
Development Fund	15,000,989,244	10,840,989,244
Banking Development Fund	891,941,806	861,941,806
Development Finance Project Mob. Fund	250,814,411	249,999,999
Liquidity Stabilization fund	-	1,000,000,000
Mechanisation Fund	991,316,414	991,316,414
Scholarship Fund	61,594,504	61,594,504
Mint Development Fund	547,712,943	547,712,943
Gold Replacement Fund	94,432,213	24,077,829
Investment Revaluation Reserve	869,693,096	859,740,259
Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)	253,400,000	253,400,000
Fair Value Reserve for Equity Instruments	2,507,923,960	3,260,806,370
Project Split Interest Reserve Fund	4,233,489	4,233,489
Total Reserves and Funds	119,560,977,072	139,651,588,192

Further descriptions of each fund has been given in disclosure no. 5.8

4.18 Interest Income

See accounting policy 3.3. Interest income include the following:

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Foreign Currency Financial Assets		
Treasury Bills & Deposits	23,800,345,622	20,620,916,206
SDR Holding & Asian Clearing Union	-	1,735,859
Sub-total	23,800,345,622	20,622,652,065
Local Currency Financial Assets		
Government Securities	697,924,841	168,148,327
Investment in Financial and Other Institutions	377,951,007	355,132,274
Loans and Refinance	283,762,596	92,314,596
Sub-total	1,359,638,443	615,595,198
Total Interest Income from Financial Assets	25,159,984,065	21,238,247,263

4.19 Interest Expenses

See accounting policy in Note 3.3. Interest expenses include the following:

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Foreign Currency Financial Liabilities		
SDR Allocation & ECF Loan	29,849,447	5,494,745
Others	4,431,536	1,401,983
Sub-total	34,280,983	6,896,728
Local Currency Financial Liabilities		
Government Securities	444,183,938	682,802,929
Sub-total	444,183,938	682,802,929
Total Interest Expense on Financial Liabilities	478,464,921	689,699,657

4.20 Fee and Commission Income

See accounting policy in Note 3.4(i). Fee and commission income include the following:

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Foreign Currency Financial Assets		
On Currency Exchange	1,308,856	1,649,673
Sub-total	1,308,856	1,649,673
Local Currency Financial Assets		
Government Transaction & Other services	65,686,161	62,213,635
Sub-total	65,686,161	62,213,635
Total Commission Income from Financial Assets	66,995,016	63,863,308

4.21 Fee and Commission Expense

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Foreign Currency Liabilities		
Commission & Charges	26,725,375	6,012,724
Sub-total	26,725,375	6,012,724
Local Currency Liabilities		
Agency Expenses	224,604,342	192,392,656
Sub-total	224,604,342	192,392,656
Total Agency and Service Charge	251,329,717	198,405,380

Agency Expenses Includes Agency Commission Paid to the Following Banks for Operating Government Accounts.

Nepal Bank Ltd.	55,800,000	55,800,000
Rastriya Banijya Bank	90,600,000	90,600,000
Agriculture Development Bank	1,875,000	
Total	148,275,000	146,400,000

4.22 Other Income

See accounting policies in Notes 3.4 (iv). Other income comprises the following:

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Income from Mint (Sale of Coin)	234,121	172,671
Gain from Sale of Precious Metals and Coins	79,630,308	24,077,829
Fine/Penalty Charge	6,267,929	29,893,480
Profit from Sale of Assets	6,110,898	10,885,370
Dividend Income	62,991,715	24,568,748
Project Income/(Loss)	(1,483,255)	9,610,825
Grant Income	-	115,825
Miscellaneous	48,215,861	48,525,719
Total	201,967,577	147,850,467

4.23 Personnel Expenses

See accounting policy in Note 3.22 (v). Personnel expenses include the following:

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Salary	668,050,312	565,799,351
Allowances	619,225,921	556,493,593
Provident Fund Contribution	66,805,031	56,552,475
Staff Welfare (Including Medical Fund Contribution)	610,462,316	177,344,423
Staff Welfare Provident Fund	405,955,000	369,050,000
Pension & Gratuity Fund	1,077,681,285	3,000,000,000
Staff Security Fund	425,663,159	500,000,000
Staff Leave Compensation	295,381,969	209,643,007
Others	19,106,813	16,430,783
Total	4,188,331,805	5,451,313,632

4.24 Depreciation, Amortisation and Impairment of Non Financial Assets

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Depreciation on Property & Equipment	88,361,354	77,311,342
Impairment of Property & Equipment	-	-
Amortisation of intangible assets	23,877,634	24,389,460
Impairment of intangible assets	-	-
Total	112,238,988	101,700,802

4.25 Operating Expenses

Particulars	F.Y 2073-74	F.Y 2072-73
Directors Fees and Expenses	6,067,847	7,673,669
Note Printing Charges	938,702,726	936,813,717
Mint Expenses	382,261	493,494
Security charges	54,932,925	49,508,346
Remittance Charges	52,977,498	47,392,769
Travelling Expenses	245,131,878	233,015,199
Insurance Charges	86,868,095	65,440,061
Repair & Maintenance	62,052,440	70,732,081
Banking Promotion	51,982,154	39,717,097
Audit Fees and Expenses	2,120,983	2,381,180
Assets Written Off	352,037	16,126
Utilities Expenses	39,608,373	36,558,871
Postal and Communication Expenses	14,650,010	14,663,358
House Rent	12,048,603	10,983,532
Training Seminar and Membership	17,404,290	1,568,998
Expenses on Miscellaneous Assets	16,668,954	6,285,001
Consumable Expenses	23,134,887	21,541,842
Books and Periodicals	9,218,693	8,521,230
Miscellaneous Expenses	107,056,172	86,209,762
Total	1,741,360,826	1,639,516,333

**Notes to the Consolidated Financial Statements
of ..... B/FI (Name of the Bank or Financial Institution)**

For the Year ended 31 Ashad 20X2 (16 July 20X2)

Contents	
1	Reporting entity
	General and background Information of Bank or Financial Institution.
2	Basis of Preparation
2.1	Statement of compliance
2.2	Functional and presentation currency
2.3	Use of Estimates, assumptions and judgments
2.4	Changes in Accounting policies
2.5	New Standards and interpretation not adapted
3	Significant Accounting Policies
3.1	Basis of Measurement
3.2	Basis of consolidation
	a. Business combination
	b. non controlling interest (NCI)
	c. Subsidiaries
	d. Loss of Control
	e. special purpose entity (SPE)
	f. Transaction elimination on consolidation
3.3	Interest Income and expenses
3.4	Non interest income
	i. Fees and commission
	ii. Net trading income
	iii. Net income from other financial instrument at fair value through Profit or Loss
	iv. Dividend
3.5	Leases
3.6	Foreign Currency translation
3.7	Income tax
3.8	Financial assets and financial liabilities
3.9	Cash and cash equivalent
3.10	Trading assets and liabilities
3.11	Derivatives held for risk management purpose and hedge accounting
3.12	Loans and advances
3.13	Investment securities
3.14	Investment properties
3.15	Property and equipment
3.16	Goodwill & intangible assets
3.17	Impairment of non financial assets
3.18	Deposits, debt securities issued and subordinated liabilities
3.19	Provisions
3.20	Financial guarantee and loan commitment
3.21	Employees Benefits
3.22	Share capital and reserves
3.23	Earning per share including diluted
3.24	Segment reporting
4	Notes relating to items in the financial statements (Notes to the Accounts)
4.1	Cash and cash equivalent
4.2	Trading Assets (pledged and non pledged) and trading liabilities
4.3	Derivative assets and liabilities held for risk management
4.4	Loans and advances to B/FI
4.5	Loans and advances to customers
4.6	Investment securities
4.7	Investment Properties
4.8	Property and equipment
4.9	Intangible assets and goodwill
4.10	Other assets including asset held for sale under loan liquidation
4.11	Deposits from B/FI
4.12	Deposits from Customer
4.13	Debt Securities issued
4.14	Subordinated Liabilities
4.15	Provisions
4.16	Other Liabilities
4.17	Share Capital
4.18	Share Premium
4.19	Retained Earnings
4.20	Reserves
4.21	Non controlling Interest (NCI)
4.22	Interest Income
4.23	Interest Expense
4.24	Fee and Commission income
4.25	Fee and Commission expense
4.26	Net Trading Income
4.27	Net income from other financial instruments at fair value through profit or loss
4.28	Other Income
4.29	Net impairment loss on financial assets
4.30	Personnel expenses
4.31	Depreciation, amortisation and impairment of non financial assets
4.32	Operating expenses
4.33	Income tax expense, Current Tax Assets/liability & Deferred Tax Assets/liability
4.34	Other Comprehensive Income
4.35	Earnings Per share
5	Disclosures & Additional Information
5.1	Key Ratios & Indicators
5.2	Financial Risk management
5.3	Classification of financial assets and financial liabilities
5.4	Segment Analysis
5.5	Share options and share based payment
5.6	Contingent liabilities and commitment
5.7	Related parties disclosures
5.8	merger and acquisition
5.9	Consolidation
5.10	Additional disclosures of non consolidated entities
5.11	Events after reporting date.

5. Significant Disclosures

5.1 Gold and Silver

A sum of NRs. 70,354,384 (P.Y. NRs 24,077,829) was appropriated out of surplus available for distribution this year to the "Gold Replacement Fund". The quantity and market value of gold and silver held as inventory at the yearend were as follows:

Particulars	As on 31 st Asar 2074		As on 31 st Asar 2073	
	Weight (Kg, Gm, Mg)	Total Market Value (NRs.)	Weight (Kg, Gm, Mg)	Total Market Value (NRs.)
Gold (Investment)	5,863.054.272	25,929,438,227	6,121.578.590	28,206,181,776.74
Gold held in Stock	2,615.702.651	11,885,752,846	2,615.138.521	13,015,544,419
Silver held in Stock	126,190.988.950	7,685,031,227	126,172.309.750	9,790,971,237
Total		45,500,222,300		51,012,697,432

Market value for gold and silver was based on the closing rate prevailing in London Market and Nepal Gold & Silver Dealer's Association respectively.

5.2 Year end Exchange Rates

The year-end exchange rates of Rupees for major currencies used for reinstating the balances of foreign currency assets and liabilities were as per below.

S.N.	Currency	Current Year	Previous Year
1	US Dollar	102.86	106.73
2	Sterling Pound	133.32	141.28
3	Euro	117.40	118.60
4	Swiss Franc	106.22	108.87
5	Australian Dollar	79.80	81.58
6	Canadian Dollar	80.80	82.61
7	Japanese Yen	0.908	1.011
8	Singapore Dollar	74.83	79.36
9	SDR	143.461	149.535
10	Chinese Yuan	15.16	15.96
11	Indian Rupees	1.60	1.60

5.3 Related Parties

i. Key Management Personnel

The key management personnel are those persons having authority and responsibility of planning, directing and controlling the activities of the entity, directly or indirectly including any director. The key management of the Bank includes members of its Board of Directors and Special Class Officers (Executive Directors). The name of the key management personnel who were holding various position in the office during the year were as follows:

S.N.	NAME	POST	REMARKS
1	Dr. Chiranjibi Nepal	Governor	
2	Shanta Raj Subedi	Finance Secretary/Board	
3	Chintamani Siwakoti	Deputy Governor	
4	Shiba raj Shrestha	Deputy Governor	
5	Dr. Sri Ram Poudyal	Board Member	
6	Ramjee Regmi	Board Member	
7	Bal Krishna Man Singh	Board Member	
8	Ram Hari Aryal	Board Member	retired w.e.f.2073.12.31
9	Rajan Bikram Shah	Executive Director	retired w.e.f 2073.04.01
10	Dr. Binod Atreya	Executive Director	retired w.e.f 2073.04.12
11	Hari Prasad Kaphle	Executive Director	retired w.e.f 2073.05.08
12	Khyam Narayan Dhakal	Executive Director	retired w.e.f 2073.07.04
13	Dr. Min Bahadur Shrestha	Executive Director	retired w.e.f 2073.07.01
14	Shiva Nath Pandey	Executive Director	retired w.e.f 2073.09.03
15	Trilochan Pangen	Executive Director	retired w.e.f 2074.01.11
16	Narayan Prasad Poudel	Executive Director	
17	Nara Bahadur Thapa	Executive Director	
18	Janak Bahadur Adhikari	Executive Director	
19	Bhisma Raj Dhungana	Executive Director	
20	Laxmi Prapanna Niraula	Executive Director	
21	Dr. Shankar Prashad Acharya	Executive Director	
22	Maheshwor Lal Shrestha	Executive Director	
23	Bhuban Kadel	Executive Director	
24	Ramesh Kumar Pokharel	Executive Director	
25	Dr. Nephil Matangi Maskay	Executive Director	
26	Upendra Kumar Paudel	Executive Director	
27	Ejendra Prasad Luitel	Executive Director	
28	Dr. Bhubanesh Prasad Pant	Executive Director	
29	Dr. Bamdev Sigdel	Executive Director	
30	Basudev Adhikari	Executive Director	
31	Dr. Gopal Prasad Bhatta	Executive Director	
32	Neelam Dhungana(Timsina)	Executive Director	

In addition to salaries, non- cash benefits were provided to special class officers and the Board members. All special class officers and three of the Board members (Governor and Deputy Governors) were entitled to termination benefits. The data relating to compensation paid to key management personnel were as follows:

Particulars	Current Year (NRs.)	Previous Year (NRs.)
Short term employee benefits	45,206,007	38,697,720
Post-employment benefits	16,471,530	12,872,054
Other long term benefits	33,288,180	26,862,783
Total	94,965,717	78,432,557

The transactions, if any, with director-related or key management personnel – related entities occurred in the normal course of NRB's operations were conducted as arms length transactions.

ii. Transactions with Related Parties

The transactions with the related parties and the status of year end balances with them were as per below.

Particulars	Current Year (NRs.)			Previous Year (NRs.)		
	Subsidiaries	Associates	Key Management Personnel	Subsidiaries	Associates	Key Management Personnel
Employees Benefits	-	-	94,965,717	-	-	78,432,557
Meeting Fees/ Incidental Expenses to Directors	-	-	6,067,847	-	-	7,673,669
Insurance Premium paid	86,868,095	-	-	65,440,061	-	-
Balances as on Asar End	-	-	-	-	-	-
Loan Facilities	-	-	58,609,118	-	-	71,120,845
Provision for Diminution in Value of Investment	.....	.....	.....	5,000,000	.....	.....

5.4 Inter-Office Transactions

The balance of inter-office transactions under reconciliation is Rs. 4,72,78,943.02 (PY Rs. 4,80,78,943.02) which is presented as general account under Other liabilities.

5.5 Assets Received in Grant

The various assets received as grant under the Financial Sector Restructuring Project (phase I and II) was valued at NRs. 11,585,586 (PY NRs. 11,585,586), out of which there was a written down balance of NRs. 123 (PY NRs. 123) at the year end. During the year no grant assets were received.

5.6 Financial Instruments

Financial Risk Management – Overview

Risk Management Framework

The Bank's Board of Directors has the overall responsibility for the establishment and oversight of the Bank's Risk Management Framework. The Board of Directors has formed the Risk Management Committee, which is responsible for developing and monitoring the Bank's risk management policies. The committee reports regularly to the Board of Directors about its activities.

The Bank's risk management policies are established to identify and analyze the risk faced by the Bank, set appropriate risk limits and control, and monitor risks and adherence to the limit. Risk management policies and systems are reviewed regularly to reflect the changes in market conditions and the Bank's activities. The Bank through its training and management standards and procedures, aims to develop a disciplined and constructive control environment in which all employees understand their roles and obligations.

The Bank's Audit Committee oversees how the management monitors compliance with the Bank's risk management policies and procedures and reviews the adequacy of the risk management framework in relation to the risks faced by the Bank. The Audit Committee is assisted in its oversight role by Internal Audit Department. Internal Audit Department undertakes both regular and ad hoc review of risk management controls and procedures, the results of which are reported to the Audit Committee.

The Bank has exposure to the following risk arising from financial instruments

- A. Credit Risk
- B. Liquidity Risk
- C. Market Risk

A. Credit Risk

Credit Risk is risk of financial loss to a party if a customer or counterparty to a financial instrument fails to meet its contractual obligation. The Bank's credit risk in relation to a financial instrument is the risk that its customer or counter party fails to discharge its obligation in accordance with agreed terms

and cause the Bank to incur a financial loss. The Bank's credit risk arises principally from the Bank's investment securities and receivable from customers. The credit risk in the bank's foreign exchange reserve is monitored and reviewed by using credit limits based on credit ratings by international rating agency.

Exposure to Credit Risk

The maximum exposure to credit risk at the year-end was as follows:

a) By Nature of Assets

Particulars	As on 31-3-2074	As on 31-3-2073
Cash Equivalents	311,084,095,933	352,216,369,995
Loans and Advances to Bank and Financial Institutions	6,927,270,915	6,700,152,878
Loans and Advances to Others	13,047,932,415	9,326,933,368
Gold and Silver	25,929,438,227	28,206,181,777
Investment Securities	669,520,092,160	583,928,501,775
Other Assets	754,987,780	760,978,967
TOTAL ASSETS	1,027,263,817,430	981,139,118,759

b) By Geographical Region

Particulars	As on 31-3-2074	As on 31-3-2073
India	419,110,332,198	367,094,533,101
USA	111,206,914,739	153,813,997,171
Germany	434,692,982	2,361,678,406
Switzerland	46,550,988,571	56,611,756,470
United Kingdom	27,146,177,793	35,644,816,509
France	31,115,741,955	40,938,755,068
Japan	60,109,858,004	75,766,341,607
Netherland	-	1,244,668,251
Australia	10,598,133,632	25,800,880,598
Singapore	51,581,996,123	14,390,893,215
Canada	2,648,676,442	19,557,446,939
Belgium	11,272,154,446	-
Hong Kong	37,215,045,401	38,779,168,352
U.A.E	22,205,907,026	22,795,785,326
China	83,920,419,151	62,936,991,242
Iran	166,188,403	-
Thailand	-	32,671,423
Nepal	111,980,590,565	63,368,735,080
Total	1,027,263,817,430	981,139,118,758

c) By Nature of the Entity:

Particulars	As on 31-3-2074	As on 31-3-2073
Central Banks	25,597,318,679	66,292,213,858
Bank for International Settlement	10,521,210,357	15,981,324,090
Foreign Government	365,629,859,915	332,157,391,432
International Monetary Fund	171,322,848	2,416,907,139
Foreign Commercial Banks	511,265,563,910	484,926,401,729
Domestic Banks and FIs	28,141,233,601	24,229,249,801
Government of Nepal	46,412,041,038	21,279,362,917
Equity Instruments	2,972,589,460	3,432,021,870
Cash in Hand	25,690,345,300	21,786,609,647
Other Parties	10,862,332,322	8,637,636,276
Total	1,027,263,817,430	981,139,118,759

d) By Credit Rating

Particulars	Rating	Current Year		Previous Year	
		Amount (NRs.)	%	Amount (NRs.)	%
Foreign Currency Financial Assets					
	AAA	32,022,378,741	3.12	37,494,150,913	3.82
	AA+	111,027,381,856	10.81	138,626,927,586	14.13
	AA-	20,195,221,372	1.97	59,003,993,444	6.01
	A+	23,332,130,127	2.27	19,012,030,930	1.94
	A	193,664,929,226	18.85	214,636,043,096	21.88
	A-	21,420,316,047	2.09	1,098,618,977	0.11
	BBB+	-	-	1,973,434,789	0.2
	BBB-	81,772,617,152	7.96	43,728,069,353	4.46
	NR**	437,836,916,895	42.62	404,215,181,374	41.2
Total		921,271,891,415	89.68	919,788,450,462	93.75
Local Currency Financial Assets	NR **	105,991,926,015	10.32	61,350,668,297.00	6.25
Total Financial Assets		1,027,263,817,430	100	981,139,118,759	100

All of the above ratings are as per S&P.

** Not rated

Impairment Losses

The Bank recognizes the impairment of financial assets in case there is objective evidence that the assets have been impaired. Impairment of an individual asset is tested at each balance sheet date and the movement in the allowances for impairment of financial assets during the year is as follows:

Particulars	Allowances for Diminution in Value of Equity Investment	Allowances for Doubtful Investment in Fixed Deposit	Allowances for Doubtful Refinance	Allowances for Doubtful Receivables
Balance as on 1st Sawan 2072	47,550,000	947,645,000	10,000,000	10,329,878
Impairment Loss Recognized	-	-	-	-
Amount Written Off	-	(532,816,000)	-	-
Reversal of Impairment Loss	-	-	-	-
Balance as on 31st Asar 2073	47,550,000	414,829,000	10,000,000	10,329,878
Impairment Loss Recognized	-	-	-	-
Amount Written Off	-	-	-	-
Reversal of Impairment Loss	40,050,000	84,175,097	-	-
Balance as on 31st Asar 2074	7,500,000	330,653,903	10,000,000	10,329,878

The Bank believes that the un-impaired amounts that are past due by more than 30 days are still recoverable in full. The un-impaired past dues amount includes some loans provided to employees and other receivables.

The credit quality of counterparty of the financial assets is assessed based on credit policy (Investment Directives) formed by the Board of Directors. Investment is made in the foreign counterparty whose credit rating is within the acceptable standard. In case of domestic investment, investment is made in the counterparty who meets the minimum standard level set by the credit policy. An analysis of credit quality of financial assets not impaired is as follows:

Counterparties	As on 31-3-2074	As on 31-3-2073
External Credit Rating at least AAA/BBB- from credit rating agency	483,434,974,520	374,846,095,125
Non Rated Counterparties	35,917,205,096	130,511,425,956
Central Banks	25,597,318,679	66,292,213,858
Bank for International Settlement	10,521,210,357	15,981,324,090
Foreign Government	365,629,859,915	332,157,391,432
International Monetary Fund	171,322,848	2,416,907,139
Government of Nepal	46,412,041,038	21,279,362,917
Financial Assets with Other Counterparties:	59,579,884,977	37,654,398,242
- Party with Normal Risk	59,221,401,196	37,192,019,242
- Party with High Risk	358,483,781	462,379,000
Total	1,027,263,817,430	981,139,118,759

B. Liquidity Risk

Liquidity Risk is the risk that the Bank will encounter difficulty in meeting the obligation associated with the financial liabilities that are settled by delivering cash or other financial assets. The Bank's approach to managing liquidity risk is to ensure as far as possible, that it will always have sufficient liquidity to meet its liabilities when due, provide finance to maintain liquidity in financial market and provide for foreign exchange to finance import of the country under both the normal and stressed conditions, without incurring unacceptable losses or risking damage to the Bank reputation. In order to control liquidity risk, the bank has maintained sufficient balance in the current account with other central banks, demand and call deposit with foreign banks and investment in highly liquid securities. The Bank maintains cash and cash equivalents and other highly marketable securities in excess of expected cash flows on financial liabilities and other obligation.

Further, the bank has credit arrangement for Rapid Credit Facilities (RCF) and Extended Credit Facilities (ECF) provided by International Monetary Fund in case of stressed condition like deficit of Balance of Payment of the country. The Government of Nepal provides credit facility to the Bank in case of financial crisis.

Assets Held for Managing Liquidity Risk

The Bank holds a diversified portfolio of cash, balances with foreign banks and high-quality highly-liquid securities to support payment obligations and contingent funding in a stressed market environment. The Bank's assets held for managing liquidity risk comprise:

- Cash and balances with foreign banks in the form of demand and call deposit.
- Balance with foreign central banks and banks for international settlement
- Investment in Government of Nepal and foreign Governments' bonds and other securities that are readily acceptable in repurchase agreements with central banks; and
- A secondary source of liquidity in the form of highly liquid instruments in the Bank's trading portfolios.

Financial Liabilities

The followings are the remaining contractual maturities and other forms of financial liabilities including estimated interest payments at the end of the reporting:

Current Year Figures (NRs.)

Particulars	Contractual and Other Cash Flows				
	Carrying Amount	2 Months or Less	2 -12 Months	2 -5 Year	More than 5 Year
Bills Payable	233,602,320	233,602,320			
Deposits from Bank and Financial Institutions	211,579,363,272	42,315,872,654	3,460,173,528	165,803,317,090	
Deposit from Government of Nepal	193,752,687,231	77,501,074,893	116,251,612,339		
Deposits from Others	27,004,456,317	5,400,891,263	21,603,565,054		
Short Term Borrowings	14,400,000,000	14,400,000,000			
IMF Related Liabilities	21,559,685,462	-	1,218,273,107	1,331,670,210	19,009,742,145
Staff Liabilities	23,690,470,601	923,223,627	1,048,023,650	4,192,094,600	17,527,128,723
Other Liabilities	1,933,436,696	1,933,436,696			
Total	494,153,701,900	142,708,101,454	143,581,647,677	171,327,081,900	36,536,870,868

Previous Year Figures (NRs.)

Particulars	Contractual and Other Cash Flows				
	Carrying Amount	2 Months or Less	2 -12 Months	2 -5 Year	More than 5 Year
Deposit (Banks & Other Agencies)	215,368,998,304	13,001,855,660	811,354,406	201,555,788,238	
IMF Related Liabilities	14,607,565,581	-	1,218,273,107	1,331,670,210	12,057,622,264
IMF Related Deposit	9,181,784,449	-	-	-	9,181,784,449
GON Deposit	133,832,156,252	-	133,832,156,252	-	-
Bills Payable	1,122,218,355	1,122,218,355	-	-	-
Staff Liabilities	19,629,587,646	625,950,496	1,039,468,268	3,781,930,291	14,182,238,591
Other Payables	517,224,507	-	373,587,880	-	143,636,627
Other Liabilities	199,696,300	199,696,300	-	-	-
Total	394,459,231,394	14,949,720,811	137,274,839,913	206,669,388,739	35,565,281,931

C. Market Risk

Market risk is the risk that changes in market prices, such as foreign exchange rates, interest rates and equity prices and other assets prices may affect the Bank's income or the value of its holding of financial instruments. Market risk arises from open position in interest rates, currency and equity products all of which are exposed to general and specific market movement and changes in the level of volatility of the market rates or interest rates, foreign exchange rates and equity prices. The objective of market risk management is to manage and control market risk exposure within the acceptable parameters, while optimizing the return.

i. Currency Risk

Currency risk is the risk, where the value of financial instruments may fluctuate due to changes in foreign exchange rates. Foreign currency activities result mainly from the Bank's holding of foreign currency assets under its foreign exchange reserves management function. The investment committee reviews the currency composition of the reserve and monitors the Bank's compliance with the limits established for foreign currency positions by the board. The major holding of foreign currency assets are denominated in USD, CNY, AUD, GBP, EURO and INR.

The summary quantitative data about the Bank's exposure to currency risk at the reporting period was as follows:

Current Year Figures (NRs.)

Particulars	USD	AUD	EUR	GBP	CNY	CAD	SDR
	58.05	3.95	0.20	3.00	9.98	0.84	0.02
Cash and Cash Equivalents	57,710,805,099	215,934,691	1,804,439,229	4,541,828,538	8,682,945,502	421,387,358	171,322,848
Loans and Advances to Bank and Financial Institutions							
Loans and Advances to Others	968,282,203	60,078,838		14,111,143	879,959,238	6,525,459	
Gold and Silver	25,929,438,227						
Investment Securities	450,204,021,840	36,100,000,000		23,070,000,000	82,376,905,759	7,320,000,000	
Other Assets	-						
Total Financial Assets	534,812,547,369	36,376,013,530	1,804,439,229	27,625,939,682	91,939,810,499	7,747,912,817	171,322,848
Bills Payable							
Deposits from Bank and Financial Institutions	1,258,247,821	2,619,293	1,980,057,590	97,608,024			
Deposit from Government of Nepal							
Deposits from Others	409,203,253						
Short Term Borrowings							
IMF Related Liabilities							12,377,901,013
Staff Liabilities							
Other Liabilities	253,977,978						
Total Financial Liabilities	1,921,429,051	2,619,293	1,980,057,590	97,608,024	-	-	12,377,901,013
Net Financial Position Exposure	532,891,118,317	36,373,394,237	(175,618,361)	27,528,331,658	91,939,810,499	7,747,912,817	(12,206,578,165)

Previous Year Figures (NRs.)

Particulars	USD	AUD	EUR	GBP	CNY	CAD	SDR
	56.94%	3.98%	1.55%	2.92%	9.33%	0.84%	0.45%
Cash Balances	1,985,110,760	106,054,571	2,271,890,926	112,826,208	36,579,745	79,913,692	-
Demand Deposits	61,106,526,109	941,151,251	2,480,111,272	3,010,091,002	8,971,665,567	675,268,867	-
Time Deposit	338,938,647,146	29,797,621,893	9,496,812,638	23,760,077,937	23,462,353,469	6,958,188,150	-
Govt. & Other Debt Securities	90,627,530,229	-	-	-	52,368,638,018	-	-
Other Investments	2,664,443,749	5,638,485,268	-	-	-	-	-
SDR Holdings	-	-	-	-	-	-	4,119,794,209
Bills Purchased	-	-	-	-	-	-	-
Other Receivables	624,992,596	179,790,241	19,463,782	17,635,964	1,087,786,788	6,443,922	-
Gold Investment	28,206,181,777	-	-	-	-	-	-
Total Financial Assets	524,153,432,366	36,663,103,224	14,268,278,618	26,900,631,111	85,927,023,587	7,719,814,631	4,119,794,209
Deposit of Banks & FIs	1,684,278,676	2,028,813	1,393,234,570	124,153,891	-	-	-
Deposit Others	383,082,551	-	-	-	-	-	-
SDR Allocation	-	-	-	-	-	-	10,183,273,536
Loan from IMF	-	-	-	-	-	-	4,424,292,045
Other Liabilities	-	-	-	-	-	-	-
Bills Payables	-	-	-	-	-	-	-
Total Financial Liabilities	2,067,361,227	2,028,813	1,393,234,570	124,153,891	-	-	14,607,565,581
Net Financial Position Exposure	522,086,071,139	36,661,074,411	12,875,044,048	26,776,477,220	85,927,023,587	7,719,814,631	-10,487,771,372

Besides above currency exposures, the bank's foreign currency reserve also consists major portion of Indian currency (INR) denominated assets which stands around 23.32% (PY 23.31%) of total reserve. Since, the exchange rate of Nepalese rupee is pegged to INR the net exposure position of INR has not been presented in above table. The foreign currency reserve denominated in currencies other than stated above and INR amounted to 0.65% (PY 0.68%) of the total foreign currency reserve.

Sensitivity Analysis of Currency Risk

A strengthening (weakening) of USD, AUD, EUR, GBP, CNY, CAD and SDR against Nepalese rupee at the end of reporting period would have affected the value of financial instruments denominated in a foreign currency and increased (decreased) in profit or loss by the amount shown below. This analysis is based on foreign exchange rate variances that the Bank considered to be reasonably possible at the end of the reporting period. This analysis assumes that all other variables, in particular interest rates, remain constant and ignore any impact of forecast cash flows.

	Impact on Profit or Loss			
	In case of Strengthening or Weakening of Currency by 10%			
	For the Year Ended 2074		For the Year Ended 2073	
	Strengthening	Weakening	Strengthening	Weakening
USD	53,289,111,832	-53,289,111,832	52,208,607,114	-52,208,607,114
AUD	3,637,339,424	-3,637,339,424	3,666,107,441	-3,666,107,441
EUR	-17,561,836	17,561,836	1,287,504,405	-1,287,504,405
GBP	2,752,833,166	-2,752,833,166	2,677,647,722	-2,677,647,722
CNY	9,193,981,050	-9,193,981,050	8,592,702,359	-8,592,702,359
CAD	774,791,282	-774,791,282	771,981,463	-771,981,463
SDR	-1,220,657,817	1,220,657,817	-1,048,777,137	1,048,777,137
Total	68,409,837,100	-68,409,837,100	68,155,773,367	-68,155,773,367

ii) Interest Rate Risk

Interest rate risk is the risk that the value of financial assets will fluctuate due to changes in market interest rate. Cash flow interest rate risk is the risk that the future cash flows of a financial instrument will fluctuate because of changes in market interest rates. Fair value interest rate risk is the risk that the value of a financial instrument will fluctuate because of changes in market interest rates.

The Bank takes on exposure to the effects of fluctuations in the prevailing levels of market interest rates on both its fair value and cash flow risks. Interest margins may increase as a result of such changes but may reduce losses in the event that unexpected movements arise. The Board sets limits on the level of mismatch of interest rate re-pricing which is monitored daily by the Bank Treasury.

The Bank has kept substantial investments on short-term loans thereby controlling the interest rate risk to significant extent. The interest rate profile of the interest bearing financial instruments is as below:

Particulars	Weighted Average Interest Rate %	As on 31st Asar 2074	As on 31st Asar 2073
Interest Sensitive Financial Assets			
Bank Balance	0.23	55,539,228,832	5,425,938,496
Investment in Foreign Currency	2.82	506,600,578,290	569,330,072,212
IMF Related Assets	0.07	171,322,848	2,416,907,139
Government Securities	4.90	415,164,893,162	345,039,400,022
Other Investments	7.69	21,510,087,903	17,581,096,923
Refinance & Loans	0.83	6,927,270,915	11,089,698,993
Total Interest Sensitive Financial Assets		1,005,913,381,949	950,883,113,785
Interest Sensitive Financial Liabilities			
IMF Related Liabilities	0.06	12,377,901,013	14,607,565,581
Total Interest Sensitive Financial Liabilities		12,377,901,013	14,607,565,581
Net Interest Sensitive Financial Position		993,535,480,936	936,275,548,204

iii) *Other Market Prices Risk*

Equity price risk arises from investment as fair value through Other Comprehensive Income as well as investment as fair value through profit or loss. The Bank monitors the mix of debt and equity securities in its investment portfolio based on market indices. Material investments within the portfolio are managed on individual basis. The objective for investment in equity instruments is to promote overall financial system of the country. These investments were made under the specific directives or policies of the Government of Nepal and other relevant statutes. At the end of reporting period, the Bank held equity instruments of the various 11 institutions. All the investments were measured at cost except in three cases where the shares were listed and closing price was available hence such shares were measured at fair value.

Classification and Fair Value of financial assets

The fair value of financial assets and liabilities together with the carrying amounts as at the yearend were as follows:

Particulars	Fair Value through P/L	Fair Value through OCI	Cost/Amortised Cost	Cash & Cash Equivalents	Loans & Advances	Financial Liabilities	Total Carrying Amount	Fair Value
Cash & Cash Equivalents				336,774,441,233			336,774,441,233	336,774,441,233
Loans and Advances to Bank and Financial Institutions			6,927,270,915				6,927,270,915	6,927,270,915
Loans and Advances to Others			13,047,932,415				13,047,932,415	13,047,932,415
Gold and Silver		25,929,438,227					25,929,438,227	25,929,438,227
Investment Securities								
GON Securities		41,540,989,995					41,540,989,995	41,540,989,995
Equity Instruments:							-	-
Measured at Fair Value		2,575,028,961					2,575,028,961	2,575,028,961
Measured at Cost			397,560,500				397,560,500	NA
Other Investments			625,006,512,704				625,006,512,704	NA
Other Assets			754,987,780.4				754,987,780	754,987,780
Total Financial Assets		70,045,457,183	646,134,264,314	336,774,441,233	-	-	1,052,954,162,730	
Bills Payable						233,602,320	233,602,320	233,602,320
Deposits from Bank and Financial Institutions						211,579,363,272	211,579,363,272	211,579,363,272
Deposit from Government of Nepal						193,752,687,231	193,752,687,231	193,752,687,231
Deposits from Others						27,004,456,317	27,004,456,317	27,004,456,317
Short Term Borrowings						14,400,000,000	14,400,000,000	14,400,000,000
IMF Related Liabilities						21,559,685,462	21,559,685,462	21,559,685,462
Staff Liabilities						23,690,470,601	23,690,470,601	23,690,470,601
Other Liabilities						1,933,436,696	1,933,436,696	1,933,436,696
Total Financial Liabilities		-	-	-	-	494,153,701,900	494,153,701,900	
Net Financial Position		70,045,457,183	646,134,264,314	336,774,441,233	-	(494,153,701,900)	558,800,460,830	

5.7 Employees Benefits - Defined Benefit Plans

The Bank currently offers three defined benefit post-employment plans to its employees, based on length of service and amount of compensation. These post-employment benefits plans are 'Gratuity or Pension Plan', 'Staff Security Plan' and 'Leave Encashment Plan'. A defined benefit plan is post-employment benefit plan other than a defined contribution plan. The bank's net obligation in respect of defined benefits plans is calculated separately for each plan by estimating the amount of future benefit that employees have earned in return for their service in current and prior period; and the benefit is discounted to determine its present value. The bank determines the net interest expense (income) on the net defined benefit liability (asset) for the period by applying discount rate used to measure the defined benefit obligation at the beginning of the period to the net defined liability (asset). The obligation under 'Gratuity or Pension Plan' and 'Staff Security Plan' is calculated by a qualified actuary every year using projected unit credit method. The discount rate used is the yield at the reporting date on high quality Government Bond having maturity dates approximating the terms of the obligations and are denominated in the Nepalese rupee in which the benefits are expected to be paid.

The gratuity or pension plan and staff security plan are funded plan wherein the bank makes earmarked investment out of fund created for these plans. Interest income on gratuity or pension plan is credited to the fund whereas interest income of staff security plan is recognized as income of the bank. Leave encashment is not a funded plan.

There were no plan amendments and curtailments during the reporting period.

The details of the actuarial valuation of obligation for two defined benefit plans, viz., the Gratuity and Pension plan and the Staff Security Fund are as follows:

	Funded Plans (NRs.)	
	Gratuity & Pension Fund	Staff Security Fund
Present value of obligation as per Actuarial Valuation	18,451,547,560	2,673,590,776
Liability balance as per books	16,056,795,273	1,666,995,555
Additional provision required	2,394,752,287	1,006,595,221

The details of the net liabilities of pension or gratuity and staff security fund recognized in financial statements are disclosed as below:

Amount Recognized in the statement of Financial Position

Particulars	As on 31 st Asar 2074		As on 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Present Value of Obligations	18,451,547,560	2,673,590,776	16,260,561,185	2,241,351,694
Fair Value of Plan Assets/Current Balance of Provision Account	16,056,795,273	1,666,995,555	12,726,708,968	1,589,956,721
Net Liability /(Asset)	2,394,752,287	1,006,595,221	3,533,852,217	651,394,973
Unrecognised Actuarial Losses	-	-	533,852,217	151,394,973
Net Liabilities/(Assets) Recognised in Statement of Financial Position	2,394,752,287	1,006,595,221	3,000,000,000	500,000,000

Changes in Fair Value of Defined Benefit Obligation

Particulars	For the Year Ended 31 st Asar 2074		For the Year Ended 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Opening Obligation	16,260,561,185	2,241,351,694	15,430,681,540	2,410,870,990
Current Service Cost	393,426,811	111,878,496	336,533,057	124,068,215
Interest Cost	1,269,292,728	162,389,689	1,234,454,523	192,869,679
Actuarial Losses (Gains)	1,317,071,002	580,932,063	-86,787,295	-193,662,662
Losses (Gains) on Curtailments				-
Benefits Paid	-788,804,166	-422,961,166	-654,320,640	-292,794,528
Closing Obligation	18,451,547,560	2,673,590,776	16,260,561,185	2,241,351,694

Changes in Fair Value of Plan Assets

Particulars	For the Year Ended 31 st Asar 2074		For the Year Ended 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Opening Fair Value	12,560,762,860	1,798,606,387	10,624,843,690	1,491,400,915
Expected Return	1,099,946,706	138,624,078	849,987,495	119,312,073
Actuarial Gains (Losses)	18,943,765	-138,624,078	-1,259,747,685	-119,312,073
Distribution on Settlements				
Contribution by Employer	3,165,946,108	291,350,334	3,000,000,000	600,000,000
Benefits Paid	-788,804,166	-422,961,166	-654,320,640	-292,794,528
Closing Fair Value	16,056,795,273	1,666,995,555	12,560,762,860	1,798,606,387

Amount Recognized in the Statement of Comprehensive Income

Particulars	For the Year Ended 31 st Asar 2074		For the Year Ended 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Charged to Statement of Income	1,077,681,285	425,663,158	3,000,000,000	500,000,000
Actuarial Losses Recognized in OCI	1,317,071,002	580,932,063		
Total Employee Benefit Expense	2,394,752,287	1,006,595,221	3,000,000,000	500,000,000

Major Categories of Plan Assets as a Percentage of Total Plans

Particulars	For the Year Ended 31 st Asar 2074		For the Year Ended 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Government of Nepal Securities	0%	0%	0%	0%
High quality Corporate Bonds	0%	0%	0%	0%
Equity shares of listed Companies	0%	0%	0%	0%
Property	0%	0%	0%	0%
Fixed Deposit of Banks and FIs	100%	100%	100%	100%
Others	-	-	-	-
Total	100%	100%	100%	100%

Principal Actuarial Assumption at the End of the Reporting Period

Particulars	For the Year Ended 31 st Asar 2074		For the Year Ended 31 st Asar 2073	
	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund	Pension or Gratuity Plan	Staff Security Fund
	Funded		Funded	
Discount Rate	8%	8%	8%	8%
Expected Return on Plan Asset	8%	8%	8%	8%
Future Salary Increase	10%	10%	10%	10%
Future Pension Increase	6.67%	6.67%	6.67%	6.67%
Withdrawal Rate	0.05%	0.05%	0.05%	0.05%

5.8 Reserves

The Bank has maintained different reserves and funds. Some of the Reserves are statutory and maintained as per the requirement of the Nepal Rastra Bank Act, 2058. Section 41 of the Act has prescribed the sequences of the appropriation of the net income. As per the section, Foreign Exchange Revaluation Gain/Loss, Gold and Silver Revaluation Gain/Loss, and Securities Revaluation Gain/Loss shall be appropriated to Foreign Exchange Equalisation Reserve and respective Revaluation Reserves maintained by the Bank. The Bank shall also appropriate 10%, 5% and 5% of net income available for appropriation to General Reserve, Monetary Liability Reserve and Financial Stability Reserve respectively. In addition, an amount equal to the capital expenditure included in annual budget shall be appropriated to General Reserve and the amount decided by Board will be maintained in Net Cumulative Surplus Reserve. The purpose of these funds is specified in the Act and they shall be utilized for the said purpose. Besides these statutory funds, different other reserve and fund are maintained and an amount is annually allocated by the Board of Directors out of the each year's Net Income to that reserves and funds. The Board of Directors is authorized by Nepal Rastra Bank Act to allocate a part of Net Income to these reserves and funds. The details of statutory and other reserve and funds are as follows:

I. Statutory Reserves

a) Monetary Liability Reserve

This reserve is maintained as per section 41 (1) (kha) of the NRB Act and as per the provision of the section an amount equal to five percent of the net income available for appropriation of each year shall be allocated and kept in such reserve. This year NRs. 889,049,010 (P.Y. NRs. 707,554,619) was appropriated to this fund.

b) Financial Stability Reserve

This reserve is maintained as per section 41 (1) (kha) of the NRB Act and as per the provision of the section an amount equal to five percent of the net income available for appropriation of each year shall be allocated and kept in such reserve. This year NRs. 889,049,010 (P.Y. NRs. 0) was appropriated to this fund. This fund is introduced after the amendments in NRB Act in 2073. The outstanding amount NRs. 1,000,000,000 of Liquidity Stabilization fund till Asar 31, 2074 has also been transferred to this fund as per the decision of the board of directors of the bank.

c) General Reserve

This reserve is maintained as per section 41 (1) (kha) of the NRB Act and as per the provision of the section, an amount prescribed by the Board not less than ten percent of the net income available for appropriation of the Bank shall be allocated in the general reserve fund established by the Bank. While allocating an amount in the general reserve, an additional amount shall be appropriated to cover the capital expenditure referred to in the annual budget of the Bank. Accordingly, NRs. 4,239,793,020 (P.Y. NRs. 1,964,852,718) is appropriated in General Reserve during the year.

d) Net Cumulative Surplus Fund

This reserve is maintained as per section 41 (1) (kha) of the NRB Act and as per the provision of the section an amount as decided by the board shall be allocated and kept in such reserve. This year NRs. 2,734,774 (P.Y. NRs. 0) was appropriated to this fund. This fund is introduced after the amendments in NRB Act in 2073.

e) Exchange Equalization Fund

This fund has been maintained as per section 41 (1) (ka) of the NRB Act and as per the provision of the section the amount equal to the revaluation profit shall be kept in the revaluation reserve fund. It represents net exchange gains on various foreign currency assets and liabilities. An amount of NRs.23,752,795,700 (P.Y. revaluation gain of NRs. 17,929,777,630) which is equivalent to net exchange loss was appropriated from/to net income to this fund during the year.

f) Gold and Silver Equalization Reserve

This fund has also been maintained as per section 41 (1) (ka) of the NRB Act. This reserve represents the gain or loss on the revaluation of gold and silver. Any appreciation or depreciation on revaluation of gold and silver is taken to/from this reserve out of net income of the year. Accordingly an amount of Rs.3,876,680,456 (P.Y. revaluation gain of NRs. 5,708,576,716) which is equivalent to net revaluation loss on revaluation of gold and silver was appropriated to this fund.

II. Other Reserve and Funds

Board of Directors of the Bank is authorized by section 41 (1)(ga) of the NRB Act to appropriate the remaining Net Income in other funds as may be necessary and pay the remaining amount to Government of Nepal. Accordingly, the Bank has maintained different reserve and fund as per Accounts Directive of the Bank and the Board of Directors appropriate some part of the net income available for distribution to these reserves and fund annually. The amount kept under these reserves and funds shall be utilized for the purpose of the reserve or fund as mentioned in the Account Directive. The following reserves/funds have been maintained:

a) Development Fund

This is the specific fund created as per Monetary Policy of the Bank to provide support for loans and refinances to banks and Financial Institutions as well as to make investment in the shares and debentures of these Institutions. The Board of Directors of the Bank annually appropriates a part of net income to this fund. Accordingly an amount of NRs.4,160,000,000 (P.Y. NRs. 3,551,232,671) has been allocated to this fund during the year.

b) Banking Development Fund

This fund was created to meet the expenses relating to banking promotion research and development work. The Board of Directors of the Bank annually appropriates a part of net income to this fund. Accordingly, an amount of NRs. 30,000,000 (P.Y. NRs. 30,000,000) has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

c) Development Finance Project Mobilization Fund

This fund was created as a cushion to meet the probable loss on project loan. An amount equivalent to the projects' profits are appropriated and transferred to this fund. An amount equals to net income of the projects is allocated to this fund annually. Since there is loss from the projects during the year, no amount (P.Y. NRs. 23,374,544) has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

d) Mechanization Fund

This fund was created to meet the amount required to develop and install modern software, hardware and allied mechanization system. An amount as required for mechanization is allocated by Board of Directors to this fund annually. No amount (P.Y. NRs. 200,000,000) has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

e) Scholarship Fund

This fund was created to meet the amount required from time to time for the development of skilled manpower by way of providing training and higher studies to the employees of the Bank. No amount has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

f) Mint Development Fund

This fund was created to meet the heavy capital expenditure required from time to time for construction of factory building and installation of machinery for minting activities. No amount has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

g) Gold Replacement Fund

This fund has been created for replacing the gold / silver sold during the year. An amount equal to profit from sale of gold and silver is appropriated to this fund annually and the amount kept under this

fund is utilized for replacement of gold. Accordingly, an amount of NRs.70,354,384 (P.Y. NRs. 24,077,829) has been allocated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

h) Rural Self Reliance Fund (GS Kosh)

This fund was created as per the NRB Monetary Policy to provide wholesale credit for lending purpose to the deprived sector through MFIs, corporate and NGOs and refinancing in tea, cardamom plantation and production as well as construction of cold storage etc. No amount has been appropriated to this fund during the year. Earmarked investment of this fund has been made.

5.9 Prior Period Errors

The prior period errors discovered during the year were adjusted by restating the comparative figures of previous years which resulted into additional expenses for the previous year by NRs.23,278,046 than by the reported figure of the previous year. This resulted into decrease in net income of previous year by the said amount and has been shown in previous year reserve account as deficit due to restatement of prior period errors and has been adjusted with current year surplus available for appropriation.

5.10 Foreign Exchange Reserve

As per section 66 of Nepal Rastra Bank Act 2058, the Bank shall maintain a Foreign Exchange Reserve. As per the provision of the section, such reserve shall be denominated in the respective foreign exchange and shall consists of gold and other precious metals, foreign currencies and securities denominated in foreign currency, special drawing rights, bill of exchange, promissory note, certificate of deposit, bonds, and other debt instrument payable in convertible foreign currencies etc. The Bank also maintains record of the foreign exchange reserve held by the licensed Banks and Financial Institutions. The gross foreign exchange reserve holding of the Banking System of Nepal at the end of the reporting period is as follows:

(in NRs. billion)		
Particulars	Current Year	Previous Year
Foreign Exchange Reserve:		
(a) Held by Nepal Rastra Bank		
Convertible Foreign Currency	583.87	672.46
Non-Convertible Foreign Currency	243.40	214.55
Gold Reserve	28.22	28.21
Special Drawing Rights	0.17	0.03
Sub Total	955.66	915.25
(b) Held by Banks and Financial Institutions		
Convertible Foreign Currency	144.51	144.01
Non-Convertible Foreign Currency	7.75	8.19
Sub Total	152.26	152.2
Total Foreign Exchange Reserve of Banking System	1079.52	1067.45

Instrument wise Investment of Foreign Exchange Reserve of the Banking System in terms of percentage of total reserve are as follows:

Particulars	Current Year (in %)	Previous Year (in %)
Foreign Exchange Reserve:		
US Treasury Bills	1.43	1.65
Indian Treasury Bills	20.29	18.98
BIS FIXBIS	0.18	0.60
Bonds/Notes	12.16	14.52
Mid Term Instrument	0.76	0.78
Call Deposits	2.83	4.49
Time Deposit	42.81	39.81
Gold Deposit	2.40	2.64
Special Drawing Rights	0.00	0.23
Balance with NRB and BFIs	17.14	16.30
Total	100.00	100.00

5.11 Projects' Asset and Liability

The assets, liabilities, equity, income and expense of five projects, namely, Poverty Alleviation Project in Western Terai (PAPWT), Micro-Credit Project for Women (MCPW), Production Credit for Rural Women Project (PCRW), Third Livestock Development Project (TLDP) and Raising Income of Small and Medium Farmers Project (RISMFP) which were run, during the reporting period, under subsidiary loan agreements with GON or project agreements with other funding agencies were consolidated with the Bank's financial statements. The Financial Position and Income statements of these projects are as below:

For the Year ended 31st Asar 2074

Statement of Financial Position

Particulars	PAPWT	MCPW	TLDP	PCRW	RISMFP	Total
Equity & Liabilities						
Reserve & Surplus	6,995,297	4,259,808	19,716,782	12,362,148	7,924,373	51,258,408
Loans	43,800,000	18,300,858	96,050,000	11,729,647	727,567,922	897,448,428
Accounts Payable	-	91,504	976	1,362,983	-	1,455,464
Total Equity & Liabilities	50,795,297	22,652,170	115,767,758	25,454,778	735,492,295	950,162,299
Assets						
Loan to PFIs	-	-	-	1,101,098	691,972,415	693,073,513
Investment	45,541,000	9,699,000	108,680,000	10,980,000	-	174,900,000
Other Receivables	873,389	182,288	2,051,986	206,364	-	3,314,026
Cash and Bank Balance	4,380,908	12,770,883	5,035,773	13,167,316	43,519,880	78,874,759
Total Assets	50,795,297	22,652,170	115,767,758	25,454,778	735,492,295	950,162,299

Statement of Comprehensive Income

Particulars	PAPWT	MCPW	TLDP	PCRW	RISMFP	Total
A. Income						
Interest Income:	2,031,063	573,014	5,550,744	1,269,228	-	9,424,049
From Loan to PFIs				83,417		83,417
On Investment	2,031,063	573,014	5,550,744	1,185,811		9,340,632
Loan Loss Prov. Written back				22,245		22,245
Other Income						-
Total Incomes	2,031,063	573,014	5,550,744	1,291,473	-	9,446,294
B. Expenditure						
Administrative Expenses					175,828	175,828
Interest Expenses	1,478,250	762,535	4,011,500	371,439		6,623,724
Foreign Exchange Loss					4,129,996	4,129,996
Loan Loss Provision						-
Depreciation						-
Total Expenses	1,478,250	762,535	4,011,500	371,439	4,305,824	10,929,548
Surplus (Deficit) (A-B)	552,813	(189,521)	1,539,244	920,034	(4,305,824)	(1,483,254)

For the Year ended 31nd Asar 2073

Statement of Financial Position

Particulars	PAPWT	MCPW	TLDP	PCRW	RISMFP	Total
Equity & Liabilities						
Reserve & Surplus	6,442,484	4,449,329	18,177,538	11,442,115	12,230,197	52,741,663
Loans	51,100,000	30,501,431	107,350,000	23,459,294	358,975,236	571,385,961
Accounts Payable	-	152,507	4,237,977	156,396	-	4,546,880
Total Equity & Liabilities	57,542,484	35,103,267	129,765,515	35,057,805	371,205,433	628,674,504
Assets						
Loan to PFIs	0	-	-	3,303,294	327,545,817	330,849,111
Investment	-	0	-	-	-	0
Other Receivables	-	0	0	503,520	0	503,520
Cash and Bank Balance	57,542,484	35,103,267	129,765,515	31,250,991	43,659,616	297,321,873
Total Assets	57,542,484	35,103,267	129,765,515	35,057,805	371,205,433	628,674,504

Statement of Comprehensive Income

Particulars	PAPWT	MCPW	TLDP	PCRW	RISMFP	Total
A. Income						
Interest Income:	1,582,698	1,610,629	4,964,304	1,209,127	0	9,366,758
From Loan to PFIs	102,737			150,150		252,887
On Investment	1,479,961	1,610,629	4,964,304	1,058,977		9,113,871
Loan Loss Prov. Written back	34,246		633,871	22,245		690,362
Other Income					7,351,977	7,351,977
Total Incomes	1,616,944	1,610,629	5,598,175	1,231,372	7,351,977	17,409,097
B. Expenditure						0
Administrative Expenses						0
Interest Expenses	1,697,250	1,128,553	4,237,500	566,933	168,036	7,798,272
Provision for Service Charge						0
Loan Loss Provision						0
Depreciation						0
Total Expenses	1,697,250	1,128,553	4,237,500	566,933	168,036	7,798,272
Surplus (Deficit) (A-B)	(80,306)	482,076	1,360,675	664,439	7,183,941	9,610,825

The two projects namely; Community Ground water Irrigation Sector Project (CGISP) and Rural Self Reliance Fund (RSRF) were run by the bank on behalf of the GON. The assets, liabilities, equity, income and expense of such projects were not consolidated in the accounts of the Bank. The Financial Position and Income statements of these projects are as below:

Statement of Financial Position

Particulars	As on 31 st Asar 2074		As on 31 st Asar 2073	
	CGISP	RSRF	CGISP	RSRF
Equity				
Capital Contribution **	17,548,370	793,400,000	17,548,370	793,400,000
Surplus	130,172,524	128,379,628	116,009,020	131,909,195
Financial Risk Fund	5,200,000		5,200,000	
Long- term Liabilities				
Loan from ADB - Non-Current Portion	140,502,824		150,538,740	
Current Liabilities and Provision				
Loan from ADB - Current Portion	60,215,496		50,179,580	
Service Charge due on Loan from ADB	20,972,977		20,972,977	
Loan Loss Provision	469,488	73,141,693	648,834	45,083,353
Accounts Payable	326,141	70,197,425	320,684	72,735,083
Total Equity & Liabilities	375,407,820	1,065,118,745	361,418,204	1,043,127,631
Assets				
Non-Current Assets				
Fixed Assets	4	550,501	4	47,520
Loan to PFI- Non Current Portion	32,095,787	30,562,500	46,786,923	42,962,500
Investment	306,000,000			
Current Assets				
Interest Receivables	6,358,066	39,260,356	140,053	
Loan to PFI-current portion	14,852,985	571,049,748	18,096,457	507,619,144
Cash and cash equivalents	16,100,978	423,695,641	296,394,768	492,498,467
Total Assets	375,407,820	1,065,118,745	361,418,205	1,043,127,631

** Capital Contribution in case of RSRF includes, contribution of the Bank amounting to Rs. 253,400,000 which was shown by way of 'investment at fair value through other comprehensive income' under note 4.5 of the financial statements.

Statement of Comprehensive Income

Particulars	As on 31st Asar 2074		As on 31st Asar 2073	
	CGISP	RSRF	CGISP	RSRF
A. Income				
Interest Income:	14,622,054	30,289,918	10,928,800	28,882,427
From Loan to PFIs	2,969,805	27,279,900	4,103,649	27,015,645
On deposit with banks	11,652,249	2,013,454	6,825,152	559,603
On Investment		996,564		1,307,179
Other Income		683,028		133,387
Loan Loss Provision Written back	179,347	0	194,551	0
Total Incomes	14,801,401	30,972,946	11,123,351	29,015,814
B. Expenditure				
Administrative Expenses	45,581	6,428,372	37,358	24,677,848
Provision for Service Charge	2,007,184		2,007,183	
Loan Loss Provision	-	28,058,340	-	889,278
Depreciation	0	15,802	27,906	59,841
Total Expenses	2,052,765	34,502,513	2,072,447	25,626,967
Surplus (Deficit) (A-B)	12,748,636	-3,529,567	9,050,905	3,388,847

5.12 Government of Nepal Treasury Position

Balance of Government of Nepal as of 31st Asar 2074 as per the records of the bank was a surplus balance of NRs. 193,752,687,231 (P.Y. NRs. 133,832,156,252). The balance is yet to be confirmed by Comptroller General's office of GON. However, based on past experience management believes that difference if any, between records of the bank and Comptroller General's office shall be insignificant and will not have material impact on financial position. The surplus balance of Government Treasury position as of 31st Asar 2073 was finalized at Poush end 2073.

5.13 Transaction with the International Monetary Fund (IMF)

The Bank transacts with IMF as an agent of the Government in respect of quota where in case of Special Drawing Rights (SDRs), Loans etc. from them it transacts in its own right. The IMF revalues quota at the end of April every year and gains or losses arising from such revaluation relating to quota are borne by Government. In case of other transactions such gain/losses are borne by NRB. The Basic policies followed by the NRB on such accounts are as follows:

- Country's quota with the IMF is recorded by the Bank as depository of the Government and exchange gain/loss arising on quota are borne by Government.
- Exchange gains or losses in respect of borrowings under ECF and other facilities of the IMF, allocation of SDRs and holding of SDRs are recognized in the Income Statement.

The position of Nepal's account with the IMF account is presented as below:

Financial Position in the Fund

Particulars	As on 31 st Asar 2074		As on 31 st Asar 2073	
	Local Currency (NRs.)	SDR Equivalents	Local Currency (NRs.)	SDR Equivalents
<u>SPECIAL DRAWING RIGHT:</u>				
Net cumulative allocation	9,769,636,572	68,099,599	10,183,273,536	68,099,599
Holdings	171,322,847	1,194,212	2,416,907,139	16,162,819
<u>OUTSTANDING PURCHASES & LOANS:</u>				
RCF Loans	2,454,904,632	17,112,000	3,838,264,380	25,668,000
ECF Arrangements	153,359,809	1,069,000	586,027,665	3,919,000
<u>OTHER INFORMATION</u>	<u>Per cent of Quota</u>		<u>Per cent of Quota</u>	
Quota	100	156,900,000	100	156,900,000
Currency Holding	89.82	140,923,637	89.82	140,923,637
Reserve Tranche Position	10.19	15,981,999	10.19	15,981,999

The SDR is converted into Nepalese rupees at conversion rate of NRs 143.461 (P.Y. NRs. 149.535) per SDR.

5.14 Contingent Liabilities and Capital Commitments

The bank has following amounts of contingent liabilities and capital commitments.

PARTICULARS	Asar 31, 2074	Asar 31, 2073
	NRs.	NRs.
Letters of Credit	33,310,303,147	40,976,566,198
Unclaimed Account Transfer to P/L Account	100,066,715	100,066,715
Capital Commitment	6,268,199	17,546,195
Total	33,416,638,061	41,094,179,108

Contingent liabilities in respect of Letter of Credit (L/C) are determined on the basis of LCs remaining unexpired at the Balance sheet date.

5.15 Claims against the bank

There are 66 cases filed in the court against the various decisions of the bank against which the bank is not expected to incur a significant monetary liability.

5.16 Number of Employees

The number of employees holding office at the yearend was 1,128 (PY 1,232).

5.17 Events occurred after Balance Sheet Date

- The change in exchange rates of various foreign currencies after the yearend resulted in decrease as of date in net foreign currency assets, exchange equalization fund and net profit/(loss) for the period. The decrease is estimated to be NRs. 2,780,671,187.02 (PY NRs. 1,527,483,010 increase) as of the date of issuing the financial statements.
- The change in market price of Gold investment (other than inventories) after the yearend resulted in increase in foreign currency financial assets (Gold), reserve (Gold and Silver Equalization Reserve) and net profit/(loss) for the period. The increase is estimated to be NRs. 2,026,506,674.58 (PY NRs. 4,428,787,839 decrease) as of the date of issuing the financial statements.
- In addition to above, there was no material event occurred subsequent to the balance sheet date that requires adjustments or disclosure in the financial statements.